

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**EVRENSEL TEMEL GELİR MODELİ VE
TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ**

FARUK KAHVECİOĞLU

İKTİSAT ANABİLİM DALI

ARALIK 2021

**EVRENSEL TEMEL GELİR MODELİ VE TÜRKİYE’DE
UYGULANABİLİRLİĞİ**

Faruk KAHVECİOĞLU

**DOKTORA TEZİ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

EKİM 2021

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

FARUK KAHVECİOĞLU

25.12.2021

EVRENSEL TEMEL GELİR MODELİ VE TÜRKİYE’DE UYGULANABİLİRLİĞİ

(Doktora Tezi)
Faruk KAHVECİOĞLU

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Aralık 2021

ÖZET

Evrensel Temel Gelir fikri, ismi farklı şekillerde kullanılmış olsa da kökeni Antik Yunana kadar dayanmaktadır. Belirli dönemlerde söz konusu fikir ön plana çıkmış olsa da hiçbir zaman tam anlamıyla hayat geçirilememiştir. Artan verimlik ve ekonomik aktivitelerdeki artış ile Dünya, üzerinde yaşayan insanların müreffeh bir hayat sürmesi için gerekli mal ve hizmetleri üretebilecek bir noktada iken hala yoksulluk ve gelir eşitsizliği sorunsalı varlığını sürdürmektedir. Son yıllarda yaşanan teknolojik ilerlemeler ile ortaya çıkan robotlaşma ve yapay zeka yenilikleri ile bu sorunların daha da artıracığı düşünülmektedir. ETG fikri, yoksullukla mücadelede etkililik, birincil gelir dağılımının etkisizliği ve son dönemde yaşanan pandemi benzeri doğal ve sosyal krizlere karşı bireylerin birikimsiz ve gelirsiz kalarak güvencesiz yakalanması gibi konular bağlamında oldukça önemli bir politika alternatifi olarak son yıllarda karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda çalışmada da değindiğimiz üzere, söz konusu fikrin uygulanabilirliği ve ekonomik etkileri üzerine araştırmalar yapılmakta ve bir çok ülke pilot deneyler ile söz konusu politikanın etkilerini belirlemeye çalışmaktadır. Çalışmada ETG kavramının gelişimi ve kavram etrafında dönen tartışmalar iktisadi bağlamda tartışılarak, ETG’nin Türkiye’de uygulanabilirliği araştırılmıştır. Türkiye için kurgulanan 5 farklı senaryonun gelir dağılımı ve yoksulluk üzerine olası etkileri hesaplanarak, söz konusu senaryoların mali açıdan getireceği yük hesaplanmıştır. Ayrıca bir ETG uygulanması halinde kaynak olarak nelerin kullanılabileceği de tartışılmıştır. Gelir dağılımı ve yoksulluk üzerinde hedeflendiği gibi oldukça önemli sonuçlar ortaya çıkarabilecek bir sistem olarak ETG, Türkiye’nin mevcut ekonomik koşulları dikkate alındığında, kısa dönemde uygulanması pek mümkün görülmemektedir. Ancak, temel makroekonomik göstergelerde elde edilecek kalıcı bir gelişme ve vergi sistemi, sosyal yardımlar ve kamu giderlerinin etkin olarak yeniden kurgulanması ile birlikte uzun dönemde makul bir ETG modelinin uygulanabilirliği mümkün olabilecektir.

Bilim Kodu	: 111907
Anahtar Kelimeler	: Evrensel Temel Gelir, Gelir Dağılımı, Yoksulluk, İşsizlik
Sayfa Adedi	: 197
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Umut ÇAKMAK

UNIVERSAL BASIC INCOME MODEL AND IT'S APPLICABILITY IN TURKEY

(Ph. D. Thesis)

Faruk KAHVECİOĞLU

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
December 2021

ABSTRACT

The idea of Universal Basic Income (UBI) dates back to Ancient Greece, although its name has been used in different ways. Despite the fact that this idea came to the fore at certain times, it has never been fully implemented. Notwithstanding the world is at a point in which it can produce the goods and services necessary for the people living on it to lead a prosperous life with the increase in productivity and economic activities, the problem of poverty and income inequality still exists. It is thought that these problems will increase with the robotization and artificial intelligence innovations that have emerged with the technological advances in recent years. The idea of UBI has emerged in recent years as a very important policy alternative in the context of issues such as the effectiveness of combating poverty, the ineffectiveness of primary income distribution, and the insecurity of individuals without savings and income, against natural and social crises such as the pandemic. In this context, as we mentioned in our study, researches are carried out on the applicability and economic effects of the UBI, and many countries are trying to determine the effects of the this policy change with pilot experiments. In our study, the development of the concept of UBI and the debates around the concept were discussed in the economic context, and the applicability of UBI in Turkey was examined. By calculating the possible effects of 5 different scenarios designed for Turkey on income distribution and poverty, the financial burden of these scenarios was calculated. It was also discussed what could be used as a resource if an UBI was applied. Considering the current economic conditions of Turkey, although the UBI as a system that can produce significant results on income distribution and poverty, it is unlikely to be implemented in the short term. However, applicability of the ETG model will be possible with a permanent improvement in basic macroeconomic indicators and an effective design of the tax system, social assistance and public expenditures in the long term.

Science Code : 111907
Key Words : Universal Basic Income, Income Inequality, Poverty, Unemployment
Page Number : 197
Supervisor : Doç. Dr. Umut ÇAKMAK

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım danışman hocam Doç. Dr. Umut Çakmak ve tez izleme sürecinde yer alarak değerli vakit ve görüşlerini benimle paylaşan hocam Prof.Dr. Aziz KONUKMAN ve Prof. Dr. Dilek BAŞARA'a, bu süreçte bana maddi ve manevi olarak desteklerini esirgemeyen başta değerli meslektaşım Muhammed Taha SÖKÜCÜ'ye, diğer meslektaşlarıma ve arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum.

Kendisiyle beraber geçireceğimiz en güzel zamanlarından feragat eden Kızıma, bu tezin yazım sürecinde manevi katkılarıyla bana destek olan ve her daim başarıma inanan Eşime ayrıca teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. EVRENSEL TEMEL GELİR KAVRAMI	5
2.1.ETG Kavramı ve Tarihçe	5
2.1.1. Kavramsal Çerçeve	5
2.1.2. ETG'nin Tarihçesi	12
2.1.3. ETG Benzeri Uygulamalar	18
2.2. Evrensel Temel Gelir Fikrinin Başlıca Amaçları.....	26
2.2.1. Yoksullukla Mücadele.....	26
2.2.2. Gelir Eşitsizliğinin Azaltılması	28
2.2.3. Teknolojik İlerleme ve Otomasyona Bağlı İşsizlikle Mücadele	29
2.2.4. Sosyal Refah Devleti Uygulamalarının Karmaşıklığı ve Maliyetli Oluşu Nedeniyle Daha Etkin Bir Sistem Kurgusu	32
2.3. ETG Kavramı Hakkındaki Teorik Tartışmalar	34
2.3.1. ETG Fikrini Destekleyenlerin Argümanları	34

2.3.2. ETG Karşıtlarının Argümanları.....	39
3.EVRENSEL TEMEL GELİR UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRLMESİ.....	47
3.1. Evrensel Temel Gelir Uygulamaları	47
3.1.1. ETG Benzeri Tam Ölçekli Uygulamalar	48
3.1.2. ETG Benzeri Kısmi Ölçekli Uygulamalar	52
3.1.3. Bazı ETG Pilot Uygulamaları	55
3.1.4. Önerilen ETG Programları	64
3.2. ETG'nin Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi	65
3.3. Bazı ETG Önerileri ve Mali Büyüklük Tahminleri.....	80
4. EVRENSEL TEMEL GELİR BAĞLAMINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ VE SOSYAL YARDIM SİSTEMİ.....	89
4.1. ETG Bağlamında Türkiye	89
4.1.1. Gelir Dağılımı.....	89
4.1.2. İşsizlik.....	94
4.1.3. Yoksulluk	96
4.2. Türkiye'de Sosyal Yardımlar ve Mali Yapı.....	99
4.2.1. Doğrudan Sosyal Yardımlar	100
4.2.2. Dolaylı Sosyal Yardımlar	104
4.2.3. Sosyal Yardımların Mali Yapısının Değerlendirilmesi	107
5. TÜRKİYE İÇİN ETG MODELİ ÖNERİSİ VE OLASI ETKİLERİ	111
5.1. Uygulamanın Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerine Olası Etkileri	111
5.1.1. Yöntem	111
5.1.2. Veri	112
5.1.3. Senaryolar.....	116
5.1.4. Senaryoların Yoksulluk Üzerindeki Etkisi.....	119
5.1.5. Senaryoların Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi	122
5.2. ETG Senaryolarının Mali Boyutu	126

5.3. ETG İçin Önerilen Finansman Kaynakları	128
5.3.1. Gelir Vergileri	132
5.3.2. Servet Vergileri	139
5.3.3. Dışsalıkların Vergilendirilmesi	141
5.3.4. Kayıt Dışılığıın Azaltılması Yoluyla Elde Edilecek Gelir Artışı	143
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	149
KAYNAKLAR.....	159
EKLER	177
EK-1- Sosyal Yardımlar ve Yararlanma Koşulları	177
ÖZGEÇMİŞ	197

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Transfer miktarının ETG amacı doğrultusunda belirlenmesi	11
Çizelge 2.2. ETG benzeri uygulamaların özellikleri.....	24
Çizelge 3.2. ETG benzeri tam ölçekli uygulamalar	48
Çizelge 3.3. Moğolistan nakit transferi programının en düşük yoksulluk sınırına göre etkisi	51
Çizelge 3.4. Moğolistan nakit transferi programının gelir dağılımına etkisi	51
Çizelge 3.5. ETG benzeri kısmi ölçekli uygulamalar	52
Çizelge 3.6. Bazı ETG pilot uygulamaları	56
Çizelge 3.7. Bazı düşünür ve siyasetçilerin ETG önerileri	81
Çizelge 3.8. Önerilen ETG'nin mali büyüklüğü ve dağıtım etkisi sonuçları	84
Çizelge 3.9. Senaryo parametreleri	85
Çizelge 3.10. Roosevelt Institute ETG simülasyon sonuçları	85
Çizelge 4.1. Türkiye yıllar itibariyle bireysel gelir dağılımı	90
Çizelge 4.2. Yıllar itibariyle GINI katsayısı	91
Çizelge 4.3. Fonksiyonel gelir dağılımı	93
Çizelge 4.4. Sosyal yardım programları yararlanma kişi sayısı ve harcama tutarları	101
Çizelge 4.5. Sosyal harcama istatistikleri 2019 yılı.....	103
Çizelge 4.6. 2019 yılı sosyal güvenlik kurumları bütçe dengesi	104
Çizelge 4.7. 2019 yılı üç ayrı bütçeye göre hanehalkına yapılan transferler	105
Çizelge 4.8. 2019 yılı genel yönetim konsolide bütçe hanehalkına yapılan transferler	106
Çizelge 4.9. 2019 yılı SGK gelir- gider dengesi	107
Çizelge 4.10. 2019 yılı itibariyle karşılıksız nakit transferi kalemleri	108

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.1. ETG senaryoları	116
Çizelge 5.2. ETG senaryolarının parameterleri	118
Çizelge 5.3. Senaryolara göre ortalama gelir sonuçları	119
Çizelge 5.4. Senaryolara göre medyan gelir sonuçları	119
Çizelge 5.5. Senaryoların göreceli yoksulluk sonuçları	120
Çizelge 5.6. Senaryoların GINI katsayısı sonuçları	122
Çizelge 5.7. Senaryoların yüzde 10'luk nüfus grupları gelir dağılımı sonuçları	123
Çizelge 5.8. Senaryoların P80/P20 ve P90/P10 Oranları Sonuçları.....	124
Çizelge 5.9. Senaryoların kişi başı aylık ETG miktarları	126
Çizelge 5.10. Senaryoların toplam mali büyüklükleri, milyar TL.....	127
Çizelge 5.11. Senaryoların 2019 yılı GSYH ve genel yönetim bütçe giderlerine oranı.....	127
Çizelge 5.12. Sonuçların kıyaslanması.....	128
Çizelge 5.13. 2019 yılı vergi gelirlerinin türlerine göre dağılımı, milyar TL.....	130
Çizelge 5.14. Gruplara ve bölgelere göre vergi türlerine göre vergi gelirlerinin dağılımı	131
Çizelge 5.15. 2019 Yılı dolaysız vergilerin türlerine göre dağılımı, milyar TL	133
Çizelge 5.16. Bazı bölgelerde toplam işgücü ödemelerinin GSYH'ye oranı, 2019 yılı	135
Çizelge 5.17. Kayıtdışı ekonomik faaliyetler	144
Çizelge 5.18. Türkiye'de yıllar itibariyle kayıtdışılık	146

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. ETG ve mevcut refah uygulamaları ilişkisi	12
Şekil 2.2. Sosyal yardım küpünde ETG'nin konumu	12
Şekil 2.3. Negatif gelir vergisi, brüt ve net gelir ilişkisi.....	20
Şekil 2.4. Seçili uygulamaların yapısı	23
Şekil 2.5. Sabit oranlı vergi ile finanse edilen ETG	37
Şekil 3.1. Nakit transferlerinin yoksulluk oranları üzerindeki tahmini etkisi, İran nakit transferi programı.....	49
Şekil 3.2. ETG etki mekanizması.....	78
Şekil 3.3. ETG uygulamasının olası mali büyüklükleri.....	86
Şekil 4.1. OECD ülkeleri GINI katsayıları.....	92
Şekil 4.2. GINI katsayısındaki değişim	92
Şekil 4.3.1923-1988 yılları işsizlik oranları	95
Şekil 4.4. 1989 yılı sonrası işsizlik oranları	95
Şekil 4.5. Yıllar itibariyle işsizlik oranının seyri.....	96
Şekil 4.6. Mutlak yoksulluk için kullanılan günlük 5,5 doların altındaki nüfus.....	97
Şekil 4.7. Nispi yoksulluk oranı (medyan gelirin % 40'ı)	98
Şekil 4.8. Türkiye'de yıllar itibariyle yoksulluk açığı.....	98
Şekil 4.9. Sosyal yardım programları ana gruplar.....	100
Şekil 5.1. Senaryoların göreceli yoksulluk sonuçları.....	121
Şekil 5.2. GINI katsayısındaki değişim.....	122
Şekil 5.3. Senaryoların yüzde 10'luk nüfus grupları gelir dağılım sonuçları.....	123
Şekil 5.4. Senaryoların yüzde 20'lik dilimler itibariyle sonuçları	124
Şekil 5.5. Senaryoların P80/P20 ve P90/P10 oranları	125

Şekil	Sayfa
Şekil 5.6. 2019 yılı Türkiye nüfusu	126
Şekil 5.7. Vergi türlerine göre gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki payı 2019 yılı.....	130
Şekil 5.8. Toplam iş gücü ödemeleri ve net işletme artığının GSYH içindeki payları.....	134
Şekil 5.9. OECD ülkelerinde toplam işgücü ödemelerinin GSYH'ye oranı 2019 yılı	135
Şekil 5.10. Toplam gelir vergisi tahsilatının GSYH'ye oranı OECD ülkeleri, 2019 yılı	136
Şekil 5.11. Türkiye'de yıllar itibariyle kurumlar vergisi oranının değişimi.....	137
Şekil 5.12. OECD ülkeleri kurumlar vergisi oranları, 2019 yılı.....	138
Şekil 5.13. Bazı ülkelerin kurumlar vergisi oranları	138
Şekil 5.14. OECD ülkeleri kurumşar vergisi tahsilatının GSYH'ye oranı.....	139
Şekil 5.15. OECD ülkeleri servet vergileri tahsilatının GSYH'ye oranı 2019 yılı.....	140
Şekil 5.16. Türkiye'de yıllar itibariyle karbondioksit emisyonu miktarları (milyon metrik ton CO2 olarak)	142
Şekil 5.17. Avrupa ülkelerinde kayıt dışılık , 2017 yılı.....	141

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Temel gelir uygulamalarına genel bakış.....	47
Resim 5.1. Sermaye kazancı vergisi oranları , 2020 yılı.....	141

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar**GSYH****DPT****ETG****GMG****ILO****IMF****İŞKUR****KDV****KOBİ****NGV****NHS****OECD****SGK****TÜFE****TÜİK****UNICEF****Açıklamalar**

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Devlet Planlama Teşkilatı

Evrensel Temel Gelir

Garanti Edilmiş Minimum Gelir

Uluslararası Çalışma Örgütü

Uluslararası Para Fonu

Türkiye İş Kurumu

Katma Değer Vergisi

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

Negatif Gelir Vergisi

Ulusal Sağlık Sistemi (İngiltere)

Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği

Sosyal Güvenlik Kurumu

Tüketici Fiyat Endeksi

Türkiye İstatistik Kurumu

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

1. GİRİŞ

Evrensel temel gelir (ETG), bir ülkenin veya bir coğrafi bölgenin tüm vatandaşlarına, gelirleri, kaynakları veya istihdam durumlarına bakılmaksızın, belirli bir miktar nakit transferi sağlamak için geliştirilmiş bir modeldir. ETG'nin temel amacı ise, yoksulluğu önlemek veya azaltmak ve vatandaşlar arasında gelir eşitsizliği seviyesinin düşürülmesini sağlamaktır. ETG ayrıca Temel Gelir şeklinde de ifade edilmektedir. Temel Gelir Yeryüzü Ağı (Basic Income Earth Network (BIEN)) adı altında örgütlenen temel gelir fikri savunucularına göre ise temel gelirin arkasındaki ana ilke, tüm vatandaşların üretime katkıda bulunup bulunmadıklarına ve doğuştan sahip oldukları farklı koşullara rağmen yaşanabilir bir gelire sahip olmaları fikridir. 1986'dan bu yana Temel Gelir Dünya Ağı, politika yapıcıları, uygulayıcıları ve akademisyenleri zengin bir kadroyla bir araya getirmiştir. Bu konu üzerinde kitap, makale ve belgesel gibi çalışmalar gittikçe artmakta, gelişmiş ekonomilerde bir çok parti, parti programlarına ETG'yi dahil etmekte ve bazı politikacılar ETG'yi seçim kampanyalarının merkezi bir platformu haline getirmektedirler. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri kısa süre önce “daha fazla sosyal yardımın olması ve nihayetinde evrensel temel gelir” (Guterres, 2018) çağrısında bulunmuştur. Ekonomistlerin katıldığı bir anket, katılanların yüzde 84'ünün “nakit ödemelerin, aynı değerdeki aynı yardıma göre alıcıların refahını daha fazla artırdığı” ifadesine katıldıklarını göstermiştir (Mankiw, 2009).

Belirgin bir gruba yönelik hedefi olmayışı ve sadece nakit transferini içeriyor olması nedeniyle ETG yüzeysel anlamda dikkat çekici bir şekilde basit görülmektedir. Ancak uygulanması oldukça karmaşık ve sonuçları itibarıyla bilinmezlik içeren ciddi bir politika aracı olarak değerlendirilmektedir. Bu yüzden ETG'nin uygulama ölçeği onun bir basit bir program mı yoksa bütün sistemin alternatifi mi olacağı noktasında önem arz etmektedir (Gentilini vd., 2020:1). Artan gelir eşitsizlikleri ve sosyal sorunlar, sosyal adalete ilişkin kaygıları ve beklentileri artırmaktadır. Bu noktada ETG savunucuları açısından söz konusu öneri basit bir program olmaktan öte sosyal adaletin sağlanmasında bir ideal hedef olarak karşımıza çıkmaktadır (Lowrey, 2018). Gerçekten de, ETG ile ilgili tartışmalar genellikle devletin ve piyasanın rolü ve toplum içindeki gücün dağılımı hakkında olmaktadır. Atkinson'a (2011:5) göre temel gelir sadece bir yeniden dağıtım biçimi değil; ahlaki bir ifadedir. ETG savunucuları sosyal koruma sistemlerinin, özellikle yüksek gelirli ülkelerde nüfus, istihdam ve kültürdeki yapısal değişimlere ayak uyduramadıklarını öne

sürmektedirler. Başka bir deyişle, ülkelerin 21. yüzyıl zorluklarıyla başa çıkabilmek için 20. yüzyıla ait bir sistemi kullanmaktadırlar. Dolayısıyla ETG ile sosyal sistemlerin reformize edilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Gentilini vd., 2020:20).

Kuznets (1955), kalkınma öncesinde bireyler arasındaki gelir dağılımının nispi olarak eşit olduğu ancak kalkınma süreci ile birlikte gelir dağılımında bozulma olacağı ve ilerleyen süreçlerde ise gelir dağılımının kendiliğinden tekrar düzelme sürecine gireceğini ileri sürmüştür. Bu sürecin işleyişi ise büyüme devam ettikçe emeğin verimliliğinin artması kaynaklı ücretlerin de artacağı varsayımına dayanmakta iken tarihsel olgular bu varsayımı geçersiz kılmıştır (Piketty, 2017). Özellikle son 30 yıla baktığımızda reel ücretler gerilemekte ve gelir eşitsizliği her geçen yıl artmaktadır. Mutlak yoksullukla mücadelede etkin ilerlemeler sağlanmış olsa da hala yeryüzünde günlük 1,90 doların altında bir gelir ile yaşamaya çalışan 650 milyon insan bulunmaktadır. Dünya üretiminin karşılığı olan \$84,835.46 milyar dolar GSMH büyüklüğü kişi başı yıllık 11.296 dolar, günlük ise 31 ABD dolarına karşılık gelirken hala ciddi bir büyüklükte bir nüfusun mutlak yoksullukla mücadele etmesi üretimin artmasına rağmen bölüşümde ciddi bir sorun olduğunun açık göstergesidir (Worldbank, 2014). Türkiye'ye baktığımızda ise durum genel görünümünden farklılık arz etmemektedir. 2019 yılı TÜİK verilerine göre yoksulluk sınırının altında gelir ile yaşayan nüfus 6.3 milyon iken sürekli yoksulluk oranı %12,7 ve yoksulluk açığı ise % 21,8' dir (TÜİK, 2019a). Gelir dağılımı açısından ise Türkiye OECD ülkeleri içinde GINI katsayısına göre 5. sırada yer almakta, gelişmiş ekonomiler içinde eşitsizlik konusunda lider olan ABD'yi dahi geride bırakmaktadır.

ETG fikri, yoksullukla mücadele etkililik, birincil gelir dağılımının etkinsizliği ve son dönemde yaşanan pandemi benzeri doğal ve sosyal krizlere karşı bireylerin birikimsiz ve gelirsiz kalarak güvencesiz yakalanması gibi konular bağlamında oldukça önemli bir politika alternatifi olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçim kampanyaları ve pandemi ile mücadele süreçleri bir çok ülkede ETG'yi hayata geçirme tartışmalarını ortaya çıkarmış ve İspanya ve Kanada geçici olarak ETG'yi uygulama kararı almıştır (Gentilini, 2020).

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır (Giriş Hariç). Birinci bölümde Temel Gelir fikrinin kavramsal çerçevesi tarihsel bağlamda ortaya konularak savunucuları ve karşıtlarının öne sürdüğü ekonomik argümanlar detaylı bir şekilde incelenmiştir. İkinci

bölümde bugüne kadar hayata geçirilmiş ETG benzeri uygulamalar anlatılarak bu uygulamalara ilişkin yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir..

Üçüncü bölümde ise ETG bağlamında Türkiye'nin gelir dağılımı, yoksulluk, cinsiyet gelir eşitsizliği gibi konular açısından durumu ortaya konularak, Türkiye'de uygulanan sosyal yardım programlarının Evrensel Temel Gelir ile benzerlikleri değerlendirilip mevcut yardımların 2019 yılı itibariyle tutarları hesaplanmıştır.

Son kısım olan dördüncü bölümde ise Türkiye için farklı Evrensel Temel Gelir Modeli olarak farklı temel gelir miktarlarını içeren senaryolar kurgulanarak, bu senaryoların "TÜİK Hanehalkı Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi 2019" mikro veri seti üzerinden gelir dağılımı ve yoksulluk üzerindeki olası etkileri araştırılmıştır. Ayrıca modellerin ortaya çıkaracağı finansman ihtiyacı hesaplanarak ETG'nin finansman ihtiyacı için hangi kaynakların kullanılabileceği tartışılmıştır.

2. EVRENSEL TEMEL GELİR KAVRAMI

2.1.ETG Kavramı ve Tarihçe

2.1.1. Kavramsal Çerçeve

İngilizce “Universal Basic Income” olarak adlandırılan Evrensel Temel Gelir modelini tanımlamak için öncelikli olarak “basic” yani “temel” kavramının içeriğinin ortaya konulması gerekmektedir. Birçok anlama sahip olsa da ETG açısından “temel” kavramı, bir kişinin toplumda hayatını idame ettirebilmesi için gerekli asgari ihtiyaç miktarını ifade etmektedir. Temel güvenliğin (Basic Security) kapsamı hayatta kalmayı sağlayacak iâşe, barınma ile toplumda insan onuruna yakışır bir şekilde yer almayı sağlayabilecek eğitime ve sağlığa erişim hakkını içermektedir.

Atkinson (1996) kendisinin geliştirdiği bir kavram olarak “katılım geliri” “participation income” ifadesi ile konuya farklı bir açıdan yaklaşmakta ve temel gelire yeni bir tanım getirerek, katılım gelirini vatandaşlığın belirlenmesi ve boşa para dağıtımı şeklinde ahlaki tehlike olarak algılanması sorunlarının üstesinden gelen bir uzlaşma olarak tanımlamaktadır. Ona göre katılım geliri, gerçekten evrensel ve hiçbir şekilde gelir testine tabi tutulmadan, geliri elde etmek için insanların topluma katılması gerekliliği şeklinde tek koşula bağlı olarak kurgulanmıştır. Bu katılım kayıtlı bir iş, bakım gibi ücretsiz bir iş, gönüllü olarak yapılan faaliyetler veya eğitim olabilir. Elbette engelli veya çalışamayacak durumda olanlar için bu şart aranmayacaktır. Topluma bir şekilde katkıda bulunan herkes onun ödülllerinden yararlanmaya hak kazanacaktır.

Temel gelir belirlenirken, her kişi için belirgin bir dayanak sağlayacak bir 'zemin' garanti etmek için tasarlanması anlamında 'temel' bir düzey ifade edilmektedir (Parijs ve Vanderborght, 2017: 6). İnsanların ihtiyaçları son derece kişiselleştirilmiş ve bağlam odaklı olduğundan, herhangi bir bireyin ihtiyaç duyduğu miktar barınma ve yaşam maliyetleri, kişinin sağlık durumu ve yaşadığı çevrede herhangi bir destek ağı olup olmadığı gibi yerel faktörlere bağlı olacaktır. Ancak saf haliyle, temel gelirin genellikle bu farklılıkları yansıtmayan tek tip bir miktar olduğu varsayılmaktadır. Bununla birlikte, miktarın zaman içinde ayarlanmasını, çocuklar için daha az ve yaşlılar için daha fazla miktar sağlamayı ya da coğrafyaya göre ayarlamayı öngören kavramın farklı versiyonları da mevcuttur (Parijs ve

Vanderborght, 2017:10-11). Kuşkusuz temel gelir düzeyinin hesaplanması ve ödenecek miktarın belirlenmesi ülkeden ülkeye farklılık gösterecektir. Bu nedenle, İsviçre'de temel gelirle ilgili ulusal bir referandum yetişkin başına aylık 2.500 İsviçre Frangı ödeme önerirken, Güney Afrika girişimi kişi başına ayda 15 ABD Doları tutarında bir ödemeyi öngörmektedir (Vanderborght, 2013).

Modelin kurgusu ile uyumlu olması anlamında kesinlikle bu kavramla hedeflenen şey toplam güvenlik (total security) değil temel ekonomik güvenlik düzeyidir. Çünkü toplam güvenliğin garanti altına alınabilmesi hem uygulanabilir hem de arzulanan bir şey değildir (Standing, 2017 : 33).

Liberal savunucular temel geliri yoksulluk düzeyinin üstünde sürdürülebilir ve tüm sosyal yardım ve ödemelerin ikamesi olarak düşünmektedirler. Diğerleri ise temel gelirin başlangıçta düşük bir miktarda belirlenerek zamanla amaç için oluşturulan fonun büyüklüğü ve milli gelirdeki seviye değişimlerine göre artırılmasını savunmaktadırlar (Standing, 2017: 41-42).

Standart bir biçimde temel gelir; bireysel bazda herhangi bir çalışma ve gelir testi zorunluluğu olmaksızın, koşulsuz olarak herkese bir gelir sağlanması olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle, çeşitli Avrupa ülkelerinde şu an var olan benzer ödeme şekillerinden aşağıdaki üç özellik itibarıyla farklılık gösteren bir asgari gelir garantisi şeklindedir.

(1) hanelerden ziyade bireylere;

(2) diğer kaynaklardan elde edilen gelirden bağımsız olarak ve

(3) mevcut veya geçmiş iş performansına bakılmaksızın veya teklif edilecek bir işi kabul etmeye istekli olmamasına bakılmaksızın (Parijs, 1992 : 4).

ETG fikri aşağıdaki üç ana özellik üzerine kuruludur (Wispelaere ve Stirton, 2004 : 3):

- Evrensellik: Temel bir gelir tüm nüfusu kapsamalıdır,(ancak bazı temel gelir destekçileri belirli bir alanda başlamayı ve zaman içinde kademeli olarak “evrenselleşmeyi” tavsiye etmektedir)

- Bireysellik: Gerçekten bireysel bir hak olarak kabul edildiğinden, hane halkına değil, bireylere hitap edecek şekilde temel bir gelir tasarlanmalıdır,
- Koşulsuzluk: Temel bir gelir herhangi bir koşula bağlı kılınmamalıdır. (ya da kapsayıcılığı ihlal etmeyen koşullara sahip olmalıdır.)

Evrensellik bir politikanın ilgili nüfusun ne kadarını kapsama aldığı ile ilgili bir kavramdır. Alt grupları hedefleyen bazı sosyal politikaların aksine genellikle herkese hizmetin sunumunu ifade etmektedir. En evrensel politikalar da dahi genellikle vatandaş olmayanlar kapsam dışı bırakılmaktadır. Ancak Türkiye özelinde genel sağlık sigortası sistemi bir politikanın evrenselliğinin kapsamını ortaya koymaktadır. İngilizce universal health insurance olan genel sağlık sigortası sisteminde genel ifadesi evrenselliği ifade ederek, tüm vatandaşları, sığınmacı ve vatansızları, oturma izni almış yabancıları dahi kapsamına almaktadır.¹

Bununla birlikte evrensellik amacı olan bir politika kapsamı belirlerken bazı grupları dışarda bırakabilir. Burada esas nokta amacın net tanımlanması ve bu amaca yönelik tüm nüfusun kapsama alınmasıdır. Bu aşamada en kritik nokta evrensellik ile seçiciliğin (yani kapsamın netleştirilmesi) karşılıklı olarak dışlayıcı bir sonuç doğurmasıdır. Bu denge politikanın başarısını ve sürdürülebilirliğini belirleyen en önemli unsurlardandır. Ancak seçicilik ile politikanın başarısı için hedeflenen amaç doğrultusunda politika içi farklılıkların karıştırılmaması gerekir. Hedefleme evrenselliğinin içinde yer almaktadır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse tüm kapsama alınmış olsa da bazı gruplara sağlanan fayda diğerlerine göre farklılaştırılabilir. Bu durum bir politikanın evrensellik özelliğini ortadan kaldırmaz. Herkese aynı tahsislerin sağlandığı politikalarda dahi grupların gelir düzeyi farklılıkları nedeniyle politika etkileri her grup için farklı sonuçlar doğurabilecektir. Zengin ve yoksul ayrımı gözetmeksizin yapılacak bir ödeme de yapılan transfer neticesinde yoksulların zenginlere göre bu ödemedan daha fazla fayda elde edeceği durum buna güzel bir örnektir (Parijs, 2004:12). İlginç bir şekilde, yukarıdaki iki durumun ifade ettiği gibi, hedefleme hem politika amacı düzeyinde (farklı tahsis kuralları aracılığıyla) hem de politika

¹ 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006

sonuçları düzeyinde (farklı etkiye sahip aynı kurallar) gerçekleşebilir (De Wispelaere, 2015:32).

Transferlerin evrensel bir sistem olarak kurgulanmasını savunanların beş temel argümanı bulunmaktadır. Birincisi hiçbir kriter belirlememenin (yaş, vatandaşlık gibi kriterler hariç) içerme ve dışlama problemlerini ortadan kaldıracağı için gerçekten ihtiyacı olan herkesi kapsamına alabileceğidir (Ravallion, 2018:14). İkincisi evrensel olan politika, transferden faydalanmak için toplum tarafından belirli bir isimle anılma (yoksul, düşkün..) yani damgalanma riskini ortadan kaldıracaktır. Bu durumda faydalanıcı sayısını artıracaktır (Atkinson, 2015:211).

Üçüncüsü, insanların varsayılan statüsünü potansiyel yararlanıcılar olmaktan (uygunluk doğrulamasına tabi olarak) garantili yararlanıcılara değiştirmek, transfere erişimde daha az işlem maliyeti ortaya çıkarmaktadır (World Bank, 2014:108). Dördüncüsü, evrensel bir transferin, transferlerin fiyat etkisini ortadan kaldırdığı için (fiyat etkisi; faydalarda bir azalmayı önlemek için işgücü arzındaki azalma) çoğu programdan daha fazla emek piyasası ile uyumlu olacaktır (Desai ve Kharas, 2017:25).

Temel gelir savunucuları kişilere çoğu zaman tam bir temel gelir sağlamadan aşamalı bir şekilde gelir seviyesini artıran yaklaşımını desteklemektedirler (Jordan, 2012:11). Bu amaca ulaşmada, belirli bir alanda temel gelir benzeri politikalara sahip olunması durumunda - çocuk parası, temel emeklilik aylıkları gibi - bunların zaman içinde yavaş yavaş genişletilerek “evrenselleştirilmesi” sağlanmaktadır (Offe, 2008).

Bireysellik özelliği ise politikanın direk olarak etkileyeceği hedefin ne olduğu ile alakalı bir durumdur. Her sosyal politika kurgulanırken ortak bir şekilde başlangıçta hane halkı veya birey arasında bir seçimle karşı karşıya kalmaktadır. ETG savunucuları genellikle söz konusu transferin bireylere yapılmasını iki saikle savunurlar. Bunlar bireysel temel gelir miktarının hesaplanmasında hane halkının durumundan bağımsız olarak hareket edilmesi ve transferin direk bireylere tahsis edilmesidir (Parijs, 2004:5). Ancak mevcut refah politikalarının etkisiyle bazı ETG savunucuları hane halkı geliri üzerinden sistemin kurgulanmasını savunmaktadırlar. Bu nedenle düşük bir seviyede de olsa hala bireysellik konusu tartışma konusu olmaya devam etmektedir (De Wispelaere, 2015:53).

Hane halkının belirlenmesinde de belirgin bir yöntem bulunmamaktadır. Atkinson'a (1998:34-35) göre üç farklı açıdan hane halkının belirlenmesi kesin farklılıklar arz etmektedir. Bir harcamacı birim olarak hane halkının kurgulanmasında harcamayı yapan bireyler üzerinden birim tanımlanmakta, kan bağı ve evlilik üzerinden bir tanımlanma yapılabilmekte ve son olarak bireylerin birbirilerine bağımlılığı bağlamında hane halkı birimi belirlenebilmektedir. Bu üç farklı sınıflandırma sonucu oluşacak hane halkı miktarı farkı 4'te bire kadar ulaşabilmektedir. Dolayısıyla bir refah politikasının etkisinin belirlenmesinde seçilen hane halkı kriterleri çok etkili olmakta ve bu durum temel gelir içinde söz konusudur.

Normatif açıdan hane halkı temelli politikaların yaşam tarzı üzerinden keyfî bir ayrımcılık sonucu doğurmaktadır. Tek gelirli veya çift gelirli aileler ile tek kişi yaşayan ve çift gelirli olan hane halkı arasındaki farklılıklar yoksuldan durumu daha iyi olana bir dağıtım etkisi oluşturmaktadır. Genellikle bireyselleştirilmemiş politikalar işsizlik tuzağı ve tek partnere bağımlılık gibi sonuçlar doğurmaktadır (McKay, 2007). Geleneksel refah politikası savunucuları ailenin güçlendirilmesi üzerinden hane halkı odaklı yardımları savunurken güncel tartışmalar söz konusu uygulamaların etkinliğini sorgulamaktadır. Bireysel yardımların aile içi ilişkiler üzerindeki etkilerine yönelik araştırmalar gittikçe artmakta iken temel gelir uygulamasının bu yönü üzerinde şu an pek fazla durulmamaktadır (Lewis, 1992:3).

Koşulsuzluk kavramına baktığımızda, bir kişinin uygulanan politikanın kapsamına girmek veya kapsamda kalmak için belirli şartları yerine getirmesine gerek olmaması durumunu ifade etmektedir. Hemen hemen bütün refah politikaları belirli şartların sağlanması halinde kişilere kapsama girme veya kapsamda kalma hakkı sunar. ETG için ise kesin olarak koşulsuz olduğu ya da en azından yalnızca politikanın kapsamını belirleyen koşulların ihlal edilmemesi durumunda kapsamda kalma halinin devam etmesi açısından koşulsuz olarak değerlendirilmektedir.

Koşulsuzluk özelliğinin daha iyi anlaşılabilmesi için bazı farkların daha belirgin olarak ortaya konulması gerekmektedir. İlk planda koşulsuzluk hak sahibi olunulması açısından formel gereklilikleri ifade etmektedir. Ancak kapsamın belirlenmesinde bazı sınırlamalar temel olarak belirlenebilir (Clasen ve Siegel, 2007:173).

Koşulluluk seviyeleri formel bir yapıda olmak zorunda değildir bazen gizli veya zımni bir şekilde politikalar koşulluluk içerebilir. Tekbir formel yapı içerisinde farklı sonuçları amaçlayan bir politika olarak bazen koşulsuzluğun oluşturduğu durumların etkileşimi nedeniyle temel gelir uygulamaları daha fazla koşul içerebilir. Örneğin GSYH'ye endekslenmiş temel gelir miktarı sunan bir ETG uygulamasında büyümenin azaldığı ve işsizliğin arttığı bir dönemde gelir ödemelerinde de bir azalış olacak bu durum tekrar kişileri iş yaşamına dönüşe teşvik edebilecektir.

Temel gelir yiyecek temini, kupon veya barınma gibi ayni desteklerin dışında nakit transferi olarak kurgulanmaktadır. Bu durum, bireylerin, bir banka hesabı veya elektronik ödemeleri yönetebilecek düzeyde finansal sisteme ilintili yada cep telefonu gibi bir araca sahip olması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu, bankacılık altyapısının yada cep telefonu kapsamının güçlü olmadığı durumlarda sorun teşkil etmekte ve aynı zamanda evsizler, aile içi şiddet gören insanlar ve psikiyatrik engelli kişiler için temel gelirin teminin oldukça zor olacağı düşünülmektedir (Mulvale ve Frankel, 2016:17).

Yapılacak gelir transferinin sıklığı ve dönemleri konusunda ise genel olarak aylık ödeme tercih edilmektedir. Ödeme sıklığı programın amacı ile uyumlu şekilde belirlenmektedir. Temel ihtiyaçların karşılanması amaçlandığında aylık periyodlarla ödeme daha anlamlı olmaktadır. Ancak bazı ETG programları farklı ödeme dönemlerine sahiptir. Alaska örneğinde doğal kaynak gelirlerinden ödeme yapıldığı için yıllık bazda transfer gerçekleştirilmektedir (Marinescu, 2018:3).

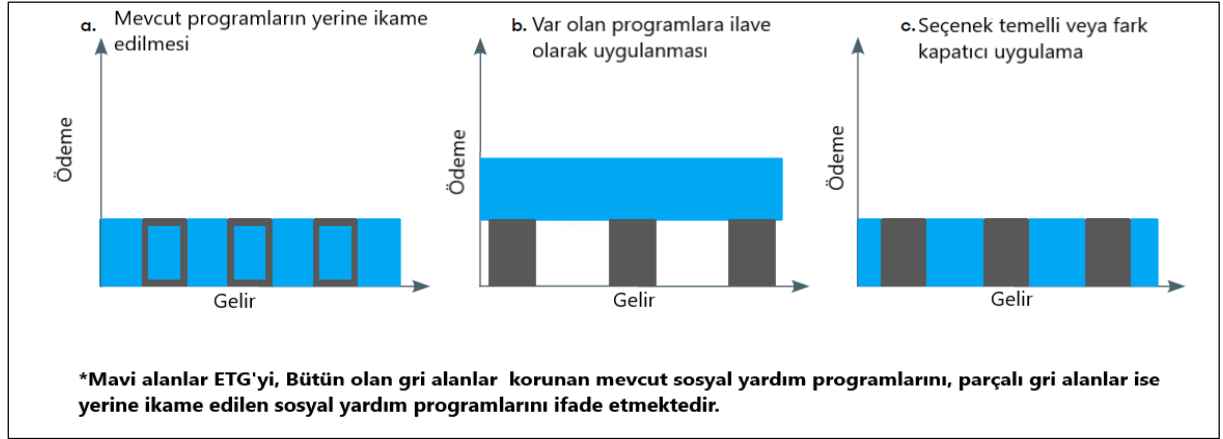
Sağlanacak gelir seviyesinin belirlenmesinde ETG uygulaması ile asıl amaçlanan hedefin ne olduğu oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca seviye hedefe göre belirlenirken finansal ve politik kısıtlarda göz önünde bulundurularak daha geniş bir tasarımda en uygun bir denge gözetilmelidir.

Çizelge 2.1. Transfer miktarının etg amacı doğrultusunda belirlenmesi (Gentilini vd., 2020 :39)

<i>Bağlam ve Hedef</i>	<i>Temel Transfer Eşiğinin Referansı</i>
<i>Otomasyon ve Teknoloji İlişkili İşsizlik</i>	Asgari Yaşam Standardı
<i>Doğal Kaynak Temettüsü</i>	Gelir Seviyesine Göre Değişen Bir Düzey
<i>Sosyal Destek</i>	Kişileri yoksulluk düzeyinin üstüne çıkaracak bir miktar (günlük kalori ihtiyacı veya spesifik beslenme ölçütleri üzerinden)

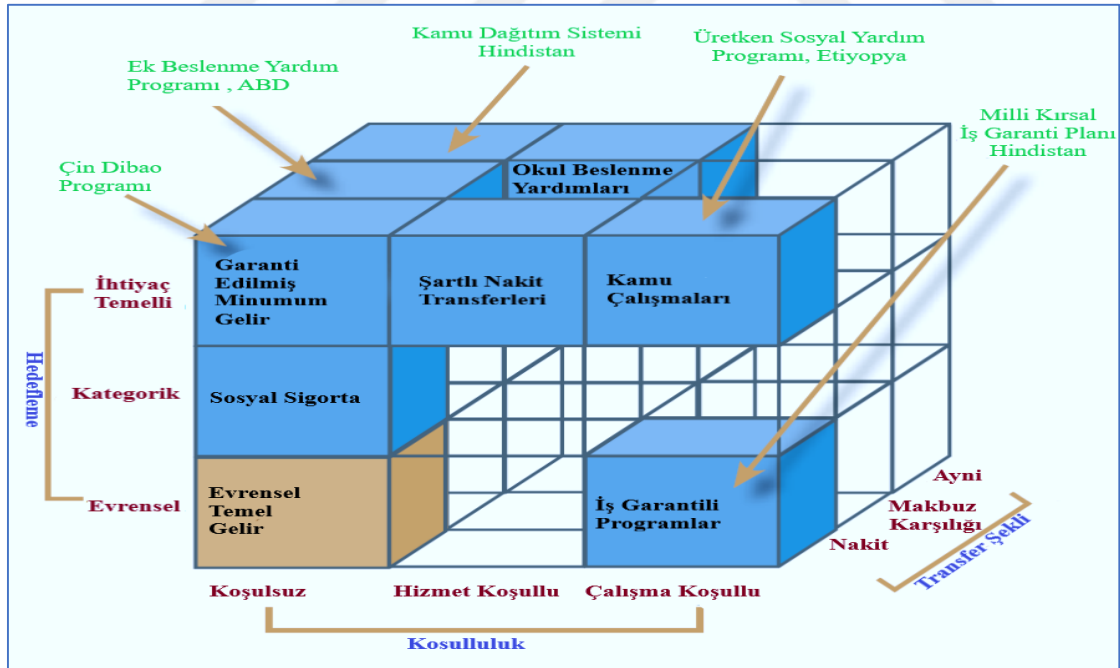
ETG'nin uygulanma aşamasında mevcut refah programları ile nasıl bir etkileşimi olacağı konusu da önemli bir tartışma konusu teşkil etmektedir. Başlıca mevcut programların yerine ETG'nin ikame edilmesi veya aşamalı bir şekilde değiştirilmesi şeklinde, mevcut programların üstünde bir sistem olarak kurgulanarak belirlenebilir yada her ikisinin bir karışımı olacak şekilde kurgulanabilir. Aşağıdaki şekil bu üç farklı yöntemi göstermektedir.

Birinci yöntem (Şekil 2.1.a) hangi programların ETG ile kaldırılacağı ya da kaldırılma sürecinin ne kadar süreceği ve aşamaları konusunda seçenekler göz önüne alındığında nispeten en karmaşık model olmaktadır. İkinci yöntem (Şekil 2.1.b) mevcut programlara dokunmadan ETG'nin hayata geçirilmesi şekli ile muhtemelen en basiti ama aynı zamanda en maliyetli olanı olacaktır. Üçüncüsü ise ABD'de Demokrat Parti'den Başkan aday olan Yang'ın (2018) öne sürdüğü model olan, yararlanıcılara mevcut yardımlar yerine bir ETG seçmeyi veya daha yüksek fayda sağlaması halinde mevcut yardım programında kalmaya karar vermesini içermektedir. Şekil 2.1.c'de gösterildiği gibi, bu öneri maliyetlerin içerilmesini piyasa temelli bir mekanizma aracılığıyla kamu refahı kurumlarının performansını arttırarak sağlamaktadır. Böylelikle program yararlanıcıları, bir yardım programı içerisinde kalma veya bu yardımları bir ödeme çeki ile değiştirme seçeneği olan bir nevi müşteriler haline gelecektir (Gentilini vd., 43).

Şekil 2.1. ETG ve mevcut refah uygulamaları ilişkisi

ETG fikri uygulamada farklı isimler altında karşımıza çıkmaktadır. Temel gelir, koşulsuz temel gelir, vatandaşlık geliri, katılım geliri/garantisi, sosyal temettü ve özgürlük geliri bunlardan başlıcaları olarak ifade edilebilir. Birbirlerine büyük oranda benzerlik göstermelerine rağmen bazı nüanslarla ayrılmaktadırlar (Standing, 2017:79). Aşağıdaki şekil uygulamadaki programlar üzerinden ETG'nin farkını ortaya koymaktadır.

Şekil 2.2. Sosyal yardım küpünde ETG'nin konumu (Gentilini vd., 2020:3)

2.1.2. ETG'nin Tarihçesi

ETG fikrinin tarihçesine baktığımızda kavramın ilk kullanımı üzerine farklı fikirler karşımıza çıkmaktadır. 1516 yılında Latince olarak yayımlanan Ütopya isimli kurgusal

eserinde Thomas More her bireyin belirli bir temel geliri olduğu bir toplumu kurgulamıştır (More, 2013). Temel gelir fikrinin ortaya çıkışı, M.Ö. 461’de eski Atina’da “plebe halkının” liderleri olarak zafer kazanan Perikles ve Ephialtes’e kadar götürülebilir. Ephialtes vatandaşlara jüri hizmeti için ödeme yapılmasını içeren demokratik reformlar başlatmıştı. Kısa bir süre sonra suikaste uğradı ve ikinci komutanı Perikles söz konusu fikri savunmaya devam etti. Bu yüzden, Ephialtes’in temel gelir bir benzeri olarak 'vatandaşlık geliri' fikrinin ilk savunucusu olduğu söylenebilir. Eski Yunanda demokrasinin özünü vatandaşların şehrin politik hayatına katılımı oluşturmaktaydı. Perikles bu amaçla politik süreçlere katılımın bir bedeli ve orada geçirilen vaktin bir ödülü olarak kişilere temel bir gelir sağlamıştı (Standing, 2017:57).

Ortaçağa geldiğimizde temel gelir fikrinin izlerine Magna Carta ile birlikte tarih sahnesine çıkan Orman Şartnamesinde (1217) rastlanmaktadır. Belge ile, daha sonra Magna Carta’ya dahil edilecek olan her dul kadına temel bir gelir hak olarak tanımlanmaktadır (Lamb, 2020).²

Yine de, temel geliri olan bir toplumun neye benzeyeceğini ilk kez tanımlayan Thomas More'du. Modern gerekçelere benzerlik göstermese de dönemin şartları açısından, temel geliri, idamla cezalandırılan hırsızlığı azaltmanın daha iyi bir yolu olarak ortaya koymuştur. Romanda ki karakterlerinden biri durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Yeryüzündeki hiçbir ceza, insanları yiyecek almanın tek yolu ise çalmaktan alıkoyamaz... Bu korkunç cezaları vermek yerine, herkese bir miktar geçim kaynağı sağlamak çok büyük bir yük olmayacak ve böylece hiç kimse önce bir hırsız sonra da bir ceset olma korkusunun altında kalmayacaktı.”(More, 2013).

On yıl sonra, bir İspanyol-Flaman alimi ve More’un arkadaşı olan Johannes Vives, tüm şehir sakinleri için asgari geçim amacıyla gelir bağlanması fikrini Bruges Belediye Başkanına ayrıntılı bir teklif olarak sunmuştur. Böylece bu fikir Ypres kentinde kısa bir

² Orman Şartnamesinde yer alan kurallar 1215 yılında Magna Carta’nın içerisinde yer almaktadır ancak 1217 yılında ayrı bir belge olarak düzenlenmiştir.

deneme şansı bulmuştur. Bu nedenle bazılarınca temel gelir fikrinin ilk uygulayıcısı olarak Vives görülmektedir. Fakat onun modelinde yardım (yemek) yalnızca yoksulları hedef almakta ve iş gücünden çıkanların tekrar iş gücüne katılımı amacıyla bu fikri savunmaktadır. Ancak tüm bunlara rağmen, Vives ve diğerleri, Kilise veya zenginlerin takdirine dayalı yardımlara güvenmek yerine, kamu tarafından finanse edilen ve sağlanan bir yardım fikrini meşrulaştırmaya yardımcı olmuşlardır (Spicker, 2010:233).

More'dan sonraki yüzyıllarda, diğer düşünürler onun izinden devam etmişlerdir. Ünlü Fransız düşünür Montesquieu'nün 1748 yılında yazdığı *Kanunlar Ruhu* eserinde, “Devlet bütün vatandaşlarına güvenli bir geçim, yiyecek, uygun kıyafetler ve sağlıklarına zarar vermeyen bir yaşam tarzı borçludur” şeklinde temel güvenliğin devletin görevi olduğunu ifade etmiştir (Erdogdu, 2018:2). 1883'te Bismarck ile başlayan direk yoksullara değil de yaşlılara ve sağlığa yönelik olan sosyal koruma sistemleri, kitlelere yönelik yardım fikrini beslemiştir. Bununla birlikte, koşulsuz gelir ödemesinin ilk formülasyonu Joseph Charlier (1848) tarafından, “Solution du problème social ou anution humanitaire” adlı kitabında oluşturulmuştur (Erreygers ve Cunliffe, 2006). Fourier geleneğinden esinlense de, temel fark, tüm vatandaşlara üç ayda bir veya aylık olarak ve her hangi bir koşul sunulmaksızın bir gelir ödemeyi önermiştir. John Stuart Mill (Mill ve Nathanson, 2004:255), çalışıp çalışmadıklarına bakılmaksızın tüm yurttaşlara temel bir gelirin ödenmesi fikrini “ belirli bir asgari tutar kişinin emek gücüne sahip olduğuna bakılmaksızın temel olarak toplumun her bir bireyine tahsis edilir” ifadesi ile yeniden tartışmaya açmıştır (Parijs, 2021).

Bununla birlikte, belki de fikrin ilk zamanlarında en büyük savunucu olarak değerlendirilebilecek kişi, cumhuriyet destekçisi ve İnsan Hakları (The Rights of Man) yazarı olan Thomas Paine'dir. Temel gelir benzeri önerisi, Amerikan Kurtuluş Savaşı'na ilham veren dönemin yaygın, dağıtılmış broşürü *Common Sense*'e (1776) dayandırılır, ancak detaylı olarak önerisinin özeti 1795 yılında yazdığı “Agrarian Justice” yazısında karşımıza çıkmaktadır. Burada, hem zamanına göre oldukça yenilikçi öneri olan yaşlılar için temel bir gelirin yanı sıra, gelmekte olan çağa uygun olarak sermaye ödeneği olarak adlandırılan bir öneriyi ortaya atmıştır (Widerquis, 2020).

Paine'nin İngiltere'deki radikal çağdaşı Thomas Spence, adalet meselesi temelinde doğal bir hak olarak temel bir geliri savunmuştur. Kilise Vakıflarına ödenen arsa kiralardan

elde edilen bir tür “sosyal temettü” fonunu , üç aylık periyodlarla tüm sakinler arasında eşit olarak dağıtılmasını savunmuştur (King ve Marangos, 2006:9).

On dokuzuncu yüzyılda, bazı yazarlar temel gelirin farklı bir versiyonuyla ortaya çıkmışlardır. Bu konuda Kıta Avrupası’nda, Fransız, Hollandalı ve Belçikalı düşünürler daha fazla ön planda yer almaktadırlar. Özellikle 1853’de miras ve hediyeler üzerindeki vergilerle finanse edilen bir fon vasıtasıyla tüm genç yetişkinlere koşulsuz bir transfer öneren sosyalistler Charles Fourier, Joseph Charlier ve François Huet isimleri dikkat çekmektedir (Cunliffe ve Erreygers, 2004:99).

Kıta Avrupa’sının dışında Atlantik ötesinde fikrin savunucularına baktığımızda, Progress and Poverty (1879) adlı kitabı milyonlarca satan ve etkisi yaygın ve uzun süreli olan Henry George ilk sırada yer almaktadır. Bir diğer etkili yayın Edward Bellamy’nin 1888 yılında yayımladığı 2000’li yılların ABD’sini her vatandaşın eşit gelir aldığı bir ülke olarak kurguladığı Looking Backward (1888) isimli romanıdır (Parijs, 1992).

İngiltere’de, William Morris’in radikal fütüristlik romanı, kısmen Bellamy’nin kitabına tepki olarak yazılan “News from Nowhere” (1890), 1956’lıların İngiltere’inde kooperatif temelli bir toplumu tasvir etmiştir. Ancak Morris, devletin sağladığı temel gelirle sadece vatandaşların güven altına alınmasını değil, kişilerin sadece sermaye için emek olarak kurgulanması yerine yaratıcı bir faaliyet olarak, çalışarak toplumu ayakta tutmada görev almasını savunmuştur. Bu vizyon yakın dönemlerde özellikle makineleşme ve metalaşma tartışmaları ile ön plana çıkan bir bakış açısını içermektedir (Standing, 2017:30).

Temel Gelir fikrinin yeniden sahneye çıkışı Birinci Dünya Savaşı sonrasına döneme tekabül etmektedir. Bertrand Russell, Mabel ve Dennis Milner, Bertram Pickard ve G. D. H. Cole’un yazılarında Temel Gelir fikri tartışılmıştır (Cole, 1929; Milner ve Milner, 1918; Pickard, 2017; Russell, 1918). Özellikle Henry George’un öğrencilerinde bu fikrin etkisi görülmektedir.

Russel temel gelir konusunda fikirlerini şu şekilde belirtmektedir;

“Önerdiğimiz plan herkese ve çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın gerekli ihtiyaçlarını sağlayacak kadar düşük seviyede bir gelir ile topluluğun yararlı olarak tanıdığı bazı çalışmalara katılmak isteyenlere üretilen toplam emtia ile garanti altına alınmış daha geniş bir geliri savunmaktadır. Eğitim sonlandığında çalışmak istemeyen kişiler için geçim kaynağı olarak bir gelir sağlanmalıdır ve bu şekilde hiç kimse çalışmak zorunda kalmamalı böylece tamamıyla özgür olmalıdır.”(Russell, 1918:127).

Russel’in fikirleri birinci dünya savaşının yıkıcı atmosferinde özellikle çalışma gücünün büyük bir kısmını yok eden sonuçlarını içeren bir sosyal bağlamda ortaya çıkmıştı. Ancak İşçi partisi 1920 yılında temel gelir ve devlet ödemesi gibi fikirleri tartıştığı yıllık toplantısının ertesi yılında söz konusu fikirleri reddederek temel gelir fikri için bir başlangıç olma ihtimalini ortadan kaldırmıştır (Standing, 2017:31).

Frankfurt okulundan psikanalist Erich Fromm ünlü kitabı Makul toplum ’da “genel geçim garantisi” fikrini savunmuş ve daha sonrasında “Garanti edilmiş gelirin psikolojik yönleri” isimli çalışmasını yayımlamıştır (Fromm ve Anderson, 2017:327). Ancak emekçi refah devletinin revaçta olduğu yıllarda bu fikirler pek dikkat çekmemiştir.

1960’lı yılları temel gelir fikrinin üçüncü dalgasının başladığı dönem olarak adlandırabiliriz. Bu dönem ABD merkezli yapısal ve teknolojik işsizlik etrafında şekillenen bir tartışma bağlamında ETG karşımıza çıkmaktadır. Başkan Nixon’ın 1972 yılında bir nevi Negatif gelir vergisi benzeri bir uygulama olan aile yardım programı önerisi ile tartışmalar başlamıştır. Nixon özellikle Temel Gelir Garantisi kavramını kullanmaktan kaçınmıştır. Çünkü çalışan iş gücünü destekleme taraftarı olan Nixon, çalışmadan ödeme almaya karşı çıkıyordu. Ancak herşeye rağmen temel gelir fikri açısından bir ilerleme olan olan teklif, temsilciler meclisinden geçmiş ama anketlerde geniş halk desteği olmasına rağmen öneri senatoda reddedilmiştir (Widerquist ve Lewis, 2017:77).

1968 yılına gelindiğinde dikkat çeken bir şekilde 150 farklı üniversiteden 1500 iktisatçı negatif gelir vergisi lehine bir dilekçeye imza atmışlardır. Yıllarca unutulmuş bir fikir olmasına rağmen öldürülmesinden kısa bir süre önce 1967 yılında Martin Luther King aşağıdaki satırları yazmıştı:

“Şimdi, yoksulluk için çözüm olarak en basit yaklaşımın en etkili olacağına inanıyorum bu da bu günlerde geniş çapta tartışılan bir öneri olan ve yoksulluğu doğrudan ortadan kaldıracak olan “garantili gelir” dir. Geleneksel işlerin mümkün olmadığı kişiler için sosyal yararı artıracak yeni çalışma biçimlerinin tasarlanması gerekecektir. Kaçınılmaz olarak olumlu psikolojik değişikliklere ev sahipliği yapabilmek yaygın ekonomik güvenlikten kaynaklanacaktır. Bireyin saygınlığı, hayatıyla ilgili kararlar kendi ellerinde olduğunda, gelirin istikrarlı ve kesin olduğu güvencesine sahip olduğunda ve kendini iyileştirme arayışına sahip olduğunu bildiğinde gelişecektir.”(King vd., 2010:198).

O dönemde içlerinde Nobel ödülü almış James Meade, Friedrich Hayek, Milton Friedman, Jan Tinbergen, James Tobin, Paul Samuelson and Gunnar Myrdal gibi iktisatçılarındaki olduğu düşünürler özellikle gelir testine tabi olarak temel gelir uygulamasının destekçisi olmuşlardır (Standing, 2017:34).

Temel Gelir fikrinin dördüncü dalgası olarak adlandırabileceğimiz 1986 yılında Temel Gelir Avrupa Ağı’nın (Basic Income European Network, BIEN) kurulması ile söz konusu fikir tekrar gündeme taşınmıştır. Kuruluşundan itibaren aktif olarak çalışan bu yapı ile birlikte esas olarak temel gelir fikri popülaritesini 2008 global ekonomik kriz sonrası artırmış ve gelir dağılımı adaletsizliği, makineleşme ve yüksek işsizlik gibi kaygılardan yola çıkan birçok iktisatçı, yazar ve önde gelen isimlerin desteğini almıştır.

Dördüncü dalganın içinde yer alan isimlere baktığımızda yine aralarında Nobel ödüllü isimlerinde olduğu James Buchanan, Herbert Simon, Angus Deaton, Christopher Pissarides and Joseph Stiglitz, Tony Atkinson, Robert Skidelsky and Robert Reich iktisatçıları, Sam Brittan and Martin Wolf gibi ekonomi yazarları ve BIEN’in önde gelen isimlerinden olan Alman sosyolog Claus Offe ve Belçikalı filozof Philippe van Parijs gibi isimler karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca iş dünyasından da son dönemde popüler olan isimlerin söz konusu fikre destekleri dikkat çekmektedir. Facebook’un kurucusu Chris Hughes ve Ceosu Mark Zuckerberg Tesla ve SpaceX in kurucusu ve Ceosu Elon Musk, eBay’in kurucusu Pierre Omidyar gibi isimler bu kişilerin arasında yer almaktadır (Standing ,2017:35).

Özet olarak bu dört aşamalı geçmişe baktığımızda ilk savunucular endüstriyel kapitalizmin doğuşu aşamasındaki çatışmalara ve ploreteryal emeğin değerinin artırılmasına yönelik bir çözüm olarak temel gelir fikrini desteklemişlerdir. İkinci dalgada ise temelde sosyal adalet merkezli bir bakış açısıyla birinci dünya savaşı sonrası oluşan özellikle iş gücü kaybı nedenli sosyal sorunlara karşı bir politika olarak ETG fikri önerilmiştir. Ancak bu fikir

sosyal demokratlar, komünistler ve fabian sosyalistleri tarafından savunulan evrensel işçi sınıfı egemenliği fikri tartışmaları nedeniyle sekteye uğramıştır. Üçüncü dalga teknolojik işsizliğin ortaya çıkaracağı sorunlara karşılık olarak ortaya çıkmışken dördüncü dalga ise teknolojik işsizliğin bir üst seviyesi olarak otomasyon, robot teknolojilerinin gelişimi ve yapay zekâ gibi yeni gelişmelerin ortaya çıkaracağı kitlesel güvencesizlik riskine odaklanmaktadır. Temel gelir fikri politikacılar arasında tüm kesimlerde popülerliğini artırmaktadır (Standing, 2017:37). Özellikle gelir dağılımındaki adaletsizlik ve ekonomilerdeki dengesizlik, sağ siyasiler açısından bu konuyu gündeme getirmektedir. ABD de ve birçok Avrupa ülkesinde siyasi seçim kampanyalarında ETG önerisi yer almaktadır.³

2.1.3. ETG Benzeri Uygulamalar

Temel gelir, birçok farklı isimler ve farklı önerilerle uzun yıllardır akademik ve politik tartışmalarda yer almıştır. Sosyal devletin gelişimi ile başlıca gelir testi temelli birçok politika hayata geçirilmiştir. Literatüre baktığımızda ETG ile yakın anlamda kullanılan diğer uygulamalar şunlardır. Temel gelir, garantili gelir, minimum gelir, temel gelir garantisi, katılım geliri, negatif gelir vergisi, sosyal temettü, vatandaşlık geliri, bölgesel temettü bu uygulamaların başlıcalarıdır. Birçok farklı kavram ve uygulama aynı anlama gelebilmektedir. Bununla birlikte, bu politika önerilerinin bazıları temel gelirden farklılık arz etmekte ve çoğunlukla asgari gelir desteği veya asgari gelir garantisi biçimlerini ifade etmektedir. Her politikanın kendisine özgü farklı özellikleri bulunmasına rağmen bu bölümde ETG fikrine yakın ve ortak özelliklere sahip bulunan bazı uygulamalara yer verilecektir.⁴

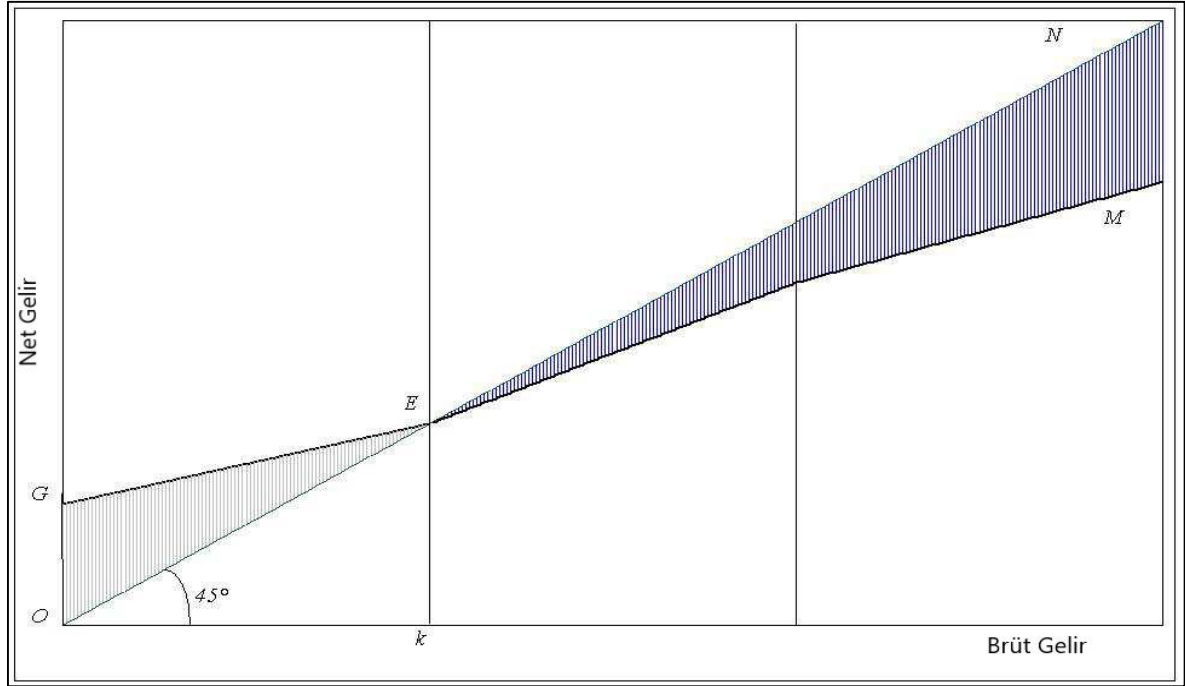
³ ETG ile alakalı seçim kampanyası haberleri BIEN(Basic Income Earth Network) girişiminin internet adresinden takip edilebilmektedir. <https://basicincome.org/about-bien/binews/>

⁴ İslam ekonomisinde yer alan “Zekât” kavramı bazı ülkelerde kamu tarafından fonlar oluşturularak uygulanmakta ve ETG ile benzerlik teşkil etmektedir. Ancak evrensellik özelliği bulunmaması nedeniyle çalışma bağlamında değerlendirilmediği için bu kısımda bahsedilmemiştir.

2.1.3.1. Negatif gelir vergisi

Alternatif kavramlardan en popüler olanı (NGV) negatif gelir vergisidir. Milton Friedman'ın 1962 yılında yayımlanan “Kapitalizm ve Özgürlük” adlı kitabı ile ilişkilendirilen bu fikir, ilk Kez Amerika Birleşik Devletleri'nde Milton Freidman, Robert Lampman, Robert TheoBald ve James Tobin tarafından 1960-1970 yılları arasında teklif edilmiştir. Yasalarla tanımlanmış bir gelir seviyesinden daha az kazanan herkesin vergi iadesi aldığı ve belirlenen miktardan daha fazla kazanan herkesin de vergi ödediği bir sistemdir. Negatif Gelir Vergisi; gelirler üzerinden alınan verginin gelir azaldıkça tarifeye negatif olarak uygulanmasını ifade etmektedir (Öncel, 2012).

NGV ve ETG sistemlerinden sağlanan faydalar ve makul bir vergi sistemi ile her seviyede ki brüt gelir düzeyine aynı net gelir sağlanmasını hedeflenmektedir. Bu da yoksul kesimin net bir fayda sağlarken zengin kesimin ise daha etkili vergi ödemesi anlamına gelmektedir. Milton Friedman ETG'nin NGV'yi uygulamanın yeni bir yolu olabileceğini son yıllarında ifade etmiştir (Tondani, 2009). Güncel tartışmalarda iki uygulamanın bir biri ile karıştırıldığı görülmektedir. Atkinson NGV benzeri bir programı temel gelir seviyesinin temini için savunmakta iken aynı kitabın çevirisini yapan Rossi bunu garanti edilmiş minimum gelir olarak adlandırmaktadır.

Şekil 2.3. Negatif gelir vergisi, brüt ve net gelir ilişkisi (Gentilini vd., 2020)

NGV ve ETG vergi ve yardım sistemleri açısından benzer sonuçlara sahipken ekonomik ve ahlaki açıdan temel farklılıklar içermektedir. NGV uygulamasında yoksul kesimin bir kısmı zenginler tarafından finanse edilirken ETG’de en zengin kesimin geliri orta ve yoksul kesime yeniden dağıtılmaktadır (Tondani, 2009).

Belirli bir gelir seviyesi herkes için hedeflenmekle birlikte kurgu, herkesin vergi mükellefi olduğu ve ABD benzeri vergi sistemine sahip olan ülkeler için anlam ifade etmektedir. Toplumun büyük bir kısmının vergi dışında yer aldığı ülkelerde bu uygulama nüfusun önemli bir kısmını kapsayamayacaktır.

Negatif gelir vergisi, özellikle yüksek gelirli ülkelerde refah programlarının modern yorumunun temel fikri olarak değerlendirildiği iddia edilmektedir. NGV fikri GMG’de (Garanti Edilmiş Minimum Gelir) olduğu gibi transfer ve hassas vergileme kavramları üzerine kurgulanmıştır. NGV geniş kapsamlı bir vergileme sistemini gerektirmekte ve yüksek marjinal vergi oranına ulaşan bir sistemi kurgulamaktadır. Finansman ve ödeme şekli açısından değerlendirildiğinde ETG ve NGV belirli koşullar altında ortaya çıkaracakları net etki bağlamında benzerlik göstermektedir. Eğer ETG’ye aşamalı ve evrensel kişisel gelir vergisi yoluyla finansman sağlanırsa, ETG ve NGV analitik olarak eşdeğer bir sonucu ifade edecektir. Bu şekilde temel fark NGV transferden daha fazla

vergilendirmeye yoğunlaşırken ETG vergilendirmekten daha çok transfere yoğunlaşması olacaktır (Gentilini ve Grosh, 2019).

2.1.3.2. Temel gelir garantisi veya garanti edilmiş temel /minumum gelir

Temel Gelir Garantisi (Basic Income Grant) veya GTG yani Garanti Edilmiş Temel Gelir (Guaranteed Basic Income) şeklinde adlandıracağımız bu uygulama farklı ülkelerdeki farklı iki isim olarak karşımıza çıksada birebir aynı durumu ifade etmektedir. Ayrıca bazı ülkelerde garanti edilmiş minumum gelir olarakta isimlendirilmektedir. Güney Afrika’da Temel Gelir Garantisi (BIG) , ABD’de ise Garanti Edilmiş Temel/Minumum Gelir (GBI) olarak isimlendirilmektedir. Bu kavram tüm bireyler için belirli bir gelir seviyesinin belirlenerek bunun altında kalanlara bu seviyeye kadar transfer yapılmasını amaçlanmaktadır. Dolayısıyla, garanti edilmiş asgari gelir, tüm yararlanıcılar için % 100'lük marjinal vergi oranı olan özel bir Negatif Gelir Vergisi uygulaması gibi görünmektedir (Moffitt, 2003).

GTG programlarının avantajları, düşük mali maliyetle yoksulluğu azaltmaları, yoksullukla mücadele ediliyor oluşunun toplumsal açıdan algılanmasını sağlaması ve özellikle geçici şoklar ve ekonomik iş çevrimleri bağlamında bir “stabilizatör” işlevi görmesidir. Dezavantajları ise tasarım gereği hem yüksek gelir hem de ikame etkilerinin ortaya çıkmasının muhtemel oluşu , yüksek yoksulluk prevalansı ve yoksulluk sınırlarında yoğun nüfus yoğunluğu bağlamında dışlanma risklerinin yüksek olmasıdır. Dahası, bir GTG, hem kapsamın ilk olarak belirlenmesinin karmaşıklığı hem de fayda miktarlarının sık sık güncellenmesinin ve kapsamdakilerin sürekli takibini gerektirmesi açısından da zor bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır (Gentilini ve Grosh, 2019).

2.1.3.3. Garanti edilmiş temel sermaye

Temel Gelir kavramı ile düzenli ödenen belirli bir gelir kastedilirken temel sermaye garantisi ile bir seferde ödenen belirli bir yeterlilikte sermaye kastedilmektedir. Temel Sermaye ile piyasa temelli eşitsizliklerin önlenmesi amaçlı “başlangıçta eşit olan bir kapitalizm” hedeflenirken, temel gelir ile gelir devamlılığının sağlandığı bir kapitalizm amaçlanmaktadır (Cunliffe ve Erreygers, 2004:22).

Bu fikrin savunucuları genel olarak 21 yaşı idealize ederek, belirli bir yaşa erişildiğinde herkese yeterli bir sermaye miktarının transfer edilmesini önermektedirler (Ackerman vd., 2006:91-95). İki ana çağdaş destekçi olan Bruce Ackerman ve Anne Alstott bu uygulamayı 'ortaklık garantisi' olarak adlandırmaktadırlar (Ackerman ve Alstott, 2000).

Bu fikre ilişkin en temel eleştiri irade teşvikindeki etkisizliği olmaktadır. 21 yaşına gelmiş birisine belirli bir sermayenin verilmiş olması o kişinin riskli yatırımlar yapmasına veya bu sermayeyi israf etmesine neden olacak ve sonuçta elde hiçbir şey kalmayabilecektir. Ayrıca konjktürel olarak yatırımların avantajlı olduğu bir dönemde belirli bir jenerasyon bu destekten yararlanırken büyük avantaj sağlarken yatırımların riskli olduğu dönemde bu yardımdan faydalananlar görece avantajsız olacaktır. Bir uzmanın tavsiyesinin zamanlar arası etkisi dahi farklı sonuçlar doğurabilecektir. Bu durum etki açısından söz konusu uygulamanın çok farklı sonuçlar ortaya çıkarabileceğini göstermektedir (Standing, 2017:79).

2.1.3.4. Vatandaşlık geliri

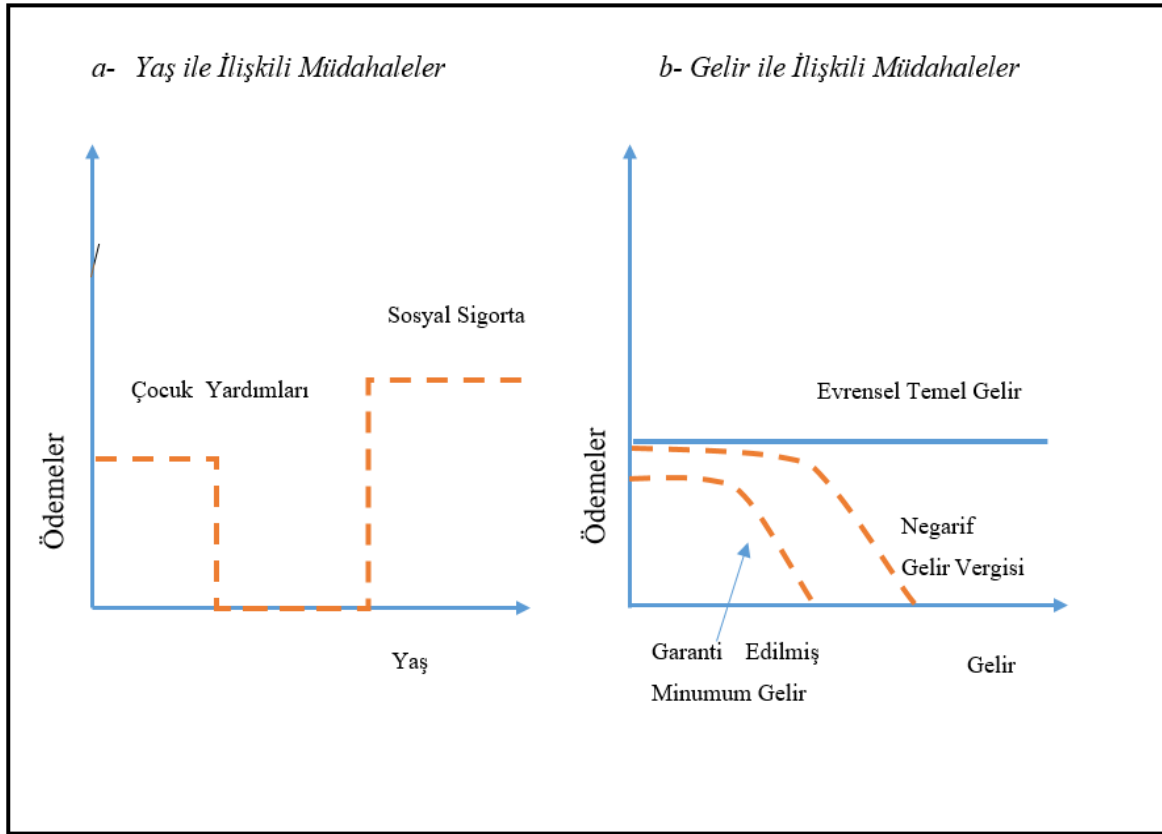
Benzer terimlerden en çok kullanılanlardan birisi olarak ülke vatandaşlarının tamamına temel bir geliri hak olarak tanımlayan uygulamayı ifade etmektedir. ETG ile arasındaki temel fark ise ülke dışındaki vatandaşları kapsama alırken ülke içinde yerleşik olup vatandaşlığı bulunmayanları ülke ekonomisine katkı sağlanmasını bakılmaksızın kapsam dışında tutmasıdır (M. Goldsmith , 1997).

2.1.3.5. Sosyal temettü

Daha çok petrol vb. doğal kaynağa sahip ülkelerin sürekli gelirlerinden vatandaşlarına düzenli olarak yaptığı ödemeleri ifade etmektedir. Sosyal açıdan, fikir, ortak amaç duygusu yaratarak sosyal dokuyu güçlendirmeyi hedeflemekte, doğal kaynaklardan elde edilen gelir, vatandaşları hissedar olarak düşünüp onlara temettü olarak dağıtılmaktadır. Thomas Pain'in ilham veren fikri ile örtüşmektedir. Doğal kaynakların yeniden dağıtılmasına dayanan sosyal temettü, verimlilik kazanımları ile değil, sosyal ve çevresel ilkelerle savunulabilmektedir (Marangos 2004:3).

Bu uygulamayı iki ülke örneği özetlemektedir. Moğolistan, tam teşekküllü bir ETG'ye sahip olan tek ülke olarak sosyal temettü programını , mali kısıtlamalar nedeniyle

nihayetinde geri ölçeklenmeden önce 2010-2012 döneminde uygulamaya koymuştur. İran İslam Cumhuriyeti ise enerji ile ilgili sübvansiyon reformu yaparak, petrol gelirlerine bağlı bir temettü planının farklı bir versiyonunu hayata geçirmiştir. 2011 yılında var olan enerji sübvansiyonları, tüm nüfusu hedefleyecek şekilde değiştirilerek nüfusun yaklaşık yüzde 90'ına ulaşan nakit transferleri halini almıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde Alaska ve Cherokee Halkına yapılan ödemeler sosyal temettü benzeri iki uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır (Akee vd. 2018). Alaska Daimi Fonu, petrol gelirlerinin Alaska sakinlerine yeniden dağıtmak için tasarlanırken, Cherokee Nation'ın sosyal temettü programı ise Doğu yerleşkesine ait kumarhane kazançlarının yerleşik kişilere dağıtımıyla ilgilidir (Gentilini vd. 2020:77). Çalışmanın diğer ilgili bölümlerinde Alaska, Moğolistan ve İran İslam Cumhuriyeti'nde uygulanan bu programlara ilişkin uygulama detaylarına değinilmiştir.

Şekil 2.4. Seçili uygulamaların yapısı

Şekil 2.4'te görüldüğü üzere hedefleme içeren mevcut refah politikalarının sağladığı çocuk yardımı ve sosyal sigorta gibi ödemeler yaşa bağlı olarak değişmekte, gelire bağlı uygulamalara baktığımızda ise gelir arttıkça bu ödemeler azalmakta iken ETG sürekli aynı seviyede bir ödemeyi ifade etmektedir.

Çizelge 2.2. ETG benzeri uygulamaların özellikleri (Gentilini vd., 2020:90)

Program	Genel Bağlam	Seçili Özellikler					Artılar	Eksiler
		Evrensel	Ödeme Dönemi	Çalışma Temelli	Vergiye Dayalı	Ödeme Birimi		
Yoksulluk hedefli koşulsuz nakit transferleri	Gelir dağılımının alt seviyesine yönelik	H	Aylık	H	H	Hanehalkı	Parasal yoksulluğu azaltmada düşük maliyetli Nispeten hızlı ölçeklenebilirlik	Gelir için gözlem gerektirir • Çalışmayı engelleyen unsurlar olabilir • Genellikle küçük ölçekli • Savunmasız / zayıf olmayanları hariç tutar
Koşullu nakit transferleri	Kaynakları gelir dağılımının en alt seviyesine yönlendirme ve insan sermayesi oluşturma	H	Aylık	H	H	Hanehalkı	Parasal yoksulluğun azaltılmasında uygun maliyetli olabilir • Muhtemel siyasi itiraz	Gelir için gözlem gerektirir • Ölçek büyütmek için nispeten katı • Savunmasız / zayıf olmayanları hariç tutar
Negatif Gelir Vergisi	GTG'ye benzer, ancak vergi sistemi yoluyla ve muhtemelen daha yüksek kapsama alanıyla	H	Yıllık	H	E	Vergi Birimleri	Fiili vergi ve sosyal yardım sistemlerini birleştirir * Kayıt altına almayı teşvik eder	İşleyen bir vergi sistemi gerektirir • Yıllık ödenir • Ülke deneyimi yok

Çizelge 2.2. Devam.

Program	Genel Bağlam	Seçili Özellikler					Artılar	Eksiler
		Evrensel	Ödeme Dönemi	Çalışma Temelli	Vergiye Dayalı	Ödeme Birimi		
Kategorik Transferler	Yaş (veya engellilik, yetimlik vb.) ile tanımlanan belirli insan kategorilerini destekler	H	Aylık	H	H	Hanehalkı	• Basitlik ve şeffaflık • Yaş dışında veri toplama ve doğrulama gerektirmez • Muhtemel ihtilaflı ihtiyaç temelli uygunluk ölçütlerini ortadan kaldırır • Muhtemel siyasi itiraz	İhtiyaç halinde olsalar bile, yaş kriterlerini karşılamayanları hariç tutar (yaşın yoksullukla nasıl ilişkili olduğuna bağlıdır) • Demografiye bağlı olarak pahalı olabilir • Nadir durumlarda davranışsal etkileri olabilir (örn. Doğurganlık)
ETG	Tüm nüfusa temel bir düzey desteği sağlar	E	Aylık	H	H	Bireysel	• Basitlik ve şeffaflık • Muhtemelen yaş veya vatandaşlık dışında uygunluk için veri toplama ve doğrulama gerekmez (ancak hala kimlik, ödeme vb. gerekir.) • Olası sosyal uyum	• Kötü durumda olanlar diğerlerinden daha fazla destek almaz • Yeterli bir fayda miktarı mali açıdan pahalı olacaktır • Bazı toplumlarda sosyal ve politik olarak kutuplaştırabilir • Sistem genelindeki etkileri anlamak için sınırlı ülke deneyimi

2.2. Evrensel Temel Gelir Fikrinin Başlıca Amaçları

2.2.1. Yoksullukla Mücadele

Globalleşme süreci, özellikle gelişmekte olan ekonomilerde yaşam standartlarının yükselmesi ile birlikte tüm dünyada yoksulluk düzeyinin azalması ile ilişkilendirilse de birçok ülkede yoksulluk oranı yükselmiştir. 2008 Global ekonomik krizi nedeniyle uygulanan kemer sıkma politikaları bir çok gelişmiş ülkede milyonları mutlak yoksullukla başbaşa bırakmıştır. Örneğin Amerika’da, dünyanın en zengin ülkesi olmasına rağmen 3 milyon çocuğu içeren 1.5 milyon aile günlük 2 doların altında gelir ile yaşamaya çalışmaktadır (Edin ve Shaefer, 2016:141).

Nobel ödüllü iktisatçı Angus Deaton ve Anne Case yasadışı ilaçlar, aşırı doz içeren reçeteler ve intiharlar yolu ile “çaresizlik ölümlerinde ciddi bir artış olduğunu çalışmalarında ortaya koymuşlardır (Case ve Deaton, 2015:5). Daha kötü olmamakla birlikte Japonya ve Avrupa’da da durum benzerlik göstermektedir.

Günümüzdeki gelişmelere baktığımızda dünya toplamda tarihindeki en fazla zenginliği üretiyor olmasına rağmen söz konusu gelir yoksulluğunun kısa dönemde ya da gelecekte ortadan kalkabileceğine dair bir belirti bulunmamaktadır. Zengin ülkelerde nominal değerler üzerinden bakıldığında hem mutlak hem de göreceli yoksulluk 21. Yy ’da artmıştır (Alvaredo vd. 2019).

Globalleşme ve globalleşme ile ilişkili teknolojik gelişmelerden kaynaklı piyasa esnekliği politikaları milyonlarca insanın bazı temel haklarından mahrum kalmasını ve kronik güvencesizlik (precariat) içerisinde yaşamlarına devam etmesine neden olmaktadır. Hatta ekonomik büyümenin zirve yaptığı benzersiz dönemlerde bile güvencesiz olanlar açısından ekonomik bir iyileşme sağlanamamıştır. Sorunla baş edebilmek adına yoksulluğun yok edilmesinde sunulan eski bir reçete olarak çalışma en iyi seçenektir anlayışının gün geçtikçe yanlış olduğu anlaşılmaktadır (Standing, 2016b). Hükümetler iş piyasasında esnekliği artırma amacıyla bazı hakları ortadan kaldırarak iş yaratma kapasitesini artırmış olsa da bu durum daha çok kişiyi güvencesizlik durumuna itmiştir. Tüm dünyada artan düzeyde iş yaratma kapasitesinin oluşması, yoksulluğu önlemede yeterli olmamaktadır.

Yıllar itibariyle enflasyon ve ortalama ücretlere baktığımızda özellikle ABD özelinde güvencesiz kesim için ortalama reel ücret düşmekte ve kazanç seviyeleri gittikçe daha fazla hareketli hale gelmektedir. Bu durum kaza, hastalık vb. bir nedenle iş yaşamının dışına itildiğinde kişi için mutlak yoksulluk riskini ortaya çıkarmaktadır. Sürekli ve sıkı çalışma ortaya konulsa dahi göreceli yoksulluktan kurtulma şansı imkânsız olmaktadır (Stiglitz, 2016:41-70).

Kuşkusuz bir iş sahibi olmak gelirden çok daha fazla anlamlara sahiptir. İş, kişinin ruhi ve psikolojik durumu üzerinde birçok etkiye sahiptir. Kişilerin bireysel anlamda kendilerini gerçekleştirme ve sosyal hayatta var olmalarını sağlamada oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla iş oluşturmak refaha ilişkin maddi ve maddi olmayan amaçlara hizmet etmektedir. Dolayısıyla iş ya da çalışma, yoksulluğu azaltmada ilk araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya bankasının yaptığı bir çalışmaya göre 18 Latin Amerika ülkesinden 10'unda yoksullukta gözlemlenen azalmanın yarısı iş yaratma kapasitesi kaynaklı olduğu ortaya konulmuştur. Ancak bu tespitin yanında bir iş imkânı sağlama yeterli gelir sağlayamayabilir, hatta iş ortamı kaynaklı ruhsal ve fiziksel sorunlara neden olarak olumsuz dışsallıklar ve sömürü biçimleri oluşturabilir. Düşük verimlilik ve düşük kalite işler insanların çalışmalarına rağmen yoksulluk içinde kalmalarına neden olabilir. Örneğin, Asya ve Afrika'da % 54-63 arası bir orana işçiler günlük 2 ABD dolarının altında gelir ile çalışmaktadır (Gentilini vd., 2020:74).

Beklenti ve gerçeklik arasındaki uçurum, bu farkı kapatmaya yardımcı olmak için sosyal korumanın rolü üzerine uzun zamandır devam eden tartışmalara yol açtı. İnsanların istihdam edilebilirliğini artırmak ve işgücü piyasası talebine olan mesafelerini azaltmak için bir dizi arz yönlü müdahaleler hayata geçirilmiştir. Beşeri sermaye, beceri ve aracılık yatırımlarının sürdürülmesi günümüzde kilit önemde olmakla birlikte gelecekte de olmaya devam edecektir. Ancak bu çabalara rağmen, işgücü talebi her zaman genişlememekte ve işlerin kalitesi de her zaman artmamaktadır. Bu çıkmaz, diğer politika önermeleri arasında iş garanti programları ve ETG'nin kendisi de dahil olmak üzere yeni alternatif politika önerilerinin popülarleşmesine neden olmuştur (Gentilini vd., 2020:75)

2.2.2. Gelir Eşitsizliğinin Azaltılması

Gelir eşitsizliği genellikle kişiler arası gelir dağılımı bağlamında tartışılmakta ancak günümüz dünyası sınıfsal, ırksal ve cinsiyete dayalı gelir farklılıklarını barındırmaktadır. İlk dönem iktisatçılar büyüme üzerine odaklanarak gelirin adil bölüşümü gibi bir kaygı gütmemişlerdir. Hatta birçok büyümeci iktisatçı gelirdeki heterojenliğin ekonominin dinamikleri arasında olduğunu savunmuş ve ekonomi politigin gelir dağılımını hedeflemesinin anlamsız olacağı piyasanın kendiliğinden bu süreci dengeleyeceğini varsaymışlardır (Atkinson, 2015). Bu varsayımın en popüler savunucusu bu konuda yaptığı kantitatif çalışma ile bilinen (1955) Simon Kuznets'tir.

Bu çalışmada kişisel gelir dağılımı ve büyüme arasındaki ilişki incelenmiş ve bu ilişki “Kuznets Hipotezi” olarak bilinen kavram ile literatüre girmiştir. Hipoteze göre kalkınma öncesinde bireyler arasındaki gelir dağılımının nispi olarak eşit olduğu ancak kalkınma süreci ile birlikte gelir dağılımında bozulma olacağı ve ilerleyen süreçlerde ise gelir dağılımının kendiliğinden tekrar düzelme sürecine gireceği ileri sürülmektedir. Bu sürecin işleyişi ise büyüme devam ettikçe emeğin verimliliğinin artması kaynaklı ücretlerin de artacağı varsayımına dayandırılmaktadır. Başka bir deyişle büyüme devam ettikçe üretim faktörlerinin marjinal verimlilikleri artacak ve dolayısıyla gelirler arasındaki fark kapanacaktır (Kuznets, 1955).

Ancak yapılan çalışmalar söz konusu varsayımın geçerli olmadığını hatta tersine bir ilişkinin varlığının daha aşikâr olduğunu ortaya koymuştur. Söz konusu durumu Piketty şu sözlerle ifade etmektedir;

“Kuznets Eğrisi teorisinin büyük ölçüde kötü niyetlerle formüle edildiğini ve deneye dayalı temellerinin de son derece kırılgan olduğunu belirtmemiz gerekiyor. 1914- 1945 arasında neredeyse tüm zengin ülkelerde eşitsizliklerde meydana gelen ciddi azalmanın her şeyden önce dünya savaşlarının ve onların tetiklediği (özellikle büyük servet sahiplerini etkileyen) şiddetli ekonomik ve politik şokların bir sonucu olduğunu ve bunun Kuznets'in tasvir ettiği, toplumsal kesimler arası sakin hareketlilik süreciyle pek de alakası olmadığını göreceğiz.” (Piketty, 2017:46).

Kuznets Eğrisinin popülerliğinin altında yatan en büyük neden piyasalara olan güvendir. Yani piyasanın kendiliğinden sorunları çözeceği, önemli olanın onun çalışmasını sağlamak olduğu varsayımdır. Ancak iktisadi literatürde klasik iktisadi anlayışı

savunanların ve bu fikirlerden yola çıkarak neoklasik iktisadi düşünceyi inşa edenlerin argümanlarının aksine piyasa başarısızlığının artık temel bir fenomen olduğu görüşü de genel kabul görmüş durumdadır. Stiglitz bu durumu şu şekilde özetlemektedir. Piyasaların, savunucuların öngördüğü gibi çalışmadığı, piyasanın doğasında her hangi bir ahlaki kimliğin olmadığı ve bunun sonucu olarak piyasaların işleyişinin zenginliğin belirli ellerde toplanmasına, çevresel maliyetlerin toplum tarafından yüklenilmesine ve özellikle işçilerin ve tüketicilerin istismarına yol açabileceğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca eşitsizlik bağlamında bakıldığında kendiliğinden işleyen ve istikrarlı oldukları durumda bile piyasalar genel olarak adaletsiz gözüken büyük eşitsizlik seviyelerine neden olmaktadır (Stiglitz, 2016:26-32).

2.2.3. Teknolojik İlerleme ve Otomasyona Bağlı İşsizlikle Mücadele

İş gücü piyasasında teknoloji uzun zamandır özellikle Batı toplumlarında bir endişe kaynağı olmuştur. Sanayi Devrimi'nden bu yana, işçiler tarım, imalat ve hizmet işlerinde sürekli büyüyen bir makine varlığı tehdidiyle birlikte yaşamaktadırlar. Aslında, istihdamdaki kurumsal işgücü payı 1975 ve 2012 yılları arasında, yaklaşık olarak gelişmiş ekonomilerin dörtte üçü ve gelişmekte olan ülkelerin üçte ikisinde istikrarlı bir şekilde azalmıştır (Gentilini vd, 2019).

Gelişmiş ekonomilerde günümüzde ki temel gelir tartışmalarının merkezinde özellikle silikon vadisi temelli teknolojilerin hızlandığı, otomasyon, teknolojik ilerleme ve robotların neden olacağı iş yaşamındaki insansızlaşma süreci yer almaktadır. Bu sürecin ortaya çıkaracağı durum “teknolojik işsizlik” olarak nitelendirilmekte ve tarihsel süreçte karşılaşılmayan bir büyüklükte işsiz ordusuna neden olacağı tahmin edilmektedir. Sürecin kaçınılmaz olarak temel geliri zorunlu hale getireceği hem bu alanda yapılan çalışmalarda hem de özellikle silikon vadisi temelli şirketlerin yöneticileri tarafından sürekli gündemde tutulmaktadır (Ford, 2016 ; Srnicek ve Williams, 2016).

ABD Hizmet Sektörü Çalışanları Uluslararası Birliği eski başkanı ve ETG tarafında yer alan ilk sendikacı olan Stern, 2016 yılında yayınlanan kitabında hissedarların tahminlerinden yola çıkarak yakın gelecekte tüm işlerin yüzde 58'inin otomasyona geçeceği tahmininde bulunmuştur. Stern bu durumun sadece ülkenin bir kısmını etkileyen otomobil ve çelik endüstrisinin gerilemesi sonucu ortaya çıkan işsizlik gibi olmayacağını, karşı

karşıya olunan tehlikenin bir fırtına değil tsunami olacağını belirtmektedir (Stern ve Kravitz, 2016).

Ayrıca yapay zekâ kullanımı ve nesnelerin interneti gibi yeni teknolojiler ile birçok hizmet sektöründe ciddi işsizlik riskinin yakın gelecekte ortaya çıkacağı ileri sürülmektedir. Star Bond yatırımcısı Bill Gross robot kaynaklı otomasyon sonucu ortaya çıkacak işsizliği “çalışmanın sonu” olarak tanımlayarak, ortaya çıkacak soruna çözüm olarak temel geliri savunmaktadır (Standing, 2017).

İnsanlar için çalışmanın tamamen ortadan kalkacağı bir gelecek olası gözükme de büyük oranda iş kayıplarının yaşanacağı üzerine birçok çalışma yapılmıştır. ABD açısından mevcut iş gücünün yarısının otomasyon sonucu tehlike altında olduğu OECD tarafından yapılan ve diğer çalışmalarda ortaya konulmaktadır (Frey ve Osborne, 2017). Ayrıca yapılan çalışmalarda sanayileşmiş ülkeler açısından yüzde 9'luk otomasyon kaynaklı işsizlik riski hesaplanmaktadır (Arntz vd. 2016).

Robotik teknolojilerin ve yapay zekânın gelişimi mevcut birçok hayati öneme sahip mesleğin ve işin yok olması sonucunu doğuracaktır. Benedikt ve Osborne (2013) a göre, ABD iş gücünün % 47'si tehlike altında bulunmakta, ayrıca bu oran Dünya Bankasına göre Arjantin (65%), Hindistan (69%) ve Çin (77%) gibi gelişmekte olan ülkeler açısından daha yüksek seviyede gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Badenes vd, 2019).

Endüstri 4 olarak adlandırılan bu son teknolojik devrim ile ortaya çıkacak işsizlik en fazla “low skill jobs” denilen vasıfsız insan gücü üzerinde büyük bir etkiye sahip olacaktır. Özellikle teknolojik ürünlere sahip olmayan ülkelerde bu iş gücü toplam iş gücünün büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Ortaya çıkacak kitlesel işsizlik ve bunun sonucu ortaya çıkan ekonomik belirsizlik süreci geniş çaplı bir güvencesizlik durumunu ortaya çıkaracaktır (Schwab, 2016). Bu duruma karşı bir çözüm olarak ETG fikri hem ekonomik canlanmanın hem de sosyal kontrolün sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Çalışma koşullarındaki dönüşümün ortaya çıkaracağı yeni iş piyasası açısından en önemli soru yarın ve gelecekte kaç dakika, saat veya kaç gün çalışacağını bilmeyen insanlar için nasıl bir sosyal koruma sistemi inşa edileceğidir (Huws, 2014). Bu bağlamda mevcut sosyal politikaların etkinliğinin sınırlı kalacağı görülmektedir. Tarım ve sanayi devriminden

önce birçok iş ortadan kaybolurken yeni iş olanakları ortaya çıkarak istihdamın değişimini ve işsizliği ortaya çıkardığı gibi bu olay teknolojik dönüşümle de yeniden karşımıza çıkacaktır.

Teknolojik ilerleme arttıkça, Bill Gates ve Richard Branson gibi ünlü girişimciler, Keynes'in teknolojik işsizlik konusundaki uyarısını tekrar gündeme taşıdılar (Clifford, 2018; Gates, 2017). Ancak işçilerin yeni teknolojiler tarafından istihdam dışına itildiği doğru olsa da, teknolojinin istihdamı gerçekten artırabileceği çeşitli kanallar da mevcuttur. Bu güne kadar teknolojinin istihdam üzerindeki net değişiklikleri uzun vadede olumlu olmuştur. Son OECD çalışması, 2005 ile 2016 arasında yaratılan işlerin %40'ının dijital olarak yoğun sektörlerde olduğunu ortaya koymaktadır. (OECD, 2019) Ama yapay zekâ ve sanayi 4.0'ın etkileri bundan önceki dönüşümden farklılaşacağı da göz ardı edilmemelidir. Nitekim ortaya çıkan gelişmeler, otomasyonun işten çıkarmalara neden olacağına dair endişeleri desteklemektedir. Özellikle yapay zekâdaki (AI) son teknolojik ilerleme, makinelerin gerçekleştirebileceği görevleri hızla genişletmekte ve bazı analizlere göre bu, işlerin önemli bir bölümünü otomasyon riski altına sokmaktadır. OECD genelinde emeğin milli gelirdeki payında düşüş de kısmen teknolojik değişime bağlanmaktadır. Artan pazar payları, üretim süreçlerinde nispeten az işçi çalıştıran firmalar tarafından ele geçirilmekte ve bazı ülkelerde, şirketlerin sürekli çalışanlarını ikame eden dışarıdan kaynak sağlama ve taşeron ağları olarak örgütlenmesi daha yaygın hale gelmektedir (Autor vd., 2017). Rutin işlerin nispeten büyük bir bölümünün otomasyona yatkın olduğu imalat gibi alanlarda, birçok işçi işlerinin kökten değiştiğini veya tamamen ortadan kalktığına tanık olmaktadır (Autor vd., 2013).

Aksine, otomasyonun emeği işten yoksun bırakma etkileri belirli endüstriler, bölgeler ve dezavantajlı gruplar üzerinde orantısız bir etkiye sahipken, yeni işler genellikle başka yerlerde yaratılmakta ve yerinden edilmiş işçiler için erişilebilir olmamaktadır. Örneğin, endüstriyel robotların ilk dalgası öncelikle üretim süreçlerini etkiledi ve genellikle bilişim temeli olmayan ve rutin işleri yapan işçileri etkileyerek işsiz kalmalarına neden olmakta iken yeni işler genellikle hizmet sektöründe ortaya çıkmaktadır (Autor, 2015). Mevcut eğilimler devam ederse, birçok OECD ülkesini karakterize eden ve zaten yüksek olan eşitsizlik seviyeleri daha da kötüleşebilir ve bu durum potansiyel tüketimi, üretkenliği ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir (OECD, 2015).

Çalışmanın olmadığı bir gelecekte bahsetmek yerine kesinlikle çalışmanın doğasında bir dönüşümden bahsetmek daha gerçekçi olmaktadır. Ancak söz konusu değişim işsizliğe neden olacağı şüphe götürmez bir gerçek olması yanında gelir eşitsizliğinin artacağı, ortaya çıkacak zenginliğin aslan payı şeklinde yine belirli bir zümre tarafından paylaşılacağı da son yıllarda ki gidişattan anlaşılmaktadır. Bu nedenle yeni bir ikincil dağıtım sistemi ihtiyacı ortaya çıkmakta ve bu bağlamda ETG kuvvetli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.4. Sosyal Refah Devleti Uygulamalarının Karmaşıklığı ve Maliyetli Oluşu Nedeniyle Daha Etkin Bir Sistem Kurgusu

Refah devletinin ortaya çıkışından sonra özellikle gelişmiş ülkelerde birçok sosyal program hayata geçirilmiştir. Temelinde bu programların yoksulluğun önlenmesi ve iş yaşamının dışında kalınıldığında hayatın idamesinin sağlanması yer almaktadır. Zamanla spesifik amaçları sağlamaya yönelik (cinsiyet eşitsizliği, engellilerin istihdamı gibi) sosyal politika araçları da tesis edilmiştir. Ancak günümüzde birden çok politika ve kurumla refah devleti uygulamaları oldukça karmaşık ve sofistike yapılar haline gelmişlerdir. ETG savunucularının en önemli argümanlarından birisi de mevcut karmaşık politikalarla hedeflenen amaçlar, çok basit bir uygulama olan ETG ile sağlanabilecek olduğudur. Dolayısıyla ortaya çıkacak kaynak tasarrufu ETG fikrinin maliyetini azaltacaktır (Standing, 2017:160-95).

Mevcut refah politikaları ile ilgili en büyük sorunlardan biri, yardımlardan faydalanma halinin devamı için çalışmaktan kaçınma ya da kayıtlı çalışmama sonucu doğurmasıdır. Pek çok durumda, yararlanıcılar, çalışmaya karar verirlerse, kendilerini daha da kötü bir ekonomik durumda bulacakları kaygısıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Yüzbinlerce insan, ek gelirler elde edildiklerinde kazanımların neredeyse hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde kaldırılmasından ya da ekonomik olarak daha kötü durumda olacaklarından gelir artırıcı eylemlerinden kaçındıkları görülmektedir. İnsanların, gelir artışı beklentisi ile pozitif olarak çalışmaya teşvik edilememesi, devletin kullanması için geriye sadece tek motivasyonel araç bırakmaktadır. Bu da kişilerin sosyal programlardan yoksun bırakılması olmaktadır. Ancak burada şartların yoksunluk şartlarının belirlenmesi ve uygulanması ciddi bürokrasi ve maliyet doğurmakta sosyal politikanın başlangıç amacından uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Birçok sosyal program yukarıdaki kaygılar temelli gelir testi (Means-Testing) üzerinden işlemektedir. Gelir Testi uygulamalarının temel iki sorunu bulunmaktadır. Birincisi, bu yaklaşımın sisteme yüklediği pahalı bürokrasinin yüküdür. Mevcut refah sistemi, refah ödemelerini test etmek için on binlerce kişiden oluşan kurumlar tesis etmekte ve süreçlerde rutin bir şekilde belge üretimi ve kanıtlayıcı formların oluşturulması için oldukça büyük kamu harcamaları yapmak zorundadır. İkinci olarak ta gelir testi sonucu oluşan yararlanma oranının halk tarafından algılanma şeklidir. Bir fayda evrensel olduğunda, çok az insan buna şiddetle karşı çıkar çünkü herkes buna hak kazanmıştır. Ancak kapsam daraldıkça programın destekçisi azalmaya başlar. İnsanları, paylaşma hak kazandıkları takdirde, sosyal yardımın çok iyi bir şey olduğuna ikna etmek çok daha kolaydır. Maliyetine vergiler yoluyla katlandıkları fikrini elde ettikleri, ancak herhangi bir faydayı almalarının mümkün olmadığı fikrine sahip olurlarsa karşıtlığın ne kadar artabileceğini söylemek zor olmaz (Clark, 2014).

Kompleks hedefleme prosedürlerinin ortadan kaldırılmasının harcamalarda ortaya çıkaracağı tasarruf ETG savunucularının en fazla öne sürdükleri argümanlardan biridir (Jhabvala ve Standing, 2010). Bazı kalemlerde tasarruf gerçekleştirilecek olsa da, ETG çok daha fazla insanı kapsayacağından, ETG'nin toplam idari maliyetlerinin hedeflenen programlardan daha düşük olmama ihtimali bulunmaktadır. Hedefleme içeren sosyal politika programlarının idari maliyetlerini tahmin eden sınırlı sayıda yeni çalışma bulunmaktadır (Devereux vd., 2017). Ancak daha önceki çalışmalarda ki tahminlere göre, söz konusu idari maliyetler toplam program maliyetlerinin yaklaşık yüzde 0.6 ila 9.0'ını oluşturmaktadır (Grosh vd., 2008). Transferlerin değerinin ise yüzde 3 ila 8'ini oluşturmaktadır (Berg vd., 2010). İdari maliyetlerin tahmini bu geniş aralığı, hedefleme programının genişliği, şartlarının zorluğu gibi durumlara göre değişmektedir. Bu şartların izlenmesi ve denetimine yönelik sistem herhangi bir sorunu, şikâyeti veya itirazı ele alması bakımından önemli bir konuma sahip olacaktır. Basit uygulama kurallarına sahip programlar genellikle daha düşük hata, dolandırıcılık ve yolsuzluk oranlarına sahip olmaları nedeniyle, ETG'nin göreceli olarak oldukça küçük bir şikâyet oranına sahip olacağını düşünülmektedir (Van Stolk ve Tesliuc, 2010).

Avrupa ülkelerindeki sosyal koruma sistemlerinin idari maliyetleri toplam harcamaların% 1 ila% 6'sı arasında değişmektedir (Eurostat, 2020). ABD'ye ilişkin yapılan çalışmalar ise, gelir testine tabi olmayan yardımların idari maliyetlerinin toplam maliyetin%

1-2'sini temsil ettiğini, ancak bu oranın gelir testine tabi olmayan yardımlarda dört ila beş kat daha yüksek olabileceğini göstermektedir (Colombino, 2015).

Ayrıca işgücü piyasalarındaki mevcut ve gelecekteki gelişmeler, geleneksel istihdam, farklı bağımsız çalışma biçimleri ve yeni atipik istihdam türleri arasındaki çizgileri bulanıklaştırarak, birinin çalışıp çalışmadığını güvenilir bir şekilde değerlendirmeyi zorlaştırması beklenmektedir. Sonuç olarak, mevcut sosyal koruma sistemleri aracılığıyla etkili bir şekilde mevcut desteği sürdürmek, eğer hak kazanma, büyük ölçüde, gittikçe modası geçen işveren-çalışan sözleşmelerine, istikrarlı kariyer modellerine ve sosyal sözleşmelere göre belirlenmeye devam ederse sürdürülmesi imkânsız gözükmektedir (Browne ve Immervoll, 2017).

2.3. ETG Kavramı Hakkındaki Teorik Tartışmalar

2.3.1. ETG Fikrini Destekleyenlerin Argümanları

Sosyal koruma kavramının ekonomik açıdan yorumlanması geniş kapsamlı bir tartışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıp orta sınıf a ulaşma ve yoksul kesimle orta sınıfın birleşilebildiği bir sosyal koruma kapsamına ulaşmada evrensel kapsam politik sürdürülebilirlik açısından önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. ETG'nin evrensellik boyutu sosyal koruma açısından oldukça önemli kapsam sorunlarını ortadan kaldırmakta ancak daha derin ekonomik tartışmaların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Desai ve Kharas, 2017).

2.3.1.1. Yoksulluğu azaltma etkisi

Yoksulluğun nedeni ne olursa olsun ETG'nin yoksulluğu ortadan kaldırmada çok etkili bir araç olduğu savı destekçileri tarafından ileri sürülmektedir. Eğer yoksulluk eşiğinin üstünde bir temel gelir düzeyi belirlenirse ETG'nin yoksulluğu ortadan kaldıracağı teorik olarak rahatlıkla ifade edilebilir. Bununla birlikte temel gelir desteği ailelere temel ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılamayı sağlayan maddi güvence verirken çocukların eğitime yatırım yapma gibi imkânlar ortaya çıkarmaktadır. Bu durum nesiller arası devam eden yoksulluk döngüsünü kırarak ailelere bir fırsat sunabilecektir. Ayrıca yoksul ailelere kendi

küçük işletmelerini kurabilme ya da fikirlerini deneme şansı da vererek yoksulluktan kalıcı kurtulma adına bir fırsat doğurmaktadır (Guerriero, vd. 2017).

Gerçekten de, gelir transferi girişimci riskleri için bir güvenlik ve küçük ölçekli üretim ekonomileri için ise bir tazmin kaynağı fonksiyonu icra edebilir. Ayrıca, ticari yatırımlar ve gelirler arasındaki gecikme süresinin kapatılmasına da yardımcı olabilir (Nooteboom, 1987).

Alternatif olarak, transferden elde edilen ek gelir akışı, yoksul insanların daha önce gerçekleştiremedikleri insan ve ekonomik kalkınma için olumlu yayılma etkileri üreten eğitim, iş gücüne katılımı artıran beceri kazanımı ve göç de dahil olmak üzere kredi kısıtlamaları ile sınırlı olan diğer yatırımları ve iş fırsatlarını elde etmelerine imkan sağlayabilir. Ayrıca gelir, hedeflenen bir program yerine evrensel olarak bir “vatandaşlık hakkı” olarak tanımlandığında, faydalanıcıların elde etmek için maruz kaldıkları damgalanma (toplum tarafından yoksul olarak yaftalanma) ve utanç gibi durumların ortadan kalması ile daha fazla etkiye sahip olacaktır. (Standing, 2008) Bununla birlikte hedeflenen refah politikalarıyla karşılaştırıldığında ETG’nin, hükümetin insanların davranışlarını izlemesini gerektirmediğinden daha az müdahaleci ve paternalistik olduğuna vurgu yapılmaktadır (Tanner, 2015).

2.3.1.2. Ekonomik olarak etkin refah modeli çözümü

Ekonomik perspektiften ETG’nin en temel eleştirisi, nakit transferinin gelir etkisinin boş zaman talebini artıracak beklentisi ile insanların çalışma isteğini azaltacağıdır (Pasma, 2010). Kişiler çalıştıkları işten bekledikleri faydayı elde edemediklerinde nakit transferi onları daha az çalışmaya teşvik edebilir. Bununla birlikte refah politikaların teşvik etkisi literatürde oldukça tartışılmış bir konudur. Ancak ETG’nin olası ikame etkisi belirli bir gelir eşiğine ve çalışma şartına bağlanmış birçok refah programının aksine düşük kalacaktır (Guerriero vd., 2017). Mevcut refah programları, kişilerin ücret gelirlerindeki artıştan sağlayacakları faydayı refah programlarının kesilmesi sonucu kaybedebileceklerinden, insanların iş bulma (veya daha iyi ücretli bir iş bulma) ve mesleki kariyerlerini ilerletme yönündeki isteklerini azaltabilir hatta refah bağımlılığı ve ahlaki açıdan tehlikeli davranışlar doğurabilir (Tanner, 2015). Refah politikaları sonucu yapılan transferlerinin hesaba katılması ile birçok gelişmiş ülkede marjinal vergi oranı oldukça yüksek olmakta ve sonuç olarak bu durum yararlanıcıları çalışmamaya teşvik etmektedir. Bunun yerine, sabit vergi

oranlı ETG, çalışmanın fırsat maliyetine bir etki yapmayacak ve bireyler daha fazla gelir elde etmek için daha fazla çalışmak istediklerinde cezalandırılmayacaklardır (Fitzpatrick, 1999). Bu durumda diğer politikalara göre ETG'nin bozucu etkisi daha az olacaktır. Örneğin, neoklasik iktisadın öngördüğü gibi, asgari ücrette bir artış, piyasanın fiyat değişimi yoluyla temizleyemeyeceği bir arz ve talep uyuşması oluşturacağından istihdam düzeylerinde bir azalmaya yol açabilir. Bu durum firmaları sadece daha fazla emek tasarrufu sağlayan üretim yöntemlerine itmekle kalmaz, aynı zamanda durgunlukların sıklığını ve şiddetini de artırabilir. ETG'nin asgari ücret uygulamasına kıyasla teorik avantajı, yapılan uygulamadan emek talebini etkilenmemesi ve işçilerin hayatta kalma adına sadece ücretlerine bağlı kalmayacağından dolayı, daha fazla işgücü piyasası esnekliği sağlamaya yardımcı olabileceğidir (Parijs, 1990).

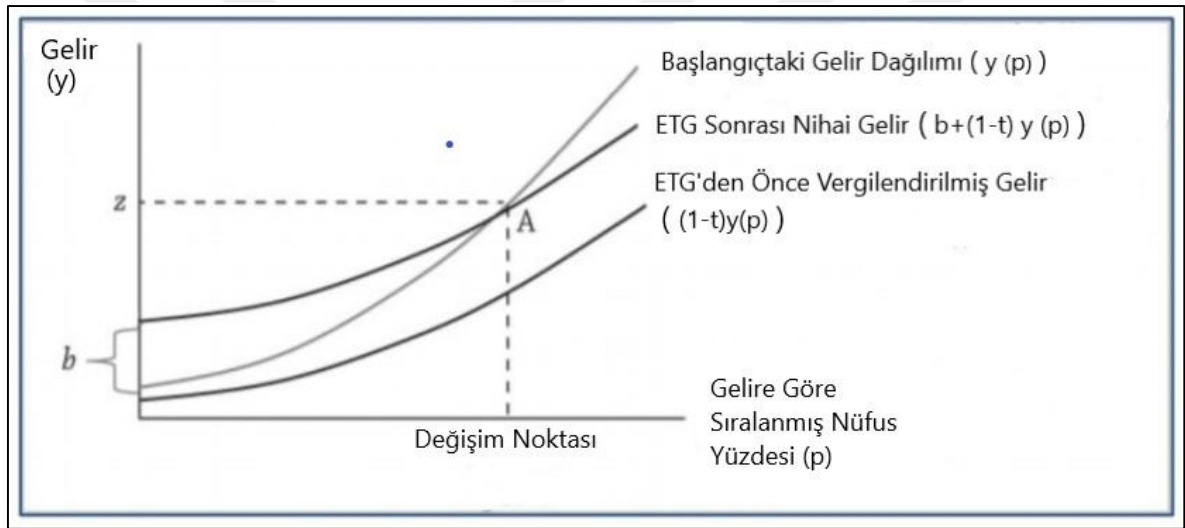
Standart dışı istihdamdaki eğilimler (geçici ve yarı zamanlı istihdam, esnek çalışma ve “örtülü” istihdam) orta gelirli ülkelerde daha karmaşık hale gelmiştir. Latin Amerika ve Karayipler'de, bu tür istihdam biçimlerinin yaygınlığı son yirmi yılda genel olarak sabit kalırken, Doğu Avrupa ve Orta Asya'da daha az homojen bir hal almıştır. Bismarck sosyal devlet modelinin temel zorluğu bazı gelişmekte olan ülkelerde, işgücü piyasalarının ve otomasyonun çeşitlendirilmesinden değil, yaygın kayıt dışılıktan kaynaklanmaktadır. Aslında, düşük ve üst orta gelirli ülkelerde sırasıyla çalışanların yüzde 81'i ve yüzde 46'sı kayıt dışı işler yapmaktadır (World Bank, 2018). Söz konusu kayıt dışılığın endemik doğası ve buna karşı yavaş ilerleme göz önüne alındığında, bu alanda yapılan çalışmalar, çoğu insanın çalışma durumuna bağlı olmayan bir sosyal koruma sistemiyle daha iyi olacağını ortaya koymaktadır (Gentilini vd., 2019).

2.3.1.3. Gelir eşitsizliğinin azaltılması

ETG fikri savunucuları tarafından en sık dile getirilen argümanlardan biri bu uygulamanın hem gelişmiş ekonomiler hem de gelişmekte olan ekonomiler açısından bir sorun olarak varlığını sürekli gösteren gelir eşitsizliği ile mücadelede en etkin yol olacağıdır. Özellikle teknolojik gelişmelerin meydana getireceği iş piyasasındaki dönüşüm kaynaklı gelir eşitsizliğinin tek çözümü ETG olarak ileri sürülmektedir. Bu nedenle ETG teknoloji kaynaklı iş kayıplarının ortaya çıkaracağı soruna yönelik çözüm olarak uygulanabilir (Sheahan, 2012). Ayrıca ters bir etki olarak iş gücü kaybı nedeniyle işçilerin teknolojik yeniliklere karşı çıkışını ETG azaltabilecektir. Temel gelir uygulamasının gelir eşitsizliğini

azaltılmasının, artan oranlı gelir vergisi ve yoksul olmayanlara yönelik sübvansiyonların kesilmesi yoluyla mümkün olacağı savunulmaktadır.

Şekil 2.5'te sabit oranlı vergi ile finanse edilmiş bir ETG'nin (b) gelir dağılımına etkisi gösterilmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltacak bir diğer süreç ise, işçilerin pazarlık güçlerinin değişimi yoluyla olmaktadır. ETG ile belirli bir düzeyi garantileyen işçiler düşük ücretli ve insan onuruna yakışmayan çalışma koşullarında çalışmayı reddedebileceklerdir. Bu durum işverenlerini şartları daha iyileştirme noktasında zorlayacaktır. Dolayısıyla ETG öncesi duruma göre daha iyi iş koşullarında ve ücretlerle çalışma söz konusu olabilecektir (Perkiö, 2014).

Şekil 2.5. Sabit oranlı vergi ile finanse edilen ETG (Ravallion, 2016:559)

2.3.1.4. Gelirde cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması etkisi

ETG fikrine feminist literatürden cinsiyet eşitsizliği bağlamında destek argümanları bulunmaktadır. Özellikle çalışmaları ücrete tabi olmayan başka bir ifade ile ev işleri gibi finansal olarak karşılık bulmayan işlerde çalışanlar açısından ETG bu kişilerin satın alma güçlerini artıracak varsayılmaktadır. Ev işleri gibi karşılıksız işlerde çalışanların çoğunluğunun kadın olması ETG'nin kadınların evdeki pazarlık güçlerini ve gelir eşitsizliğindeki cinsiyet farkını azaltacağı düşünülmektedir (Robeyns, 2000).

Ayrıca ETG hane halkı üzerinden değil de bireyler üzerinden ödendiğinde, uygulama daha fazla gelir güvencesi ve kadın bağımsızlığı sonucu ortaya çıkaracaktır (Pateman 2004).

Ancak bununla birlikte eşitsizliğin azaltılmasında daha etkin bir sonuç elde etmek için bu kişiler için daha fazla finansal içerme sağlanmalı ve kadınların kişisel banka hesapları yoluyla bu ödemelerin yapılması gerekmektedir.

2.3.1.5. Pandemi dönemi gelir kaybının telafisi

2020 Covid 19 pandemisi döneminde evde kalma, sokağa çıkma yasağı ve karantina gibi önlemler nedeniyle işgücünün gelir kaybı oluşması durumlarında kişilerin temel gıda güvenliğinin sağlanması ve tüketimin devamı için ETG politika önerisi olarak tartışılmaya başlanmıştır. İspanyanın da arasında yer aldığı bir çok ülke geçişi de olsa ETG'yi hayata geçirmeyi planlamaktadır (Spain to use basic income to ease crisis pain 2020).

COVID-19 şokuna bir yanıt olarak, hükümetler normal dönem olağan politika seçenekleri dışında çeşitli geçici kriz politikaları hayata geçirmeye başlamışlardır. Paskalya konuşmasında Papa Francis, korona virüsle mücadelede bir çözüm olarak bir “evrensel temel ücret” önerisini yapmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ve Hong Kong dahil olmak üzere birçok ülke, bir kerelik koşulsuz nakit transferlerini kullanmaya başladı. Hiçbir ülke henüz tam kapsamlı bir ETG programı uygulamamasına rağmen, Mayıs 2020 tarihi itibarıyla dünyadaki 88 ülke pandemik müdahalenin bir parçası olarak, COVID öncesi seviyelerin neredeyse iki katını temsil eden 130 nakit transfer programı açıklamıştır. Programların çoğu geçicidir ve ortalama süre 3 aydır. Programların yaklaşık dörtte biri sadece bir defalık transfer sunmaktadır. Tahmin edilebileceği gibi, bu programlar büyük ölçüde mevcut işçilere yönelik olmakta ve gelir testine dayalı bir şekilde kapsam açısından büyük bir boşluk içermektedir. Küresel pandemik politikaların sosyal ve ekonomik serpilmesinin ortaya çıkan bir etkisi olarak, acil durum temel geliri (EBI) şeklinde adlandırılan politika açısından sivil, medya ve siyasi destekte ani bir artış olmuştur (Cooke ve De Wispelaere, 2020).

2.3.1.6. Diğer argümanlar

ETG uygulamasının evrensel ve koşulsuz doğası, işgücü piyasası durumu ile sosyal koruma hakları arasındaki bağı zayıflatarak kayıtlı istihdama yönelik teşviki zayıflatırabilir.

Ancak gelir testine dayalı, çalışma şartlı nakit transferlerinin kayıt dışı istihdam üzerindeki etkisi daha fazla olmaktadır. Çünkü kişiler elde ettikleri gelir transferlerinin kaybetmeme adına kayıt dışı işlerde çalışmayı daha fazla tercih etmektedirler. Bu nedenle ETG uygulamasının evrensel ve koşulsuz doğası, kayıt içi çalışmanın transferi elde etmede her hangi bir fark oluşturmayaacağından bu etkiyi ortadan kaldıracaktır (Bastagli, 2019).

Marjinal vergi oranının yüksek olduğu uygulamalarda ETG daha çok düşük gelirli alım gücünü artıracığından lüks tüketim temelli ithal eğilimini azaltacak ve bu durum cari açık sorunu olan ülkeler açısından açığın kapanması yönünde etki yapacaktır. Ayrıca alım gücü olmayanlara gelir transferi tüketim harcamalarını artırarak çarpan etkisini ile büyüme oranını artıracaktır.

Temel Gelir savunucularına göre ETG uygulaması işsizliğin azalmasına neden olacaktır. ETG uygulandığında bazı çalışanlar çalışma saatlerini azaltacaklardır ve bu durum diğer kişiler için iş bulma imkânı sağlayacaktır. Temel gelir yoksulluk tuzağını ortadan kaldırarak ve düşük maaş sorunu olan işlerin çekiciliğini artırması ihtimali vardır. Bu durumda, mantıksal olarak, şu anda işsiz olan daha fazla insan işgücü piyasasına girmeyi düşünecektir (Hudáková, 2015).

Büyük şehirlerin ekonomik olanaklar ve istihdam fırsatları nedeniyle kırsal alanlar için tercih edilmesi sonucu ortaya çıkan hareketlilikte ETG ters yönde bir etki ortaya çıkarabilir. Nüfus, büyük bir şehrin sunduğu istihdam seçeneklerine ihtiyaç duymadan, kırsal alanda yaşayabilecekleri yeterli miktarda gelir elde etme imkânı bulur ve ETG onlara daha fazla satın alma kapasitesi sağlarsa, kırsal alanda yaşam karşılaştırmalı olarak daha avantajlı hale gelecektir. Diğer bir özellik ise, garantili koşulsuz gelirin, ihtiyaçtan kaynaklanan suç ve yoksulluğu sona erdirebilmesidir; bu, yalnızca doğrudan alıcılara fayda sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bir bütün olarak toplum üzerinde de olumlu bir etkiye sahip olacaktır (Badenes vd., 2019).

2.3.2. ETG Karşıtlarının Argümanları

5 Haziran 2016 tarihinde İsviçre ulusal düzeyde her vatandaş için aylık 2500 ABD doları olacak vatandaşlık geliri olarak isimlendirdikleri ETG teklifini oylayarak % 77 karşıt oyla reddetti. Birçok faktör bu sonucun çıkmasına etkide bulunmuştur. En temel olarak söz konusu programın hükümetin önünde zamanla ödenmesi imkânsız bir fatura halini alacağı

ve toplumun motivasyonsuz tembellerle dolacağı kaygısı bu sonuç üzerinde etkili olmuştur (BBC, 2016). ETG fikrine karşı çıkanların en temel argümanları bu iki başlık etrafında yoğunlaşmaktadır. Ayrıca ekonomik teoremin en temel dayanağı olan emeğin verimliliğinin ücret ile olan ilişkisi bağlamında iş dışında bir gelir oluşturma gayreti emek piyasasını düzensizleştireceği varsayılmaktadır.

2.3.2.1. ETG'nin çok maliyetli oluşu argümanı

Temel Gelir uygulamasının finansmanı direk olarak ekonomik sürdürülebilirlikle ilişkili bir durumdur. Pereira'ya göre insanların temel ihtiyaçlarını belirleyecek düzeyde bir temel gelirin sağlanması sürdürülebilir bir durumdur. Ancak birçok kişi ETG'nin yüksek bütçe harcamaları ve aşırı vergi yükü oluşturacağından politik olarak uygulanabilir olmadığını savunmaktadır (Pereira, 2015). ETG'nin maliyetine dayalı argümanlar, temel gelir fikrine muhalifler tarafından kullanılan en yaygın argümandır (Hudáková, 2015).

ETG uygulaması sonucu oluşacak finansal baskı bağlamında, birçok ETG karşıtı tüm nüfusa yönelik uygulanacak bir nakit transferi programının çok yüksek bir kamu harcaması ile sonuçlanacağını ileri sürmektedirler. Ayrıca söz konusu miktarın maliyet etkin olmayacağı iddia edilmektedir. Toplumun tamamına yönelik sağlanacak gelir, düşük belirlenirse en temel hedef olan yoksulluğun azaltılması üzerinde bir etkiye sahip olamayacak aksine yüksek belirlenmesi durumunda da aşırı maliyetli bir sonuç ortaya çıkacak ve uygulamayı olanaksız kılacaktır (Fitzpatrick, 1999). Ayrıca vergilendirme yoluyla ETG'nin finansmanı için çok iyi işleyen bir vergi düzenine ve bunun sağlanabilmesi için kişilerin gelir ve servetleri hakkında çok detaylı bir bilgi sistemine ihtiyaç duyulacaktır. Bu durum ETG'nin mevcut sosyal yardım sisteminin karmaşık ve maliyetli oluşundan yola çıkarak alternatif olma iddiasını anlamsız kılmaktadır (Ravallion, 2016).

Kanada temel gelir uygulamaları ve deneyleri üzerinde yapılan çalışmalar herhangi bir kişisel gelir vergisini yükseltmeden evrensel temel gelirin bir kamu politikası olarak uygulanmasının çok pahalı olmadığını göstermiştir. Program ikamesi, sosyal yardım programlarını basitleştirilmesi sonucu ortaya çıkan bürokraside azalma, mevcut vergi sistemlerindeki kayıt dışılık ve kaçınmaların azaltılması yoluyla oluşturulacak gelirler sayesinde ETG ekonomik anlamda sürdürülebilir bir politika olarak karşımıza çıkmaktadır (Pereira, 2015).

2015 yılında Ekonomist'te yayımlanan makalede James Tobin'in 1970'lerde geliştirdiği formülasyonu kullanarak tüm vatandaşlara yönelik bir temel gelir uygulamasının ABD içi oldukça pahalı bir seçenek olacağı belirtilmiştir (Economist, 2015). Mevcut göreceli yoksulluğu (medyan gelirin % 60'ı) bitirmek için bir temel gelir uygulanması hedeflenirse mevcut gelir vergilerinin yüzde 60 artırılarak yüzde 85'e ulaşan bir vergi oranına çıkılması gerekmektedir. Bu nedenle, bazı eleştirmenler, temel bir gelir uygulamasının, ortadan kaldırmayı umduğu çarpıklıkları güçlendireceğinden kendi kendine zarar vereceği savını ileri sürmektedirler (The Economist, 2015).

Van Parijs ve Vanderborght, kişi başına GSYH'nin yüzde 25'i düzeyinde bir evrensel temel gelirin, 'diğer kamu harcamalarının devamı nedeniyle çok daha yüksek vergilendirme oranları' ile sonuçlanacağını kabul etmektedirler. Bu güne kadar yapılan temel gelir deneyleri, negatif gelir vergisi deneyleri ve ekonometrik modellerin hemen hemen hepsi karşılanabilirlik konusunda net bir cevap üretememiştir. Sermaye, doğa ve tüketim vergileri gibi alternatif finansman modelleri üzerine yapılan tartışmalar 'bu alternatif kaynakların hiçbirinin cömert bir temel gelirin ekonomik olarak sürdürülebilir olduğuna dair sağlam bir güvence ya da buna inanmak için herhangi bir argüman üretebildiği konusunda net bir sonuca ulaşmış değillerdir. Bu durum bazı savunucuları evrensel bir temel gelirle ilgili temel fikirlerine alternatifler olacak şekilde kategorik bir temel gelir, bir hane halkı temel geliri ve ya kısmi temel gelir gibi fikirleri ortaya atmalarına neden olmuştur (Parijs ve Vanderborght, 2017:137).

Finansmanın imkânsızlığı tezi ETG karşıtlarınca özellikle vurgulanmaktadır. Ancak Temel olarak bu konu politik bir tercih meselesidir. Gelişmiş ülkelerde vergi oranları tarhi olarak en düşük seviyededir ve bu durumun en uygun olduğu söylenemez. Buna ek olarak bu ülkelerde etik ve ekonomik olarak meşrulaştırılması kolay olmayan bir çok vergi indirimi ve sübvansiyonlara ciddi kaynaklar aktarıldığı da bir gerçektir (Standing, 2017:339).

2.3.2.2. Çalışma azmini kırııcı etkisinin olacağı argümanı

Ekonomik teori Homoekonomicus bireyin çalışmayı istenmeyen bir şey olarak kabul etmesi nedeniyle yaşamını sürdüreceği bir seviyede gelire kavuşması halinde kişinin emek piyasasının dışına çıkacağını varsaymaktadır. Temel gelirin ortaya çıkaracağı gelir etkisi ile

boş zaman talebi artacaktır (Schopf vd, 2013). Bu yüzden temel gelir uygulandığında bireylerden rasyonel bir davranış olarak beklenen iş aramaktan ve çalışma hayatından çıkma yönünde karar vermeleridir. Örnek olarak evli ve çalışan annelerin çocukları ve kendileri için temel bir gelir elde etmeleri halinde çalışmayı bırakacakları ve bunun emek arzını azaltacağı önermesi ileri sürülebilir (Hudáková, 2015).

Çalışma ve ETG etrafında dönen tartışma finansal motivasyon ve ücretli çalışma odaklı çalışmaya teşvik kavramı etrafında şekillenmiştir. Bireylere veya hane halkına direk olarak yapılan nakit transferlerinin ters teşvik etkisi nedeniyle düşük ekonomik büyüme ve işsizliğe neden olacağı düşünülerek genel olarak eleştirilmektedir (Immervoll ve O'Donoghue, 2001).

Nakit transferleri koşulsuz olduğunda özellikle yaşlı grubu için boş vakit talebini artırmaktadır. Ancak çalışma çağındaki olanlar için boş vakit talebi tam anlamıyla teoremin öngördüğü şekilde ortaya çıkmamaktadır. Öncelikli olarak emeğin mobilitesi ve tarımsal faaliyetlerde daha fazla olacak şekilde kendi işini yapma eğilimi artmaktadır. Yapılan transferin süresi ve miktarına bağlı olarak boş vakit talebi ortaya çıkmaktadır (Baird vd, 2018).

Standart ekonomik teori nakit transferleri ile elde edilen çalışmaya dayanmayan gelirin ücretli çalışmaya katılımı ve çalışma saatlerini direk gelir etkisi yoluyla olumsuz etkileyeceğinin öngörmektedir. Çalışmaya dayanmayan ek gelir, alıcıların fazladan geliri ücretli iş dışındaki faaliyetlere harcamalarına izin verecektir. Ayrıca nakit transferlerinin hedefleme ve kapsamda kalma amaçlı koşullu olması durumunda (gelir testi vb.) ikame etkisi ile emek arzını etkilemektedir. Örneğin gelir testi durumunda kapsamda kalmak için belirlenen gelir ve varlık seviyesinin sınırını aşmamak eğilimi oluşacak ve bu yolla kişilerin çalışma azimleri olumsuz etkilenebilecektir (Atkinson, 1996).

Modern toplumda çalışma, sosyal organizasyonun merkezi bir ilkesi konumundadır. İnsanların rutinlerine, kişisel değer ve tatminlerine, sosyalleşme süreçlerine ve toplumda bir kimlik ve rol oluşturulmasına katkıda bulunur. Tüm bu özellikleri nedeniyle çalışma gelirden çok daha fazla anlam ifade etmektedir (Widerquist, 2013). Ek olarak, temel gelirin bir kısım muhalifleri haklar ve görevler arasında belirli bir oranda karşılıklılık olması gerektiğine inanmaktadır. İnsanların kendilerine ödeme yapan bir topluma katkıda bulunma

yükümlülüğünün olması gerektiğini savunmaktadırlar. Dolayısıyla temel bir gelirle, insanlar hiçbir şey yapmamayı seçebilirler ve buna rağmen yine de transferi alabilirler. Bu argüman “karşılıklılık itirazı” olarak tanımlanmaktadır (Fitzpatrick, 1999).

Daha doğrusu, temel gelir planının ekonomik sürdürülebilirliği ve özellikleri, gelir etkilerini ve temel gelir planının işgücü arzı üzerindeki ikame etkilerini yakalamayı amaçlayan ekonomik modellere dayalı olarak net bir şekilde ortaya konulabilir. Van Parijs'e göre, temel bir gelirin faydalarının tamamen veya kısmen ikame edilmesi, yoksulluk tuzağının azalması nedeniyle işgücü arzını artıracaktır (Van Parijs, 2013).

2.3.2.3. Ücretlerde düşüşe neden olacağı argümanı

Farklı bir bakış açısı olarak ETG'nin çoğunlukla kötü çalışma koşullarının ve düşük ücretin korunmasını kolaylaştırdığı ve işverenlere sübvansiyon görevi gördüğü ifade edilmektedir. Bu bakış açısına göre, bir ETG, işçilerin etkili bir şekilde doldurma yapması ve bazı işçilerin pazarlık pozisyonunu zayıflatması ve ücretlerinin temel gelir ile tamamlanması nedeniyle işverenlerin ücretleri azaltmasına neden olacaktır. Eğer bir ETG düşük ücretli ve güvensiz iş için işgücü arzını arttırırsa, bunun ücret ve çalışma koşulları üzerinde olumsuz bir etkisi olması beklenir. Bu şekilde ETG, insanların sömürücü pozisyonlara (gündelik veya düşük ücretli işlere) istihdam edilmesini kolaylaştıracak ve aslında bu tür çalışmalara bir sübvansiyon olacaktır (Gray, 2017).

Temel gelir kişilerin düşük ücretli işi reddedecek düzeyde yeterli bir seviyede olması durumunda başarılı olacağı düşünülmekte ancak yeterli seviyenin altına olması halinde ters etki oluşturarak kişilerin düşük ücretli işlerde çalışmasına neden olacağı vurgulanmaktadır (Bastagli, 2019).

ETG programları, işgücü piyasasının yapısını ve koşullarını istenmeyen şekillerde etkileyebilir. ETG karşıtları, işverenlerin ETG'yi asgari yasal ücrete ulaşmak için bir tamamlayıcı olarak değerlendireceği için ücretleri düşürebileceğini iddia etmektedir. Ayrıca ETG esnek ancak güvencesiz işlere talebi artırabilir ve sendikaların pazarlık gücünü de azaltabilir (Vanderborght, 2006).

ETG gelir testi bazlı ücret desteklerinde olduğu gibi çalışma halinde kayıt dışında kalıp elde edilen ücretin düşüşünü engelleme amaçlı davranışların olma ihtimalini yok etmesi nedeniyle sabit bir gelir sübvansiyonu görevini üstlenerek elde edilen geliri artıracaktır. Ayrıca düşük gelirli ve çalışma koşulları uygun olmayan işlere karşı kişilere pazarlık şansı sunacaktır (Torry, 2019).

ETG uygulaması birçok düşük ücretli işin reddedilmesinin yanı sıra ücretsiz gönüllü işlere de talebi artıracaktır. Bu durum emek arzının azalmasına neden olarak ücretlerin artışına sebep verebilecektir (Hudáková, 2015).

Özet olarak ETG ile ücretler arasındaki ilişki negatif ve pozitif yönlü etkileri içerebilecek şekilde tartışılabilmektedir. Bazıları için ETG kişilere düşük ücretli işler veya istismar edici ücret seviyelerini içeren işlere yönelik kişilere seçim hakkı veya çalışma sürelerince ücretleri ve iş şartları konusunda pazarlık gücü sağlayabilecektir. Diğer bir bakış açısı ise özellikle gelir testi temelli İngiltere Vergi Kredileri (Universal Credit) uygulamasından yola çıkarak gelir desteği sağlandığında işverenlerin ücretleri aşağı yönlü çekme eğilimde olacağını savunmaktadır. Bu bağlamda ETG'nin aynı zamanda bir ücret sübvansiyonu işlevi görebileceği fikri düşünülebilir. Ancak bir Temel Gelirin, aynı miktardaki araçlarla test edilmiş faydalardan daha az sübvansiyon etkisi olacağı da aşîkârdır. Gelir testi sonucu yapılan yardımlar, kazançlar arttıkça geri çekildiğinden, dinamik bir sübvansiyon görevi görmektedir (Torry, 2019:57-58). Dolayısıyla gelir testi temelli ödemeler için geçerli olan eleştiriler ETG açısından tam anlamıyla geçerliliği olmamaktadır.

2.3.2.4. Enflasyona neden olacağı argümanı

Bu argümanları savunan açısından teorik olarak çok farklı senaryolar sonucu enflasyonun artabileceği öngörülmektedir. Eğer ekonomi tam istihdam seviyesinde ise o zaman bir ETG uygulaması muhtemelen "istihdam yerine fiyatları" yükseltebilir. Ayrıca, bir ETG uygulamasından gelen kazançların çoğu yoksul insanlara gideceğinden ve "düşük gelire sahip kişiler, elde ettikleri ekstra geliri harcama eğiliminde" olduğundan, toplam harcamada ki artış enflasyonla sonuçlanabilecektir.

Ayrıca arz tarafında iki önemli faktörün ETG'nin enflasyon üzerindeki etkisinde önemli rol oynayacağı vurgulanmaktadır. Bunlar vergilendirme ve ücret seviyesidir. Temel

bir gelir satış vergisi veya katma değer vergisi (KDV) ile finanse edilirse, bu fiyatlar ve enflasyonu artıracaktır. İkincisi, ise ETG çalışanlara ücretleri artırmak için daha fazla baskı oluştursa, firmalar bu maliyetleri tüketicilere daha yüksek fiyatlar şeklinde yansıtmayı deneyeceklerinden enflasyonist bir sonuç ortaya çıkacaktır (Prochazka, 2020).

Widerquist'a (2013) göre ETG harcamalarının özel bir enflasyonist etkisinden bahsetmenin mümkün olmadığını savunmaktadır. Enflasyona neden olma olasılığının diğer harcamalardan daha fazla olmadığını ve ETG harcamalarının neden olduğu enflasyonist baskıya karşı koymak için vergileri ve borçlanmayı kullanmak, askeri harcamalar veya diğer herhangi bir harcamadan kaynaklanan enflasyonist baskıya karşı koymaktan daha zor olmayacağını savunmaktadır (Prochazka, 2016).

Emisyon yoluyla ETG'nin finansmanı durumunda para arzının artışı enflasyona neden olabilecektir. Ayrıca borçlanma yoluyla yapılacak bir ETG finansmanında verilendirme yoluyla borçların ödeneceği varsayımı altında zenginlerden orta ve yoksul sınıflara gelir transferi olacaktır. Yoksul kesimlerin tüketim eğiliminin fazla olması nedeniyle bu durum toplam talebi artırarak enflasyona neden olabileceği savı ileri sürülmektedir (Rasoolinejad, 2019).

3.EVRENSEL TEMEL GELİR UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRLMESİ

3.1. Evrensel Temel Gelir Uygulamaları

İdeal anlamda ETG henüz hiçbir ülkede kalıcı olarak uygulanmamıştır. Ancak Moğolistan ve İran'da geçici olarak hayata geçirilmiştir. Bununla birlikte farklı hedefleri içeren çok çeşitli ETG uygulamaları dünyanın birçok ülkesinde küçük ölçekli veya pilot uygulamalar ile denenmeye başlanmıştır. Namibya ve Hindistan gibi ülkeler mevcut aşırı yoksulluğu yok etme adına ETG'yi denerken, Finlandiya, Kanada ve Hollanda verimsiz ve işlevselliğini yitirmiş mevcut refah programlarına alternatif olarak ETG uygulamalarını denemektedir (Tiessalo, 2017).

Resim 3.1. Temel gelir uygulamalarına genel bir bakış, (<https://basicincome.stanford.edu/research/basic-income-experiments/>)

Bu bölümde bu uygulamalardan bazılarını genel hatları ile değinilecektir.

3.1.1. ETG Benzeri Tam Ölçekli Uygulamalar

Bu bölümde dünyada uygulanmış evrensellik koşulunu sağlayan ETG benzeri nakit transferleri yer almaktadır.

Çizelge 3.2. ETG benzeri tam ölçekli uygulamalar (Gentilini vd., 2019)

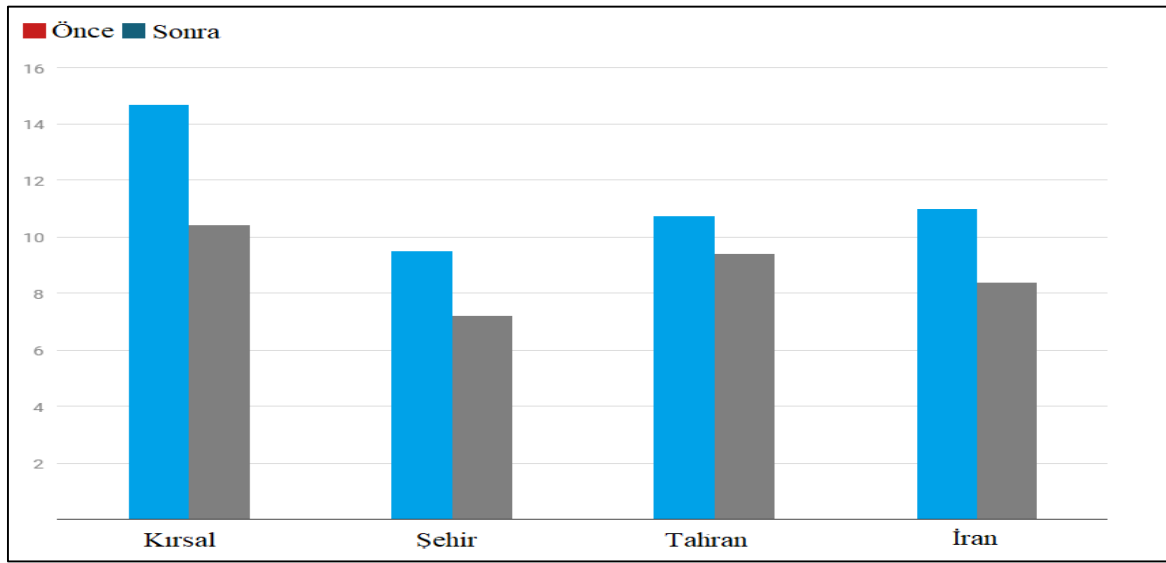
Uygulama Yılı	Koşullu	Nakit Transferi	Evrensel	Kamu Kaynaklı	Ölçek	Ödeme Dönemi ve Miktar	Kapsam
Moğolistan 2010-2012	Evet	Evet	Evet	Evet	Ulusal	2010 \$ 52/aylık 2012 \$ 17 /aylık	3 milyon kişi
İran 2011	Evet	Evet	Evet	Evet	Ulusal	40-45 \$ kişi başı aylık (Median Gelirin yüzde 29'u)	Nüfusun % 97'si

3.1.1.1. İran ETG uygulaması

İran ETG programı 2008 yılında hükümet tarafından, enerji ve gıda sübvansiyonlarında bir dizi kapsamlı reform sürecinde halkın teste dayalı sosyal yardıma karşı muhalefeti büyümekte olduğu bir dönemde hayata geçmiştir. Sonuç olarak, belirli gruplara yönelik sosyal yardım sistemi terk edilerek, bunun yerine zenginlerin gönüllü bir şekilde katılımdan vazgeçebileceği tekdüzen evrensel nakit transferleri sistemine geçiş yapıldı. Ocak 2010'da Parlamento sübvansiyon reform paketini onayladı ve değişiklikleri duyurmak, banka altyapısını hazırlamak, evrensel hesap erişimini sağlamak ve fiyat artışlarından önce enflasyonu azaltmak için hazırlıklar başlatıldı. 19 Aralık 2010 tarihinde, evrensel nakit transferi hane halkı adına hane reisinin banka hesaplarına yatırılmaya başlandı (Guillaume vd., 2011). İlk başta, hane halklarının sadece yüzde 80'i bu plana kaydolmuş, bu oran hızla yüzde 96'ya yükselmiştir. 36 Aylık nakit transferi kişi başına 455.000 Rls (40 \$ - 45 \$) olarak kişi başına düşen milli gelirin yüzde 25'i olarak belirlenmiş ve sübvansiyon miktarı reform yasasında öngörülen miktarın yaklaşık üç katına ulaşmıştır. Program GSYH'nin yaklaşık yüzde 3'üne tekabül eden bir harcama tutarına ulaşmıştır (Mullainathan ve Shafir ,2014; Salehi-Isfahani ve Mostafavi-Dehzoeei, 2018).

Ödeme miktarı hiçbir zaman tam anlamıyla temel ihtiyaçları karşılamaya yetecek seviyede olmamıştır. Ancak plan oldukça yüksek bir halkça tutulma kazanmış ve sorunlu bir

ekonomik ortam, siyasi değişimlere ve baştan sona önemli tartışmalara rağmen dikkate değer bir dayanma gücü göstermiştir. Bu direnme süreci bir kez başladıktan sonra Temel Geliri durdurmanın çok zor olacağı yönünde bir ders niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte, İran'ın nakit transfer planının boyutu, süresi ve evrenselliği göz önüne alındığında, finansman şekli ve çeşitli etkileri açısından bu deneyimden birçok ders çıkarılmıştır. 2014 yılından sonra iç siyasi tartışmalar ve dış ekonomik gelişmeler neticesinde aşamalı olarak kapsamı daraltılan uygulama 2018 yılında milyonlarca kişinin program dışına çıkarılması ile sona ermiştir (Karshenas ve Tabatabai, 2019).

Şekil 3.1. Nakit transferlerinin yoksulluk oranları üzerindeki tahmini etkisi, iran nakit transferi programı (Salehi-Isfahani, 2019).

Nakit transferi uygulamasının başından itibaren enflasyon, transferin gerçek değerini ciddi şekilde aşındırdı. Uygulamanın ilk 5 yılında fiyatlarda kümülatif yüzde 136,5'lik bir artış gözlemlenmiş ve transferin gerçek değeri neredeyse yarı yarıya düşmüştür. Bu değer kaybının bir sonucu olarak, transferin yoksulluğu azaltıcı etkisi yaklaşık yüzde 40 azalmıştır. Enflasyonun bu zararlı sonucunun, transferin yoksulluk vakalarındaki azalmaya katkısının bu beş yıl boyunca yüzde 21.9'dan yüzde 11'e düştüğü görülmüş ve bu düşüş kırsal alanlarda çok daha yüksek olmuştur(Enami ve Lustig, 2018).

Hükümet reform paketi ile bir sübvansiyon programından daha çok adaletsiz yakıt sübvansiyonlarını tek tip nakit transferleriyle değiştirme imkânı bulmuş ve hanelere cömert bir takas şansı sağlamıştır. Buna ek olarak, İran'ın programı, popülist bir cumhurbaşkanının

petrol gelirlerini daha eşit bir şekilde dağıtmak için uzun süredir devam eden bir vaadi yerine getirme girişimi olarak görülmüştür. Bu iki unsur, düşük gelirli kentlilerin ani bir olumsuz tepkisini önlemede önemli bir dayanak sağlamıştır. Aslında, programın en azından ilk üç ayında, sıradan İranlılara yeniden dağıtım vaadini yerine getirdiği açıkça görülmektedir. Nakit transferlerinin bir sonucu olarak yoksulluk ve eşitsizlikte önemli azalmalar olmuştur (Salehi-Isfahani vd., 2015:19).

3.1.1.2. Moğolistan ETG uygulaması

Moğolistan 2000'li yıllarda kayda değer ekonomik büyüme ortaya koyarak 2002-2008 yıllarında ortalama yüzde 9 büyümüştür. Bu zenginlik artışı ile 2008 yılında seçim sürecinde toplumun tamamına yönelik nakit transferi tartışılmaya başlamıştır. 2009 yılında bu projeye ilişkin bütçeyi oluşturmak ve eşit şekilde dağıtmak için sürdürülebilir kalıcı kaynaklar tesis etmek için yeni bir İnsani Gelişme Fonu kuruldu (Yeung ve Howes, 2015).

Moğolistan ETG programında kilit unsur, önceden var olan kategorik çocuk hibe programını evrenselleştirmek ve tüm vatandaşlara ülkenin maden zenginliğinden pay alma hakkı vermektir. İlk evrensel nakit transferi bütçesi, yıl boyunca vatandaş başına 120.000 Tog'a (89 ABD Doları) denk gelen transferlerle 324 milyar Tog olarak belirlendi. Alaska'nın aksine, bu miktar İnsani Gelişme Fonu'nda biriken gerçek kaynak gelirlerinden ziyade seçim vaatlerine dayanıyordu. Bu, program finansmanını emtia fiyatlarındaki düşüşlere karşı savunmasız hale getirerek, bakır fiyatlarının düşmesiyle ortaya çıkan fon kaybı durumunda ciddi sorunlar ortaya çıkarmıştır. Şubat 2010'da vatandaş başına 70.000 Tog (52 \$) tutarında ilk ödemenin ardından, ödemeler zamanla hızlı bir şekilde programın ön gördüğü miktarın gerisinde kalmaya başladı. Hükümetin bu süreçte alternatif sosyal refah hizmetleri sunumunu müzakere etme girişimi başarısız oldu. Ocak 2011'den Haziran 2012'ye kadar, aylık transferler kişi başına 21.000 Tog (17 \$) olarak ödenmeye devam etti ve hükümet, madencilik geliri açığını kapatmak için sürekli olarak borçlanmaya başvurdu. Program yine de bazı önemli sonuçlar elde etmeyi başardı: Yoksulluğu üçte bir oranında azalttı, eşitsizliği yüzde 13'e kadar düşürdü ve orta gelirli ülkeler arasında en yüksek mali içermeye seviyesini Moğolistan'a sağladı. Bununla birlikte, plan ağır ve nihayetinde karşılanamaz bir mali yük ortaya çıkardı. Kamu dış borcu 2010'da GSYH'nin yüzde 31'inden 2012'de yüzde 48'e yükseldi. Program hızla halkın siyasi desteğini kaybetti ve Haziran 2012'de önceki yıllarda uygulanan, çocuk hedefli transfer programı ile değiştirildi. İnsani Gelişme Fonu'nun yerini,

yalnızca tasarruf ve yatırıma odaklanan yeni bir bağımsız varlık fonu aldı (Gentilini vd., 2019).

Çizelge 3.3. Moğolistan nakit transferi programının en düşük yoksulluk sınırına göre etkisi, (Yeung ve Howes 2015:21)

Yıllar	2010	2011	2012
Gerçekleşen Yoksulluk Oranı	% 38,7	% 33,7	% 21,6
Nakit Transferi Olmasaydı Yoksulluk Oranı	% 46	% 47,1	% 32,6
Yoksullukta Azalış	% 12,9	% 28,5	% 33,7

Söz konusu programın 2010-2012 yıllarındaki yoksulluk düzeyine etkisine baktığımızda (Çizelge 3.3.) ilk yıl % 12 olan azalış iki yıl sonra % 33 seviyelerine kadar yükselmiştir.

Çizelge 3.4. Moğolistan nakit transferi programının gelir dağılımına etkisi, (Yeung ve Howes 2015:22)

Yıllar	2010	2011	2012
GINI Katsayısı	0,323	0,331	0,330
Nakit Transferler Olmasaydı GINI Katsayısı	0,35	0,382	0,348
Eşitsizlikteki Azalış	% 7,6	% 13,3	% 5,1

GINI katsayısı 2010 yılında % 7,6 , 2011 yılında % 13,3 ve 2012 yılında % 5,1 oranında azalış göstermiştir. Bu durum az da olsa gelir dağılımında da bir iyileşme sağlandığını göstermektedir.

3.1.2. ETG Benzeri Kısmi Ölçekli Uygulamalar

Bu başlık altında ülkelerin belirli bölgelerinde veya belirli bir gruba yönelik uygulanmış kısmi ölçekli ETG uygulamaları yer almaktadır.

Çizelge 3.5. ETG Benzeri kısmi ölçekli uygulamalar, (Gentilini vd., 2020; Standing, 2017)

Uygulama Yılı	Koşullu	Nakit Transferi	Evrensel	Kamu Kaynaklı	Ölçek	Ödeme Dönemi ve Miktar	Kapsam
Alaska ABD	Evet	Evet	Evet	Evet	Eyalet	1000-2000 \$ Yıllık	615.000 kişi
ABD Cherokee Halkı	Evet	Evet	Evet	Evet	Kabile	4000 – 6000 \$ Yıllık	16.000 Kişi
İtalya (Reddito di Cittadinanza)		Evet		Evet	Ulusal	Aylık 780 €	5 Milyon Kişi
Çin (Macau SAR)	Evet	Evet		Evet	Bögesel	Yerleşikler için 10.000 yuan Yerleşik olmayanlar için 6000 yuan	707.000
Hindistan (Odisha)		Evet		Evet	Eyalet (Küçük ve marjinal çiftçiler, topraksızlar, işçiler	Ortalama 5000 Rupı farklı 5 kategoride/Yıllık (25.000 Rupı ile 3.000 Rupı aras)	7.5 Milyon kişi
Hindistan (Telangana)		Evet		Evet	Toprak Sahibi Çiftçiler	Dönüm Başı Yıllık 5.000 Rupı	5.8 Milyon

ABD Alaska sosyal temettü uygulaması

1977'de petrol üretiminde şimdiye kadar keşfedilen en büyük petrol sahası olan ABD'nin Alaska eyaletinin kuzey yamacında Prudhoe Körfezinde petrol üretimine başlandı. Üretim, mülkiyet ve gelir vergisi gelirlerinde benzeri görülmemiş bir oranda artış sağlayarak, hazineye oldukça fazla miktarda kaynak sağladı. Kısa bir süre sonra Alaska Daimi Fonu, petrol rezervinin bitmesinden önce Alaska'nın gelecek nesillere yönelik petrol üretiminden elde edilen gelirlerin bir kısmını ayırmak üzere Anayasa Değişikliği ile kurulmuştur. Bu tasarruf hesabı, tükenmekte olan petrol varlığının bir kısmını kalıcı ve sürdürülebilir bir finansal varlığa dönüştürmek için tasarlanmıştır. Fonun kurulmasının ikinci nedeni, petrol gelirlerinin bir kısmını, onları savurgan hükümet operasyonlarına ve sermaye projelerine harcayacak olan politikacılardan uzak tutmaktır (S. Goldsmith, 2002).

Daimi Fonu kuran Anayasa değişikliği, devlete ait tüm doğal kaynakların satışından toplanan gayri maddi hak bedellerinin en az yüzde 25'inin fona yatırılmasını, fonun sadece gelir getiren varlıklara yatırım yapmasını ve sadece fon kazançlarının sağlanmasını hükme bağlamıştır. Fon dengesi ilk iki yılında yavaş yavaş büyüyerek 1979 mali yılı sonuna kadar 137 milyon dolara ulaştı. Kısa bir süre sonra petrol fiyatı önemli ölçüde yükseldi ve 1988'de alt hesaplar da dâhil olmak üzere fon dengesi 10 milyar doları geçti. Büyüme daha yavaş da olsa devam etti ve 2002 mali yılı sonunda 23,6 milyar dolar seviyesinde kalmıştır. 2020 yılı itibarıyla 65 Milyar dolar büyüklüğe sahiptir (S. Goldsmith, 2002).

Alaska Daimi Fonu ile yıllık 1000 ile 2000 Kanada Doları arasında değişen miktarlarda yıllık kişi başı ödeme yapmaktadır. Ödemeler demografik, sosyoekonomik ve siyasi olarak önemli ölçüde kamu desteği almıştır. Program, yoksulluk ve eşitsizlik düzeyini ülkenin en düşük seviyelerine çekmiş ve ekonomiyi canlandırmıştır. Enflasyon üretmeden veya istihdamı azaltmadan 7.000'den fazla iş ve kişisel gelirden 1.1 milyar ABD doları artış sağlamıştır. Aslında, son kanıtlar yarı zamanlı çalışmanın yüzde 17 artarak 1,8 seviyesine çıktığını göstermektedir. Temettü doğurganlık oranlarını etkilememiş olsa da, en az 12.000 göçmen için çekim etkisi oluşturmuştur (Gentilini vd., 2020).

ABD Cherokee halkı

1997 yılında Doğu Cherokee Kızılderili kabilesi, kabile kumarhanelerinden elde edilen gelirlerle finanse edilen yetişkin üyelerine yönelik temel bir gelir ödemesi hayata geçirmiştir. Ödeme ile çocukların sağlıklı gelişimi ve topluma entegrasyonu amaçlanmıştır. Kişi başına yılda yaklaşık 4.000 \$ ile 6000\$ arasında değişen ödemeler, kişinin istihdam durumuna, gelirine veya ikamet yerine bağlı olmaksızın yapılmaktadır. Toplamda 16000 kişiye bu ödeme yapılmıştır. Ödemeler çocukların eğitim durumu ve suç oranları üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkarmıştır (Hoynes ve Rothstein, 2019).

Çocuklar ile ebeveynler arasındaki daha iyi ilişkiler gelişmiş bu durum aile içi şiddet ve sorunları azaltmıştır. Ebeveynler arasında uyuşturucu ve alkol kullanımı azalmıştır. En çok dikkat çekici sonuç ise olumlu değişikliklerin en çok yoksun veya rahatsız olan çocuklarda belirgin olmasıdır (Standing, 2017:911-12).

Çin Macau bölgesi

Servettten Pay Alma Programı, (Wealth Partaking Scheme (WPS))Macau Özel İdare Bölgesi tarafından Macau Mukim Kimlik Kartı sahiplerine 2008 yılından bu yana nakit ödeme politikasıdır. Planın temel amacı, bölgenin ekonomik kalkınma sonuçlarını halkıyla paylaşmak ve etkilerini azaltmaya yardımcı olmaktır. Programın içeriğinin belirsizliğine rağmen ödemeler 2008 yılından itibaren ikamet şartına bağlı olarak yerleşiklere değişken oranlarda nakit ödemeleri kapsamaktadır. Sürekli yerleşiklere 7743 yuan ödeme yapılırken sürekli oturumu olmayanlara 4646 yuan ödeme yapılmaktadır. Bu miktar 2015 yılında zamanla sürekli yerleşiklerde 10.000 geçici yerleşiklerde ise 6000 yuana ulaşmıştır. WPS yükselen sosyal rahatsızlıklara karşı bir kamu politikası olarak hayata geçmiştir (Lampo ve Care, 2011).

Retorik olarak hükümet, nakit planının enflasyonu hafifletmek ve mali sıkıntı zamanlarında bireyleri desteklemek için temel bir araç olacağını savunmaktadır. Resmi söylem daha sonra WPS'yi ÇİN'in ekonomik büyüme kaynaklı refahını paylaşmak ve toplumun refahını artırmak için bir araç olarak tanımlamıştır (Kwong, 2013).

Araştırmacılar, WPS'nin özellikle 2007-2011 ekonomik krizi sırasında nakit sıkıntısı çeken bireylere mali yardım sağladığı konusunda hemfikir olsa da, program şu anda Makao'nun ekonomik toparlanması nedeniyle çok önemli bir fonksiyon icra etmemektedir. Ekonomik göstergeler, Makao'da 2010 yılına kadar kişi başına düşen GSYH'nin tüketici fiyat Endeksinden (TÜFE) daha yüksek bir oranda arttığını ve işsizlik oranının 2.8 seviyesinin altında seyrettiğini ortaya koymaktadır (Kwong, 2013).

Hindistan Telangana bölgesi

10 Mayıs 2018'de Telangana hükümeti, tarımsal verimliliği artırmak ve “kırsal borçluluğun kısır döngüsünü” kırmak amacıyla çiftçilere sezon başına dönümlük 4.000 rupi(daha sonra 5.000 Rupiyeye yükselmiştir) sunan bir nakit transfer programı olan “Rythu Bandhu ” programını başlattı. Planın uygun yararlanıcıları, sahip oldukları dönüm sayısı konusunda herhangi bir sınırlama olmaksızın arazi sahibi çiftçilerle sınırlıydı. Program, 2018-19 bütçesinde ilan edilen 120 Milyar rupi tutarında bir harcamaya sahipti ve doğrudan nakit transferleri yapmak için toplam 5.8 milyon kişiyi hedef almıştır (Ramakumar, 2017; Himanshu, 2019; Ramesh, 2020).

3.1.3. Bazı ETG Pilot Uygulamaları

Bazı ülkelerde ETG'nin uygulanabilirliğinin ve sonuçlarının belirlenmesi amaçlı yerel ulusal kaynaklardan veya uluslararası yardım kuruluşları gibi yapıların desteği ile pilot uygulamalar hayata geçirilmiştir. Aşağıda bu uygulamalar ve uygulama detayları yer almaktadır.

Çizelge 3.6. Bazı ETG pilot uygulamaları

Uygulama Yılı	Koşullu	Nakit Transferi	Evrensel	Kamu Kaynaklı	Ölçek	Ödeme Dönemi ve Miktar	Kapsam
Kenya (GiveDirectly) Western and Rift Valley of Kenya	Evet	Evet	Evet		Köyler	Uzun dönem ETG :Aylık 23 \$ 12 Yıl Süre Kısa Dönem ETG: Aylık 23 Aylık 23 \$ 2 Yıl Tek Seferlik Ödeme 500 Aylık 23 \$	21.000
Kanada (Manitoba)	Evet	Evet	--	Evet	Hanehalkı	Değişken Düzeyde Garanti Seviyesi ve Marjinal Vergi Oranı	1.300
Kanada (Ontario)	Evet	Evet	Evet	Evet	Bireyler	Bekar Birey 12.180 \$,Çift 17.230 \$	4.000
Hindistan (Madhya)	Evet	Evet	Evet	--	Bireyler	Yetişkinler Aylık 200 Rupı Çocuklar 100 Rupı	6.000
Namibia	Evet	Evet	Evet	--	Bireyler	Aylık 100 Namibya \$	930
Finlandiya (Kela)	Evet	Evet	--	Evet	İşsizler	Aylık 560 €	2000
Hollanda		Evet		Evet	Bireyler	Aylık 960 €	250
Kore (Gyeonggy)	Evet	--	--	Evet	24 Yaş	Yıllık 883 \$	170.000
İspanya (Barselona)		Evet			Hanehalkı	Aylık 100-1.676 €	1000

Kenya (GiveDirectly)

GiveDirectly, dünyanın en kapsamlı ve uzun döneme yayılan ETG deneyi olarak adlandırılmaktadır. 2008 yılında başlayan 197 farklı köyde 20.000 bireye toplamda 30 Milyon dolarlık bir ödemenin gerçekleştirildiği bir uygulamadır. Kenya'nın farklı iki bölgesindeki 14.474 haneyi kapsayan 295 köy içinden rastgele olarak dört grup seçilerek söz konusu deney yapılmıştır (Haushofer vd., 2019).

Gruplar şu şekildedir.

Kontrol grubu: hiçbir gelir desteği almayan 100 köy

Uzun Dönemli ETG: 44 köyde 12 yıl boyunca günlük her yetişkine 0,75 \$ ödeme

Kısa Dönemli ETG: 80 köyde 2 yıl boyunca günlük her yetişkine 0,75 \$ ödeme

Toptan ödeme ETG: 71 köyde tek seferde her yetişkine bir kerelik 500 \$ ödeme

Uzun dönemli ve kısa dönemli ETG uygulaması arasındaki tek fark, gelecekte ödeme alma beklentisini etkisini ölçmedir. Araştırmacılar, transferlerin kendilerinin göreceli önemini ve davranış üzerinde gelecekteki transferlerin beklentisini anlamak için her iki grubun sonuçlarını karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmacılar ayrıca, toplu ödemelerin etkilerini Uzun dönemli ve kısa dönemli ETG ile karşılaştırarak, sermaye ve varlık transferlerinin etkileri hakkındaki güncel tartışmalara doğrudan kanıt sağlamaya ve ekonomik statü, tüketim, varlık ve besin güvenliği açısından çıktıları ölçmeye çalışmaktadırlar (GiveDirectly, 2021).

Kanada Manitoba

Manitoba Temel Yıllık Gelir Deneyi (MINCOME) 1974 ile 1979 yılları arasında Kanada federal hükümeti ile Manitoba eyaletinin ortak finansmanı ile gerçekleştirilmiştir. Garanti edilen yıllık gelirin alıcıların çalışma davranışları üzerindeki etkisini değerlendirmeye çalışan, Kuzey Amerika'daki diğer birkaç gelir koruma deneyinin Kanada versiyonu olarak karşımıza çıkmaktadır. MINCOME tarafından test edilen özel temel gelir formu, negatif gelir vergisi (NGV) uygulaması olarak bilinmektedir. MINCOME'un deneysel tasarımı, üç alanda düşük gelirli haneleri kapsamaktadır: Winnipeg (ana site); kırsal Manitoba (dağınık bir örnek); ve Dauphin ("doygunluk" bölgesi olarak

adlandırılır).MINCOME, deneyin sonuçları üzerine herhangi bir analiz yapılmadan 1979'da federal hükümet tarafından feshedildi (University of Toronto Libraries, 1988).

Deney bir Negatif Gelir Vergisi uygulaması olduğundan şu şekilde kurgulanmıştır. Eğer kişi hiç çalışmıyorsa (dört kişilik aile için) 19500 \$ temel gelir desteği almaktaydı. Eğer ücretli bir şekilde çalışmaya başlarsa negatif gelir vergisi oranı % 50 olarak uygulanmaktaydı. Örneğin 6000 \$'lık bir ücret elde edilirse (19500- 6000*%50) 16500 \$ destek ödemesi olarak 16500 \$+ 6000 \$: 22500 \$ seviyesinde bir gelire ulaşacaktır. Bu şekilde kişi çalıştıkça daha fazla gelir elde etmekte ve ücretler arttıkça aşamalı olarak Negatif Gelir Vergisi ödemeleri azalmaktadır (Calnitsky ve Latner, 2017). Toplamda 706 hane 2128 birey söz konusu deney kapsamında ödeme almıştır.

Kanada Ontario

Ontario Temel Gelir Deneyi, düşük gelirli katılımcılara düzenli olarak verilen temel bir gelir ödemesinin “yoksulluğu daha etkili bir şekilde azaltacağını, çalışmayı teşvik edeceğini, damgalanmayı azaltacağını ve alıcılar için daha iyi sağlık sonuçları ve daha iyi yaşam şansı sağlayıp sağlamayacağını” test etmek için tasarlanmış bir pilot proje olarak uygulanmıştır (Ministry of Children, Community and Social Services 2019).

Deneyin tasarımı, katılımcıların bekar iseler yılda 16.989 Kanada Doları (12.180 ABD Doları) veya bir çift için yılda 24.027 Kanada Doları (17.230 ABD Doları) gelir desteği sağlanması üzerine kurgulanmıştır. Bir katılımcı istihdam yoluyla kazandığı her dolar için temel gelir ödemesinden 50 sent kaybetmektedir. Bu, temel gelir teklifinin yalnızca yılda 34.000 Kanada Doları'ndan (24.380 ABD Doları) az kazanan kişilere veya 48.000 Kanada Doları'ndan (34.420 ABD Doları) az kazanan çiftlere uygulanabilmesini amaçlamıştır (Mendelson, 2019).

Deney 4.000 denek üzerinde uygulanması ve üç yıl sürmesi planlanmıştır. Projenin başlamasından sonra aylar içinde Ontario'da yeni bir hükümet seçildi ve deney hızla iptal edildi. Proje tamamen sonlandığında, katılımcılar yaklaşık 17 ay temel gelir ödemesi almış oldular. Deney temel grubu ve kontrol grubu şeklinde iki grup izlenerek uygulanmış ve hiç ödeme almamasına rağmen kontrol grubu da aynı temel gelir grubu gibi düzenli olarak

istihdam, sağlık, beslenme gibi konularda benzer anketlerle izlenmişlerdir (Mendelson, 2019).

Hindistan

2011 yılında UNICEF, SEWA (Kendi Namına alışan Kadınlar Derneği) ile işbirliği içerisinde Hindistan'ın Madhya Pradesh'teki dokuz köyde yaklaşık 6.000 erkek, kadın ve çocuğa nakit transferi sağlanmıştır. Araştırmaya toplam 15.000 kişi dahil edilmiş ve yararlanıcılara ilişkin 100 derinlemesine vaka incelemesi yapılmıştır. Proje 2011 Haziran ile 2012 Kasım döneminde uygulanmıştır (Schjoedt, 2016).

Proje, "yaşam standartlarında bir fark oluştırmaya yetecek düzeyde ancak onların yaşam standartlarını çok fazla iyileştirmeye yetecek kadar yüksek bir düzeyde olmayacak şekilde belirlemeyi amaçlamıştır. Bu miktar, düşük gelirli ailelerin gelirinin yaklaşık% 20-30'u civarında kararlaştırılmıştır. Yoksul haneler için tahmini azami aylık geliri proje döneminde 100 ABD Dolarından biraz daha az iken, yardım düzeyi başlangıçta her yetişkin için 4,40 ABD Doları ve her ocuk için Haziran 2011 ile Mayıs 2012 arasında ocuk başına aylık 2,20 ABD Doları olarak belirlendi. Mayıs ayından itibaren, enflasyona uyum sağlamak ve daha cömert bir ödeme sağlamak için miktar % 50 artırılmıştır.

Proje iki pilot uygulama şeklinde hayata geirilmıştır. İlki, 8 köy ile birlikte kontrol grubu olarak dâhil edilen köylerle 12 köyü içermektedir. İlkinden biraz daha geç başlayan ikinci pilot, kontrol olarak başka bir kabile kyyle birlikte bir aşiret köyünü içermiştir. Araştırma tasarımı, hem SEWA'nın aktif olduğu köyleri hem de mevcut olmadıkları köyleri içeriyordu, böylece araştırmacıların SEWA'nın çalışmalarının etkisini hem temel gelirle birlikte hem de hariç olarak ayırt etmelerine olanak sağlamıştır.

Proje diğer nakit transferi programları ile karşılaştırıldığında koşulsuz, evrensel ve birey bazlı aylık her yetişkin ve çocuğa gelir garantisi gibi oldukça yenilikçi özellikleri ile dikkat çekmektedir. Bununla birlikte deney, deneyin öncesi, deney dönemi ve sonrasında uygulamaya ilişkin kapsamlı veri toplanması amaçlanarak randomize kontrol deneyi şeklinde dizayn edilmiştir (Schjoedt, 2016).

2013 yılında Delhi’de düzenlenen konferansta 18 aylık projenin ilk sonuçları sunulmuştur. İlk sonuçlara göre yaşam koşulları, sağlık düzeyi, beslenme şartları iyileşmiştir. Çocukların okula katılımı artmış dezavantajlı grupların ev yaşamında pazarlık güçlerinin arttığı gözlemlenmiştir. ETG karşıtlarının aksine pilot uygulama nakit transferleri iş piyasasını olumsuz yönde etkilememiştir. Hatta bireyler ekin yetiştirme, tarım makineleri alma ve küçük işletmeler kurma gibi küçük ölçekli yatırımlara yönelmişlerdir. Bu nedenle pilot uygulama sağlanan topluluk açısından ETG üretim ve emek üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkarmıştır. Hindistan’daki mevcut sosyal yardım programlarının yüksek dışlayıcı ve denetim maliyetinin aksine ETG’nin daha az maliyetli olacağı savunulmaktadır (Standing, 2013).

Namibya

Namibya’nın Otjivero-Omitara köyünde ETG pilot projesi kilise toplulukları, sivil toplum kuruluşları ve işçi sendikaları tarafından oluşturulan bir koalisyon tarafından geliştirilip uygulanmıştır. Projenin amacı çalışma durumlarına ve gelir durumlarına bakılmaksızın her köylüye temel bir gelir desteğinin aylık olarak sağlayarak yoksulluk düzeyinin azaltmak olarak açıklanmıştır (Littmarck, 2010).

Proje koalisyon tarafından tüm Namibyalıları kapsayacak tam ölçekli bir ETG’nin ilk adımı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca bu proje söz konusu projenin olumlu çıktılarını ortaya koyarak hükümeti iknada etkili bir araç olarak kurgulanmıştır (Haarmann ve Namibia Non-Governmental Organisation Forum: 2008). Koalisyonu göre bölge suç oranlarında ülkede en ön sırada yer alıyordu ve bölge sakinleri ile merkezi otorite arasında yasa dışı avcılık ve ormanların tahribi konusunda sürekli çatışma çıkıyordu ve tüberküloz ve AIDS bölgede çok yaygındı (Haarmann ve Haarmann, 2015).

Proje müddetince 60 yaşın altındaki her kişiye 100 Namibya doları (13 ABD doları) aylık olarak ödenmiştir. Ödeme Posta Teşkilatı (Namibian Post Office (NamPost)) aracılığıyla hesapla ilişkilendirilmiş bir kimlik kartı ile yapılmıştır. Kişiler ödeme miktarından istedikleri kadarını alıp gerisini tasarruf edebiliyorlardı (Littmarck, 2010). Ayrıca bu ödeme tutarı gelir vergisi matrahına dâhil edilerek yüksek gelirliiler açısından yapılan ödeme geri alınmıştır. Proje Ocak 2008 ile Aralık 2009 döneminde uygulanmıştır (Basic Income Grant Coalition – Namibia, 2020).

Finlandiya

Finlandiya'da 2017-2018 yıllarında bir temel gelir deneyi hayata geçirilmiştir. Kela isimli organizasyonun proje liderliğindeki çeşitli kuruluşlardan bir araştırma grubu, temel gelir deneyini gerçekleştirmenin yollarını araştırarak, bir deney üzerinde karar kılmıştır. Deneyle ilgili mevzuat çıkarılarak Kela, deneyin pratik uygulamasından ve temel gelirin ödenmesinden sorumlu olarak belirlenmiştir. Kela ayrıca deneyin sonuçları üzerine bir değerlendirme çalışması yürütmekle de sorumludur. Deney sırasında, 25 ile 58 yaşları arasındaki toplam 2.000 işsiz, kayıtsız şartsız ve herhangi bir test olmaksızın aylık 560 € ödeme almıştır. Temel gelir deneyi 1 Ocak 2017'de başlatıldı. Deney iki yıl sürdü ve 31 Aralık 2018'de sona erdi. Finlandiya işsiz kişilere minimum gelir desteği sağlayan ilk ülke olmuştur. Temel gelir deneyinin amacı, işgücü piyasasındaki değişikliklere sosyal güvenlik sistemini uyumlu hale getirerek yeniden şekillendirmenin yollarını bulmaktır. Deney ayrıca, işe teşvik sağlama açısından sistemin nasıl daha güçlendirici ve daha etkili hale getirileceğini araştırmaktadır. Diğer hedefler arasında bürokrasinin azaltılması ve refah faydaları sağlamak için karmaşık sistemin düzene sokulması vardır (Kangas vd., 2019).

Bu pilot uygulamanın en çok odaklandığı konu temel gelirin istihdam teşvikleri üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Mevcut uygulamada, bir yararlanıcı yarı zamanlı çalışmaya başlarsa, işsizlik yardımları yeni kazandıkları gelirin % 50'si oranında azaltılmaktadır. Bu, bireylerin devlet tarafından sürekli izlenmesini gerektirmektedir. 2019'da, yardım alanlarla almayanlar arasında istihdam oranlarına ilişkin sonuçları karşılaştıran bir etki değerlendirmesi yapılmıştır. Pilot uygulama döneminde, "Hawthorne etkisi " olarak bilinen bir görüngü olan gözlemin insanların davranışları üzerindeki etkisini en aza indirmek için hiçbir anket veya mülakat yapılmamıştır (McFarl, 2017).

Güney Kore Gyeonggi

Güney Kore'nin Gyeonggi Eyaletinde uygulanan "Gençlik Temel Gelir programı", üç yıl sürekli veya 10 yıldan fazla süredir eyalette yaşayan 24 yaşındaki tüm vatandaşlara "yerel para birimi ⁵" ile yılda dört kere 250.000 won ödemeyi kapsamaktadır. Söz konusu ödeme iş arama veya ebeveyn gelir düzeyi gibi herhangi bir koşula bağlanmaksızın yapılmaktadır. Gyeonggi eyalet hükümetine göre alıcı sayısı yaklaşık 150.000 kişidir (Kang, 2019).

Gençlik Temel Gelir uygulaması 2019 Nisan ayında uygulanmaya başlanmıştır. Bu program kupon formu kategorik temel gelir olarak nitelendirilmektedir. Bu tür kupon formu ödemelerin belirli şartları bulunmaktadır. 2019 yılında 24 yaşına ulaşan yaklaşık 175.000 genci kapsayan program için gerekli bütçe 175.3 milyar KRW (147 milyon ABD Doları)dur. Bu nedenle, söz konusu program Alaska deneyinden sonra bilinen en büyük ödeme boyutuna sahiptir (Torry, 2019).

Gyeonggi-do yerel parası sadece gençlik temel gelir programı için değil Nisan 2020 de Covid-19 için tasarlanan acil durum temel geliri ödemelerinde de kullanılmıştır. Bu bağlamda yerel paranın iki ana kullanım amacı olduğunu söyleyebiliriz. Birincisi politika hedefleri için bir araç olarak kullanılmakta ikincisi ise tüm vatandaşlara yönelik genel ihraç olarak dağıtımıdır. Yerel para biriminin yerel ekonomi ve refah üzerindeki beklenen etkisi, para biriminin özellikleriyle yakından ilgilidir. Birinci özellik, yerel para biriminin kullanımı ikamet yeriyle sınırlı olması ve diğer alanlarda kullanılamaması yerel topluluklarda tüketimin artması ve bölgesel ekonomik dengesizliklerin hafiflemesi sonucunu doğuracağı beklenmektedir. İkinci olarak paranın genel ihracı durumunda, tüketicilerin gerçek geliri % 6'lık ek bir indirim ve gelir vergisinden kesinti yoluyla artabilecektir. Üçüncü özellik ise tüketicilerin tüketimi KOBİ'lerle sınırlı tutulduğu için lokal KOBİ'lerin büyük firmalara göre satışlarını artıracığı beklenmektedir (Lee vd., 2020).

⁵ Yerel para birimi "local currency", belirli eyaletle sınırlı belirli dükkanlarda kullanılabilen kupon benzeri özel bir para birimini ifade etmektedir.

İspanya Barselona

İspanyanın Barselona kentinin yoksun kentsel alanlarında 2017-2018 yıllarında B-MINCOME ismiyle anılan pilot deneme, garantili asgari gelir ve aktif sosyal politika projesi olarak uygulanmıştır. Ekim 2017'de başlayıp Ekim 2019'un sonunda bitirilen deney ile son derece hassas gruplarda yoksulluğu ve sosyal dışlanmayı azaltma hedeflenmiştir. Bu 24 ay boyunca ve Randomize Kontrol Deneme modeline göre, şehrin en yoksul üç semtinden (Nou Barris, Sant Andreu ve Sant Martí) seçilen 1000 hane (rastgele) ayda en fazla 1675 € nakit transferi almıştır (Widerquist 2018:68). Bu 1000 haneden 550'si projenin oluşturduğu dört aktif içerme politikasına da katılmıştır. Bu dört aktif içerme programı; Eğitim ve istihdam, sosyal dayanışma ve kooperatif ekonomisinde girişimciliğin teşvik edilmesi, odaların kiralanması için dairelerin yenilenmesi ve topluluk katılımının sağlanması faaliyetlerini içermektedir (Andre, 2019). Projenin toplam bütçesi 4.8 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir (B-MINCOME, 2021).

Almanya - Mein Grundeinkommen

"Mein Grundeinkommen", aylık 1.000 €'luk yıllık koşulsuz çekiliş ile belirlenen kişilere nakit transferi sağlayan, Berlin merkezli kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. 2015 yılından beri proje devam etmektedir. 2020 yılına kadar 650'den fazla ETG ödemesi yapılmıştır. 1,7 milyondan fazla kişi çekilişlere katılmak için kaydolmuştur. Aylık 130.000'den fazla kişi projenin finansmanına katkı sağlamaktadır. "Pilotprojekt Grundeinkommen", ETG'nin Almanya'daki etkilerine ilişkin en büyük bağımsız akademik araştırma projesidir. 2020 Ağustos ayından itibaren akademik araştırma ortakları ile 1.500 katılımcı seçilerek bu deney üzerinde çalışılmaktadır. Araştırma, bir toplum olarak, varoluşsal ihtiyaçlardan ziyade yaşam hedeflerine odaklanacak şekilde finansal kaynaklara sahip olursak ne olacağını öğrenmekle ilgilenmektedir. İnsanları birbirlerine daha fazla güvenmeye ve daha fazla kendi kaderlerini tayin etmeye teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Mein Grundeinkommen, 2021).

3.1.4. Önerilen ETG Programları

Temel Gelir Pilot Projesi (Pilotprojekt Grundeinkommen)

Almanya'daki ilk temel gelir pilot projesi birbirini takip eden üç çalışmadan oluşmaktadır. İlki 1.500 katılımcı ile her ay 120 kişiye, elde ettikleri gelire ek olarak 1.200 Avro koşulsuz sağlanacaktır. Sonuçlar bir karşılaştırma grubu ile kontrol edilecektir. Projeye başvurular 18 Ağustos 2020 tarihinden itibaren başlamış olup 2021 Mayıs ayında ödemeler başlayacaktır. Temel Gelir Pilot Projesi, Alman Tarım Enstitüsü, Ekonomik Araştırma (DIW Berlin) ve kar amacı gütmeyen Mein Grundeinkommen (“Temel Gelirim Derneği”) derneği arasında bir işbirliği çalışmasıdır. Ayrıca, Köln Üniversitesi ve Max Planck Kolektif Mallar Araştırma Enstitüsü'nden bilim adamları da projede yer almaktadır. Çalışma, aylık bağışlarıyla temel gelir için ödeme yapan yaklaşık 140.000 özel kişi tarafından finanse edilecektir (Pilotprojekt Grundeinkommen 2021).

İskoçya Vatandaşlık Temel Geliri Pilot Uygulaması (Citizens Basic Income Pilot)

Eylül 2017'de İskoç Hükümeti, Hükümet Programında, bölgelerin tekliflerini daha da geliştirmelerine ve uygun testler oluşturmalarına yardımcı olacak bir fon kurarak Vatandaş Temel Gelir Planını araştırmak amacıyla yerel yönetim alanlarını destekleyeceğini duyurmuştur. Sunulan fon miktarı, 2018/19 ve 2019/20 mali yıllarında 250.000 Avro'dur. Bu, yerel yönetim alanları tarafından hâlihazırda taahhüt edilen finansmanı tamamlayacağı bir kaynak olarak sunulmuştur. Dört yerel yönetim alanı, İskoç Hükümeti ve NHS (Ulusal Sağlık Hizmetleri)'nin de içinde olduğu diğer ortaklarla birlik bir Temel Gelir pilot uygulamasının fizibilitesini araştırmayı amaçlamaktadır (Barclay vd., 2019).

Asıl hedef, İskoçya'da yoksulluğun azaltılmasında Temel Gelirin rolünü test etmek olacaktır. Temel Gelirin davranışsal etkileri de çalışma açısından ilgi çekicidir. Pilot alanların her birinin, potansiyel olarak belirli bir gruba (aileler, yalnız ebeveynler) veya belirli bir coğrafyaya (kasaba, bölge, mahalle) odaklanarak kendi alanları ile bağlantılı farklı Temel Gelir pilot modelleri geliştirmesi mümkündür. Bu farklı tasarım seçenekleri, fizibilite çalışmasının bir parçası olarak araştırılacaktır (Basic Income Scotland, 2021).

Değerlendirme aşaması, fizibilite çalışmasının ayrılmaz bir parçası olacaktır. İskoçya Ulusal Sağlık Hizmetleri (NHS Health Scotland) dört yerel otoriteyi, İskoçya'daki yerel Temel Gelir pilot uygulamalarının beklenen sonuçlarını değerlendirmek için ortak bir değerlendirme çerçevesi geliştirmeleri için desteklemektedir. İskoç Hükümeti, pilot tasarım seçeneklerinin veya farklı Temel Gelir düzeylerinin nüfusun farklı alt grupları üzerindeki vergi ve fayda etkilerini modellemek için destek sunmaktadır (Barclay vd., 2019).

Projenin tasarım aşamasının 12-18 ay sürmesi beklenmektedir. Nasıl finanse edilebileceği ve ödemelerin nasıl yapılabileceği de dâhil olmak üzere, mevcut temel gelir pilot çalışmalarının sonuçları araştırılmaktadır. Tasarım aşamasının ötesindeki ilerlemenin iki veya üç yıllık bir pilot çalışma şeklini alması beklenmekte ve pilot uygulamaların sonuçları, ulusal sosyal ve ekonomik politikayı bilgilendirmek için kullanılması planlanmaktadır. Bununla İskoç Hükümetinin yeni sosyal güvenlik yetkilerini İskoçya'daki yoksulluğu azaltmak için nasıl kullanabileceğine yönelik yeni fikirler ortaya çıkacağı düşünülmektedir (Vaughan, 2017).

3.2. ETG'nin Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi

Hükümetlerin uyguladığı nakit transfer programları (koşullu ve ya koşulsuz olanlar) en fazla analize ve değerlendirmeye konu olmuş sosyal koruma politikalarıdır. Bu değerlendirmelere konu transfer politikaları koşullu nakit transferi olarak 52, koşulsuz nakit transferi olarak 119 ülkede karşımıza çıkmaktadır (Gentilini vd., 2020).

Bu bölümde ETG benzeri uygulanmış politikalar ve ETG pilot uygulamaları üzerine yapılan çalışmaların sonuçlarına değinilmiştir.

3.2.1. ETG'nin Çalışmamayı Teşvik Etkisinin İncelenmesi

Prensip olarak ETG'nin koşulsuz yardım sistemi olması nedeniyle iş piyasasına etkisi düşük olacağı tahmin edilmektedir. Daha doğrusu koşullu nakit transferi yardımları çalışma şartı getirilmesi yoluyla, özellikle İngiltere ve ABD deki çalışma temelli yardım programı reformlarında görüldüğü gibi arz yönlü çalışmayı teşvik amacıyla kurgulanmış politikalarlardır. 1990'larda bu ülkelerde yeniden gözden geçirilen yardım programları nakit transferi alanların ücretli çalışmalarına yoğunlaşarak bu kişilerin iş gücü piyasasına

katılımına odaklanarak tekrar düzenlenmiştir (Brewer 2003). Bu bağlamda değerlendirildiğinde herkese ETG sağlanması gelir testi nedeniyle oluşan çalışma engelleyici durumun ortadan kalkmasına neden olarak potansiyel olarak iş gücüne katılımı artıracaktır (Bastagli 2019).

Son 20 yılda dünya çapında nakit transferleri programlarının genişlemesi ile söz konusu politikaların iş yaşamı ve piyasası üzerine etkileri üzerine araştırmalar da artmıştır. Mevcut çalışmalara göre koşulsuz sosyal destek programlarının yetişkin emek arzı üzerinde çoğunlukla hiçbir etki ortaya çıkarmamakta, bazı uygulamalarda ise çok sınırlı bir etkiye rastlanmaktadır. Çalışma çağındaki yetişkinlerin işe katılımı ile ilgili olarak, sonuçlar nakit transferlerinin genellikle hiçbir etkisi olmadığını ya da sınırlı olumlu etkisi olduğunu ve yardımlardan faydalananların çalışma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Genelde çalışma saatlerinde bir azalma olmazken bazı kesimlerde çalışma hayatının dışına çıkma yönünde bazı kararlar gözlemlenmiştir. Çalışmada bir azalma söz konusu olduğunda, bu durum çalışma çağındaki işçiler arasında geçici ücretli emeğin azalması, bakım sorumlulukları olan kadınlar tarafından yapılan işlerde ve emekliliği hak etmiş ama çalışan yaşlıların sayısında bir azalmaya işaret etmektedir (Baird vd., 2018 ; Banerjee vd., 2017).

Alaska Temettü Fonu ve İran İslam Cumhuriyeti'nin nakit transferi programına ilişkin araştırmalardan elde edilen sonuçlar bu tür transferlerin işgücü arzı etkileri hakkında kanıtlar sunmaktadır. Genel olarak, evrensel nitelikteki bir nakit transferi programı kapsamında yapılan düzenli ödemelerin ücretli işe katılım üzerinde önemli bir etkiye yol açmadığı görülmüştür. Ayrıca Alaska'da uygulanan nakit transferi programı için, ödeme ile ilişkili yarı zamanlı çalışmada artışa ilişkin bulgulara elde edilmiştir. Ücretli işe katılımda bir azalma kaydedilen nüfus alt grupları için ise (özellikle İran gençliği), söz konusu yönelimin nedeni olarak, daha anlamlı faaliyetlere doğru bir tercih öne çıkmaktadır. Genel olarak, mevcut kanıtlar koşulsuz bir gelir desteğinin çalışmak için genel olarak dikkate değer bir caydırıcılığı olmadığını göstermektedir (Bastagli, 2019).

Jones ve Marinescu (2018), Alaska temettü fonundan yapılan transferlerin istihdam üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışma göstermektedir ki Alaska çalışma verileri ile kontrol verisi olarak kullanılan diğer eyaletlerin çalışma verileri benzer oranda değişim göstermektedir. Ayrıca yarı zamanlı çalışma da yüzde 2'lik bir artış görülmüştür. Bu durum ETG'nin yarı zamanlı çalışmayı teşvik ettiğine dair bir anlam taşımaktadır. Bir

gelir sahibi olan insanlar daha az çalışmaya yönelmişlerdir. Daha önceki araştırmalar ise, nakit transferlerine dair ülke düzeyinde toplam ücret oranlarındaki karşılaştırmalı değişimlere, istihdam edilen ve işsizlerin sayısına ve erken emekliliğe dair rakamlara odaklanmıştır (Jones ve Marinescu, 2018:23). 65 yaş ve üstü kişi sayısındaki artışa rağmen işgücüne katılım artmaya devam ettiğinden nakit transferleri nedeniyle ücretli etkinin çok sınırlı olduğu ve işte harcanan zamanda azalmanın olmadığı, erken emeklilik üzerinde herhangi bir etkiye dair hiçbir kanıt bulmadığını ortaya koymuşlardır (Goldsmith, 2011). Araştırmacılar, Alaska'nın nakit transfer programına ilişkin bu bulguları, transferlerin nispeten düşük değeri ve ödemelerin makro etkilerinin transferin gelir etkilerini ortadan kaldırması olarak iki faktöre dayandırmaktadır. İşgücü arzındaki herhangi bir azalma denge ücret oranını artırarak potansiyel gelir etkisi makro etki ile dengelenmektedir. Buna karşılık, nakit transferleri tüketimi artırarak işgücü talebini artırmakta, böylece ücretleri ve istihdamı artırmaktadır (Jones ve Marinescu, 2018:27).

İran İslam Cumhuriyeti'nin nakit transferlerine ilişkin yapılan değerlendirme çalışmasında, transferlerin İranlı erkeklerin ve kadınların işgücüne katılımı ve çalışma saatleri üzerindeki etkisi incelenmiş ve ne çalışılan saatler için ne de ücretli emek piyasasına katılma olasılığında olumsuz bir işgücü arzı etkisine yol açmadığı ortaya konulmuştur. Ayrıca gelir dağılımının en alt yüzde 40'lık dilimi ve tüm çalışanlar açısından herhangi olumsuz bir etki ortaya çıkmamıştır. Sadece, 20-29 yaş arası işçiler için çalışılan saat sayısı üzerinde olumsuz bir etkiden bahsedilebilmektedir. Bu etkinin nedeni olarak İranlı gençlerin işgücü piyasasına bağlılığının zayıflığı ve birçoğunun yükseköğretime ve lisansüstü eğitime devam etmeyi seçmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Salehi-Isfahani ve Mostafavi-Dehzoee, 2018).

1960 ve 80'lerdeki ABD ve Kanada da uygulanan minimum gelir garantisi deneyleri, negatif gelir vergilerinin işgücü arzı etkilerini ölçmede kullanılmıştır. Deneyler sonucunda genel olarak işe katılımı hiçbir etkiye rastlanmamış, bazı durumlarda ise orta derecede azalmaya dair kanıtlar ortaya konmuştur. İkinci etkinin ortaya çıktığı yerlerde kadınlar için transfer miktarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Burtless'in ABD'deki dört deneyden elde edilen çalışmaların sonuçlarına ilişkin incelemesine göre, tutarlı bir şekilde olumsuz ve istatistiksel olarak önemli olan tek sonuç, en yüksek ortalama cömert transferinin olduğu Seattle-Denver deneyinden kaynaklandığı görülmüştür (Burtless, 1986). Kanada'daki Manitoba Temel Yıllık Gelir Deneyine baktığımızda, - erkekler için yüzde 1, eşler için yüzde

3 ve evli olmayan kadınlar için yüzde 5'lik -çalışılan saat sayısında mütevazı bir azalma görülmüş ancak zaman etkileri kontrol edildiğinde istatistiksel olarak önemsiz olduğu ifade edilmiştir (Hum ve Simpson, 1993). Özetle, negatif gelir vergisi deneyleri çok az yan etki ortaya koymuş ve anlamlı sayıda işçinin çalışma gayretini azalttığına dair hiçbir kanıt ortaya koymamıştır. Bu sonuç negatif gelir vergisi olarak verilen koşulsuz bir gelirin çalışmamaya teşvik edici bir yönünün olmadığı veya çok düşük bir oranda caydırıcılığı olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Söz konusu iş çabasındaki azalmaların kaydedildiği yerlerde, insanların iş ve ev yaşamları / ücretli ve ücretsiz işler arasında daha iyi denge kurmasının ve zaman kullanımının diğer anlamlı faaliyetlere doğru yönlendirilmesinin sonucu olabileceği üzerinde durularak bu durumun potansiyel olarak artan bireysel ve toplumsal refaha yol açacağı vurgulanmıştır (Widerquist, 2005).

Bastagli vd. (2016) 165 düşük ve orta gelirli ülkeye ilişkin 15 yıla (2000–15) yayılan verileri incelemiş nakit transferlerinin (prime dayalı ve hedef gruplara yönelik olmayan) yetişkinlerin işgücüne katılımı üzerinde olumsuz bir etki söz konusu olmamakta hatta bazı programlarda olumlu etki olduğu bulunmuştur. Transferlerin çalışma yaşındaki yetişkinlerin işe katılımı üzerindeki etkisini araştıran sekiz çalışmadan dördü istatistiksel olarak önemli etkiler ortaya koymuştur. Bunlardan üçünde artış ve birinde azalma görülmüştür.

Yetişkin iş gücünün yoğunluğu açısından, yine, araştırmaların yarısı, incelenen nakit transferlerinin önemli bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmalar arasında üç çalışma artış ve üç çalışma ise düşüşü ortaya koymuştur. İş gücünde azalma olanlardan biri Brezilya'da yaşlı bireylerin ücretli işte zamanlarını azaltmalarına izin veren sosyal emekli maaşının sonucudur. 7 ayrı ülke nakit transfer programlarının randomize kontrollü incelenmesinde, yedi program arasında (altı ülkedeki yoksullar için açık çalışma gereksinimleri olmayan 17 şartlı veya koşulsuz nakit transferi programını kapsayan 21 çalışmanın sonuçlarına göre), nakit transferi programlarının çalışmayı caydırdığına dair sistematik bir kanıt bulunamamıştır. Ayrıca, nakit transferi programlarının ne erkek ne de kadınlar için çalışma eğilimi veya toplam çalışılan saat sayısı üzerinde gözlemlenebilir bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Baird vd., 2018).

Owusu-Addo, Renzaho, and Smith (2018), koşullu ve koşulsuz nakit transferlerine ilişkin 53 çalışmayı gözden geçirmişlerdir. Yedi çalışma, nakit transferlerinin yetişkinlerin işgücüne katılımı üzerindeki etkisini ortaya koyarken, bunlardan yalnızca biri önemli bir etki

göstermiştir. Zambiya Çocuk Hibe Programı, hane dışındaki ücretli işgücüne yetişkin işgücünün katılımında önemli bir düşüşle gözlemlenmiştir (yüzde 9 puan). Bunun başlıca nedeni, tarımsal ücretli emekten aile tarım işine geçiştir. Etki, çalışma çağındaki kızların bulunduğu hanelerde, bu yaş grubundaki erkeklerin bulunduğu hanelere göre daha güçlü çıkmıştır (Daidone vd., 2015).

Latin Amerika ve Karayiplerdeki nakit transferlerine ilişkin incelemelerinde, Bosch ve Manacorda (2012), katkı içermeyen nakit transferlerinin katılım ve genel istihdam (hem yoğun hem de kapsamlı marjlar) üzerinde, yaşlılar dışında önemli bir etkisinin olmadığını bulmuştur (Bosch ve Manacorda, 2012).

Nakit transferlerinin gözlemlenen işgücü arzı etkilerinin ardındaki nedenlerle ilgili tartışmalarda yinelenen olgu, nakit transferinin seviyesi / değeri ve transfer ödemesinin süresinin etki düzeyinde çok anlamlı bir değişken olduklarıdır. İşgücü arzı üzerinde gözlemlenen sınırlı veya eksik transfer etkileri, genellikle transferin düşük değeri ile açıklamaktadır (Bastagli vd., 2016).

Cinsiyet, ailevi durum, mevcut iş, gelir, kendi mali durumu algısı, eğitim düzeyi gibi değişkenlerin davranış üzerindeki etkisini test eden bir anket yapılmıştır. Anket ile aylık olarak 300 Avro temel gelir ödemesi alan çalışan bireylerin nasıl davranış değişikliğine gideceklerinin araştırılması amaçlanmıştır. Anket yapılan kişiler, 25 yaşın altında ve eğitim seviyeleri lisan düzeyi ve aşağısında olan 450 kişiden oluşmaktadır (Gamel vd., 2006).

Katılımcıların % 55'i temel gelir elde etmeleri halinde çalışma azimlerinde her hangi bir değişikliğin olmayacağını belirtmişlerdir. % 30'u ise temel gelir almaları durumunda bireysel gelişimlerine ayıracakları ekstra vakitte artış yapabileceklerini söylemişlerdir. Bu durum ise uzun dönemde üretim verimliliğinde olumlu etki yaratacaktır. Bununla birlikte, katılımcıların kalan üçte ikisi boş zamanı kesinlikle tüketilmesi gereken normal bir mal olarak görmemektedir (Gamel vd., 2006).

Kanada'da 1970 yılında uygulanan Mincome (Manitoba Basic Annual Income Experiment) deneyi üzerine yapılan araştırmada, mütevazı boyutta bir temel gelirin, program faydalanıcıları açısından işgücü piyasasına katılımında yüzde 11,3'lük orta düzeyde bir azalma yarattığını ortaya koymaktadır; bu azalma etkisinin yüzde 30'u sosyal etkileşim

kaynaklıdır. Bu etki bazı eleştirmenlerinin öngördüğü yoksullar açısından iş gücü piyasasından ciddi oranda çıkış olacağı yönündeki sosyal parçalanma senaryosundan bir hayli uzaktır. Sonuç olarak gençler ve bekarlar açısından temel gelir elde edilmesi durumunda (1) eğitim veya yükseköğrenime devam ; (2) tek başına çocuk yetiştiren ebeveynler açısından çocukların bakımına yönelim gibi nedenlerden iş piyasasından çıkış olabilir (Calnitsky ve Latner, 2017).

Sonuç olarak, ETG karşıtları evrensel temel gelir deneylerine ilişkin sonuçları abartarak kullanmaktadırlar. Dahası, Çalışma saatlerinde azalma ile işgücünden çıkış arasında fark olması nedeniyle çalışma saatlerinin azaltılması, ekonomi için salt kötü bir şey olarak değerlendirilemez. İnsanlar çalışma saatlerini kısaltması, doğru üniversiteyi, doğru işi aramak, kişinin sağlığına daha fazla dikkat etmek vb. işler için daha fazla zaman ayırmak anlamına gelebilir. Uzun vadede bu faaliyetlerle ilişkili çalışma saatlerinde azalma kişinin verimliliği artırarak ülke ekonomisi üzerinde olumlu etkileri olabilir. Temel bir gelir elde etmek, insanlara çalışmama seçeneği verdiği için, işgücünden ayrılmayan ve temel gelir programı kapsamında çalışmaya devam edenler, temel gelir verilmeyenlere göre çalışırken daha fazla çaba harcayacaklardır (Hudáková, 2015).

3.2.2. ETG'nin İşsizlik ve Kayıt Dışı İstihdamda Artış Etkisi

Alaska üzerine yapılan etki analizlerinde temel gelir uygulanması sonrası çalışan nüfusun toplam nüfusa oranı açısından kontrol grubu olarak kullanılan diğer eyaletlere göre bir değişim olmadığı gözlemlenmiştir. Tüm nüfusta part time çalışma oranı 1,8 artmış olmasına rağmen şartsız nakit transferinin istihdam üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Genel denge etkileri, istihdam üzerinde neden olumsuz bir etki ortaya çıkmadığını açıklamaktadır. Gerçekten de, tüm nüfusun nakit transferi alması nedeniyle transferlerin tüketim üzerindeki etkisi sonucu işgücünde talebinin artması makuldür. Transferin beklenen mikro ve makro etkilerini kalibre edildiğinde, deneye dayalı tahminler genellikle önceki çalışmalarla uyumlu hale gelmektedir. Ayrıca, ticarete konu olmayan sektörün ticarete konu olan sektöre göre daha olumlu etkiler gösterdiğine dair anlamlı anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Ticarete konu olan sektörde istihdam azalır ve yarı zamanlı çalışma artarken, ticarete konu olmayan sektörde hem istihdam hem de yarı zamanlı çalışma üzerindeki etkiler sıfıra yakın ve önemsizdir. Genel olarak, olumsuz mikro etkileri dengeleyen ve koşulsuz nakit transferinin toplam istihdam üzerinde, en azından geniş marj

üzerinde genel bir sıfır etkisine yol açan dolaylı makro etkilere ilişkin dolaylı yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Jones ve Marinescu, 2018).

Egger (2019) Kenya kırsal alanında yaptığı randomize kontrollü çalışmada GSYH'nin yüzde 15'ine tekabül eden nakit transferlerinin 2.6'lık bir mali çarpan etkisi ile istihdamda her hangi bir azalışa neden olmadığını ortaya koymuştur (Egger vd., 2019).

Kayıt dışı ekonomide çalışanlarla sınırlı , katkıya dayalı olmayan sosyal yardım transferleri söz konusu olduğunda, çalışmalar nakit transferlerinin kayıt dışılık üzerindeki etkisinin bazen çok sınırlı bazı durumlarda hiç olmadığını göstermektedir (Gentilini vd., 2020). Holanda, Barbosa ve Corseuil (2013), gelir testi üzerinden ödenen Brezilya'nın Bolsa Familia programı için yaptıkları çalışmada bu transferlerin hane halklarının kayıt dışı çalışma saatleri üzerinde hiçbir etkisi olmadığını tespit etmişlerdir. Meksika'daki Oportunidades için Azuara ve Marinescu (2011) yaptığı çalışmada ise kayıt dışı istihdam üzerinde hiçbir etki ortaya çıkmamıştır (Barbosa ve Corseuil, 2014; Azuara ve Marinescu, 2013).

ETG etrafındaki bir diğer tartışma, transferlerin ücretli işe yönelik çalışma isteği üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Koşulsuz bir gelir desteğinin bireylerin ücretli iş aramaya son vermesine neden olabileceği iddia edilmektedir. Olumlu bir bakış açısıyla bu etki işçilerin kötü çalışma koşullarında çalışmaya zorlanmaması anlamında rezervasyon ücretini artıracak ileri sürülmektedir (Ortiz vd., 2018). Öte yandan, ETG, rezervasyon ücretini düşürmenin bir yolu olarak da hareket edebilir (çünkü ücretler yalnızca ikincil ve tamamlayıcı bir gelir kaynağı olabilir) ve muhtemelen işçilerin gelirlerini artırmak için düşük ücretli işlerin çoğalmasına yol açabilir. Tüm bunlarla birlikte bir çıkış seçeneği sağlayarak, yeterli seviyede bir ETG çalışanların pazarlık gücünü artırabilir (Standing, 2016b). Kanada, Hindistan ve Namibya'da gerçekleştirilen pilot deneyimler, istihdam üzerinde önemli bir etki ortaya koymamaktadır; İran'da bazı nakit transferi faydalanıcıları çalışma saatlerini gerçekten artırmıştır (Ortiz vd., 2018).

3.2.3. ETG'nin Ücretler Üzerindeki Etkisi

Genel olarak literatüre baktığımızda ücretler ile ETG arasındaki ilişkinin yönüne dair farklı çalışmalar mevcuttur. Bazıları, oldukça makul bir şekilde, Temel Gelirin insanlara hangi işleri kabul edecekleri konusunda daha seçici olmalarını sağlayacağını, onlara

sömürücü ücret oranlarını düşürme seçenekleri sunacağını ve hatta belki de onlara bakmakla yükümlü oldukları kişileri sıkıntıya sokmadan işverenlerle etkili bir şekilde, daha fazla pazarlık yapabilmeleri için grev ücretine eşdeğer bir ücret sağlayacağını iddia etmektedirler (Torry, 2019).

Bir Temel Gelir, kazançların değeri düştükçe artmayacağından, yalnızca statik bir sübvansiyon etkisine sahip olacak ve dolayısıyla, gelir testine dayalı ödemelerin dayattığı ücretler üzerindeki aşağı yönlü baskıyı uygulamayacaktır. ETG'nin ücretlerin düşmesine neden olmamasını sağlamak için, Temel Gelir uygulandığında ulusal asgari ücret uygulamasının devam etmesi gerekmektedir (Doucouliagos ve Stanley, 2009). Ancak bazı sosyal demokrat partiler ve sendikalar Temel Gelirin uygulanmasının, işverenlerin emekli aylıkları, sağlık sigortası veya çocuk bakımı gibi müzakere edilmiş faydalar sağlayan programlara ödeme yapmasını sağlama çabalarını baltalayacağını iddia etmektedirler. Ayrıca devlet tarafından sağlanan bir Temel Gelirin, bunun için ödeme yapma yükünü işverenlerden genel vergi mükellefine kaydıracağına ilişkin karşı çıkışlarda mevcuttur. Bu riskten kaçınmak için, işverenlerin ulusal sigorta fonlarına ödemelerini ve sosyal korumaya ilişkin maliyetlere katılmalarını sağlayacak düzenlemelerin ETG uygulaması ile devam etmesi ve buna ilişkin herhangi bir taviz verilmemelidir (Torry, 2019).

ETG'nin ücretler üzerindeki etkisi açısından Manitoba uygulamasının 3 yıllık sonuçları ücretlerde kayda değer bir artışı ortaya koymuştur (Bastagli, 2019). Temel bir gelirin uygulanmasının, içsel motivasyonu yüksek işler için işgücü arzını artırabileceği ve iç motivasyonu düşük işler için işgücü arzını azaltabileceği göstermiştir. Sonuç olarak, işgücü arzındaki değişiklikler ücretleri etkileyecektir. Tercih edilmeyen ve düşük iç motivasyonlu işler için ücretlerin onları daha çekici hale getirmek için artması, içsel motivasyonu yüksek işler için ücretlerin düşürülmesi muhtemeldir. Daha sonra, ücretlerdeki değişiklikler, çalışanların iş performanslarıyla doğrudan bağlantılı olan görevlerini yerine getirirken hissettikleri isteklendirme düzeyini daha da etkileyecektir. Bu nedenle, temel bir gelir planının uygulanması, nihayetinde insanların çalışma motivasyonuna ve boş zaman algılarına bağlı olan bir etki zincirine neden olacaktır (Hudáková, 2015).

3.2.4. ETG'nin Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi

Namibya'da uygulanan pilot uygulama sonuçlarına göre yoksulluk % 86 dan % 68 e inmiştir. Ayrıca temel gelir ödemesini hariç tuttuğumuzda ortalama gelir % 29 artmıştır

(Hudáková, 2015). Namibya deneyinde yoksulluğun azaldığını gösteren sonuçların yanı sıra suç oranlarında da ciddi azalışlar gözlemlenmiştir. Namibya örneği ETG'nin pozitif sonuçları olacağını öngören teorik önermeleri doğrulayıcı sonuçlar ortaya koymuştur (Hudáková, 2015; Chung, 2010).

Hindistan ve Namibya'daki ETG pilot uygulamaları, faydalanıcılar ve aileleri üzerinde gıda ve beslenmenin iyileştirilmesi, sağlık sonuçları, okula kaydolma ve çocuk işçiliğinde belirgin bir azalma sağlayarak olumlu etkiler ortaya çıkarmıştır (Davalá vd., 2015). Yoksul bireylere ve hane halklarına yapılan ETG transferinin bir dizi kalkınma sonucu üzerinde önemli olumlu etkileri görmek şaşırtıcı değildir. Belirli gruplara yönelik yardım programların evrensel nakit transferlerinden daha sınırlı etkiler yaratma eğiliminde olduğu varsayımı doğrultusunda ETG diğer programlara göre yoksulluk üzerinde etkili sonuçlar doğurmuştur (Ortiz vd., 2018).

Nakit transferleri hane halkının satın alma gücünü artırdıkça, hane halklarının harcamalarını artırmaları olasıdır (tasarruf modellerine ve olası işgücü arzı etkilerine bağlı olarak). Nakit transferleri üzerine yapılan 26 çalışmadan 25'i, yapılan transferler toplam hane harcamalarındaki artışla ilişkilendirilmiştir. Hem koşullu hem de koşulsuz transferler için bu artış söz konusudur (Perova and Vakis, 2012).

Bastagli ve diğerleri, (2016) koşulsuz nakit transferlerinin yoksulluk üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapılan çalışmada, seçili 9 çalışmadan 6'sında transferlerin yoksul kişi sayısı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiyi ortaya koymuştur. 6 uygulamadan 5'inde ise yoksul kişi sayısında ciddi azalış görülmüştür. Meksika'da uygulanan PAL (Programa Apoyo Alimentario) programının etkisi yoksul sayısında yüzde 8,8 azalış iken en büyük etki Pakistan'da uygulanan BISP programına ilişkin % 22 azalış olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksulluğa bakan çalışmaların yaklaşık üçte biri, yararlanıcı hanelerin yoksulluk düzeyleri üzerinde önemli bir etki bulmamaktadır, ancak teoride beklendiği gibi, bunların tümü yoksulluk düzeyleri için negatif bir katsayıya (yani yoksul üye sayısında azalma) sahiptir. Bunun nedeni nakit transferlerinin yoksulluk seviyesine uzun süre uygulama devam ettiğinde anlamlı düzeyde etkide bulunabilmesidir (Bastagli vd., 2016).

Örneğin Kenya’da uygulanan SAGE programının üç aylık sonuçları üzerinde yapılan çalışmada anlamlı bir sonuç ortaya çıkmazken programın devamından sonra uzun dönemde etki ortaya çıkmaya başlamıştır (Merttens vd., 2009).

Yoksulluk açığı kavramı bağlamında baktığımızda bu konuda bulgulara sahip 9 farklı nakit transferi uygulamasına ilişkin çalışmanın 7’sinde istatistiki olarak anlamlı etkiler görülmektedir. Bir çalışma haricinde tamamında yoksulluk açığında azalış gözlemlenmektedir (Bastagli vd., 2016). Örneğin Merttens vd. (2013) Kenya’nın Açlık Güvenliği Yardım Programı, kontrol grubundaki hanehalklarına göre faydalanıcılar arasında yoksulluk açığında yüzde 7’lik bir azalma ortaya çıkarmıştır.

Bununla birlikte ETG açısından değerlendirildiğinde söz konusu etkiler fayda düzeyi ve finansman kaynağına bağlı olarak değişecektir. Teoride, yoksulluk sınırı düzeyinde belirlenen ve uygun mekanizmalarla finanse edilen bir ETG, (mutlak) yoksulluğu ortadan kaldıracaktır ve eşitsizliği azaltabilir. IMF (2017) tarafından tahmin edildiği üzere, medyan gelirin yüzde 25’i gibi daha düşük bir fayda seviyesiyle bile, eşitsizliği ölçen GINI katsayısı ortalama olarak beş puan azalacak ve yoksulluk, gelişmekte olan ekonomilerde önemli ölçüde azalacaktır. Böyle bir ETG’nin hane halklarına vergilerle ve / veya sosyal güvenlik pahasına finanse edilmemesi de gerekmektedir. Yine de, OECD (2017a) tarafından tanımlandığı gibi, mevcut sosyal güvenlik ve diğer sosyal harcamaların tüm çocuklara ve çalışma çağındaki insanlara yayılacağını varsayan, bütçeden bağımsız bir ETG ile kişilerin elde ettikleri ortalama yardım miktarı azalacağından yoksulluğu ve eşitsizliği daha da kötüleştirecektir. Ayrıca işverenlerin sosyal güvenliğe katkıları kesilirse eşitsizlik de artacaktır (Ortiz vd., 2018).

Temel Gelirin tüketim ve GSYİH üzerinde ortaya çıkaracağı değişiklikler gelir dağılımı üzerinde etki doğuracaktır. ETG’nin gelir dağılımı etkisi değerlendirilirken, Temel Gelir politikası ile ilgili olarak net kazananların ve net kaybedenlerin kim olacağı net olarak belirlenmesi gerekmektedir. Burada diğer eşitsizlik endekslerinin gerektirdiği belirli veri türlerinin yokluğunda kullanabileceğimiz bir eşitsizlik ölçüsü olarak GINI katsayısı kullanılabilir. Dahası, bu etki hesaplanırken, ücretli işe ayrılan zaman ve ücretsiz çalışma süresi gibi diğer tüm faktörlerin herkes için sabit kaldığı varsayılmaktadır. Gelir vergisiyle finanse edilen bir Temel Gelir ile GINI katsayısı düşecektir, çünkü yüksek gelirlerden daha düşük olanlara yeniden dağıtım olacak ve böylece aralarındaki mesafe azalacaktır.

Dışarıdan finanse edilen Temel Gelire gelince, burada GINI katsayısı değişmeden kalacaktır, çünkü gelirdeki artış, gelir farkını etkilemeyecek şekilde tüm gelir sınıfları için eşit olacaktır (Torry, 2019).

ETG'nin cinsiyete bağlı gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi konusunda farklı açılardan tartışma söz konusudur. Bazı araştırmacılar, ETG'nin bireysel ve koşulsuz doğası nedeniyle hane halkı düzeyinde kadınları güçlendireceğini ve ücretsiz işi ödüllendireceğini iddia ederken (Walter 1989), diğerleri ETG'nin kadınların geleneksel rollerini güçlendirebileceğinden, cinsiyetlendirilmiş olanı pekiştirerek işbölümü ve ücretsiz iş yükünün artıracağını ileri sürmektedirler (Robeyns 2000). Ayrıca, ETG'nin uygulanması, kamu yararlarının ve hizmetlerinin özelleştirilmesine yol açarsa, bu durumdan kadınlar olumsuz etkilenecektir (Ortiz vd., 2018).

3.2.5. ETG'nin Enflasyon Üzerindeki Etkisi

Minsky (2013), enflasyonist baskıların, temel gelir transferlerinin, beraberinde arzda bir yükseliş sağlamadan toplam satın alma gücünü artırmasından kaynaklanabileceğini belirtmektedir. İran İslam Cumhuriyeti, 2010 yılında hükümetin ekonomik yaptırımlar döneminde akaryakıt sübvansiyonlarını hane halklarına evrensel nakit transferiyle değiştirdiği bir dönemde enflasyonist baskılar yaşanmıştır. İran gibi tam kapasiteye ulaşmış kapalı ekonomilerde, herhangi bir ek talep (ETG kaynaklı) fiyatların yükselmesine neden olacaktır. Etiyopya'nın kapalı kırsal bölgelerinde perakende sektörü artan talebe uyum sağlamada yavaş olduğundan veya yerel tekel gücünden yararlandığından, Sabates-Wheeler ve Devereux (2010) hedefleme içeren nakit transferlerinin enflasyonist etkilerini ortaya koymuşlardır. Ancak bunlar oldukça istisnai durumlardır; Ayrıca IMF'ye göre İran'da ortaya çıkan enflasyonun ana nedenlerinin nakit transferlerinin dışında olduğunu ileri sürmektedir (Bonato, 2008). Dünya çapında daha küçük nakit transferi programlarından elde edilen kanıtlar, kırsal alanlarda bile enflasyon üzerinde önemli bir etki göstermemektedir; aksine, nakit transferlerinin yerel ekonomiler üzerinde olumlu etkileri vardır (Bastagli vd., 2016).

3.2.6. ETG'nin Ekonomik Geri Besleme Etkisi

Temel gelir ve benzeri nakit transferi uygulamaları dolaylı ve dolaysız etkiler (Şekil 3.2.) yoluyla ekonomik büyüme ve gelişme üzerinde önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu etkiler ETG ile aşağıdaki üç alana fon veya kaynak aktarımı yoluyla oluşmaktadır.

- Gerekli mal ve hizmetlerin satın alınması (yiyecek, giysi, ilaç, gerekli ev ekipmanları vs.)
- Yetenek ve becerilerin geliştirilmesi amacıyla eğitim almak.
- ETG'nin verdiği güvence ile elindeki varlıklarla bir girişimcilik faaliyetinde yer almak.

Dolaysız etki, ETG sonrası hane halkının, gelirlerini zorunlu ihtiyaçlara yönelterek efektif talebin artması ile ortaya çıkacak milli gelir artışını ifade etmektedir. Bazı insanlar özellikle yoksulluğun yüksek olduğu ülkelerde zorunlu ihtiyaçlarına yönelik gelir yoksunluğu içinde oldukları için ETG gibi bir kaynak bu ihtiyaçların tüketiminde kullanılacaktır (Bonciu, 2018).

Roosevelt Enstitüsünden birçok bilim insanı geliştirdikleri bir analiz ile belirli varsayımlar altında vergiler, kamu harcamaları, bütçe açıklarında ortaya çıkacak değişimin etkilerini ortaya koyma adına bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada üç farklı temel gelir modeli uygulanması durumunda ortaya çıkacak ekonomik etkiler tahmin edilmiştir. Bu üç model şu şekildedir;

Her yetişkinin ayda 1.000 dolar aldığı tam bir evrensel temel gelir (yılda 12.000 dolar)

Her yetişkinin ayda 500 dolar aldığı kısmi bir temel gelir (yılda 6.000 dolar)

Her çocuğun ayda 250 dolar aldığı bir çocuk ödeneği (yılda 3.000 dolar)

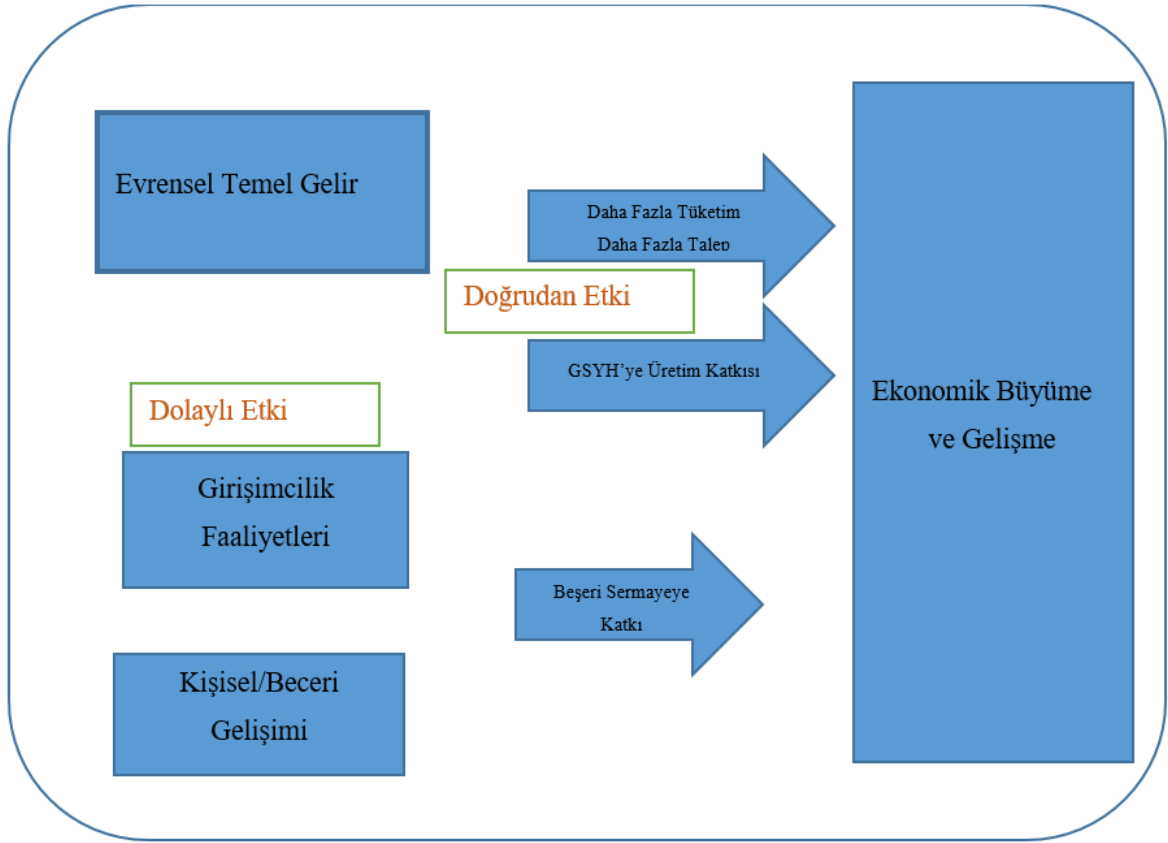
Bu politikalardan herhangi birini yeni bir vergi tesis etmeden federal borçlanma yoluyla yürürlüğe koymanın ekonomiyi önemli ölçüde büyüteceği görülmüştür. Büyüme etkisi sekiz yıl içinde kaybolurken GSYH'yi kalıcı olarak daha yüksek seviyelere ulaştırmıştır. Yetişkinler için yıllık 12.000 dolarlık en kapsamlı modelin, ekonomiyi kalıcı olarak yüzde 12,56 ila 13,10 oranında büyüteceği ve 2025'te yaklaşık 2,5 trilyon dolar artıracığını tahmin etmişlerdir. Ayrıca, istihdam oranında yaklaşık yüzde 2 artış

sağlayacağını ve bu durumun 4,5 ila 4,7 milyon kişiye iş bulmak anlamında geleceğini tahmin etmişlerdir (Nikiforos, Steinbaum, ve Zezza 2017).

ETG'nin vergilerle finanse edilmesi durumunda planın etkisi de modellenmiştir. Bu durum, gelirin büyük ölçekte yeniden dağılımı anlamına gelmekte ve zengin olanlardan harcama eğilimi daha fazla olan yoksul kesime yapılacak gelir transferi sayesinde tüketim harcamalarının artacağı hesaplanmıştır. Böylece, artan oranlı gelir vergileriyle ödenen yetişkin başına yıllık 12.000 \$ 'lık tam bir temel gelirin ekonomiyi yaklaşık yüzde 2.62 (515 milyar \$) büyüteceğini ve işgücünü yaklaşık 1.1 milyon kişi artıracığını tahmin etmişlerdir (Nikiforos, vd. 2017).

Bu bağlamda, Roosevelt Enstitüsü'nden araştırmacıların, Eylül 2017'de, artan federal borçla finanse edilen tüm ABD vatandaşları için aylık 1.000 ABD doları garantili gelir sağlanmasının, ABD ekonomisinin büyümesini ek olarak hızlandıracağı sonucuna varmışlardır. Bu büyüme sekiz yıllık dönemde yaklaşık yüzde 12 oran ve 2,48 trilyon ABD doları artması anlamına gelmektedir. Bahsedilen araştırmada incelenen ETG'nin vergiler yoluyla finansmanında 8 yıllık periyotta GSYİH yüzde 2.6 daha az olurken bütçe açığı yüzde 1.39'luk bir azalış olacaktır. Bu durum finansal açıdan daha sürdürülebilir bir özellik göstermektedir (Nikiforos vd., 2017).

Dolaylı etkiler yalnızca ekonomik büyümeyi değil (örneğin, GSYH'ye daha fazla katkı sağlayacak girişimci ve şirketlerin sayısının artması), aynı zamanda ekonomik kalkınmayı da ifade etmekte ve işgücü becerisinin niteliksel artışına veya yeni küçük ve orta ölçekli işletmelerin yaratılması sonucuyla her iki şekilde ekonomik kalkınma ve büyüme üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkaracaktır (Nikiforos vd. 2017).

Şekil 3.2. ETG etki mekanizması (Bonciu 2018)

Ekonomik geri besleme etkisi bağlamında, Krozer (2010), ETG'nin endojen tüketimin genişletilmesi ve derinleştirilmesi yoluyla sahip olacağı ekonomik çarpan etkisinin önemine vurgu yapmıştır.

3.2.7. Diğer Etkiler

Bazı çalışmalarda, nakit transferlerinin düşük doğum ağırlığı, bebek obezitesi, yetişkin ve çocuk ruh sağlığı, hizmet kullanımı ve beslenme dâhil olmak üzere bir dizi sağlık çıktısı üzerinde orta ve güçlü düzeyde olumlu etkiler ortaya çıkmıştır. Alaska Temettü Fonu üzerine yapılan bazı çalışmalarda madde bağımlılığına ilişkin suçlarda artış gözlemlenmişken mala yönelik suçlarda azalma gözlemlenmiştir. Evliliğin sona ermesi üzerinde herhangi bir etki yokken bir çalışmada aile ilişkileri üzerinde güçlü olumlu etkiler ortaya konulmuş ve diğer bazı bulgular ebeveynlerin çocuklarla daha fazla zaman geçirdiğini göstermiştir. Birçok çalışma, dezavantajlı gruplar açısından sağlık ve eğitim sonuçları üzerinde temel gelir uygulamalarının daha güçlü etkilere sahip olduğunu göstermiştir. Düşük doğum ağırlığı için

mikro besinlerin sağlanması veya eğitimde kalma süresini uzatacak daha yüksek eğitim harcamaları gibi çıktılar ile hedefleme içeren nakit transferlerine göre daha yüksek başarı sonuçları ortaya çıkmıştır (Gibson vd., 2020).

Kanada Manitobadaki sonuçlar ETG'nin mental sağlık iyileşmesinin hizmet kullanımını azalttığı ve bu yolla tüm topluma fayda sağladığını ayrıca annelerin iş hayatına dönüşünü geciktirerek infant obezitesinde azalışa neden olarak sağlık harcamalarında tasarruf sağladığını göstermektedir. Düşük doğum kilosu ve eğitime katılımı ilişkin pozitif etkilerin artan kişisel gelir(Crawford ve Cribb, 2013) yetişkin sağlık düzeyinde artış,(Hahn ve Truman, 2015) ileri yaşta bilişsel seviyede artış,(Banks ve Mazzonna, 2011) ölüm oranlarında azalış,(Hahn ve Truman, 2015) ve verimlilikte yükseliş gibi uzun vadeli bireysel ve toplumsal çıktıları olabilecektir (Jackson vd., 2015).

Temel Gelir üzerine yapılan çalışmalarda, kaza sonucu meydana gelen ölüm oranlarındaki artışlar ve bir anda elde edilen toplu ödemelerin neden olduğu bazı suç türlerinde artış gibi bazı olumsuz etkiler de bildirilmiştir. Maaş ve sosyal güvenlik ödemelerinden sonra da görülen bir durum madde bağımlılığına ilişkin bir artışa işaret etmektedir (Evans ve Moore, 2011). Ayrıca, kabile düzeyinde ödemelere ilişkin yapılan araştırmalarda, özellikle genç yetişkinler için büyük toplu miktarlarda ödemelerle bağlantılı olan daha yüksek madde kullanımıyla ilgili bazı niteliksel raporlar da mevcuttur (Gibson vd., 2020).

Gibson vd. (2020) tarafından 27 ETG benzeri uygulama sonuçlarına ilişkin yapılan çalışmalardan bazıları küçük örnekler içermesi, çok sayıda alt grup veya yöntemlerin yetersiz raporlanması nedeniyle çıktılar sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte, nicel çalışmaların çoğu kontrol grubu içeren deneyler olup sayısal büyüklükleri yeterli ve popülasyon temelli örneklerle iyi tasarlanmıştır. Üzerinde analiz yapılan programların çoğunluğu beklenmedik gelir kaynakları (petrol veya madencilik geliri yada sübvansiyon kaldırılması) aracılığıyla finanse edilmektedir. Ulusal düzeyde uygulanacak olan bir ETG, muhtemelen artması gerekebilecek genel vergilendirme ile finanse edilecektir. ETG'yi genel vergilendirme yoluyla finanse etmenin etkileri birçok farklı mekanizma sayesinde oldukça farklı etkiler ortaya çıkaracaktır. Dolayısıyla bu deneyler ile vergilendirme yoluyla yapılacak ETG ödemelerinin etkilerinin tam anlamıyla kestirmek imkânsız gözükmektedir. Bununla birlikte, bulgular, koşulsuz, düzenli ödemelere kişilerin davranışsal tepkilerini

göstermektedir. Bu çalışmalara dâhil edilen bağlamlar, müdahaleler ve çalışmalar oldukça heterojendir, ancak temel geliri diğer sonuçlara bağlayan yollara ilişkin kanıtlar farklı bağlamlarda anlamlı olmaktadır. Temel geliri geniş ölçekte uygulamanın toplumsal etkilerine ilişkin birçok soru halen çözülmeden kalmıştır. Azalan sağlık hizmeti kullanımının, eğitimde kalmanın veya azalan suç işlemlerinin ekonomik etkilerini değerlendiren çalışma sayısı ise oldukça azdır. Üretkenlik, tüketim, emek talebi, ücretler veya enflasyon gibi makroekonomik sonuçlara ilişkin kanıtlar yeterli düzeyde değildir (Gibson vd., 2020).

Ayrıca bazı çalışmalarda, mevcut sosyal güvenlik programlarıyla ilişkili işgücü piyasasındaki iş engelleyicilerin ortadan kaldırılması ile işgücüne daha fazla katılım ve bunun sonucunda vergiye tabi gelir artışlarına yol açacağına vurgu yapılarak bu etkinin ETG'nin toplam maliyetinin azaltacağı üzerinde durulmuştur (Pereira, 2017b).

Sonuç olarak, bugünün dünya ekonomisinin ve onun parçası olan her bir ekonominin, farklı ekonomik büyüme oranlarından, eşitsizliğin ve yoksulluğun tezahüründen iklim değişikliğine ve dördüncü sanayi devriminin etkilerine kadar birçok faktör tarafından etkilendiğini ve değiştiğini söyleyebiliriz. Hem küresel düzeyde hem de yerel düzeyde yeni bir dinamik dengeye ulaşmak için yeni bir sosyo-ekonomik ve politik model, yeni değerlere, yeni mekanizmalara ve yeni kurumlara dayalı bir dönüşüme ihtiyaç vardır. Şu an için Evrensel Temel Gelire ilişkin, geçmişe göre daha büyük ölçekli ancak hala mütevazı deneyler yapıldığı açıktır ama bu tür deneyler söz konusu politika üzerinde çalışanlar için cesaretlendirici olmaktadır (Egger vd., 2019).

3.3. Bazı ETG Önerileri ve Mali Büyüklük Tahminleri

Belirli varsayımlar altında ETG önerileri üzerine farklı ülkelerde bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda uygulanacak ETG'nin belirli değişkenler üzerindeki etkileri ve/veya ülke ekonomilerine doğuracağı mali yük hesaplanmıştır.

Önerilerde ETG için belirlenen miktarlar ülkelerin yoksulluk sorununu ortadan kaldırma amaçlı ortalama gelirin yada medyan gelirin bir yüzdesi olacak şekilde belirlenmiştir. Özellikle yoksul ülkelerde yoksulluk sınırı baz alınmıştır. Belli başlı öneriler aşağıdaki gibidir.

Çizelge 3.7. Bazı düşünür ve siyasetçilerin ETG önerileri (Ortiz vd. 2018)

ETG Önerileri	Temel Gelir Miktarı	Hedef Grup	Diğer Yardımların Durumu	Finansman	Hedefler ve Beklenen Çıktılar
Van Parijs ve Vanderborght (2017): Bir "tabanı" garanti altına almak için tasarlanmış kısmi temel gelir	Aylık 1163 dolar ABD için , 1670 dolar İsviçre için ve 33 dolar Hindistan için (medyan harcanabilir gelirin yüzde 45'i veya ulusal yoksulluk düzeyinin yüzde 90'ı)	Mali Sakinler	ETG, sosyal yardım ve sosyal sigorta takviyeleri ile desteklenecek	Gelir Vergisi	Sosyal adaleti sağlamak ve gerçekte özgürlüğün adil bir şekilde dağılımla sağlanması için bir araç olarak ETG
Van Parijs ve Vanderborght (2017): Avrupa Birliği ülkelerinde kısmi temel gelir	Ortalama olarak, yetişkinler için ayda 200 EUR (AB'de medyan gelirin ~% 14'ü veya yoksulluk sınırının% 29'u). Ülkelerin her birinde yaşam maliyetine göre değişecek şekilde	AB Vatandaşları Belirli bir yaş grubundan başlayarak tüm nüfusu kapsayacak şekilde	Ulusal sosyal güvenlik sistemleri değişmeden kalır.	ECB tarafından para yaratma, finansal işlem vergisi (Tobin vergisi), karbon vergisi, sermaye vergisi; katma değer vergisi	ETG tek pazarın yanı sıra seçici göç ve göçten kaynaklanan ulusal yeniden dağıtım sistemleri üzerindeki baskıyı azaltmak ve Avrupa sosyal modelini güvence altına almak için bir araç olarak
Stern ve Kravitz (2016)	ABD federal yoksulluk sınırı (2015), tek bir kişi için ayda 1000 ABD doları, dört kişilik bir aile için ayda 2000 ABD doları (yılda 12.000 ABD Doları sırasıyla 24.000 ABD Doları).	18-64 yaş arası yetişkinler ve ayda 1.000 ABD Doları altında geliri olan 65 yaş üstü yaşlı kişiler	ETG, sosyal güvenlik veya kamu hizmetlerinin yerini almamalı ama mevcut sosyal yardım programlarının ikamesi	126 ABD sosyal yardımından fon tahsisi, sağlık sistemi değişiklik, vergilendirme ve yeni finansman kaynakları	Gelir tabanını yükseltme, yoksulluğu ortadan kaldırma ve ekonomiyi canlandırma
İsviçre: ETG için ulusal referandum (2016)	Yetişkinler için aylık 2500 İsviçre Frangı (ortalama harcanabilir gelirin ~% 56'sı veya ulusal yoksulluk sınırının% 113'ü) Çocuklar için ayda 625 İsviçre Frangı (ortalama harcanabilir gelirin ~% 14'ü veya ulusal yoksulluk sınırının% 28'i)	Tüm yerleşikler	Belirlenmemiş	Belirlenmemiş	Referandum seçmenlerin yüzde 76,9'unun çoğunluğu tarafından reddedildi.

Çizelge 3.7. Devam

ETG Önerileri	Temel Gelir Miktarı	Hedef Grup	Diğer Yardımların Durumu	Finansman	Hedefler ve Beklenen Çıktılar
Davala, Jhabvala, Standing ve Mehta (2015): Hindistan için Koşulsuz Temel Gelir	Hindistan hükümetinin danışmanı olarak Standing, düşük gelirli ailelerin gelirinin % 30'u(ortalama harcanabilir gelirin ~% 8'i veya ulusal yoksulluk sınırının% 17'si) kadar TG önerir. (Standing, 2017).	Belirli bir topluluk, bölgeveya ülkedeki tüm sakinler	Gelir testine dayalı yardımların yerine	Dört seçenek: “gerileyici sübvansiyonların” kaldırılması, vergi artışları, devlet servet fonlarının kurulması, bağışçılar tarafından finansman	ETG gelir tesitne dayalı programlardan daha etkili, yoksulluk ve güvencesizlik tuzağını ortadan kaldırmanın ve işgücü piyasasında teknolojik yıkımın etkisini azaltmanın bir yolu olarak
Atkinson (2015, 1996): Temel Katılım (Participation) Geliri (PI), AB çapında çocuk temel geliri beklentisiyle	Yetişkinler için belirlenmiş bir PI seviyesi yok; Çocuklar için ayda 200 Sterlin (ortalama harcanabilir gelirin ~% 13'ü veya ulusal yoksulluk sınırının% 27'si)	ücretli işte olanlar, iş arayanlar, sosyal açıdan yararlı bir tür faaliyette bulunanlar ve engellilik ve hastalık nedeniyle çalışamayanlar	Mevcut sigorta temelli sosyal koruma ve emeklilik planları bozulmadan kalmaktadır. PI, mevcut sosyal koruma planlarını tamamlar.	Belirli kazanç miktarının üzerindeki gelirin vergilendirilmesi (gelir vergisi oranlarının artırılması)	1) gelir testine tabi yardımlara bağımlı kişilerin sayısının yarım milyon azaltılması; 2) PI miktarının altında kalan ailelerin % 57'si bir kazanacak,% 33'ü kaybedecek
Schleswig-Holstein/Almanya(Federal Hükümet tarafından önerilmiştir.)	Yetişkinler için aylık 1.000 Euro (ortalama harcanabilir gelirin ~% 55'i veya ulusal yoksulluk sınırının% 110'u) Çocuklar için aylık 500 Avro (ortalama harcanabilir gelirin ~% 27,5'i veya ulusal yok. sınırının% 55'i)	Tüm yerleşikler	ETG sosyal yardımların, çocuk yardımlarının ve BAG yardımlarının (devlet destekli öğrenci hibeleri ve kredileri) yerini alacak	Belirlenmemiş	Belirlenmemiş
Paine (1779): yetişkinler için koşulsuzolarak tek seferlik sosyal temettü, yaşlılar için yıllık emekli maaşı	21-50 yaşları arasındaki bireyler için tek toplu ödeme; 50 yaşın üzerindeki herkese ve engelli kişilere yıllık emekli maaşı	Tüm vatandaşlar	Sosyal yeniden dağıtımın yerini alır.	Toprak sahipleri tarafından ödenen toprak kiralalarıyla ve veraset vergileri, (malikanelerin değerinin yüzde 10'unu, mirasçı yokluğunda yüzde 20'sini aşmaz)	Topraksızları telafi ederek ve sosyal adaleti garanti altına alarak yoksulluğu azaltmanın bir yolu olarak toprak kirası

Browne ve Immervoll (2017) tarafından yapılan çalışmada ulusal yoksulluk düzeyinin altında belirlenen garanti edilmiş minimum gelir programının seçili ülkelere maliyeti hesaplanmıştır. Tüm nüfusun kapsama alındığı bu çalışmada sosyal sigorta, sosyal yardım ve diğer sosyal harcamaların ikamesi olarak sistem kurgulanmıştır. Ayrıca bütçeden bağımsız ETG önerisi mevcut sosyal güvenlik ve diğer sosyal harcamaları kaynak olarak kullanmaktadır. Bu öneride düşük yardım seviyeleri nedeniyle, genel yoksulluk oranları önemli ölçüde artmaktadır. Ekonomik açıdan bakıldığında, ETG konjonktürel dalgalanma dönemlerinde seviyesi değişmediği için otomatik bir dengeleyici görevi görememektedir (Browne ve Immervoll, 2017).

Çalışma sonuçlarına göre mevcut nakit transferlerinin tamamı ortadan kaldırılarak bir temel gelir programı oluşturulması dahi ciddi anlamda vergilerde artışa neden olacak bir finansman ihtiyacını doğurmaktadır. Mali büyüklüğüne rağmen temel gelir, özellikle şu anda gelir desteği almaya hak kazanan gruplar arasında, nüfusun önemli bir bölümünde kayıplara neden olabilecektir. Temel Gelir ile gelir zenginden yoksula yeniden dağıtılacak olsa da, önemli bir yeniden sıralama ortaya çıkacak ve genel olarak yoksulluk kişi sayısı artacaktır. Temel gelir miktarının büyük ölçekli kayıpları önleyen seviyelere yükseltilmesi ek finansman zorlukları yaratacak ve temel gelirin istenmeyen sonuçlarından olan bazı kişilerin önemli ölçüde daha az çalışabileceği olasılığı hakkındaki endişeleri artırmaktadır (Browne ve Immervoll, 2017).

Francese ve Prady (2018) tarafından yapılan ve IMF tarafından yayınlanan çalışmada, medyan gelirin yüzde 25'ine tekabül eden bir ETG sistemi adları açıklanmayan ama gerçek ülkeler arasından seçilen sekiz ülke için kurgulanmıştır. Bu çalışmada ETG'nin yeni kaynak oluşturularak ve mevcut transferlerin ikamesiyle finanse edildiği ve ek maliyetinin sıfır olduğu varsayılmıştır (Francese ve Prady, 2018:13).

Bu ETG uygulamasının seçili ülkelerde, finansman seçeneklerine bağlı olarak, eşitsizlik üzerindeki önemli etki ortaya koymuş (GINI ortalama olarak beş puan azalmaktadır); ayrıca yoksullukta önemli ölçüde azalma ortaya çıkmıştır. Söz konusu etkiler aşağıdaki çizelgede özetlenmiştir.

Çizelge 3.8. Önerilen ETG'nin mali büyüklüğü ve dağıtım etkisi sonuçları (Francese ve Prady 2018:16)

	Brüt Mali Büyüklük (GSYH'nin Yüzdesi)	GINI deki Değişim	Yoksulluk Oranındaki Değişim
A Ülkesi	% 4,6	- 0,05	- 11,6
B Ülkesi	% 3,5	- 0,06	- 10,4
C Ülkesi	% 6,8	- 0,04	- 6,3
D Ülkesi	% 3,7	- 0,06	- 12,0
E Ülkesi	% 4,9	- 0,04	- 0,9
F Ülkesi	% 2,3	- 0,05	- 10,8
G Ülkesi	% 6,7	- 0,04	- 6,0
H Ülkesi	% 6,4	- 0,05	- 10,1

Bir diğer çalışma Roosevelt Institute'den Nikiforos, Steinbaum ve Zezzanın (2017) , ABD için her yetişkin için ayda 1000 veya 500 ABD Doları şeklinde kurguladığı ETG modelidir. Bu öneride ETG sosyal yardımların yerini almakta ancak sosyal güvenlik veya kamu hizmetleri devam etmektedir. Federal bütçeden vergilendirme olmadan finanse edilmesi gerektiği düşünülmüş, eğer hane halkına vergi koyularak finanse edilirse etkisiz olacağı öngörülmektedir (Nikiforos vd., 2017).

12 farklı senaryo üzerinden ETG'nin GSYH, fiyatlar genel seviyesi, nominal ücretler, bütçe açığı, istihdam ve emek piyasalarına etkisi simüle edilmiştir. 12 farklı senaryo üç farklı ödeme miktarının 4 farklı finansman yöntemi ile sağlanması ile üretilmiştir.

Çizelge 3.9. Senaryo parametreleri (Nikiforos vd. 2017:11)

	Bütçe Açığı	Tamamıyla Vergi Fonlaması	Bütçe Açığı + Katkı	Vergi +Katkı
Çocuk Yardımı	Sen. 1	Sen. 4	Sen. 7	Sen. 10
Her Yetişkinine Aylık 500 \$	Sen. 2	Sen. 5	Sen. 8	Sen. 11
Her Yetişkinine Aylık 1000 \$	Sen. 3	Sen. 6	Sen. 9	Sen. 12

Her senaryonun simülasyon sonucuna göre bazı makro parametreler üzerindeki etkileri aşağıdaki çizelgede özetlenmiştir.

Çizelge 3.10. Roosevelt Institute ETG simülasyonu sonuçları (Nikiforos vd., 2017)

	Senaryolar											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Reel GSYH	0.79%	6.50%	12.56%	0%	0%	0%	0.84%	6.79%	13.10%	0.27%	1.65%	2.62%
Fiyat Düzeyi	0.25%	1.96%	3.68%	0%	0%	0%	0.26%	2.02%	3.77%	0.06%	0.37%	0.56%
Nominal Ücretler	0.34%	2.75%	5.16%	0%	0%	0%	0.35%	2.80%	5.23%	0.06%	0.37%	0.51%
Bütçe Açığı	0.54%	4.73%	9.33%	0%	0%	0%	0.52%	4.61%	9.11%	-0.08%	-0.78%	-1.39%

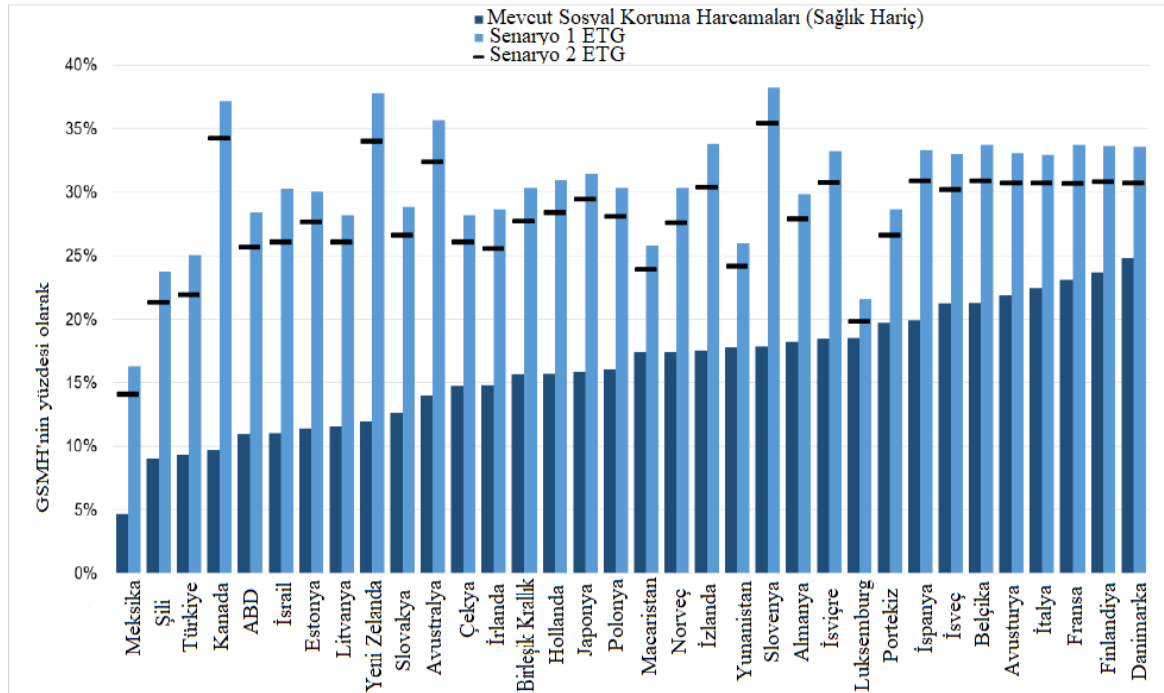
Sonuçlardan ETG'nin miktarı arttıkça etkilerinin de arttığını görmekteyiz. En dikkat çekici iki sonuç, ETG eğer tamamıyla vergilerle finanse edilirse büyüme üzerindeki etkisi sıfır olmakta ve tüm yetişkinler için ayda 1.000 \$ sağlayan bir ETG, ekonomiyi sekiz yıl sonra temel varsayımlarla gerçekleşen büyümeye göre yüzde 12.56 daha fazla genişletmektedir (Nikiforos vd., 2017:12).

Malul vd.(2019) tarafından yapılan bir çalışmada, İsrail için bir ETG önerisi geliştirilmiş ve sonuçları araştırılmıştır. Araştırma sonuçları ETG'nin mevcut yardımlara kıyasla öncelikle yoksulluk tuzağının giderilmesinde bazı avantajlara sahip olduğunu

göstermektedir. Tam bir ETG programı, mevcut yoksulluk sınırına göre yoksulluk oranı %100 azaltmaktadır. GINI tarafından ölçülen yoksullukta eşitsizlikte %12 azalma görülmüştür. Bu sonuçlar etkileyici olsa da, tüm ekonomik parametreler mevcut yoksulluk sınırı düzeyinde sabit tutulmuştur ve bir ETG uygulamanın en önemli engelleyicisi kuskusuz onun için gereken harcama düzeyi olacaktır. (GSYH'nin %17 ila %21'i). Bu harcama düzeyi ya çok yüksek vergi artışı ya da diğer bütçe harcamalarında dramatik kesintiler gerektirmektedir (Malul vd., 2009).

Evrensel Temel Gelir desteğinin uygulanabilirliğine ilişkin önemli bir çalışma, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından 2018 yılında Ortiz ve diğerleri imzasıyla yayınlanmıştır. Çalışmada, Türkiye'nin de dâhil olduğu 130 ülke için ETG uygulamasının iki farklı senaryoda mali büyüklüğü/yükü hesaplanmıştır. Dikkate alınan iki farklı senaryo ise şunlardır (Ortiz vd., 2018:13):

- i. Ulusal yoksulluk düzeyi kadar temel gelirin yetişkin ve çocuklara ödenmesi,
- ii. Ulusal yoksulluk düzeyi kadar temel gelirin yetişkinlere tamamı; 15 yaş altı çocuklara ise bu düzeyin yarısı kadar ödeme yapılması. Türkiye ve bazı ülkelere ait mali büyüklükler aşağıdaki gibidir.

Şekil 3.3. ETG uygulamasının olası mali büyüklükleri (Ortiz vd., 2018)

Evrensel Temel Gelir uygulamasının hesaplanan olası mali büyüklükleri, seçilmiş ülkelerin GSYH içindeki payı olarak Şekil 3.3’de sunulmuştur. Grafik 1’e göre, seçilmiş ülkelerde ETG desteğinin mali büyüklüğü, senaryo 1’e göre GSYH’nin ortalama %31’i; senaryo 2’ye göre ise GSYH’nin ortalama %28’i civarında hesaplanmıştır.

Ortiz ve diğerlerine göre (2018), Türkiye’de sağlık hariç mevcut sosyal koruma harcamalarının GSYH içindeki payı yaklaşık %9 olarak kabul edilmiştir. Yazarlara göre, ulusal yoksulluk düzeyi kadar temel gelirin yetişkin ve çocuklara ödenmesi durumunda, ETG uygulamasının Türkiye’ye maliyeti GSYH’nin yaklaşık %25’ine tekabül etmektedir. Temel gelirin yetişkinlere tamamı, 15 yaşın altındaki çocuklara ise yarısının ödenmesi durumunda, bu uygulamanın Türkiye’ye maliyeti GSYH’nin yaklaşık %22’sine düşmektedir.

4. EVRENSEL TEMEL GELİR BAĞLAMINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ VE SOSYAL YARDIM SİSTEMİ

4.1. ETG Bağlamında Türkiye

Birinci bölümde yer alan ETG'nin hedeflediği sorunlar, gelişmiş ülkeler ve bizim gibi gelişmekte olan ülkeler açısından farklı düzeylerde de olsa varlığını sürdürmektedir. Türkiye kurulduğu günden itibaren kalkınma amaçlı birçok ekonomik program hayata geçirmiş bu amaçla başta Dünya Bankası, IMF gibi ekonomik kuruluşlarda üyelik ve birlikte çalışma içerisinde olmuştur. Sosyal kalkınma yönü ile baktığımızda Türkiye modern dönemde olağan üstü gelişmeler kaydetmiştir. Ancak genel ekonomik sistemin içerisinde krizler yaşamış olmakla birlikte sistemik problemlerin çözümü noktasında hala politika geliştirme ve reform çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye sosyal politika alanında çağdaş gelişmeleri yakından takip ederek çağın gereklerine uygun kurumları oluşturmuştur. Sosyal devlet olmayı anayasal düzeyde görev olarak belirleyen 1960 anayasası ile sosyal alanda birçok uygulama hayata geçirilmiştir. Tezimizin kapsamı nedeniyle bu konuya detaylı bir şekilde değinilmeyecektir. Ancak ETG bağlamında Türkiye'nin durumu son yıllarda meydana gelen ekonomik ve sosyal gelişmeler dikkate alınarak özetlenecektir.

4.1.1. Gelir Dağılımı

“Gelir dağılımı, bir ülkede belirli bir dönem içerisinde (genellikle 1 yıl) üretilen mal ve hizmetler sonucunda kazanılan gelirin; ekonomik birimler, bölgeler veya üretim sürecinde bulunanlar arasında bölüştürülmesi şeklinde ifade edilmektedir. Gelir dağılımı, üretim süreci sonucunda elde edilen millî gelirin bireyler ya da hane halkları, sektörler, bölgeler ve üretim faktörleri sahipleri arasındaki paylaşılması doğrultusunda dört farklı şekilde açıklanabilmektedir.”(Erçakar ve Güvenoğlu, 2018).

Çalışma kapsamında tüm gelir dağılımı türleri önem taşımaktadır ancak ETG'nin birey bazlı ödenmesi fikri üzerinden bireysel gelir dağılımı istatistikleri daha fazla önem taşımaktadır. Özellikle gelir türlerine göre bireysel gelir farklılığı (ücret, faiz, kar vb.), bölgesel ve cinsiyet bazlı bireysel gelir farkları ETG'nin hedeflediği eşitsizlikler açısından dikkate değerdir.

Bireyler arası gelir dağılımını ölçmede kullanılan GINI katsayısı, P80/P20 ve P90/P10 katsayıları bireyler arası eşitsizliği ölçmede en çok kullanılan göstergeler olarak kullanılmaktadır. Aşağıdaki çizelgede Türkiye’de gelir dağılımı GINI katsayısı ile P80/P20 ve P90/P10 oranları üzerinden gösterilmektedir. Bu oranlar sırasıyla gelirden en fazla pay alan yüzde 20’lik grubun geliriyle en düşük pay alan yüzde 20’lik grubun, en fazla pay alan yüzde 10’luk grubun geliriyle en düşük pay alan yüzde 10’luk grubun geliri arasında kaç kat fark olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.1. Türkiye yıllar itibariyle bireysel gelir dağılımı (TUIK)

Yıllar	GINI Katsayısı	P80/P20 oranı	P90/P10 oranı
2007	0,406	8,1	14,4
2008	0,405	8,1	14,0
2009	0,415	8,5	15,6
2010	0,402	7,9	13,9
2011	0,404	8,0	14,4
2012	0,402	8,0	14,2
2013	0,400	7,7	13,6
2014	0,391	7,4	12,6
2015	0,397	7,6	13,3
2016	0,404	7,7	13,6
2017	0,405	7,5	13,4
2018	0,408	7,8	13,7
2019	0,395	7,4	13,0

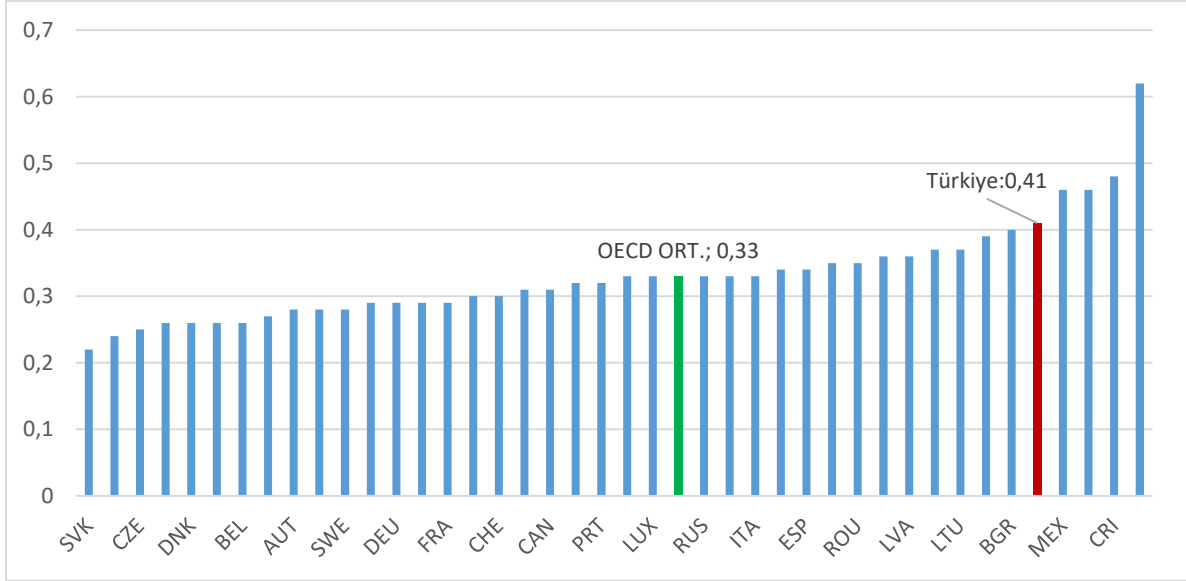
2007 yılından öncesinde de GINI katsayıları hesaplanmıştır ancak veri seti ve hesaplama yöntemi farklılıkları ve değişikliği nedeni ile karşılaştırılma yapılması anlamlı olmamaktadır. Aşağıda değişik yıllarda farklı kurumlarca ve yöntemlerle hesaplanmış GINI katsayılarının bulunduğu çizelge yer almaktadır.

Çizelge 4.2. Yıllar itibariyle GINI katsayısı (Öz, 2019)

Yıl	GINI Katsayısı	Kurum
1966	0,56	DPT
1968	0,57	HUNEE
1973	0,51	HUNEE
1978	0,51	HUNEE
1983	0,52	HUNEE
1986	0,50	DPT
1987	0,43	DİE
1994	0,49	DPT
2002	0,44	TÜİK
2019	0,395	TÜİK

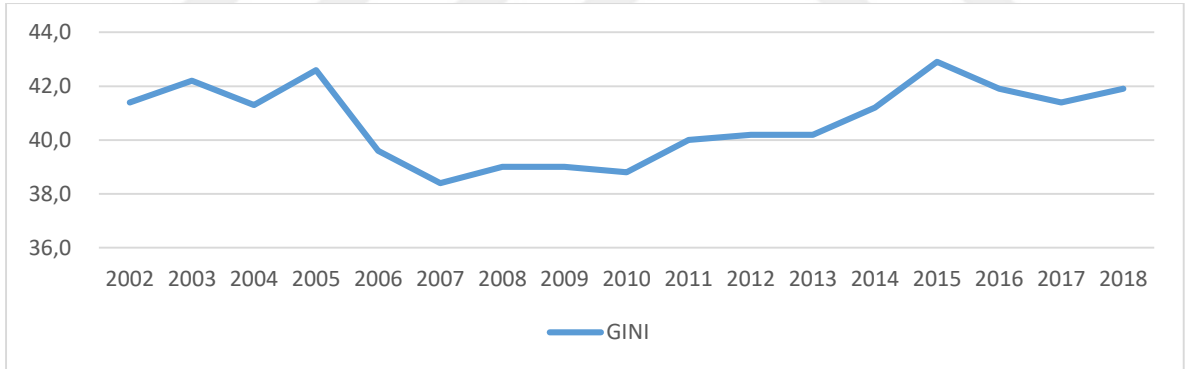
2019 yılına ait 0,395 GINI katsayısı gelir dağılımında ciddi bir eşitsizlik olduğunu göstermektedir. Son yıllarda gelir dağılımında belirgin bir iyileşmenin sağlanamadığı görülmektedir.

Gelir dağılımında eşitsizliği en az olduğu Kuzey Avrupa ülkelerinde (İsveç, Norveç, Finlandiya) ve Orta Avrupa'daki ülkelerde (Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan) GINI katsayısı 0,24 – 0,30 Aralığında dağılım göstermektedir. Son yıllarda sosyal yardımlarda ve ücretlerdeki son üç yıllık görece artışa rağmen eşitsizliğin azalmaması yapısal olarak bireysel gelir eşitsizliğinin devam ettiğini göstermektedir. OECD ülkelerinin GINI katsayılarının kıyaslandığı aşağıdaki çizelgeye baktığımızda Türkiye sondan dördüncü sırada yer almakta olduğu görülmektedir.

Şekil 4.1. OECD ülkeleri GINI katsayıları (OECD ve WORLDBANK)

Dünya Bankasının kendi hesaplamaları ve tahminlerine göre hesaplamış olduğu GINI katsayısına göre Türkiyede gelir dağılımında eşitsizlik son on yıldır artış seyri göstermektedir.

Şekil 4.2. GINI Katsayısındaki değişim (World Bank Open Data, 2021)

Çizelge 4.3. Fonksiyonel gelir dağılımı (TÜİK Gelir İstatistikleri)

Yıl	Ücret, Yevmiye	Kâr	Rant		Faiz	Sosyal Transfer	Diğer
2006	44,5	24,2	3,1	6,1	17,8	4,3	44,5
2007	43,8	23,2	4,1	7	18,2	3,8	43,8
2008	46	22,4	4,4	4,2	19,1	3,9	46
2009	46,5	20,4	5	5,3	19,6	3,2	46,5
2010	47,4	20,2	4,2	4,5	20,5	3,3	47,4
2011	48,4	21,4	3,9	3,8	19,4	3,2	48,4
2012	49,9	20,4	3,5	3,3	20	2,9	49,9
2013	51,5	19,6	3,3	3,1	19,7	2,7	51,5
2014	52,4	18,5	3,3	2,9	20,1	2,8	52,4
2015	52,5	18,8	3,3	2,6	20	2,8	52,5
2016	52,3	19,8	3,1	2,5	19,6	2,7	52,3
2017	51,5	19,6	3,4	3,2	19,7	2,6	51,5
2018	51,2	18,8	3,4	3,6	20,1	2,9	51,2
2019	49,3	17,7	3,6	4,3	21,9	3,2	49,3

Fonksiyonel Gelir Dağılımı, üretim faktörlerinin gelirden aldığı payı göstermektedir. Çizelgede gelirden en büyük payı ücretin aldığı görülmektedir. Ancak ücretle çalışan kişi sayısının toplam nüfus içindeki payı düşünüldüğünde bu oranın büyüklüğünün çok bir anlamı kalmamaktadır. Çizelgede dikkat çeken en önemli konu asgari ücrette 2016 yılında yapılan ciddi artışa karşın son üç yılda ücretlerin toplam gelirden aldığı payın gittikçe azalmaya devam etmesidir. 2015 yılında yüzde 52,5 ile ücretlerin payı en yüksek seviyeye çıkarken 2018’de 2015 yılına göre yüzde 7,6 oranında azalmış olduğu görülmektedir. Ücretlerde yaşanan düşüşün aksine faiz gelirlerinde ki artış dikkat çekmektedir. Çizelgede

ki bu durum faktörler arası eşitsizliğin gittikçe arttığını ve bu durumun kişisel gelir eşitsizliğini de olumsuz etkilediğini göstermektedir (Eğilmez, 2019).

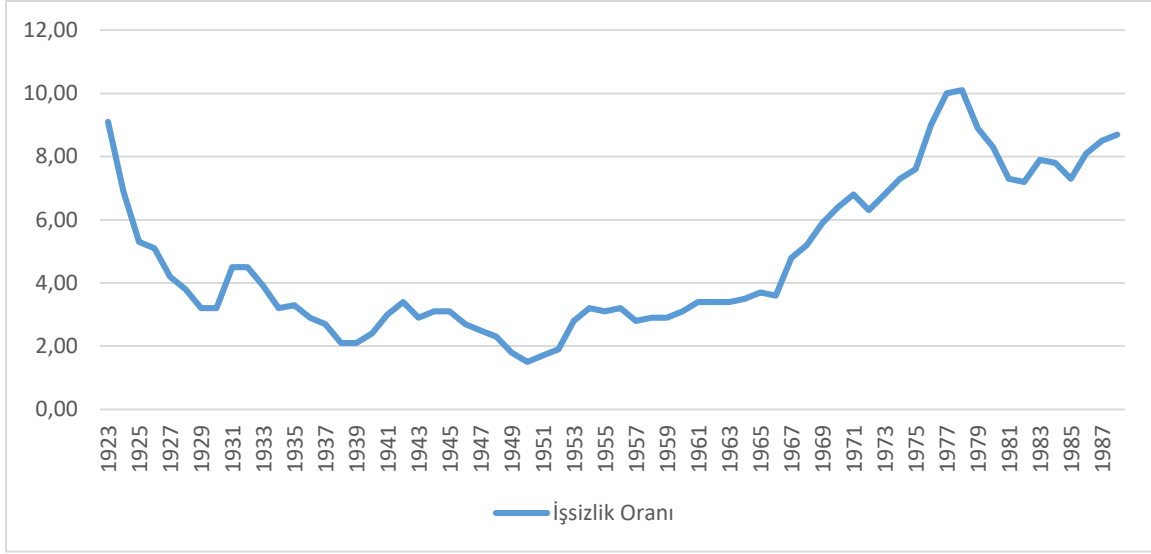
Ücretlerde cinsiyet bazlı eşitsizliğe baktığımızda, 2017 yılında yüksek öğrenimli bir erkek yıllık 48.811 TL, kadın 35.836 TL gelir elde ederken 2019 yılında erkek yıllık 57.848 TL, kadın 42.238 TL gelir elde ettiği görülmektedir. Buna göre yüksek öğrenimli bir kadın aynı durumdaki erkeğin yüzde 73'ü kadar gelir elde ettiği görülmektedir. Lise ve dengi okul mezunları arasında bu oran yüzde 69 lise altı eğitimlilerde ise yüzde 58 seviyesindedir. Bu oranlar cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğini açıkça ortaya koymaktadır (TUIK, 2019).

Bireysel, gelir türlerine göre ve cinsiyete dayalı gelire göre gelir dağılımında Türkiye eşitsizliklerin yıllardır var olduğu ve son yıllarda arttığı bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.2. İşsizlik

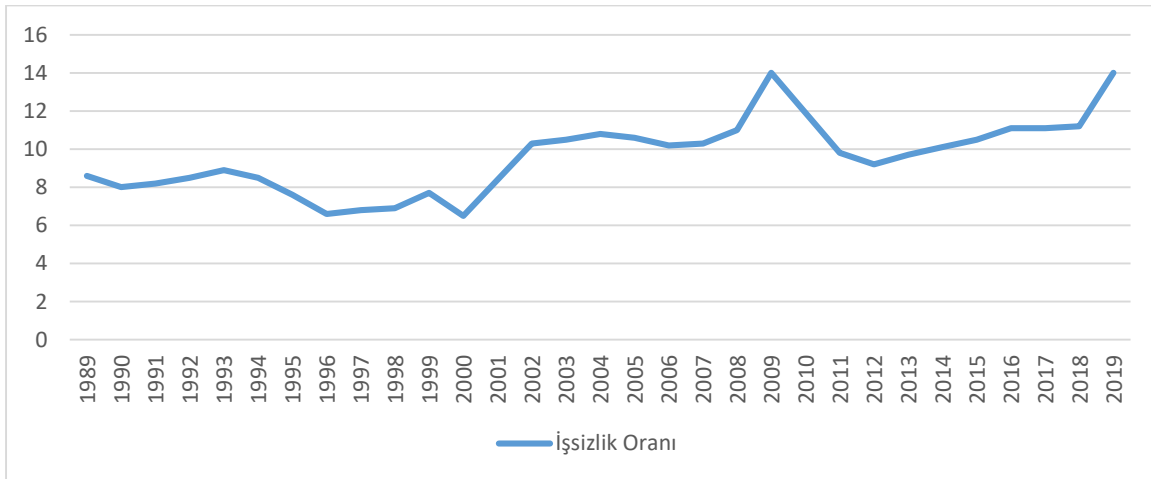
İşsizlik en temel anlamda ücretli bir şekilde çalışmak isteyen kişilerin iş bulamama durumunu ifade etmektedir. Bilindiği gibi her ekonomide belirli bir işsizlik oranı ile karşılaşılabilen ancak doğal işsizlik oranı dediğimiz seviyenin üstünde gerçekleşen işsizlik sosyal ve iktisadi sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bizim gibi gelişmekte olan ekonomiler açısından doğal işsizlik oranı

İşsizlik sorununun Türkiye'deki seyrini 1988 öncesinde ve sonrasında olmak üzere iki dönem için incelememiz gerekmektedir. 1988 yılından öncesi Türkiye'ye ilişkin veriler, nüfus istatistikleri, işgücü ile ilgili istatistikler, DPT'nin ve eski adıyla İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun (İİBK) istatistikleri olmak üzere dört ayrı şekilde hesaplanmaktaydı. 1988 yılı sonrası ise DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) ve bu kurumun devamı olarak Türkiye İstatistik Kurumu tarafından istatistikleri derlenmekte ve yayımlanmaktadır (Biçerli, 2004:255). Dolayısıyla serinin devamlılığı açısından iki dönem farklılık arz etmektedir.

Şekil 4.3. 1923-1988 yılları işsizlik oranları (Biçerli, 2019)

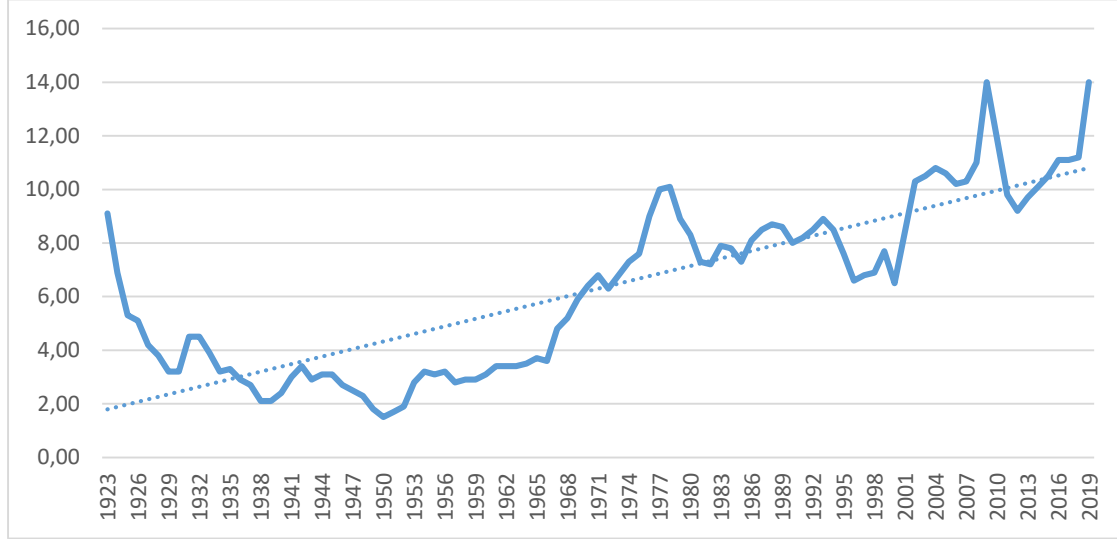
Cumhuriyet'in başlangıcında yüksek bir seviyede bulunan işsizlik oranı, planlı dönemin başlangıcına kadar ufak iniş çıkışlar gösterse de genelde azalma seyri göstermiş ve 1949-1952 yılları arasında %2'nin altına düşmüştür. 1960'lı yılların yarısına kadar düşük düzeylerde seyreden işsizlik oranları daha sonra artış eğilimine girerek 1978 yılında %10,1'e kadar yükselmiştir. 1970'lerin sonlarında ekonominin; ithal ikameci sanayi stratejisinin artık sürdürülemez oluşu, artan enflasyon oranı, dış ticaret açıklarının sürekli artması gibi önemli sorunların neticesinde işsizlik oranlarının yükseldiği görülmektedir (Durak ve Kaya 2014).

Şekil 4.4. 1989 yılı sonrası işsizlik oranları (TÜİK İşsizlik İstatistikleri)

1988 yılından günümüze işsizlik oranına baktığımızda, 1988 yılında Türkiye genelinde %8.4 olan işsizlik oranı; 1993 yılında %8.9'a yükseldikten sonra, 1999 yılına kadar düşüş göstererek %6'lar düzeyinde inmiştir. 1999 yılından sonra ise özellikle hızla artan köyden kente göç, kentlerde bu nüfusu istihdam edecek endüstriyel faaliyetlerin

eksikliği ve tarımda aile işçisi şeklinde istihdamda yer almanın rolünün gittikçe azalması nedeniyle işsizlik sürekli bir artış göstermektedir (Durak ve Kaya, 2014).

Şekil 4.5. Yıllar itibariyle işsizlik oranının seyri

1923'ten 2019 yılına kadar işsizlik oranlarına baktığımızda eğilim eğrisinin gösterdiği üzere sürekli bir artış gözlemlenmekle birlikte son yıllarda tek haneli işsizlik rakamları istisnai bir durum arz etmektedir. Dolayısıyla Türkiye açısından yüksek işsizlik olgusu ekonomik ve sosyal açıdan devamlılık arz eden bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Sürekli işsizlik olgusu toplumun belirgin bir kısmının sürekli gelirden yoksun kalması anlamına gelmektedir. ETG açısından baktığımızda geliri olmayan kesimlerin işsizlik karşısında temel güvenliklerinin sağlanması önemli bir sorun teşkil etmektedir.

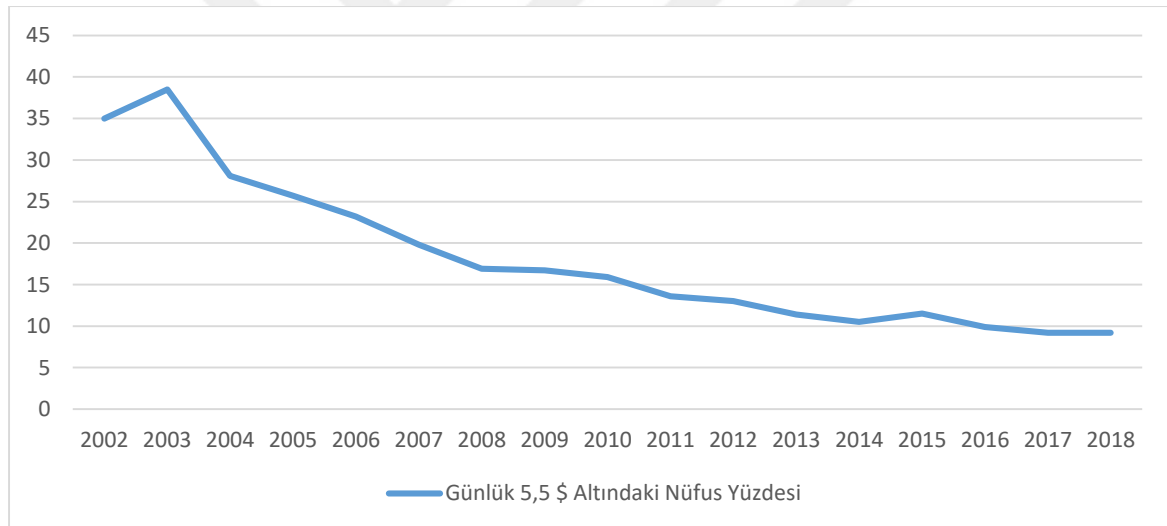
4.1.3. Yoksulluk

“Yoksulluğun, herkes tarafından kabul görmüş objektif ve kesin bir tanımı bulunmamakla birlikte, genel bir ifadeyle asgari yaşam standardının gerektirdiği temel gereksinimlerin karşılanamaması durumu olarak ifade edilmektedir. Yoksulluk, refahtan yoksun olmak şeklinde tanımlanabileceği gibi; toplam gelirin, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesidir şeklinde de ifade edilmektedir” (Kurnaz, 2009).

Dünya Bankasına göre; Yoksulluk, refahta yoksunluğu ifade etmekte ve birden fazla boyut içermektedir. Belirli bir seviyenin altında gelire sahip olma ve insan onuruna yaraşır

bir hayatı sürdürmek için gerekli temel mal ve hizmetleri elde edememeyi ifade etmektedir (UN, 1995) Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere yoksulluğun genel geçer net bir tanımı yada yoksulluğun net bir ölçümü bulunmamaktadır.

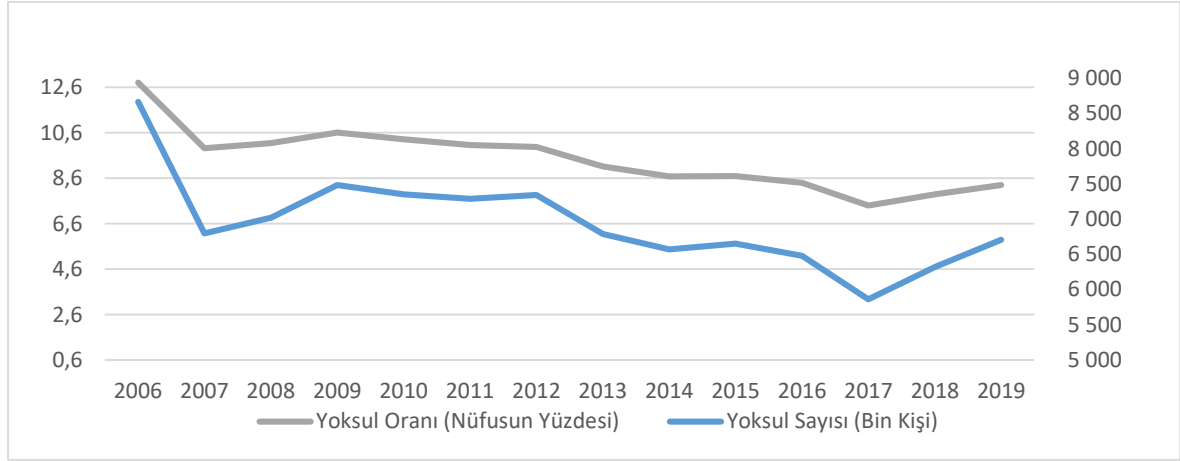
Dolayısıyla yoksulluğun ifade edilmesinde temel iki kavram olarak mutlak ve nispi yoksulluk karşımıza çıkmaktadır. Mutlak yoksulluk, hane halkı gelirin temel yaşam standartlarını (yiyecek, barınma, iâşe gibi) sürdürmek için gerekli seviyenin altında olması durumudur. Bu tanım, farklı ülkeler arasında ve ayrıca zaman içinde karşılaştırma yapmayı mümkün kılmaktadır. Türkiye için 2019 yılı için mutlak yoksulluk sınırı 6,543 TL iken bu rakam 2020 yılı için 7,229 TL'dir. 2018'de nüfusa oranla yüze 8,5'e kadar düşen mutlak yoksul oranı 2019 yılında 10,2'ye ve 2020 yılında 12,2 ye yükselmiştir (Dünya Bankası, 2020).

Şekil 4.6. Mutlak yoksulluk için kullanılan günlük 5,5 doların altındaki nüfus % (WORLDBANK)

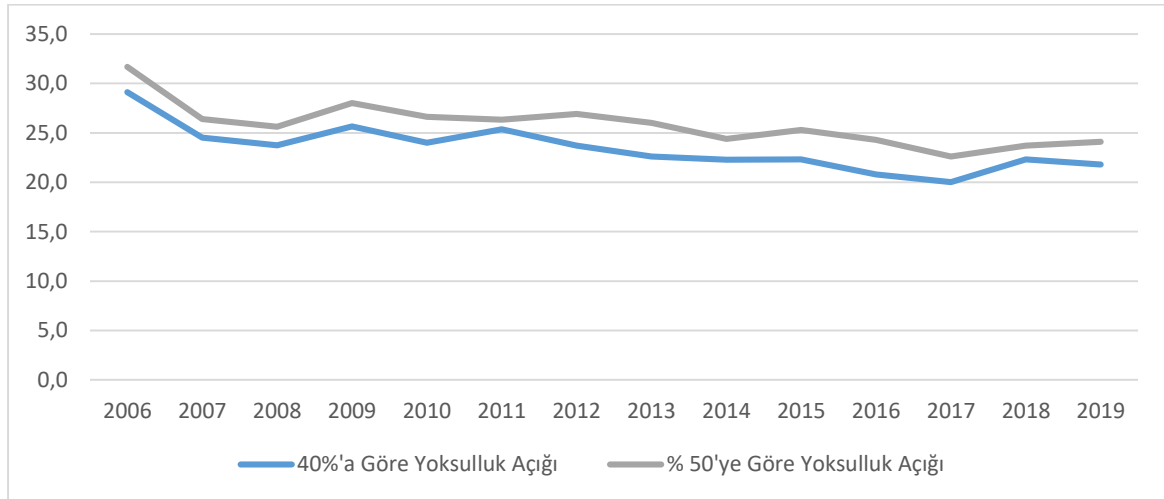
Nispi yoksulluk ise hane halkı gelirin ortanca gelirin belirli bir yüzdesinin altında kalması durumunu ifade etmektedir. Bu şekilde belirlenen yoksulluk ise ülkelerden ülkeye farklılık arz etmekte ve gelir dağılımı eşitsizliği ile ilişkili olarak değişmektedir. Genellikle ortanca gelirin % 50'sinden az olan seviye olarak tanımlanmaktadır (Çalışkan, 2011).

Nispi yoksulluk oranı açısından ise medyan gelirin % 40'ına göre yıllar itibariyle yoksulluk oranındaki değişim aşağıdaki gibidir. 2012 yılına kadar düşüş seyri gösteren nispi yoksulluk 2018 yılından sonra tekrar artış trendine girmiştir.

Şekil 4.7. Nispi yoksulluk oranı (medyan gelirin % 40) (TÜİK yoksulluk istatistikleri)

Nispi yoksulluğun yorumlanmasında kullanılan bir diğer kavram yoksulluk açığı kavramıdır. Yoksulluğun derecesi hakkında bilgi veren bu kavram ile yoksulluk çizgisi ile kişini geliri arasındaki fark yoksulluk açığı olarak ifade edilmektedir. Yoksulluk açığı, toplumdaki ortalama yoksulluk açığının, yoksulluk çizgisine oranına eşittir. Yoksulluk açığı 100'e yaklaşması, yoksulluğun derecesinin çok fazla olduğunu, küçülmesi ise yoksulluk risk derecelerinin daha az olduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin % 40 ve % 50 göreceli yoksulluğa yoksulluk açığı aşağıdaki gibidir.

Şekil 4.8. Türkiye'de yıllar itibariyle yoksulluk açığı (TÜİK yoksulluk istatistikleri)

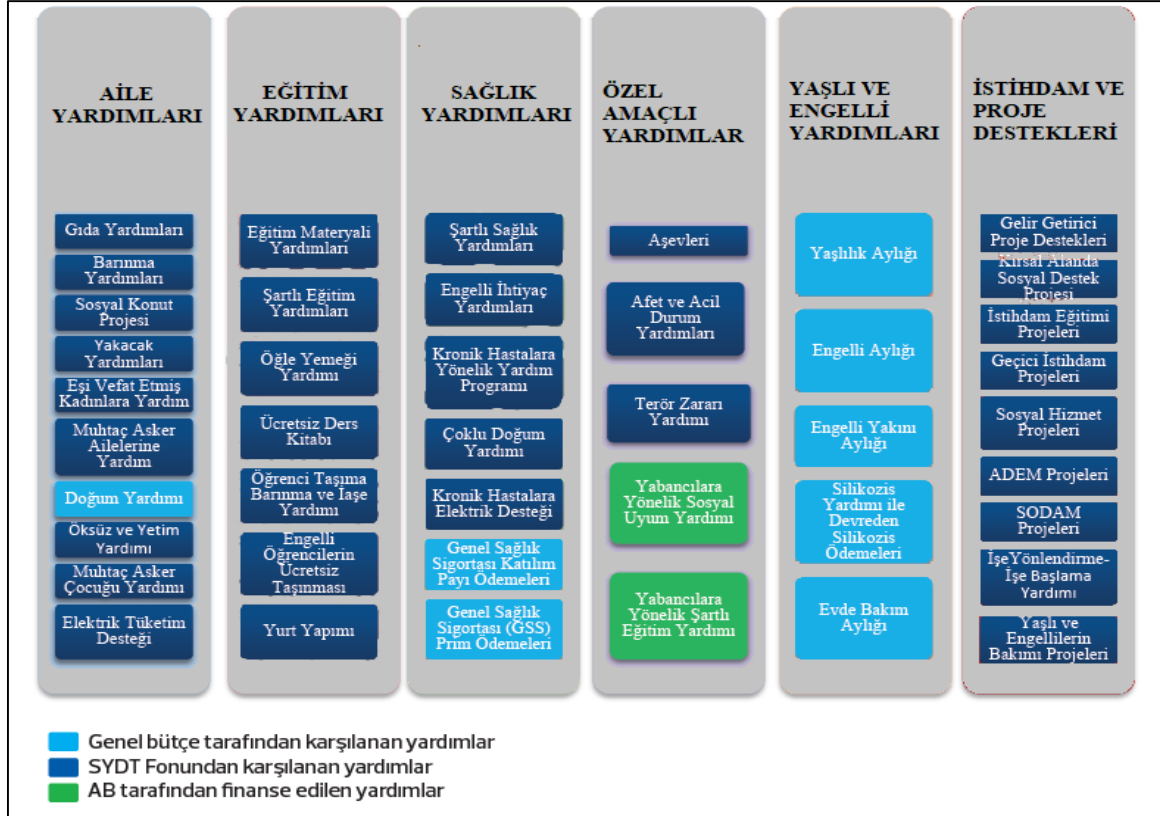
4.2. Türkiye’de Sosyal Yardımlar ve Mali Yapı

Bu çalışma, temel sosyal yardım sisteminin (temel senaryo) alternatif ETG senaryolarıyla değiştirildiğinde veya tamamlayıcı bir ETG uygulandığında, yeni sistemin yoksulluk ve eşitsizlik üzerindeki temel etkilerinin araştırılmasına dayanmaktadır. Temel olarak sistemde yer alan nakit transfer programları, koşullu ve koşulsuz nakit transferleri, kategorik hedeflemeye dayalı nakit transferleri (örneğin, engelli insanlar) ve prime dayalı olmayan emekli maaşları gibi ödemeleri kapsamaktadır. Prime dayalı emekli maaşlarının primle karşılanan kısmı analize dâhil edilmemiştir.

Sosyal yardımlar yardımın kaynağı, hedeflediği grup, ödenme şekli ve ödeme yapan mercie göre farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Ancak ETG açısından sosyal yardımların değerlendirilmesinde ETG’nin temel özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. ETG’nin finansmanı açısından ikame veya tamamlayıcı olarak kullanılmasının değerlendirilmesinde esas teşkil edecek mali büyüklüğün ortaya koyulması bu çalışma açısından büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda merkezi ve/veya yerel yönetimlerce yapılan karşılıksız/koşulsuz ve nakdi/ayni sosyal yardımların içeriği ve büyüklüğü ETG bağlamında değerlendirilmeye tabi tutulup 2019 yılı verileri ile Türkiye için sosyal yardımların mali boyutu hesaplanmıştır.

4.2.1. Doğrudan Sosyal Yardımlar

Türkiye’de merkezi anlamda sosyal yardımların uygulanması Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bu genel müdürlüğün yürüttüğü sosyal yardım programları ana başlıklar altında aşağıdaki gibidir.

Şekil 4.9. Sosyal yardım programları ana gruplar (ACSHB 2019 yılı faaliyet raporu)

Bu yardımlardan faydalanan kişi/hane sayısı ve toplam ödeme yapılan tutar 2019 yılı itibariyle gruplar halinde aşağıdaki gibidir.

Çizelge 4.4. Sosyal yardım programları yararlına kişi sayısı ve harcama tutarları
(https://www.aile.gov.tr/media/49934/acshb_2019_yili_faaliyet_raporu.pdf)

YARDIM TÜRLERİ	Ödeme Miktarı, Milyon TL	Yararlanan Kişi /Hane Sayısı
AİLE YARDIMLARI		
Gıda Yardımları	343,22	688.507 hane
Barınma Yardımları	80,12	22.413 hane
Yakacak Yardımları	20,27	1.878.413 hane
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım	376,9	165.481 kişi
Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar	88,16	121,2 hane
Öksüz ve Yetim Yardımı	52,2	58.039 kişi
Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	4,2	9915 kişi
Doğum Yardımı	477,4	1.077.935 kişi
Elektrik Tüketim Desteği (ETD)	686,5	1.343.109 kişi
Ara Toplam	2.128,97	
EĞİTİM YARDIMLARI		
Eğitim Materyali Yardımı	11,45	58.425 kişi
Şartlı Eğitim Yardımı	614,46	2.603.680 kişi
Öğle Yemeği Yardımı	962	---
Ücretsiz Ders Kitabı	881	----
Öğrenci Taşıma Barınma ve İaşe Yardımı	0,75	1599 kişi
Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması	692	111.559 kişi
Ara Toplam	3.161,66	

Çizelge 4.4. Devam

YARDIM TÜRLERİ	Ödeme Miktarı, Milyon TL	Yararlanan Kişi /Hane
SAĞLIK YARDIMLARI		
Şartlı Sağlık Yardımı (Sağlık ve Gebelik)	390,12	1.199.752 kişi
Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri	12.118,00	7.524.138 kişi
Genel Sağlık Sigortası Katılım Payı Ödemesi	38,99	----
Kronik Hastalara Yönelik Yardım Programı	38,48	4794 kişi
Çoklu Doğum Yardımı	26,2	14.350 hane
Ara Toplam	12,611,96	
YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI		
Yaşlılık Aylığı	5.574,08	805.432 kişi
Engelli Aylığı	4.142,94	639.945 kişi
Engelli Yakını Aylığı (18 Yaşından küçük)	471,58	96.210 kişi
Silikozis Hastalarına Yapılan Yardımlar	2,47	164 kişi
Ara Toplam	10.191,07	
ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR		
Aşevleri	45,28	38.422 kişi
Afet/Acil Durum Yardımları	18,7	---
Terör Zararı Yardımları	34,3	---
Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (SUY)	2.711	1.750.008 kişi
Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY)	253,2	523.061 kişi
Ara Toplam	3.062,48	
Genel Toplam	31.155,64	

Genel anlamda merkezi bütçeden yapılan sosyal yardımlar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü bünyesinde yapılıyor olsa da yerel yönetimler ve diğer kurumlar eliyle hane halkına nakit transferleri sağlanmaktadır. Bu bağlamda sosyal yardımları farklı bir şekilde değerlendiren TÜİK tarafından her yıl yayımlanan, sosyal koruma harcama ve gelirlerine ilişkin veriler “Avrupa Bütünleştirilmiş Sosyal Koruma İstatistikleri Sistemi” ESSPROS el kitabı standartlarında oluşturulmuştur. Bu sınıflandırma ile Türkiye’de yapılan toplam sosyal koruma harcamaları aşağıdaki gibidir.

Çizelge 4.5. Sosyal harcama istatistikleri 2019 yılı, (TÜİK, 2019a)

Yardım Kalemleri	Tutar (milyon TL)
Hastalık	146.035
Engelli/Malül	18.030
Emekli/Yaşlı	263.078
Dul/Yetim	63.586
Aile/Çocuk	23.177
İşsizlik	15.732
Sosyal Dışlanma	3.529
Toplam sosyal Koruma Yardımları	533.168
İdari Harcamalar	8.834
Toplam Koruma Harcamaları	542.002

Belirtmek gerekir ki, bu harcamaların içinde karşılıksız nakit transferleri olduğu gibi, prime dayalı sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası ödemeleri de mevcuttur. Dolayısıyla, bu harcamaların tamamı karşılıksız nakit transferi niteliği taşımamaktadır. Bu rakamdan 2019 yılında Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) prim gelirleri (Devlet Katkısı Hariç) olan 296 milyar TL ve işsizlik sigortası prim gelirleri (devlet katkısı hariç) harcaması 16.547 milyar TL (İŞKUR Faaliyet Raporları 2019) düştüğünde, toplam 220 milyar TL’lik karşılıksız sosyal transfer tutarına ulaşılmaktadır. Türkiye’nin GSYH’sinin 2019 yılında yaklaşık 4 trilyon 320 milyar TL gerçekleştiği dikkate alınır, TÜİK’in hesapladığı “sosyal koruma harcamalarının” GSYH içindeki payının %12,5; prime dayalı sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası ödemeleri hariç sosyal transfer tutarının GSYH içindeki payının %5,1 gerçekleştiği anlaşılmaktadır. (TÜİK, 2019a)

Çizelge 4.6. 2019 Yılı sosyal güvenlik kurumları bütçe dengesi (SGK istatistikleri)

Kalemler	TOPLAM
Harcamalar	477.455.258
Personel Giderleri	2.619.436
Sosyal Gv.Kur. Devlet Primi	445.848
Mal ve Hizmet Alımları	1.414.186
Faiz Giderleri	10
Cari Transferler	472.728.899
Sermaye Giderleri	246.879
Gelirler	473.564.131
Vergi Gelirleri	0
Sosyal Güvenlik Gelirleri	296.261.058
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	59.116
Alınan Bağış ve Yardımlar ile zel Gelirler	110.036.562
Faizler, Paylar ve Cezalar	67.161.747
Sermaye Gelirleri	45.648
Bütçe Dengesi	-3.891.127

Doğrudan sosyal yardımlara baktığımızda 2019 yılında 31.15 milyar TL merkezi bütçeden doğrudan sosyal yardım adı altında harcama yapıldığı görülmektedir. TK'in her yıl yayımladığı sosyal harcama istatistiklerine baktığımızda ise 542 milyar TL'lik bir tutar karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu tutar tamamıyla karşılıksız olmayıp içinde SGK ve İŞKUR demeleri de yer almaktadır.

4.2.2. Dolaylı Sosyal Yardımlar

Direk yerel veya merkezi düzeyde kamu tarafından sosyal yardım adı altında olmayıp niteliği itibariyle nakit transferi özelliği gösteren demeler bu başlık altında incelenecektir. Sosyal güvenlik ödemesi olup nakit transferi niteliği taşıyan demeler ile diğer demeler şeklinde iki kısımda bu yardımlar detaylandırılacaktır.

Bu yardımların dışında merkezi bütçeden hane halkına birçok farklı şekilde nakit transferi yapılmaktadır. Bu yapılan transferlerden birçoğu karşılıksız niteliği itibariyle ETG bağlamına ikame nakit transferi olarak değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

5018 sayılı kanun ile Türkiye’de kamu harcamaları üç farklı bütçe ile sınıflandırılmaktadır. Genel Yönetim Bütçesi altında, Merkezi Yönetim Bütçesi, Mahalli İdareler Bütçesi ve Sosyal Güvenlik Kurumları Bütçesi şeklinde tüm kamu harcamaları izlenmektedir.

Karşılıksız nakit transferi özelliği taşıyan harcamaların merkezi ve yerel düzeyde hesaplanabilmesi için bu üç bütçe için eko4 sınıflandırmasına göre hane halkına yapılan transferler kısmına bakmanın genel anlamda bir çıkarım yapmak için daha anlamlı olacağı düşünülmektedir. Üç ayrı bütçenin hane halkına transferler bölümü 2019 yılı için aşağıdaki gibidir.

Çizelge 4.7. 2019 Yılı üç ayrı bütçeye göre hane halkına yapılan transferler (Muhasebat Genel Müdürlüğü İstatistikler 2019)

Milyon TL	Merkezi Bütçe	Mahalli İdareler	Sosyal Güvenlik Kurumları
Hane Halkına Yapılan Transferler	62.149	2.78	7.813
Burslar ve Harçlıklar	5.160	52	0
Eğitim Amaçlı Diğer Transferler	1.167	34	0
Sağlık Amaçlı Transferler	458	9	0
Yiyecek Amaçlı Transferler	41	387	0
Barınma Amaçlı Transferler	1.380	15	0
Tarımsal Amaçlı Transferler	16.985	2	0
Sosyal Amaçlı Transferler	19.912	1.499	0
Ekonomik/Mali Amaçlı Transferler	10.087	32	20.466
Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	6.956	750	7.793
Genel Toplam	72.745		

Ancak bu üç bütçenin konsolide edildiği genel yönetim bütçesinin hanehalkına transferler bölümü ise aşağıdaki gibidir.

Çizelge 4.8. 2019 yılı genel yönetim destekli bütçe, hane halkına yapılan transferler (Muhasebat Genel Müdürlüğü İstatistikler 2019)

Kalemler	Tutar
Hane Halkına Yapılan Transferler	135.319.385
Burslar ve Harçlıklar	5.189.526
Eğitim Amaçlı Diğer Transferler	1.202.751
Sağlık Amaçlı Transferler	467.882
Yiyecek Amaçlı Transferler	428.355
Barınma Amaçlı Transferler	1.396.022
Tarımsal Amaçlı Transferler	16.988.059
Sosyal Amaçlı Transferler	84.090.233
<i>Muhtaç ve Körlere Yardım</i>	99.299
<i>Diğer Sosyal Amaçlı Transferler</i>	83.960.536
Ekonomik/Mali Amaçlı Transferler	10.140.321
Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	15.416.236

Üç bütçenin ayrı ayrı hane halkı kalemleri toplamı ile pekiştirilmiş edilmiş hane halkına transferler toplamı arasındaki fark diğer sosyal amaçlı transferler kalemindeki farktan oluşmaktadır. Konsolide bütçedeki “Diğer Sosyal Amaçlı Transferler” başlığı 83.96 Milyar TL iken merkezi bütçede ve yerel yönetimler bütçesinde aynı kalemin toplam tutarı 21.28 Milyar TL olarak yer almaktadır. Söz konusu 62.68 Milyar TL’lik fark hazineden SGK bütçesine yapılan transfer (açık finansmanı ve diğer kalemler) tutarına tekabül etmektedir.

4.2.3. Sosyal Yardımların Mali Yapısının Değerlendirilmesi

Türk sosyal koruma sistemi (social protection system) prime dayalı sosyal sigorta ve genel sağlık sigortası sistemi, yine prime dayalı işsizlik sigortası sistemi ve tamamıyla genel bütçeden finanse edilen sosyal yardımlardan oluşmaktadır. Ancak prime dayalı sosyal sigorta sisteminin gelirleri giderleri karşılamamaktadır. Bunun yanı sıra çalışma süreleri ve ödenen primlerle hesaplanan yaşlılık aylıklarının belirli limitlerin altında kalması durumlarında değişik tarihlerde söz konusu taban aylıklar artırılmıştır. Dolayısıyla sosyal güvenlik emekli ödemeleri tahsil edilen primden bağımsız olarak, özellikle düşük aylıklar açısından sosyal yardım niteliği taşımaktadır. Türkiye de uygulanan “Pay as you go”(Law 2009) sistemi açısından düşünüldüğünde tüm sosyal güvenlik ödemelerinin çalışanlardan alınan primlerle karşılanabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle alınan primlerle ödenen aylıklar arasındaki aktüeryal dengenin bozulmuş olması nedeniyle sosyal sigorta sistemine yapılan açık finansmanı ve diğer ödemeler (Devlet katkısı, faturalı ödemeler ve ek karşılıklar ile ek ödemeler) kişilere karşılıksız nakit transferi niteliği taşımaktadır.

Dolayısıyla SGK bütçesinin 2019 yılı toplam giderlerinden o yıl toplanan prim gelirleri ve prim gelirlerine ilişkin diğer kalemler toplamı (Yapılandırma gelirleri ve diğer gelirler)) düşüldüğünde kalan kısım olan 161.83 Milyar TL karşılıksız nakit transferi olarak değerlendirilecektir. Aşağıda 2019 yılı aylık istatistiklerinden elde edilen gelir gider kalemleri yer almaktadır.

Çizelge 4.9. 2019 Yılı SGK Gelir - Gider Dengesi (SGK İstatistikler)

GELİRLER	424.228	GİDERLER	464.173
Prim Gelirleri	290.197	Emekli Aylıkları ve Sosyal Sigorta Ödemeleri	303.331
Yapılandırma Gelirleri	3.631	Ek Ödeme	12.648
Devlet Katkısı	71.222	Sağlık Harcamaları (Yolluk Dâhil)	110.749
Ek Ödeme	12.295	Faturalı Ödemeler	30.124
Faturalı Ödemeler ve Ek Karşılık	38.373	Yönetim Giderleri	1.823
Diğer Gelirler	8.510	Yatırım	198
AÇIK	- 39.945	Diğer Giderler	5.299

Merkezi ve yerel yönetimlerden yapılan hane halkına transferlerin tamamı çalışmamamız açısından kapsamda değerlendirilmiştir. Ancak konsolide bütçe rakamları SGK'ya olan transferleri içerdiği için Merkezi Bütçe ve Yerel Yönetimler Bütçesi'ne ait toplam tutarlar dikkate alınmıştır. Ayrıca çalışanlara yönelik asgari geçim indirim tutarı da bu çalışma açısından tam anlamıyla nakit transferi özelliği taşımaktadır. Bütün bu karşılıksız nakit transferlerinin toplam büyüklükleri ve özellikleri aşağıdaki çizelgede yer almaktadır.

Çizelge 4.10. 2019 yılı itibariyle karşılıksız nakit transferi kalemleri (Maliye Bakanlığı Merkezi Bütçe İstatistikleri)

Ödemenin Adı	Niteliği	Ödeyen Kurum	Tutar (Milyon TL)
Sosyal Sigorta Sistemine Yapılan Hazine Transferleri	Sosyal Güvenlik Kurumu Prim Gelir- Gider Farkı	Hazine	161.834
Asgari Geçim İndirimi ⁶	Tüm Çalışanlara Yönelik	Maliye Bakanlığı	40.095
Merkezi Bütçeden Hanehalkına Yapılan Transferler	Tüm Vatandaşlara Yönelik Yardımlar	Merkezi Yönetim	62.149
Yerel Yönetimlerden Yapılan Hanehalkına Transferler	Tüm Vatandaşlara Yönelik Yardımlar	Yerel Yönetimler	2.783
İşsizlik Fonu Devlet Katkısı	İşsizlere yönelik Sigorta	İşkur	5.516
Toplam			272.377

Merkezi yönetimden yapılan hane halkına transferler yukarıda açıkladığımız merkezi sosyal yardım kalemlerine ait tutarları da içermektedir. Bu çalışmada toplam sosyal yardım harcaması olarak Çizelge 4.4'te detaylı şekli ile yer alan merkezi bütçeden yapılan sosyal yardımlar kalemi toplamı ile Çizelge 4.7.'de bulunan yerel yönetimler tarafından hane halkına yapılan transferler kalemi toplamı olan (31.15 + 2.78) 33.94 milyar TL kullanılmıştır. Türkiye'nin GSYH'sinin 2019 yılında 4 trilyon 320 milyar TL olduğu

⁶ https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_76.xls.htm

düşünüldüğünde hesapladığımız transfer tutarı olan 272.38 Milyar TL GSYH'nin % 6,3'üne tekabül etmektedir.

Çalışmanın 4. Bölümünde ETG senaryolarının mali büyüklüğü hesaplanırken toplam karşılıksız nakit transferleri ve sosyal yardımlar adı altında bu bölümde elde edilen rakamlar dikkate alınmıştır.

5. TÜRKİYE İÇİN ETG MODELİ ÖNERİSİ VE OLASI ETKİLERİ

5.1. Uygulamanın Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerine Olası Etkileri

5.1.1. Yöntem

Türkiye için 5 farklı senaryoyu içeren ETG önerisinin yoksulluk ve gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi “TUIK Hane halkı Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi 2019” mikro veri seti üzerinden hesaplanmıştır. 2019 yılı verilerinin seçilme nedeni çalışmanın yapıldığı dönemde en son yayımlanan verilerin 2019 yılına ait olmasıdır.

Bu çalışmada, Hane halkı gelir ve yaşam koşulları anketinde kişilere sorulan soruların içeriğinde sosyal yardım ve nakit transferi niteliği taşıyanların değiştirilmesi ve her bireye temel gelir bağlanarak oluşan yeni hane halkı geliri hesaplanmıştır. Bu hane halkı gelirinden tek tek fert bazında kişisel gelir yeniden hesaplanarak yoksulluk düzeyi ve gelir dağılımındaki değişim ortaya konulmuştur. Gelir dağılımındaki değişim GINI ve yüzdelik oranlar üzerinden, yoksulluk düzeyinde ki değişim ise göreceli yoksulluk oranları üzerinden yorumlanmıştır.

Ayrıca senaryoların varsayımlarına göre ikame edilen transferler dikkate alınarak ETG senaryolarının 2019 yılında uygulanması halinde her bir senaryonun finansmanı için gereken bütçe hesaplanarak bu bütçenin nasıl finanse edileceğine ilişkin öneriler ortaya konulmuştur.

Söz konusu senaryoların etkileri belirlenirken herhangi gelir vergisi oranlarında bir değişiklik yapılmadan başka kamu gelirlerinden ETG’ye finansman sağlandığı varsayılmıştır. Gelir vergisi dışı kaynaklarla ETG’nin finansmanında literatürde yer alan birçok gelir kaynağı kullanılabilir. Ancak bu kaynaklardan hangisinin ne oranda seçileceği başlı başına bir analiz konusunu oluşturmaktadır. Kuşkusuz her gelir kaynağı gelir dağılımı üzerinde bir etkiye sahip olacaktır. Ancak bu etkinin belirlenmesi ve hesaplanması dinamik bir modelde ve birçok değişkene dair veri gerekliliğini içerecek geniş bir çalışma ile ortaya konulabilecektir. Ayrıca mevcut vergi kalemleri, oranı ve matrahı üzerinde yapılacak değişiklikler bireylerin tüketim, çalışma ve tasarruf davranışlarını da etkileyeceği için ortaya çıkacak etki sınırlı varsayımlar altında yaptığımız etkiden farklılaşabilecektir.

5.1.2. Veri

TUİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (Kesit) 2019 yılına ait veriler çalışmada kullanılmıştır. Söz konusu veri setinde nüfusu temsil eden bir örneklem üzerinden yapılan anket verileri kullanılmakta ve kurumsal nüfus üzerinden gelir dağılımı hesaplanmaktadır. Söz konusu veri setinde kullanılan TUİK Hanehalkı Gelir ve Yaşam Koşulları anketine ait parametreler ve kavramlar şu şekildedir.

“Kurumsal nüfus, günlük yaşam gereksinimleri, yasal bir düzenlemeye dayalı olarak kurulan özel ya da tüzel kurum/kuruluşlarda kısmen ya da tamamen karşılanan, bireysel karar ve davranışlarında yetkili otoritenin kurallarına kısmen ya da tamamen bağımlı olarak hareket eden, ancak bireysel harcamalarına karar verebilen kişilerin yaşamlarını sürdürdükleri alanlarda yaşayan nüfusa kurumsal nüfus denir. Bu tanıma göre; üniversite yurtları, misafirhane, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapishanede, kışla ve ordu evlerinde yaşayanlar kurumsal nüfusa dâhildir. Bu nedenle analizde kullanılan nüfus ve harcamalar gerçek yaşamdaki verilerden farklılık göstermektedir. Ancak yapılacak çalışmanın içsel tutarlılığı için veriler kapsamındaki sayılar üzerinden bütün hesaplamalar yapılmıştır.

Hane halkı ferdi, Hane halkını meydana getiren topluluğun bir üyesidir. Daimi ikameti örnek hane halkı adresi olan fertler, görüşme anında geçici olarak hanede bulunmasalar da hane halkı ferdi olarak kabul edilirler. Bununla birlikte, kurumsal nüfus kapsamında yer alan fertler (zorunlu askerlik görevini yapmakta olan er ve erbaşılar, hapiste olanlar, huzurevinde kalan yaşlılar ve yurttaki kalan öğrenciler vb.) hane halkı ferdi olarak kabul edilmezler. Daimi ikamet; 12 ay ve daha uzun süredir oturulan veya oturulma niyetinde olunan adrestir.

Hane halkı sorumlusu: Hane halkının sos yo-ekonomik durumu ve hanede yaşayan tüm fertlerin kişisel özellikleri hakkında en doğru bilgiye sahip, hanenin yönetim veya geçiminden sorumlu yetişkin hane halkı üyesidir.” (TUİK, 2019b)

Gelir ile ilgili tanımlara baktığımızda ise hane halkı ya da fert açısından gelir, üretime yapılan katkı karşılığında belirli bir sürede elde edilen değerlerin toplamı olarak tanımlanmakta ve hane halkı geliri, emek karşılığı alınan ücret ve maaşlar şeklinde, toprak kirası (getirim), sermaye geliri (faiz) veya teşebbüs geliri (kar) toplamından oluşmaktadır.

Faaliyet gelirleri maaş, ücret, yevmiye, müteşebbis gelirlerinden, faaliyet dışı gelirler ise gayrimenkul gelirleri, menkul kıymet gelirleri, karşılıksız (transferler) gelirler, sosyal transferler ve haneler arası transferlerden oluşmaktadır. Çalışma açısından bu son iki kalem ETG senaryolarının etkisi hesaplanırken değişen parametreler olarak kullanılmıştır.

Ayrıca gelirler nakdi, ayni, brüt ve net gelir olarak belirlenmekte, brüt gelir emeklilik ve sosyal sigortalar keseneği ile vergiler düşülmeden önceki geliri, net gelir ise kişilerin ödediği emeklilik ve sosyal sigortalar keseneği ile vergiler hariç, eline geçen geliri ifade etmektedir.

En önemli gelir olarak hane halkı kullanılabilir net geliri karşımıza çıkmaktadır. Hane halkındaki her bir ferdin elde ettiği kişisel yıllık kullanılabilir gelirlerin toplamı (maaş-ücret, yevmiye, müteşebbis geliri ile emekli maaşı, dul-yetim aylıkları ve yaşlılara yapılan ödemeler, karşılıksız burs vb. faaliyet ve faaliyet dışı ayni veya nakdi gelirlerin toplamı) ile hane bazında elde edilen yıllık gelirlerin (gayrimenkul kira geliri, haneye yapılan karşılıksız yardımlar, 15 yaşın altındaki fertlerin elde ettiği gelirler vb.) toplamından, gelir referans döneminde ödenen vergiler ve diğer hane veya kişilere yapılan düzenli transferler düşüldükten sonra hane halkı kullanılabilir gelirine ulaşılmaktadır. ETG senaryolarında belirlenen parametre değişiklikleri ile hane halkı kullanılabilir geliri yeniden hesaplanmıştır.

HANEHALKI YILLIK KULLANILABİLİR NET GELİRİN HESAPLANMASI

- (1) Maaş, ücret veya yevmiye net nakdi geliri
- (2) Maaş, ücret veya yevmiye ayni geliri
- (3) Maaş, ücret veya yevmiye toplam net geliri (1)+(2)
- (4) Müteşebbis net nakdi geliri (Tarım / Tarım dışı)
- (5) Müteşebbis ayni geliri (Tarım / Tarım dışı)
- (6) Müteşebbis toplam net geliri (Tarım / Tarım dışı) (4)+(5)
- (7) Gayrimenkul net nakdi geliri
- (8) Gayrimenkul ayni geliri
- (9) Gayrimenkul toplam net geliri (7)+(8)
- (10) Menkul kıymet geliri
- (11) İşsizlik ödenekleri
- (12) Emekli aylığı
- (13) Yaşlılık aylığı
- (14) İsteğe bağlı emekli aylığı
- (15) Dul/yetim aylığı

- (16) Ölüm tazminatı
 - (17) Hastalık yardımı
 - (18) Sakatlık aylığı
 - (19) Malullük aylığı
 - (20) Gazilik aylığı
 - (21) Eğitim ile ilgili karşılıksız burs ve bağışlar
 - (22) Aile ve çocuk yardımları
 - (23) Konut yardımları
 - (24) Diğer sosyal yardımlar
 - (25) Sosyal transferler (11+12+13+14+15+16+17+ 18+19+20+21+22+23+24)
 - (26) 15 yaşından küçük fertlerin gelirleri
 - (27) Haneler arası transferler (alınan) (Nafaka dâhil)
 - (28) Hanenin kendi tüketimi için ürettiği ürünlerin değeri
 - (29) İzafi kira geliri (Yıllık)
 - (30) Haneler arası transferler (verilen) (Nafaka dâhil)
 - (31) Ödenen vergiler (varlık, kira, motorlu taşıt, vb.) ve isteğe bağlı sigorta Primleri
 - (32) Hane halkı yıllık kullanılabilir net geliri (3+6+9+10+25+26+27+28+29)-(30+31)
- (TUİK, 2019b)

Senaryoları farklılaştıran tüm transferler ve sosyal yardımların hane halkı gelirinden arındırılmasına dair hesaplama yapılırken yukarıda yer alan transfer niteliği taşıyan yardımlar ile sosyal yardım kalemleri değiştirilmiştir. Senaryolara ait parametreler açıklanırken bu husus detaylandırılmıştır.

Gelir eşitsizliği hesaplanırken bilindiği gibi bireysel gelirler arasındaki farklardan yola çıkılmaktadır. Bu nedenle de hane halkı için hesaplanan toplam gelirin bireysel gelirlere dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunu, toplam hane gelirini, haneyi oluşturan fert sayısına bölme şeklinde yapmak doğru olmayacaktır. Bu hesaplamada, çocuklar yetişkinlere göre daha az tüketmekte oldukları için hanelerin yetişkin-çocuk bileşimlerindeki farklılıkları dikkate almak gerekmektedir. Buna göre, eşdeğerlik ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanılarak her bir hane halkı büyüklüğünün kaç yetişkine (eşdeğer fert sayısına) denk olduğu hesaplanmaktadır. Hane halkı toplam yıllık kullanılabilir geliri hane halkının eşdeğer hane halkı büyüklüğüne bölünerek, o hane halkı için eşdeğer fert başına düşen diğer ifadeyle

eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert geliri hesaplanmaktadır. TUIK, bireysel geliri hesaplarken hane halkındaki referans kişi için “1”, 14 yaş ve üzerindeki tüm fertler için “0,5” ve 14 yaşın altındaki tüm fertler için “0,3” katsayısı ile çarpılarak hesaplandığı OECD ölçeğini kullanılmıştır. Eşdeğerlik ölçeği farklı büyüklük ve bileşimlerdeki hane halkları arasında karşılaştırmalara imkân sağlamaktadır. Gelir dağılımı eşitsizlik göstergelerinin (GINI katsayısı, yüzdelik grupların analizi vb.) ve yoksulluk sınırının belirlenmesinde eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirleri kullanılarak daha doğru kıyaslamalar yapmak mümkündür. Bireysel gelir dağılımında gelirin fertler ya da haneler arasındaki dağılımı ön plandadır. Bireysel gelir dağılımında fertler ya da hanelerin gelirlerinin büyüklüğüne göre gelir eşitsizlikleri belirlenir. Ayrıca, bu dağılımda gelirin sosyo-ekonomik gruplara, mesleklere, sektörler, bölgelere ve eğitim durumuna göre sınıflandırılması da yapılabilmektedir. Kişisel gelir dağılımı ekonomik olduğu kadar sosyal eşitsizliklerin oldukça iyi bir göstergesidir.

Çalışmada ETG bireysel düzeyde dağıtıldıktan sonra eşdeğer hane halkı geliri katsayıları ile bireysel gelir yeniden hesaplanmıştır. Ayrıca çalışmada ortalama gelir, gelirlerin toplamalarının örneklem büyüklüğüne bölünmesi ile elde edilen değerdir. Yani, belli bir gruba ait gelirlerin aritmetik ortalamasını ifade etmekte, medyan gelir ise gelirler küçükten büyüğe sıralandığında ortaya düşen değer medyan geliri ifade etmektedir.

“Kişisel gelir dağılımını ölçmek için, yaygın olarak kullanılan dağılım ölçüsü GINI katsayısı aşağıdaki formülasyona göre hesaplanmaktadır.

$$G = \left[\frac{1}{N^2} \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N |Y_i - Y_j| f(Y_i) f(Y_j) \right] / 2\bar{Y}$$

Y_i : *i. grubun toplam geliri,*
 Y_j : *j. grubun toplam geliri,*
 $f(Y_i)$: *i. grubun gelir çokluğu*
 $f(Y_j)$: *j. grubun gelir çokluğu*
 N : *Birim sayısı*
 $\bar{Y}$: *Gelirlerin aritmetik ortalaması*

Gelir dağılımı eşitsizlik göstergelerinin (GINI katsayısı, yüzdelik grupların analizi vb.) ve yoksulluk sınırının belirlenmesi eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirleri yeniden hesaplanarak yapılmıştır.” (TUIK, 2019b).

Bununla birlikte yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde söz konusu araştırmada TÜİK görelî yoksulluk sınıflamalarını kullanmaktadır. Toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir veya harcamaya sahip olan birey veya hane halkı görelî anlamda yoksul sayılmaktadır. Araştırmada, eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirlere göre 3 ayrı görelî yoksulluk sınırı hesaplanmıştır; Medyan gelirin %40'ı, Medyan gelirin %50'si ve Medyan gelirin %60'ı, bu sınırların altında eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirine sahip olanlar yoksul olarak tanımlanmıştır (TÜİK, 2019b).

Söz konusu verilere ek olarak finansmana ilişkin bütçe etkisi hesaplanırken ETG benzeri nakit transferlere ait rakamlar için pekiştirilmiş genel bütçe verileri ve ilgili bakanlıklar ile yetkili kurumların (SGK gibi) yayımladığı istatistikler kullanılmıştır.

5.1.3. Senaryolar

Türkiyede uygulanabilirliği düşünülen ve analizi yapılacak 5 farklı senaryo aşağıdaki gibidir.

Çizelge 5.1. ETG senaryoları

	ETG Miktarı Medyan Gelirin % 40'ı	ETG Miktarı Medyan Gelirin % 50'si
Tüm Transferlerin İkamesi	A	C
Sosyal Yardımların İkamesi	B	D
Mevcut Duruma Ek	E	
	Gelir Vergisi Dışı Kaynaklarla Finansman	

A ve B Senaryosu: Mevcut sosyal yardım programlarının ve nakit transferlerinden koşulsuz nakit transferi özelliği gösterenlerin tamamının ikamesi olarak oluşturulacak evrensel bir ETG modelini ifade etmektedir. Bu senaryoda tüm karşılıksız transferler ETG ile ikame edilmiştir. Emeklilik, yaşlılık vb. prime dayalı transferlerin ETG'nin altında olması durumunda ETG miktarına yükseltilmiş, ETG miktarını aşması durumunda ise ETG miktarına kadar olan kısmı transfer olarak hesaplanmıştır. 2019 yılı Medyan gelirinin yüzde 40'ı A senaryosu için ve yüzde 50'si B senaryosu için ETG miktarı olarak belirlenmiştir.

C ve D Senaryosu: Mevcut sosyal yardımlar ETG ile ikame edilerek ve diğer transferler olduğu gibi bırakılmıştır. Dolayısıyla emeklilik ödemeleri ve diğer prime dayalı ödemelerin tamamlayıcısı olan bir ETG modeli kurgulanmıştır. 2019 yılı Medyan gelirinin yüzde 40'ı C senaryosu için ve yüzde 50'si D senaryosu için ETG miktarı olarak belirlenmiştir.

E Senaryosu: 2019 yılı Medyan gelirin % 40'ı oranında mevcut nakit transferlere ve sosyal yardımlara ek olarak bir ETG ödemesi kurgulanmıştır.

Temel Gelir miktarı olarak kullanılan e 2019 yılı için medyan gelirin yüzde 40'ı ve 50'si Çizelge 5.2.'de senaryolar ve yaş durumu olarak yer almaktadır. ETG tutarları hem hedefleme içeren sosyal yardım programlarındaki ödeme miktarları⁷ ile benzerlik teşkil etmekte hem de 2. Bölümde incelediğimiz ETG deneyleri ve pilot uygulamalarında kullanılan rakamlarla örtüşmektedir.

⁷ 2019 yılı 65 yaş üstü kişilere sosyal yardım olarak ödenen yaşlılık aylığı 601,57 TL'dir. Aynı sosyal yardım içerisinde yer alan 65 yaş altı engelli aylığı ise 666 TL'dir.

Çizelge 5.2. ETG senaryolarının parametreleri

Parametreler	A	B	C	D	E
Aylık Ödenecek Temel Gelir Miktarı	719 TL/Aylık	899 TL/ Aylık	719 TL/Aylık	899 TL/ Aylık	719 TL/Aylık
Kapsam	Ülke Vatandaşları	Ülke Vatandaşları	Ülke Vatandaşları	Ülke Vatandaşları	Ülke Vatandaşları
Hangi Nakit Transferleri Ortadan Kaldırılacak	Tüm Karşılıksız Nakit Transferleri	Tüm Karşılıksız Nakit Transferleri	Sadece Sosyal Yardımlar	Sadece Sosyal Yardımlar	-----
Çocuklara (18 yaş altı kişilere) yapılan ödeme	360 TL Yetişkinlerin Yarısı Kadar	450 TL Yetişkinlerin Yarısı Kadar	360 TL Yetişkinlerin Yarısı Kadar	450 TL Yetişkinlerin Yarısı Kadar	360 TL Yetişkinlerin Yarısı Kadar
Finansman Kaynağı	Gelir Vergisi Dışındaki Kaynaklar	Gelir Vergisi Dışındaki Kaynaklar	Gelir Vergisi Dışındaki Kaynaklar	Gelir Vergisi Dışındaki Kaynaklar	Gelir Vergisi Dışındaki Kaynaklar

5.1.4. Senaryoların Yoksulluk Üzerindeki Etkisi

a-Ortalama ve Medyan Gelirdeki Değişim

Çizelge 5.3. Senaryolara göre ortalama gelir sonuçları

		Senaryolar				
	2019 Yılı	A	B	C	D	E
Ortalama Gelir (TL)	28.522	38.642	40.667	41.291	43.738	40.809

Ortalama gelir 2019 yılı için 28.522 TL olarak açıklanmıştır. Aynı hane halkı gelir ve yaşam koşulları anketi üzerinden yapılan çalışma sonuçlarına göre, A senaryosunda ortalama gelir 38.642 TL, B senaryosunda 40.667 TL, C senaryosunda 41.291 TL, D senaryosunda 43.738 TL ve E senaryosunda 40.809 TL olarak hesaplanmıştır. En fazla ortalama gelire D senaryosunda en düşük ortalama gelire ise A senaryosunda ulaşılmıştır.

Çizelge 5.4. Senaryolara göre medyan gelir sonuçları

		Senaryolar				
	2019 Yılı	A	B	C	D	E
Medyan Gelir (TL)	21.584	31.786	33.826	34.488	36.914	33.886

Medyan gelir 2019 yılı için 21.584 TL olarak açıklanmıştır. Aynı hane halkı gelir ve yaşam koşulları anketi üzerinden yapılan çalışma sonuçlarına göre, A senaryosunda medyan gelir 31.786 TL, B senaryosunda 33.826 TL, C senaryosunda 34.488 TL, D senaryosunda 36.914 TL ve E senaryosunda 33.886 TL olarak hesaplanmıştır. En fazla medyan gelire sahip olan senaryo D senaryosu iken, en düşük medyan gelir B senaryosunda hesaplanmıştır.

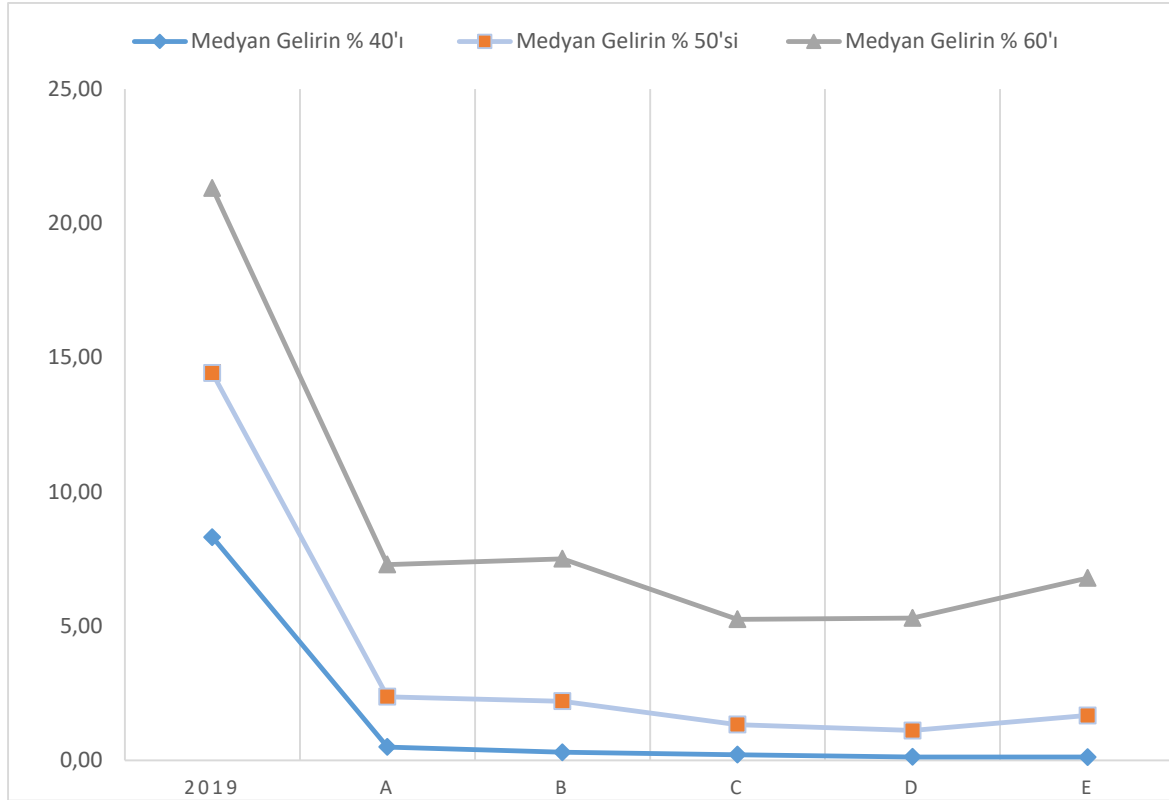
b. Göreceli Yoksulluk Düzeyindeki Değişim

Çizelge 5.5. Senaryoların göreceli yoksulluk sonuçları

Medyan Gelirin Yüzdesi	2019 Yılı	A	B	C	D	E
% 40'ın Altındaki Nüfus	8,31	0,49	0,30	0,21	0,12	0,12
% 50'nin Altındaki Nüfus	14,42	2,37	2,20	1,33	1,11	1,67
% 60'ın Altındaki Nüfus	21,31	7,29	7,51	5,25	5,30	6,79

Çizelge 5.5'de görüleceği üzere her bir senaryonun göreceli yoksulluk üzerindeki etkisi hesaplanmıştır. Mevcut durumda % 8 olan Medyan gelirin % 40'ının altındaki nüfus A senaryosunda % 0,49, B senaryosunda % 0,3, C senaryosunda % 0,21, D senaryosunda % 0,12 ve E senaryosunda % 0,1'a düşmüştür. Diğer görece yoksulluk ölçütleri olan Medyan Gelirin % 50 ve 60'ı içinde aynı durum gözlemlenmektedir. % 14,4 olan medyan gelirin % 50'si altında ki nüfus tüm senaryolarda düşüş göstermekte ve en düşük D senaryosu için % 1,1'e, % 21 olan Medyan Gelirin % 60'ı altındaki nüfus ise en düşük değere C senaryosunda ulaşarak % 5,25'e düşmektedir. Medyan gelir artmasına rağmen göreceli yoksulluğun azalması refahta ciddi bir artışla birlikte göreceli yoksulluğun azaldığına işaret etmektedir.

ETG ile göreceli yoksulluğun neredeyse tamamıyla ortadan kaldırılabilceği sonuçlarda görülmektedir. Zaten literatür de bunu ortaya koymakta ve ETG ile yoksullukla ciddi anlamda mücadelede etkinlik sağlanabileceği görülmektedir. Ancak her bir senaryonun maliyeti dikkate alındığında görece yoksulluk açısından C senaryosu en az maliyetle en etkili sonucu ifade etmektedir.

Şekil 5.1. Senaryoların göreceli yoksulluk sonuçları

A seçeneği tüm nakit transferlerinin ortadan kaldırılarak yerine ETG'nin ikame edildiği senaryo olarak mali açıdan en uygulanabilir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yoksulluk üzerindeki etkisi de diğer senaryolara göre en az olan senaryodur. Ancak mevcut duruma bakıldığında göreceli yoksulluğu ciddi oranda azaltmakta ve özellikle medyan gelirin % 40'ı üzerinde hesaplanan göreceli yoksulluğu yüzde 90 oranında azaltmaktadır. Mali açıdan bakıldığında ise bu senaryo diğer senaryolara göre en uygulanabilir olanıdır.

En yüksek sonuçların elde edildiği D senaryosunda ETG medyan gelirin % 50'si olarak belirlenmiş ve mevcut sosyal yardımlar kaldırılmış ancak diğer nakit transferleri devam etmiştir. Bu nedenle bütçe açısından en maliyetli seçenek olan bu senaryo toplamda hane halkına yapılan sosyal yardımlar dışındaki nakit transferlerine ek olarak ETG uygulanması anlamına gelmektedir. Sonuçları itibariyle etkili olan bu seçenek mali açıdan ise en zor seçenek olmaktadır.

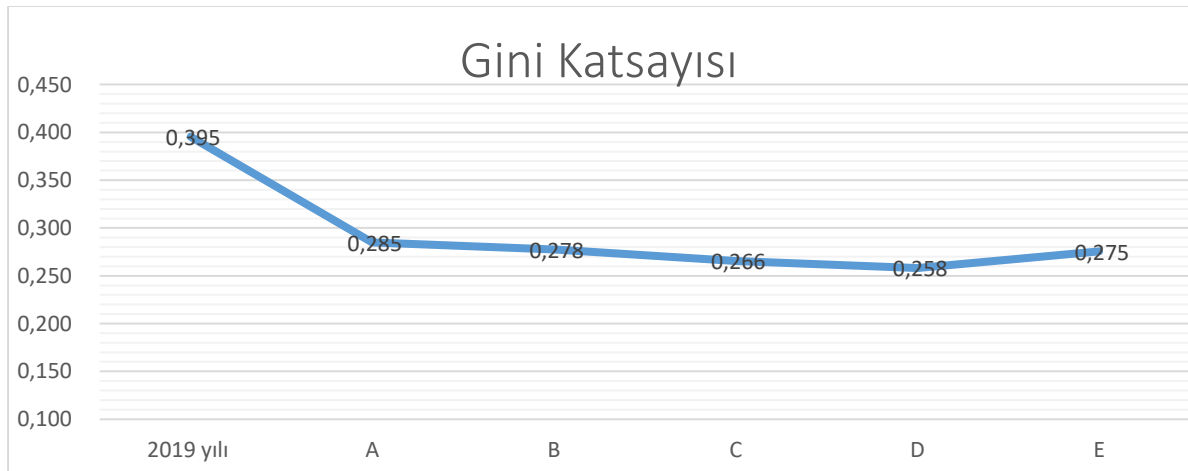
5.1.5. Senaryoların Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi

GINI Katsayısındaki Değişim

Çizelge 5.6. Senaryoların GINI katsayısı sonuçları

	GINI Katsayısı
2019 Yılı için Yayımlanmış Olan	0,395
A Senaryosu için Hesaplanan	0,285
B Senaryosu için Hesaplanan	0,278
C Senaryosu için Hesaplanan	0,266
D Senaryosu için Hesaplanan	0,258
E Senaryosu için Hesaplanan	0,275

Senaryoların GINI katsayısı üzerindeki etkisine baktığımızda; 2019 yılı için 0,395 olan GINI katsayısı her senaryo açısından ciddi düşüş göstermiştir. D senaryosu için 0,258 ile en düşük GINI katsayısı hesaplanmıştır. Bu rakam OECD ortalaması olan 3,33'ün oldukça altında yer almakta hatta gelir dağılımında en iyi ülkeler olan Kuzey Avrupa ülkelerine yakınsamaktadır. Tatbiki bu sonucu elde etmek için en az maliyetli senaryoyu değerlendirmek anlamlı olacaktır.

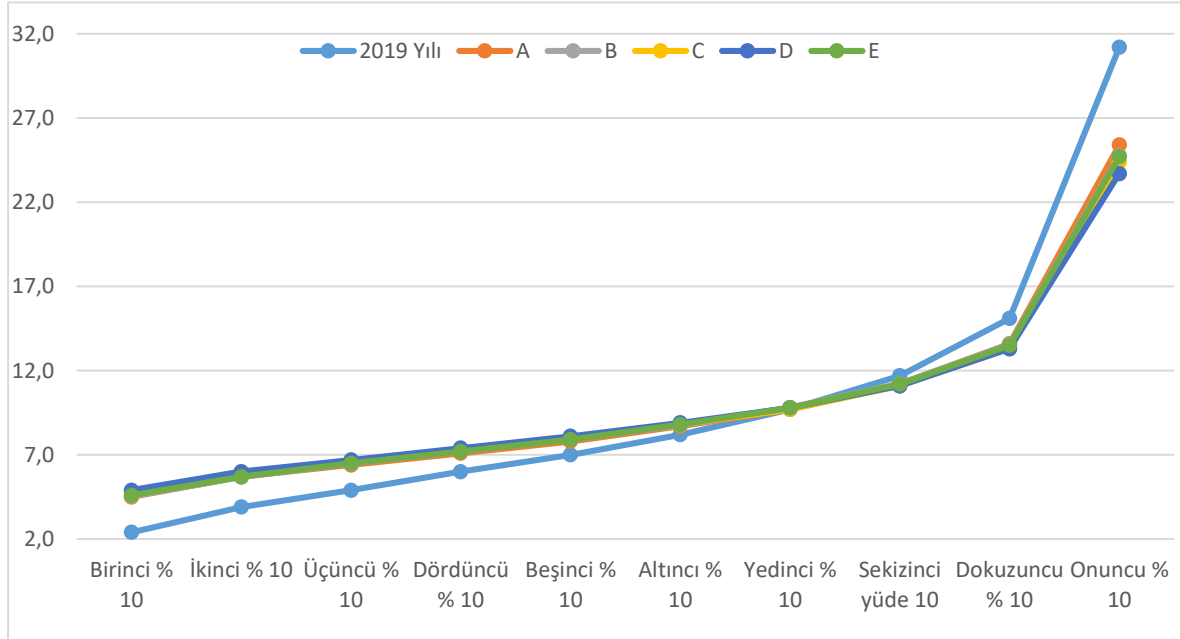

Şekil 5.2. GINI katsayılarındaki değişim

Senaryo sonuçlarına göre gelir dağılımının yüzde 10'luk nüfus gruplarına göre dağılımına Çizelge 5.7'de baktığımızda, birinci yüzde onluk grubun gelirinin her senaryoda temel yıla göre iki kat arttığı gözlemlenmektedir. Artış diğer dilimler içinde sırasıyla azalarak devam etmiştir. Altıncı dilimden sonra artış durmuştur. Tüm senaryolarda en üst iki yüzde onluk dilimde azalış olmuştur. Son ondalık dilimde temel yılda % 31 olan gelirden alınan pay D senaryosunda % 23 olarak gerçekleşmiştir.

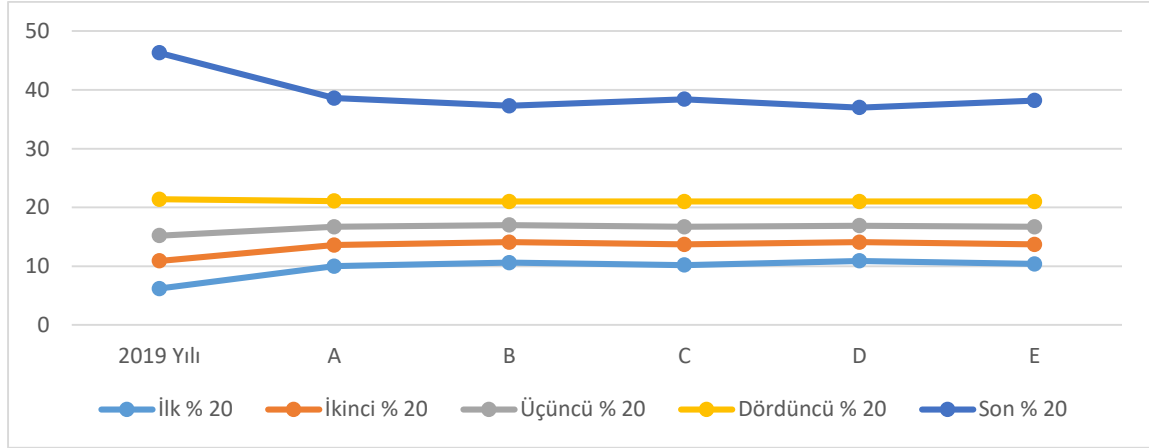
Çizelge 5.7.Senaryoların yüzde 10'luk nüfus grupları gelir dağılım sonuçları

Yüzdelik Dilimler	2019 Yılı	A	B	C	D	E
Birinci % 10	2,4	4,5	4,5	4,8	4,9	4,6
İkinci % 10	3,9	5,7	5,7	6,0	6,0	5,7
Üçüncü % 10	4,9	6,4	6,5	6,6	6,7	6,5
Dördüncü % 10	6,0	7,1	7,2	7,3	7,4	7,2
Beşinci % 10	7,0	7,8	7,9	8,0	8,1	7,9
Altıncı % 10	8,2	8,7	8,8	8,8	8,9	8,8
Yedinci % 10	9,7	9,7	9,8	9,7	9,8	9,8
Sekizinci % 10	11,7	11,2	11,2	11,1	11,1	11,2
Dokuzuncu % 10	15,1	13,6	13,6	13,3	13,3	13,5
Onuncu % 10	31,2	25,4	24,8	24,4	23,7	24,7

Şekil 5.3. Senaryoların yüzde 10'luk nüfus grupları gelir dağılım sonuçları

Yüzde 20'lik nüfus grupları itibariyle gelirin değişime baktığımızda ise (Şekil 5.4) 2019 yılında ilk yüzde 20'lik dilimin gelirden aldığı pay % 5 civarı iken bütün senaryolarda iki katı artış göstererek % 10 ile % 11 arasında değişmektedir. En üst % 20'nin aldığı pay ise % 46'dan D senaryosunda % 37'e düşmüştür.

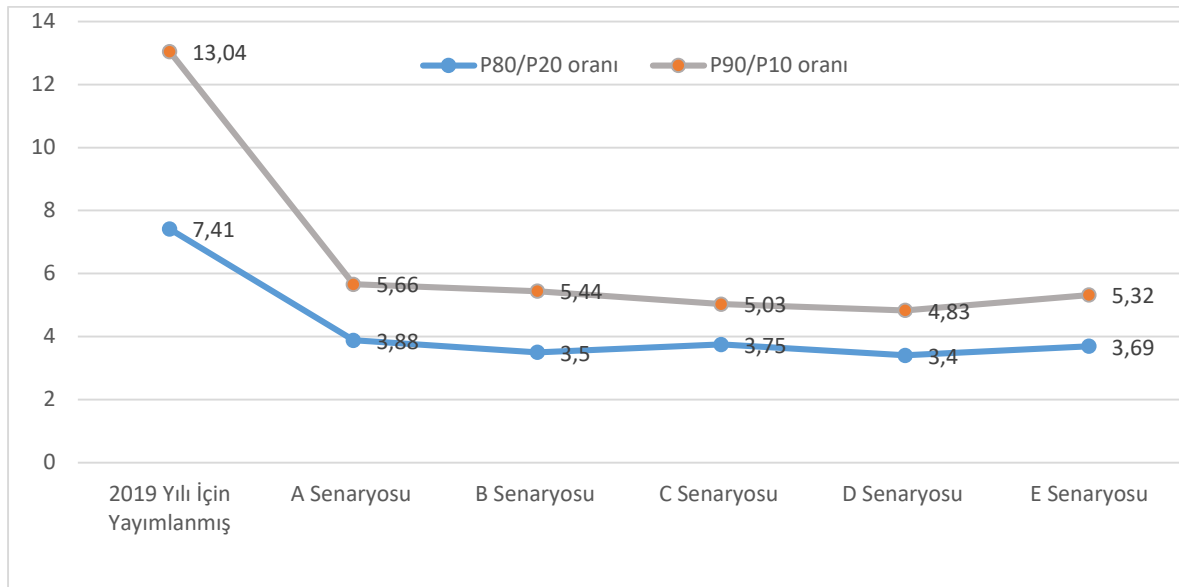
Şekil 5.4. Senaryoların yüzde 20'lik dilimler itibariyle sonuçları

P80/P20 ve P90/P10 Oranlarındaki Değişim

Çizelge 5.8. Senaryoların P80/P20 ve P90/P10 oranları sonuçları

	P80/P20 oranı	P90/P10 oranı
2019 Yılı İçin Yayınlanmış	7,41	13,04
A Senaryosu	3,88	5,66
B Senaryosu	3,5	5,44
C Senaryosu	3,75	5,03
D Senaryosu	3,4	4,83
E Senaryosu	3,69	5,32

Senaryoların yüzdelik grupların gelirden aldığı paylar üzerindeki değişimin bir yansıması olarak P80/P20 oranı ve P90/P10 oranı 'da tüm senaryolarda ciddi oranda azalış göstermiştir. 2019 yılı gerçekleşen P80/P20 oranı 7,41 iken A senaryosunda 3,88, B senaryosunda 3,5, C senaryosunda 3,75, D senaryosunda 3,4 ve E senaryosunda 3,69 olarak hesaplanmıştır. P90/P10 oranında ki düşüş diğer orana göre daha fazladır. 2019 yılında 13,04 olan P90/P10 oranı A senaryosuna göre 5,66, B senaryosunda göre 5,44, C senaryosunda göre 5,03, D senaryosunda göre 4,83 ve E senaryosuna 5,32 seviyelerine inmiştir. EEG'nin gelir dağılımı üzerindeki etkisi GINI katsayısında görüldüğü gibi P80/P20 ve P90/10 oranları açısından da etki oldukça yüksektir.

Şekil 5.5. Senaryoların P80/P20 ve P90/P10 oranları

Gelir dağılımı üzerinde en etkili senaryo D senaryosudur. D senaryosunu B ve E senaryoları takip etmektedir.

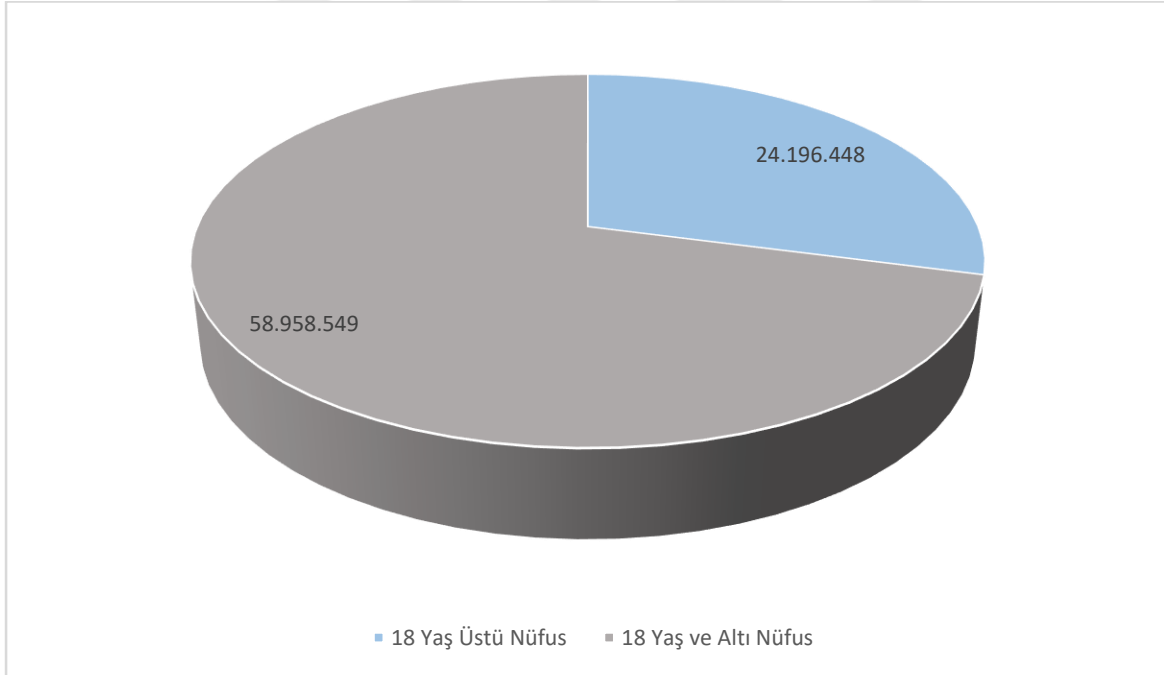
5.2. ETG Senaryolarının Mali Boyutu

Her bir senaryonun finansman maliyeti hesaplanırken kullanılan parametreler aşağıdaki gibidir.

Çizelge 5.9. Senaryoların kişi başı aylık ETG miktarları

Senaryolar	A-C-E	B-D
18 Yaş Üstü ETG Ödeme Miktarı Aylık	719 TL	899 TL
18 Yaş Altı ETG Ödeme Miktarı Aylık	360 TL	450 TL

2019 Yılı toplam Nüfusunun 18 yaş altı ve üstü dağılımı ise şu şekildedir.

Şekil 5.6. 2019 Yılı Türkiye nüfusu (TÜİK 2019)

Her bir farklı senaryonun 2019 yılı için finansman büyüklüğü aşağıdaki gibidir.(Milyar TL)

Çizelge 5.10. Senaryoların toplam mali büyüklükleri, milyar tl

Senaryolar	Toplam ETG Miktarı	Toplam Transferler (2019 Yılı Gerçekleşen)	Sosyal Yardımlar (2019 Yılı Gerçekleşen)	Ek Maliyet
A	613,22	272,38	-	340,85
B	766,71	272,38	-	494,33
C	613,22	-	33,94	579,29
D	766,71	-	33,94	732,77
E	613,22	-	-	613,22

ETG senaryolarının ek finansman maliyetlerine baktığımızda en fazla bütçe 732 Milyar TL ile D senaryosuna, en düşük bütçe ise 340 Milyar TL ile A senaryosu için hesaplanmıştır. Tüm transferlerin ikamesi olan senaryolar diğer senaryolara göre daha düşük finansman ihtiyacı doğurmakta ancak yoksulluk üzerindeki etkisi de az olmaktadır.

Çizelge 5.11. Senaryoların 2019 yılı GSYH ve genel yönetim bütçe giderine oranı

Senaryolar	A	B	C	D	E
ETG'nin GSYH'ye oranı %	14,2	17,7	14,2	17,7	14,2
Toplam Nakit Transferlerinin % GSYH'ye oranı	14,2	17,7	19,7	23,3	20,5
ETG'nin Genel Yönetim Bütçe Giderine Oranı % (Ek ETG Maliyetinin)	23,9	34,8	40,7	51,5	43,1

ETG senaryolarının 2019 GSYH'ye ve 2019 yılı gerçekleşen genel yönetim bütçe giderine (gerçekleşen harcamalarda yüzdesel artış oranı olarak)ve ve ETG sonrası toplam transferlerin GSYH'ye oranına baktığımızda D senaryosu % 23,3 lük ETG sonrası toplam transferlerin GSYH'ye ve ETG ek maliyetinin % 51,5'lik bütçe giderlerine oranı ile ciddi bir kamu kaynağının ETG'ye tahsisi sonucunu doğurmaktadır.

Çizelge 5.12. Sonuçların kıyaslanması

Senaryolar	EK Mali Yükün GSYH Oranı* %	GINI Katsayısı	% 40'ın Altındaki Nüfus %**	% 50'nin Altındaki Nüfus %**
A	7,9	0,285	0,49	2,37
B	11,4	0,278	0,30	2,2
C	13,4	0,266	0,21	1,33
D	17,0	0,258	0,12	1,11
E	14,2	0,275	0,12	1,67

*Mevcut nakit transferlerine ek olarak oluşacak mali yükün 2019 GSYH'ye oranını ifade etmektedir.

** ETG sonrası hesaplanan nispi yoksulluk oranlarını ifade etmektedir.

Önceki bölümlerde açıklanan senaryoların yoksulluk ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda en uygulanabilir senaryo A iken en etkin senaryo C olarak karşımıza çıkmaktadır. Senaryoların GSYH'ye oranları baktığımızda A senaryosunun en düşük orana sahip olduğu görülmektedir. TÜİK'in hesapladığı “sosyal koruma harcamalarının” GSYH içindeki payının yaklaşık %12,4; prime dayalı sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası ödemeleri hariç sosyal transfer tutarının GSYH içindeki payının yaklaşık %5,4 gerçekleştiği düşünüldüğünde % 7,9'luk ek bir ETG senaryosu mali açıdan çok imkânsız gözükmemektedir.

5.3. ETG İçin Önerilen Finansman Kaynakları

ETG'nin uygulanabilirliğinin en önemli kısıtlarından birisi olan finansman sorununun çözümü, sadece sosyal transfer sisteminin yeniden yapılandırılmasını değil aynı zamanda vergi sisteminin de önemli bir şekilde revize edilmesini gerektirmektedir. Özellikle ikincil dağılımın en önemli aracı olan vergi sisteminin 1980'lerden itibaren dolaylı vergiler üzerinden bütçenin finansmanına yönelmesi, gelir dağılımının bozulmasında önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle ETG'nin finansmanında dolaylı vergilerin yerine diğer vergi türleri ön plana çıkmaktadır. Gelir vergisi ve servet vergileri ETG'nin finansmanında ilk sıralarda önerilmektedir. Ancak ülkemiz gibi kayıt dışılığın fazla olduğu ve ücretlerin düşük olduğu ülkelerde gelir vergisi potansiyeli oldukça düşük kalmaktadır. Dolayısıyla vergi oranlarını artırmak yoluyla bütçeye kaynak oluşturmak oldukça zor olmakta bunun yerine

servetin sisteme dâhil edildiği ve özellikle kayıt dışılığın ortadan kaldırıldığı sistemsel reformlar yoluyla ETG finansmanı önerilmektedir.

Literatürde ETG için önerilen başlıca finansman kaynakları genel olarak aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir (Pereira 2017a).

- Gelir vergisi sisteminin reformize edilmesi
- Servet vergilerinin artırılması
- Rant vergisi
- Lüks tüketim vergisi
- Dışsalılıkların vergilendirilmesi ile oluşacak kaynak
 - Çevre vergisi veya karbon vergisi
 - Sağlığa zararlı ürünlerden alınacak vergiler
- Kayıt dışılığın azaltılması yoluyla elde edilecek gelir
- Yeni nesil teknolojilerin vergilendirilmesi (Robotların vergilendirilmesi)

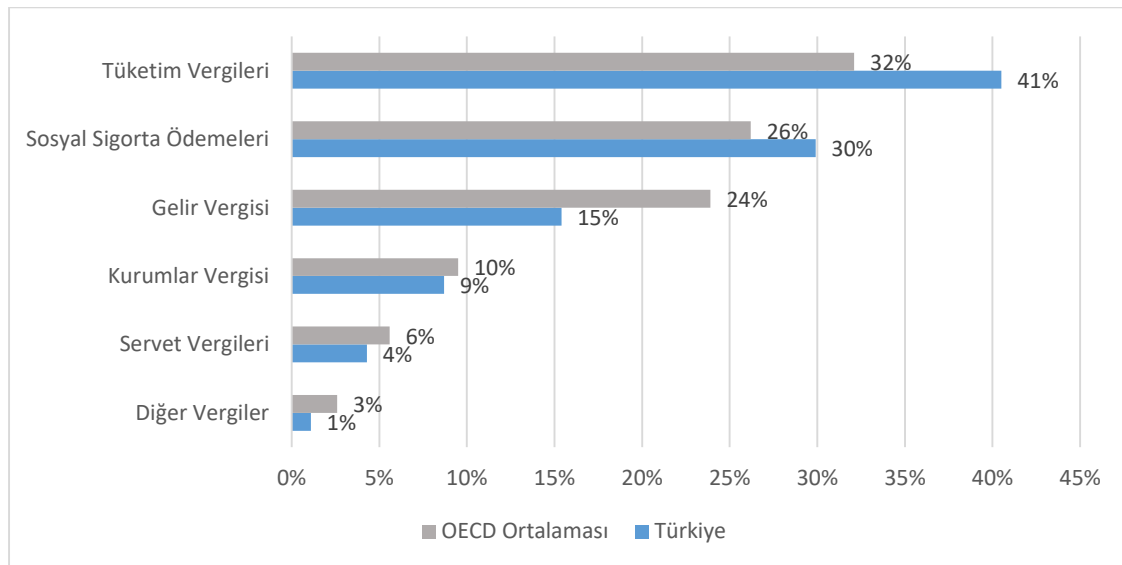
Ülkemiz gibi gelişmekte olan ekonomilerde bütçeye kaynak oluşturma ciddi anlamda sorun teşkil etmektedir. Özellikle kayıt dışılığın yüksekliği, ücretlerdeki düşüklük, vergi sisteminin büyük oranda dolaylı vergiler üzerinde yoğunlaşmış olması vergi gelirlerini artırmayı da zorlaştırmaktadır. Ancak ETG'nin finansmanı açısından baktığımızda hedeflenen amaçlar doğrultusunda nakit transferlerinin kaynağının dolaysız vergiler yoluyla sağlanması gerekmektedir. Dolaylı vergiler yoluyla finanse edilen ETG ile orta ve düşük gelirli kişilerden düşük gelirli kişilere yönelik nakit transferi sağlamak amaca yönelik önemli bir değişiklik sağlamayacaktır. Türkiye'de 2019 yılında vergi gelirlerine baktığımızda gelirlerin % 61'lik oranı dolaysız vergilerden gelmektedir.

Çizelge 5.13. 2019 Yılı vergi gelirlerinin türlerine göre dağılımı, milyar TL (Muhasebat Genel Müdürlüğü)

Vergi Kalemleri	Tutar	Toplam Vergi İçindeki Payı
Toplam Dolaysız Vergiler	267,44	38,7%
Gelir, Kar ve Sermaye Kazançları Üz. Al. Ver	241,53	35,0%
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	25,91	3,8%
Toplam Dolaylı Vergiler	422,90	61,3%
Dâhilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	234,08	33,9%
Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Al. Ver.	142,73	20,7%
Damga Vergisi	18,85	2,7%
Harçlar	27,22	3,9%
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Vergiler	0,02	0,0%
Toplam Vergi Gelirleri	690,34	100,0%

Gelir vergilerinin (gelir vergisi + Kurumlar vergisi) toplam gelir içindeki oranı % 35 iken mülkiyet üzerinden alınan vergilerin oranı % 3,8’dir.

Şekil 5.7’de Türkiye’de ve OECD ülkelerinde, kişilerden alınan vergilerin gelirlerin türlerine göre oransal dağılımı yer almaktadır. Bu hesaplamada sosyal sigorta kesintileri de kamu kaynağı olarak değerlendirildiği için oranlar Çizelge 5.13’e göre farklılık arz etmektedir.

Şekil 5.7. Vergi Türlerine göre gelirlerin toplam vergi gelirleri içindeki payı, 2019 yılı (OECD Tax Data, 2021).

Çizelge 5.14. Gruplara ve bölgelere göre vergi türlerine göre gelirlerin dağılımı (World Bank Tax Data, 2021).

Grup veya Bölge	Gelir Vergisi	Kurumlar Vergisi	Sosyal Sigorta Kesintileri	Servet Vergileri	Tüketim Vergileri	Diğer	Kapsamdaki Ülke Sayısı
OECD	24,00%	9,60%	25,70%	5,60%	32,30%	2,90%	37
Avrupa	23,00%	7,80%	29,50%	4,40%	32,70%	2,50%	29
Asya	13,60%	25,80%	12,00%	5,00%	38,90%	4,70%	11
Kuzey Amerika	14,20%	13,90%	16,50%	4,10%	47,50%	6,40%	17
Afrika	17,50%	19,20%	7,20%	1,60%	51,90%	5,20%	30
Güney Amerika	7,30%	15,90%	18,60%	4,40%	48,50%	5,30%	10
Okyanusya	24,40%	13,00%	0,00%	2,40%	56,10%	7,80%	10

Çizelgelerden görüleceği üzere Türkiye’de vergi gelirleri büyük bir oranda dolaylı vergiler üzerine yoğunlaşmakta ve özellikle servetten çok az vergi alınmaktadır. Gelir vergisi tahsilatı da diğer ülkelere nazaran oldukça düşük seviyede kalmaktadır.

5.3..1. Gelir Vergileri

Türkiye’de gelir eşitsizliğine ve yoksulluğa neden olan unsurlar arasında; asgari ücretin açlık sınırında seyretmesine neden olan adaletsiz gelir-ücret politikaları, kârları yeterince vergilendirmeyen adaletsiz vergi sistemi ve vergi politikaları yer almaktadır (Durmuş, 2001). Vergi sistemindeki çarpıklığın en açık örneği ise, gelir dağılımındaki adaleti bozacak şekilde, dolaylı vergilerin toplam vergi geliri içindeki payının 1980 sonrası sürekli artış eğiliminde olmasıdır. Dolaylı vergilerin toplam vergi geliri içindeki payı 1980 yılında %37,2 iken, 2000 yılında %59,1’e, 2017 yılında ise %70’e kadar yükselmiş; 2019 yılında ise % 61,3 olmuştur (Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2019). Aynı oranın 2017 yılı AB-27 ortalamasının %39,2 gerçekleştiği dikkate alınır, Türkiye’de vergi politikasının ne denli sorunlu bir yapıya büründüğü açıkça anlaşılmaktadır.

Türkiye’de gelir vergisi sistemi kişilerden alınan ve büyük oranda ücretleri vergilendiren bireysel gelir vergisi ve kurum kazançları üzerinden alınan kurumlar vergisinden oluşmaktadır. Gelir vergisi tahsilatının görece düşüklüğünün başlıca iki nedeni bulunmaktadır. Bunlar ücret geliri elde edenlerin milli gelirden aldığı payın azlığı ve kayıt dışılıktır. Türkiye’de gelir vergisi ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ve diğer kazanç ve iratlardan alınmaktadır. GİB (Gelir İdaresi Başkanlığı) gelir vergisi istatistiklerinde konulara göre vergi tahsilatı miktarlarını yayımlamamaktadır. Ancak genel bütçe gelir kalemlerine baktığımızda gelir vergisi tahsilatının % 93’ünün tevkifat(kesinti) yoluyla elde edildiği görülmektedir (Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2019). Tevkifat yöntemiyle tahsil edilen gelir vergisinin de büyük bir oranını ücretlilerden alınan vergiler oluşturmaktadır.

Çizelge 5.15. 2019 yılı dolaysız vergilerin türlerine göre dağılımı, milyar TL

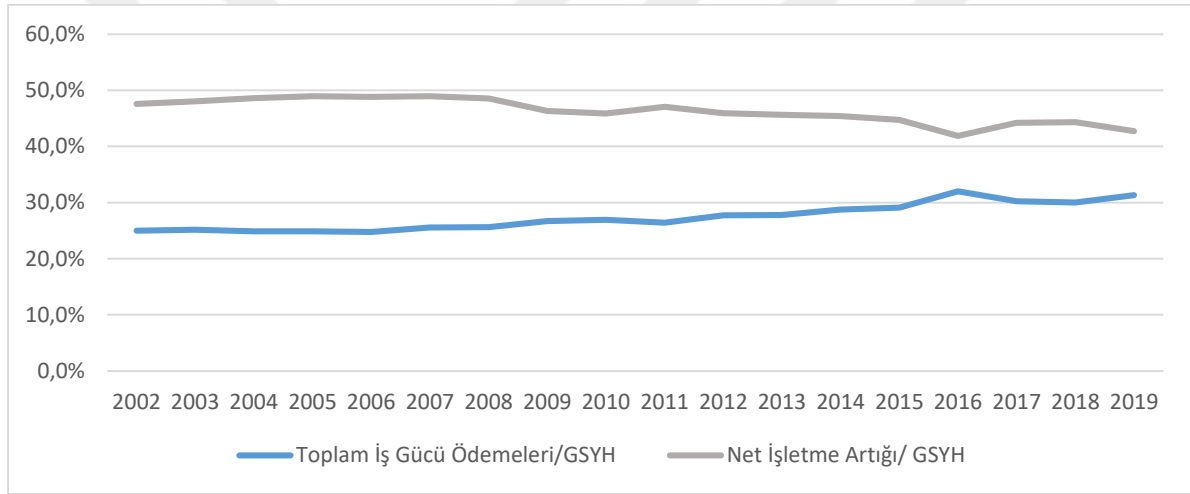
Vergi Kalemleri	Tutar	Toplam
Toplam Dolaysız Vergiler	267,44	38,7%
Gelir, Kar ve Sermaye Kazançları Üz. Al. Ver	241,53	35,0%
Gelir Vergisi	162,70	23,6%
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	7,96	1,2%
Basit Usulde Gelir Vergisi	0,20	0,0%
Gelir Vergisi Tevkifatı	151,79	22,0%
Gelir Geçici Vergisi	2,75	0,4%
Kurumlar Vergisi	78,83	11,4%
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	3,21	0,5%
Kurumlar Vergisi Tevkifatı	0,16	0,0%
Kurumlar Geçici Vergisi	75,46	10,9%
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	25,91	3,8%
Veraset ve İntikal Vergisi	1,10	0,2%
Veraset ve İntikal Vergisi	1,10	0,2%
Motorlu Taşıtlar Vergisi	14,50	2,1%
Motorlu Taşıtlar Vergisi	14,50	2,1%
Mülkiyet Üzerinden Alınan Diğer Vergiler	10,30	1,5%
Bina Vergisi	7,37	1,1%
Arsa Vergisi	2,21	0,3%
Arazi Vergisi	0,10	0,0%
Çevre Temizlik Vergisi	0,62	0,1%

Türkiye’de gelir vergisi oranı ilk dilim için % 15 oranıyla başlamakta ve en yüksek ücretliler için % 35, diğer gelir unsurları için % 40’a çıkmaktadır. AB ülkelerine baktığımızda, Danimarka % 55,9, Fransa %55,4 ve Avusturya % 55 ile 2020 yılı için Avrupa ülkeleri içerisinde en yüksek kişisel gelir vergisi oranlarına sahiptirler. Çekya % 15, Macaristan % 15 ve Estonya % 20 ile en düşük oranlara sahip ülkelerdir.

Türkiye’de ücretliler açısından beyan edilen gelire baktığımızda, ücretli çalışan sayısı 19 milyon iken bu sayının 16 milyonu hizmet akdiyle çalışan kişilerden oluşmaktadır (Devlet memuru statüsünde olmayanlar). Bu kişilerin SGK kayıtlarına göre beyan edilen gelirlerine baktığımızda toplam çalışanların % 80’ninin asgari ücretin iki katından daha az

gelir beyan ettikleri görülmektedir. Asgari ücretten beyan edenlerin oranı ise % 36'dır. Bu beyan üzerinden gelir vergisi alındığı dikkate alındığında ücretlilerin % 80'i açısından $(2.558,40 * 12 * 2 = 61.401 \text{ TL})$ 61.401 TL'nin altında gelir üzerinden gelir vergisi ödedikleri için en fazla % 21 oranında vergi ödemesi söz konusu olmaktadır. Tüm Avrupa ülkelerinde asgari ücretin % 10 üstü veya altında çalışan oranına baktığımızda 2020 yılı için ortalama % 9 iken, Almanya da bu oran % 5, Fransa'da % 8, Belçika ve İsveç'te % 2 seviyelerindedir (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. 2020).

Gelir yöntemiyle hesaplanan GSYH verilerine baktığımızda yıllar itibariyle toplam iş gücü ödemeleri ve net işletme artığının GSYH içindeki payları şekil 5.8 de görülmektedir.

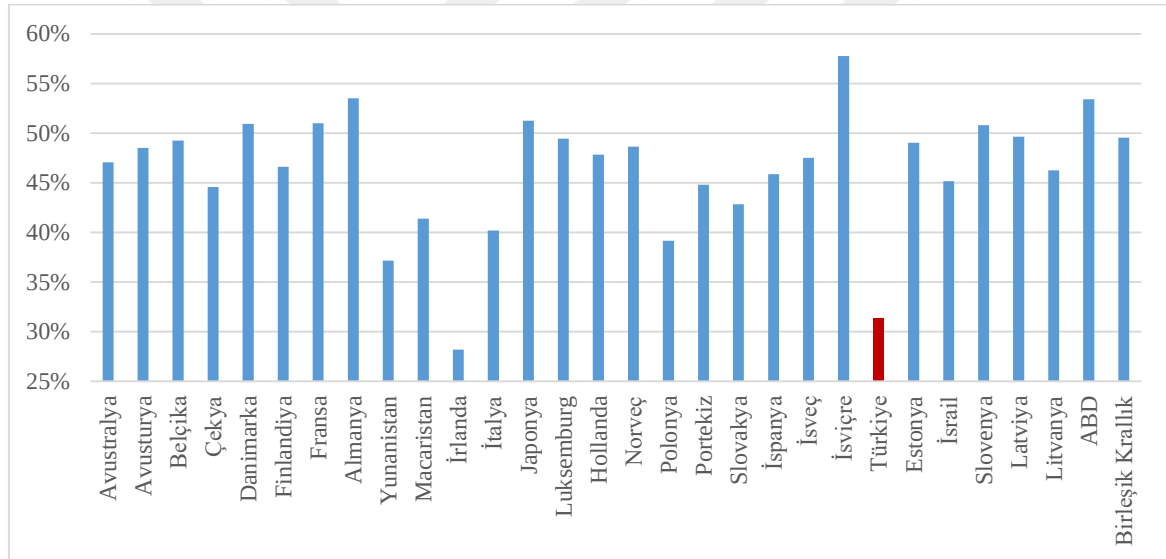
Şekil 5.8. Toplam İş Gücü Ödemeleri ve Net İşletme Artığının GSYH İçindeki Payları, (TÜİK, 2019c)

2002 yılında toplam iş gücünün GSYH den aldığı pay % 25 iken bu oran 2019 da % 31'e yükselmiştir. Ancak OECD ülkelerine baktığımızda Türkiye % 31'lik oranla sondan ikinci sırada yer almaktadır. Toplam işgücünün GSYH'den aldığı pay Avrupa Birliği ülkelerinde % 47, Avro bölgesinde % 48 iken OECD ülkelerinde ortalama % 46 seviyesindedir

Çizelge 5.16. Bazı bölgelerde toplam işgücü ödemelerinin GSYH'ye oranı, 2019 yılı

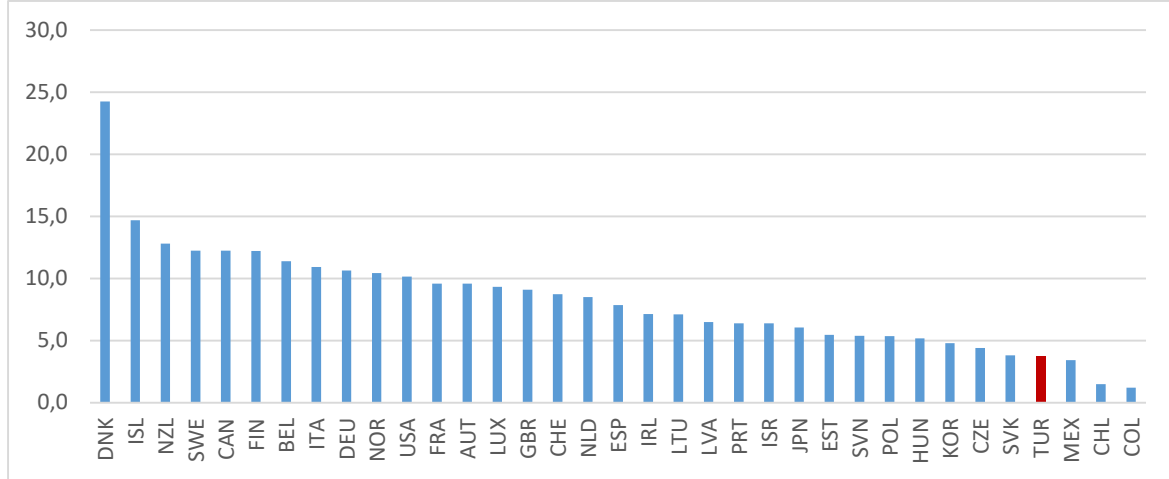
Bölgeler (Ortalama)	Toplam İş Gücü Ödemeleri /GSYH
Avrupa Birliği	47%
OECD	46%
Avro Bölgesi	48%

Aynı zaman bu oran Almanya, ABD, Japonya ve Fransa gibi ülkelerde % 50'nin üzerindedir. Bu oran ve ücretliler içindeki asgari ücretli sayısı göstermektedir ki Türkiye'de çalışanların milli gelirden aldığı pay oldukça düşük seviyede kalmaktadır. Dolayısıyla ücretler üzerinden bir vergi geliri artışı sağlamak zor görünmektedir.

Şekil 5.9. OECD ülkelerinde toplam işgücü ödemelerinin GSYH'ye oranı, 2019 yılı, (OECD GDP Statistics, 2019)

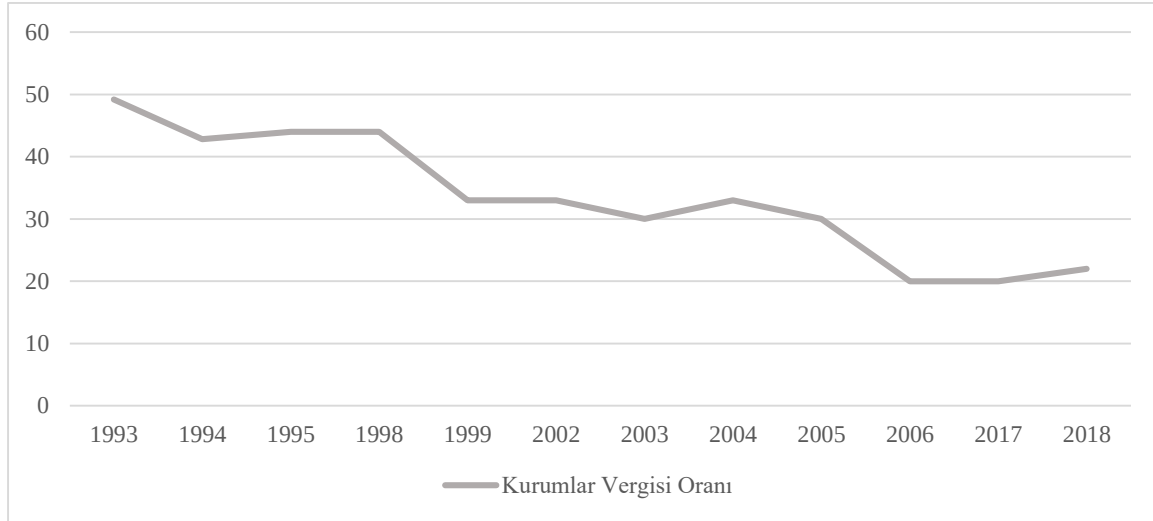
Toplam gelir vergisi tahsilatının GSYH'ye oranına baktığımızda Türkiye OECD ülkeleri arasında % 3,8 oranla Meksika, Şili ve Kolombiya'nın ardından sondan dördüncü sırada yer almaktadır. % 24 lük oranla Danimarka oransal olarak en fazla gelir vergisi tahsilatı yapan ülke olurken Avrupa ülkelerinde bu oran yüzde 11'ler civarında seyretmektedir.

Şekil 5.10. Toplam gelir vergisi tahsilatının GSYH'ye oranı, OECD ülkeleri, 2019 yılı, (OECD Tax Data, 2021)

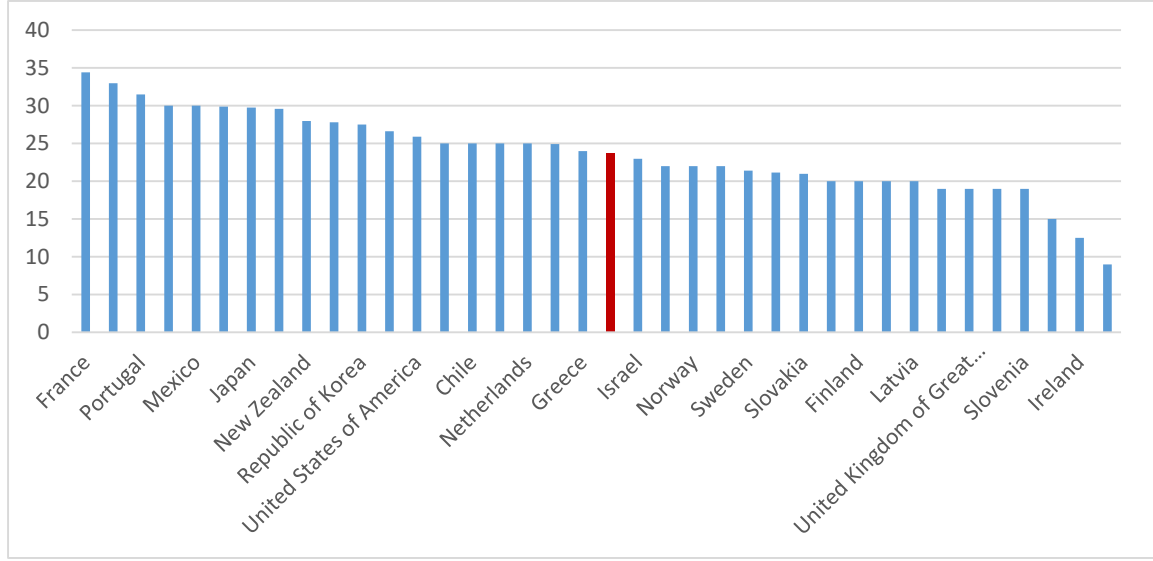
Ancak çalışma bağlamında değerlendirildiğinde yüksek gelir gruplarından daha fazla vergi alınması ve vergi muafiyet ve istisnalarının yeniden düzenlenmesi yoluyla gelir vergisi gelirlerinde bir artış sağlanabilecektir. Bu bağlamda ücretlere ve diğer gelir unsurlarına uygulanan gelir vergisi oranlarının üst gelir gruplarına yönelik artırılarak ve gelir dilimleri değiştirilerek gelir vergisinden sağlanan kamu kaynağında artış sağlanabilir. Ayrıca ücret dışında diğer gelir vergisi unsurlarına tanınan istisnaların azaltılması yoluyla gelir artışı elde edilebilecektir.

Kurumlar vergisi, kurum kazançları üzerinden alınan doğrudan bir gelir vergisidir. Tüm OECD ülkeleri ve diğer ülkeler kurumsal kazançlar üzerinden vergi almaktadır. Bununla birlikte, ülkeler vergilendirilebilir geliri nasıl tanımladıkları ve uyguladıkları vergi oranı bakımından önemli ölçüde farklılık göstermektedirler. Genel olarak, kurumlar vergisi, diğer kaynaklara kıyasla çok az gelir sağlamaktadır. Şekil 5.7'de kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki payına baktığımızda Türkiye'de bu oran % 9 iken OECD ülkelerinde ortalama % 10 olduğu görülmektedir. Ancak Kolombiya, toplam vergi gelirinin yüzde 24,5'i ile kurumlar vergisini en yüksek olan ülke iken Şili (yüzde 23,4), Meksika (yüzde 21,3) ve Avustralya da (yüzde 19,1) seviyelerinde kurumlar vergisi geliri oranına sahip ülkelerdir.

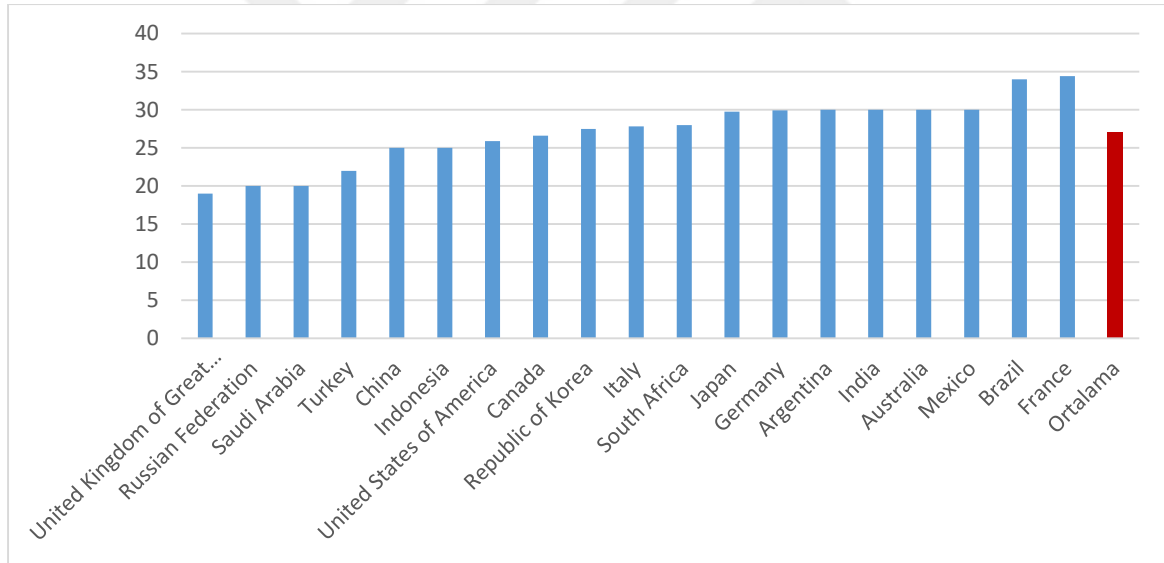

Şekil 5.11. Türkiye’de yıllar itibariyle kurumlar vergisi oranının değişimi, (Taxfoundation.org, 2021)

Gelir vergisi oranlarının düşük olduğu ülkelerde kurumlar vergisi oranı da düşük olunca ciddi bir vergi kaybı oluşmaktadır. Zaten Çizelge 5.13’e baktığımızda gelir vergisi yüksek olan ülkelerde kurumlar vergisinin düşük veya tam tersi olduğu görülmektedir. İki oranın toplamına baktığımızda OECD ortalamasının % 34, Avrupa ortalamasının % 30,8 iken Asya ortalamasının % 39 olduğu görülmektedir. Türkiye’de ise iki oranın toplamı 2019 yılı için % 24 olarak gerçekleşmiştir. Çok ortaklı şirketlerin fazla olduğu ülkelerde kurumlar vergisinin görece düşük olmasının neden olacağı vergi kaybı gelir vergisinin görece yüksekliği ile telafi edilmektedir. (Özellikle artan oranlı vergi sisteminde yüksek gelirlere % 50’lere varan vergi oranları uygulanması ile) Ancak şirketlerin genellikle az ortaklı olduğu ülkemizde kurumlar vergisi tahsilatı oldukça düşük kalmakta ve gelir vergisi ile de bu durum telafi edilememektedir. Sermaye birikimi ve dış yatırım bağlamında kurumlar vergisi oranının önemli bir politika aracı olarak düşünülmekte ve oranda yapılacak artışın sermaye birikimini olumsuz etkileyeceği söylenmektedir. Ancak tek başına bu oranın yüksekliği veya düşüklüğü yatırımcı için yeterli bir parametre olmadığı Asya ülkeleri ortalamasında görülmektedir. Globalleşme ile birlikte en fazla yatırım çeken ülkeler Asya’da yer alırken en yüksek kurumlar vergisi oranı da Asya da yer almaktadır. Söz konusu oran Türkiye’de % 22 olan kurumlar vergisi oranı ile karıştırılmamalıdır. Çünkü oranın yüksekliği tek başına kurumlar vergisi tahsilatını artırmaya yeterli değildir zira hangi gelirlerin vergilendirildiği, istisna ve muafiyetlerin varlığı tahsilatı büyük oranda etkilemektedir.

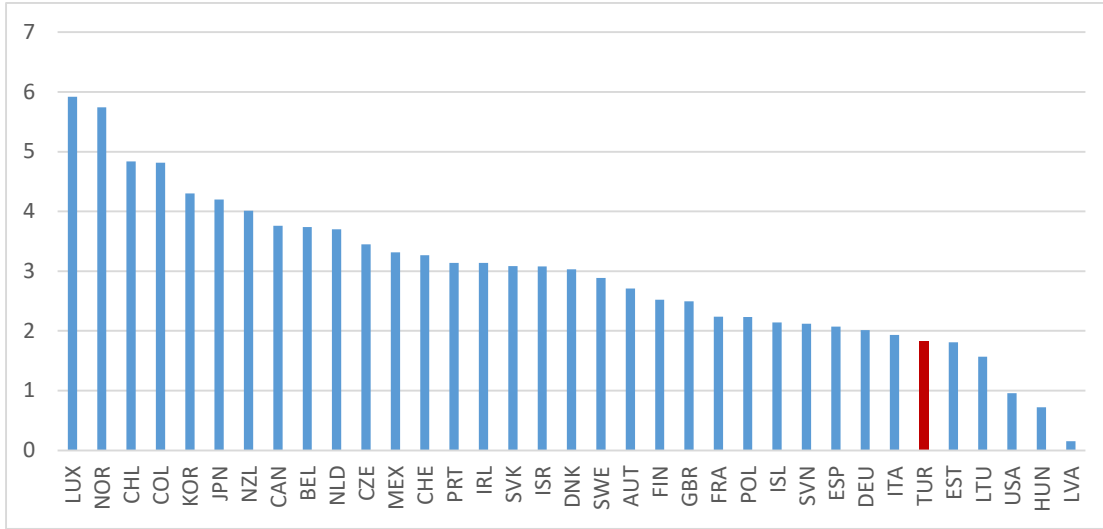

Şekil 5.12. Kurumlar Vergisi Oranı OECD Ülkeleri 2019 Yılı, (Asen, 2020a)

Şekil 5.13. Ülkelerin kurumlar vergisi oranı, 2019 yılı (Asen, 2020a)

Dolayısıyla Türkiye kurumlar vergisi oranını G-20 ortalaması olan % 27 seviyesine çıkarması halinde 2019 yılı bütçesi için yaklaşık 18 milyar TL’lik bir vergi geliri artışı sağlamış olacaktır.

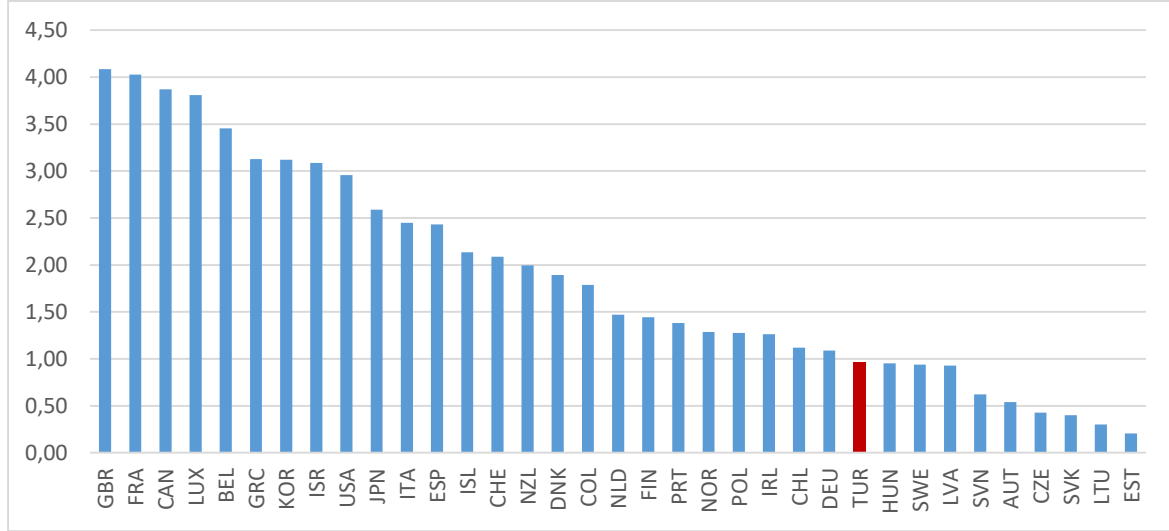

Şekil 5.14. OECD ülkeleri kurumlar vergisi tahsilatının GSYH'ye oranı (OECD Tax Data, 2021)

Kuşkusuz bu hesaplamalar mevcut vergi sistemi bağlamında çok afaki rakamlar olarak durmaktadır. Ancak bu artışların gerçekleştirilebilmesi için kayıt dışılık sorunun çözülmesi ve kişilerin kazançlarının tamamının kapsandığı bir gelir vergisi sistemi oluşturulması gerekmektedir. Gelir ve kurumlar vergisi özelinde değişiklikleri kapsayacak şekilde tüm vergi sisteminin reformize edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Çalışma kapsamı açısından bu hesaplamalarla yetinilmiştir.

5.3.2. Servet Vergileri

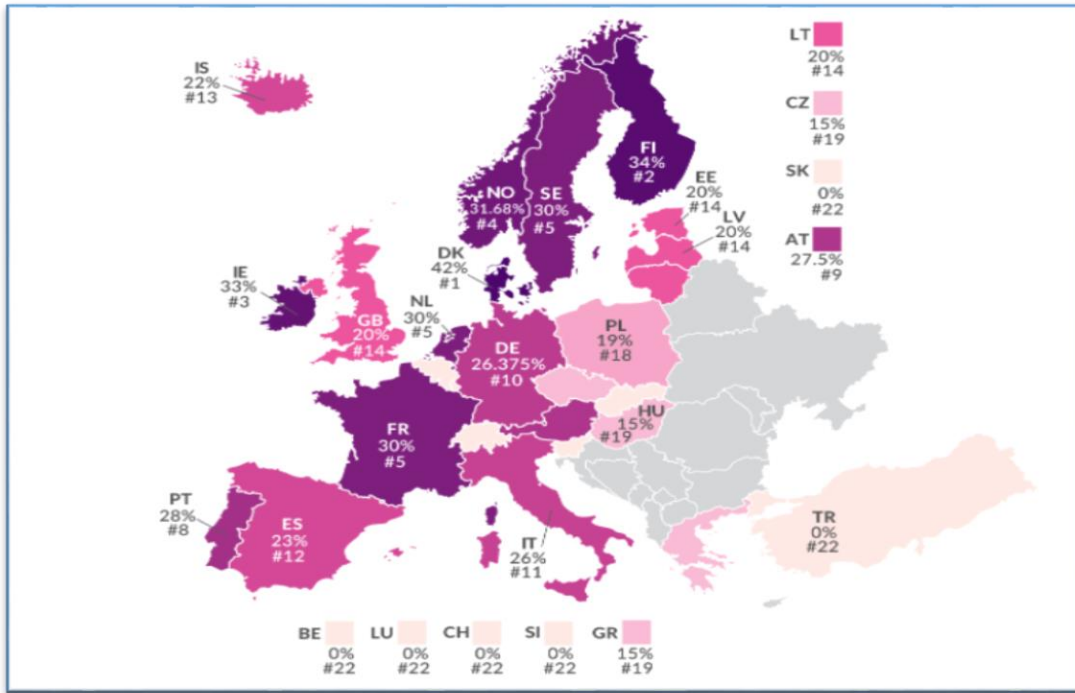
Genel Servet Vergisi, servet unsurları üzerinden tek seferde alınan vergilerdir. Veraset ve İntikal Vergisi bu kapsamda Türkiye'de uygulanan bir vergidir. Özel Servet Vergisi, servet unsurlarından ayrı ayrı alınan bir vergidir ve Türkiye'de bu kapsamda Motorlu Taşıtlar Vergisi, Emlak Vergisi (Bina Vergisi, Arazi Vergisi, Değerli Konut Vergisi) alınmaktadır. Türkiye'de toplam vergi gelirleri içerisinde (Sosyal sigorta primleri dâhil) servet vergilerinin oranı 2019 yılı için % 3,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran OECD ülkelerinde ortalama % 5,6, Asya ülkelerinde % 5 iken Kuzey Amerika ülkelerinde % 4,10'dur. (Çizelge 5.14.)

Şekil 5.15. OECD ülkeleri servet vergilerinin GSYH'ye oranı, 2019 , (OECD Tax Data, 2020)

Servet vergilerinden elde edilen gelirin sermaye stokuna oranına baktığımızda; 2019 yılı için bu oran Türkiye'de % 0,13, Meksika'da % 0.09, Güney Kore'de % 0.38, Fransa'da % 1.25, Almanya'da % 0.2 iken ABD'de 1.62'dir.

Servet vergilerinden olan sermaye kazancı vergisi, bireyler ve şirketlerin ellerinde ki sermaye varlıklarını sattığında yapılan yatırımların değerindeki artışa uygulanan bir vergidir. Türkiye'de bu oran % 0'dır. Avrupa ülkelerine baktığımızda Danimarka % 42 ile en fazla vergi oranı uygulayan ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Fransa % 38, Almanya % 29, İngiltere % 20 olarak bu oranı uygulamaktadır.

Resim 5.1. Sermaye kazancı vergisi oranları, 2020 yılı, (Asen, 2020b).

5.3.3. Dışsallıkların Vergilendirilmesi

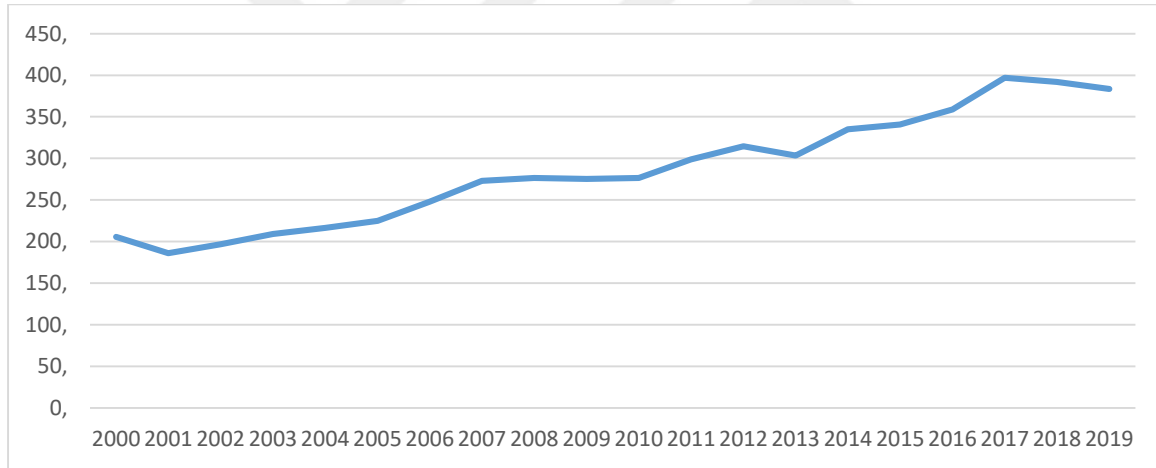
Karbon vergisi havaya salınan karbonun birim sürüm miktarı temel alınarak belirlenen bir tüketim vergisidir. Birim başına miktar üzerinden hesaplanması nedeniyle spesifik vergi olarak sınıflandırılmaktadır (Bali ve Yayli 2019). Kamu açısından bir kaynak olarak değerlendirilen karbon vergisi, aynı zamanda ilgili endüstrinin ürettiği mal veya hizmetlerin fiyatlarını artırıcı bir etki yaratmaktadır ve piyasa mekanizmasına dayalı bir politika aracıdır. (Uğur 2014). Hem çevre kirliliğini azaltmaya katkı sağlayan hem de mükelleflerin vergi yükünü hafifleten bir özellik taşımaktadır. Bu nedenle çifte getiri (double-divided) sağlamaktadır (Baranzini, Goldemberg, ve Speck 2000). Karbon vergisi, çevre üzerinde olumsuz etki bırakan karbonun neden olduğu negatif dışsallıkların ortaya çıkardığı maliyeti fiyatlandırmayı amaçlayan bir tür Pigocu (Pigovian) vergilendirme uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır (Uğur 2014).

“Günümüzde ise 24 ülkede ve bazı yerel bölgelerde karbon vergisi, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre çeşitli şekillerde uygulanmakta veya planlanmaktadır. Yerel bölgeler, karbon vergisinin uygulandığı veya planlandığı eyaletleri ifade etmektedir. Ulusal karbon vergisi uygulayan ülkeler Avrupa’da; Finlandiya, İzlanda, Norveç, İsveç, Danimarka, Estonya, Letonya, İrlanda, Slovenya, İsviçre, Polonya, Portekiz ve Birleşik Krallık’tır. Avrupa dışında ise Meksika, Kolombiya, Şili, Hindistan ve Japonya’dır. Kanada’da henüz

uygulanmayan ancak planlama aşamasında olan karbon vergisi, British Columbia ve Alberta eyaletlerinde yerel olarak uygulanmaktadır” (Bali ve Yayli 2019).

İsveç, metrik ton CO₂ başına 1.190 SEK (126\$) ile dünyadaki en yüksek karbon vergisi oranını uygulamaktadır.

Türkiye’de karbon vergisi adı altında bir vergi bulunmamaktadır. Ancak mali amaçlı çevre vergileri uygulanmaktadır. Türkiye Avrupa Birliği’ne uyum süreci kapsamında çevresel bağlamda bazı önlemleri hayata geçirmiştir. Uygulanan önlemlerin karbon salınımını azaltmaya yönelik sonuçlarının olması beklenmektedir. Ancak bu bağlamda Türkiye’de ÇTV, MTV ve ÖTV olmak üzere çevre vergileri uygulanmaktadır ama bu vergilerin yönlendirici ve denetleyici olduğunu söyleyebilmek mümkün gözükmemektedir (Bali ve Yayli 2019).

Şekil 5.16. Türkiye’de yıllar itibariyle karbondioksit emisyon miktarları (milyon metrik ton CO₂ olarak)

Türkiye mevcut ekonomik büyüme performansı ile her geçen yıl karbon salınımı miktarını artıracaktır. Dolayısıyla karbon vergisi ve benzeri çevreye zarar veren maddeler üzerinden alınacak vergi ile hem bu zararların fiyat etkisi ile talebinin düşürülmesi hem de finansal kaynak oluşturulması sağlanabilir.

Diğer bir dışsalılık özellikle modern yaşamın getirdiği beslenme alışkanlıkları ve endüstriyel gıda tüketimi sonucu ortaya çıkan sağlığa zararlı beslenme şekilleridir. Bu beslenme şekillerinin ürünleri üzerine konulacak vergiler, genellikle obeziteye yol açtıkları için literatürde obezite vergisi olarak adlandırılmaktadır (Thiele ve Roosen 2018). Devletler

obezite vergileri yoluyla kişilerin seçimlerini bu tür gıdalardan daha sağlıklı gıdalara yöneltmeyi ve bu suretle gün geçtikçe önemli düzeyde yaygınlık kazanan obezite ile mücadeleyi hedeflemektedir. Ancak bu hedefin yanı sıra söz konusu ürünlerden ciddi bir kamusal gelir de elde edilebilecektir. Tabi ki söz konusu verginin verimliliği, etkinliği ve başarısı öncelikle verginin ödeyicisi olan bireylerin obezite vergisine karşı geliştirecekleri davranışsal değişikliklere, vergiyi benimsemelerine bağlı olarak değişiklik gösterecektir (Sandalcı 2019).

Türkiye’de Alkollü ürünler ve sigara üzerinden zaten mevcut haliyle oldukça yüksek düzeyde vergi alınmaktadır. Ancak şekerli gıdalar, fast-food ürünler, raf ömrü uzatıcı katkı maddeli ürünler özellikle klinik olarak sadece obezite değil diğer kanser vb. hastalıklarla ilişkilendirilmiş eğlence sektörüne ilişkin ürünler ile kozmetik ürünleri gibi birçok ürünün hem tüketiminin azaltılması hem de bunların üreticileri açısından söz konusu verginin caydırıcılığı ile farklı üretim şekillerine yönelmeyi sağlama açısından bu ürünler üzerine vergi konulması tartışılmaktadır. Buradan oluşacak kaynağın ETG açısından değerlendirilmesi literatürde önerilmektedir (Pereira 2017a).

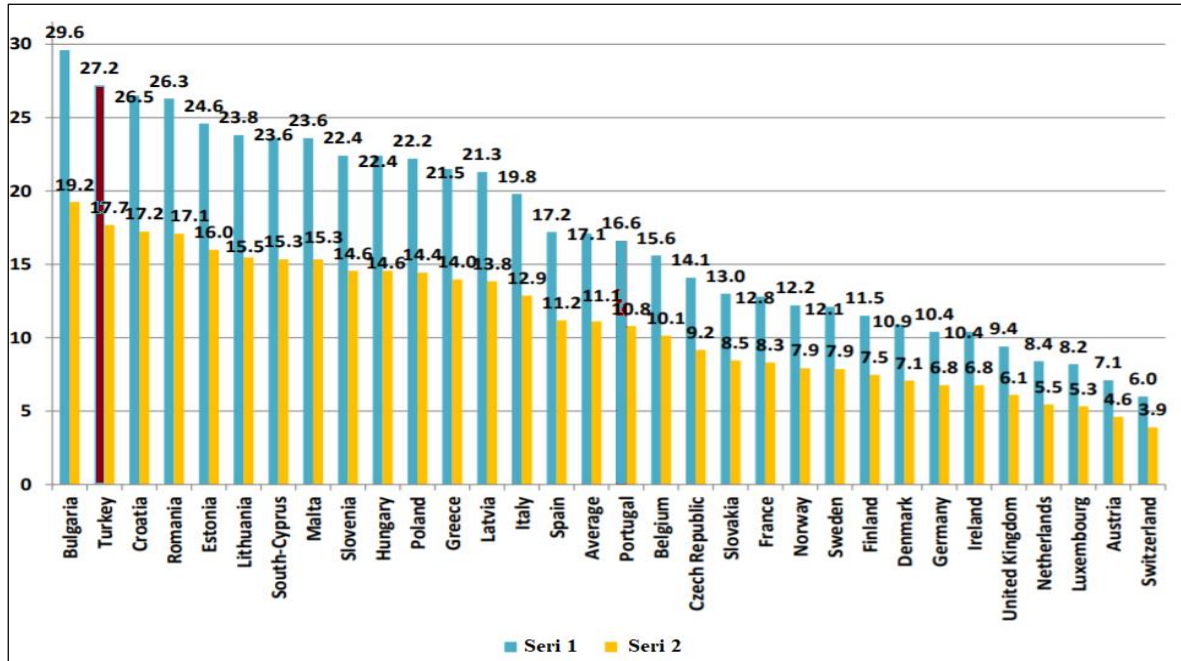
5.3.4. Kayıt Dışlığın Azaltılması Yoluyla Elde Edilecek Gelir Artışı

Literatürde gölge ekonomi (Shadow), yeraltı (Underground), kayıt dışı (informal or unregistered) veya paralel ekonomi olarak da adlandırılan kayıt dışı ekonomi, yalnızca yasadışı faaliyetleri değil, aynı zamanda yasal mal ve hizmetlerin üretiminden, parasal veya takas işlemlerinden elde edilen bildirilmemiş gelirleri de içermektedir (Schneider ve Enste 2002:5).

Çizelge 5.17. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler (Schneider ve Enste 2002).

Faaliyet Türü	Parasal İşlemler		Parasal Olmayan İşlemler	
Yasadışı Faaliyetler	Çalıntı mal ticareti, uyuşturucu ticareti ve üretimi, fuhuş, kumar, kaçakçılık, dolandırıcılık.		Uyuşturucu, çalıntı veya kaçak mal takası, kendi kullanımı için uyuşturucu üretmek veya yetiştirmek, kendi kullanımı amacıyla hırsızlık.	
	Vergi Kaçırma	Vergiden Kaçınma	Vergi Kaçırma	Vergiden Kaçınma
Yasal Faaliyetler	Gelir getiren faaliyetlerin ve ya gelirlerin bildirilmemesi.	Çalışanlara tanınan istisnaların veya indirimlerin kullanılması.	Yasal hizmet ve mal takası.	Komşuların ve ev ahalisinin ücretsiz yaptığı işler

Türkiye’de kayıt dışılık genellikle bildirilmeyen gelir ve kazançlar ile sigortasız çalışmayı ifade etmektedir. Medina vd. (2018) tarafından 158 ülke ve 20 yılı kapsayan çalışmada kayıt dışılığın (shadow economy) büyüklüğü hesaplanmıştır. Türkiye’nin de içinde yer aldığı 31 Avrupa ülkesini de içeren iki ayrı parametre serisine göre yapılan hesaplamalara ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil 5.17. Avrupa ülkelerinde kayıt dışılık, 2017 yılı (Medina vd. 2018:18)

Grafikte görüldüğü üzere Türkiye kayıt dışılıkta ortalamanın oldukça üstünde bir orana sahip ve tüm Avrupa ülkelerinde Bulgaristan'dan sonra en fazla kayıt dışılığın olduğu ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Tanzi'nin para talebi yaklaşımı kullanılarak, 1970-2005 dönemi için Türkiye'de kayıt dışı ekonomi ve buna bağlı vergi kaybının miktarı tahmin edilmiştir. Bu dönemde, kayıt dışı ekonominin GSYH'ye oranı % 1,82 ile % 86,73 arasında değişmektedir. Kayıt dışı ekonominin tahmin edilen büyüklüğüne bağlı olarak hesaplanan vergi kaybının GSYH'ye oranı ise % 1,22 ile % 35,37 arasında değişmektedir. Diğer taraftan, para arzı üzerine normalleştirilmiş eş-bütünleşme denkleminin tahmin edilen katsayıları uzun dönemde vergi oranı, faiz oranı, enflasyon ve kişi başına gelir değişkenlerinin kayıt dışı ekonomik faaliyetler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduklarına işaret etmektedir.” (Erkuş ve Karagöz 2009).

Bantano ve Abanto (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, GSYH'nin yüzdesi olarak tahmini ortalama kayıt dışı büyüklüğü Latin Amerika için %34 iken, OCDE ülkeleri için %19.83 olduğu hesaplanmıştır. Kayıt dışılığın en fazla olduğu ülke, Latin Amerika ülkelerinde 2016 yılı için GSYH'nin %37.4'ü oranı ile Peru'dur; OECD ülkeleri söz konusu olduğunda, ise aynı dönemde %29,75 ile Türkiye olarak bulunmuştur. Ayrıca en düşük kayıt dışılık Latin Amerika ülkeleri içerisinde %14,47 ile Uruguay'da iken, OECD ülkelerinde ise % 12,84 ile Danimarka'da olduğu tahmin edilmiştir (Boitano ve Abanto 2019).

TÜİK'in iş gücü istatistiklerine göre genel ve sektörel olarak kayıt dışılığın yıllar itibariyle seyri aşağıdaki gibidir.

Çizelge 5.18. Türkiye’de yıllar itibariyle kayıt dışılık, (SGK, 2020)

Yıllar	Tarım	Tarım Dışı	Sanayi	Hizmet	İnşaat	Genel
2010	85,47	29,06	32,68	27,11	-	43,25
2011	83,85	27,76	31,5	25,71	-	42,05
2012	83,61	24,51	27,89	22,73	-	39,02
2013	83,28	22,4	25,23	20,9	-	36,75
2014	82,27	22,32	20,26	21,09	36,61	34,97
2015	81,16	21,23	19,13	20,05	35,58	33,57
2016	82,09	21,72	20,2	20,35	35,76	33,49
2017	83,33	22,1	20,03	20,95	35,8	33,97
2018	82,73	22,28	20,29	21,46	34,39	33,42
2019	86,62	22,96	20,03	22,55	37,74	34,52
2020	83,46	19,3	16,46	18,76	34,72	30,59

2008 yılında % 43,5 olan kayıt dışılık oranının 2020 yılında % 30,59’a düşmesi kayıt dışılığın azalması açısından olumlu olsa da hala Avrupa ülkelerinin ortalamasının oldukça üstünde ve yüksek bir mali kayba neden olan bir oranda kayıt dışılık devam etmektedir.

Kutbay (2018) tarafından yapılan kayıt dışılığın vergi gelirleri üzerine etkisi üzerine yönelik çalışmada kayıt dışı istihdamın gelir ve damga vergileri özelinde vergi gelirlerine etkisi anlamlı bulunmuştur. Buna göre kayıt dışı istihdamda meydana gelen %1’lik bir artışın damga vergisini %2.78 oranında azalttığı, gelir vergisini ise %3.02 oranında azalttığı belirlenmiştir (Kutbay 2018).

Kayıt dışı ekonomi gelişmekte olan ekonomiler açısından özellikle vergi gelirleri ve sosyal güvenlik sistemi bağlamında ciddi bir sorun olarak yıllardır varlığını devam ettirmektedir. Dolayısıyla kayıt dışı ekonominin azaltılması yoluyla hem vergi gelirleri artmakta hem de sosyal güvenlik primlerinin tahsilatı yoluyla sosyal güvenlik açığı azalarak kamu finansmanı açısından ikili bir iyileşme sağlanmaktadır. Kayıt dışılığın azaltılması yoluyla sağlanacak vergi geliri artışı ETG’nin finansmanı bakımından önemli bir kaynak olarak kullanılabilir. TÜİK rakamlarına göre Türkiye’de 2019 yılında kayıt dışı istihdam oranı % 34,52 (“TÜİK, 2019b) iken OECD ortalaması olan % 12’dir. (OECD

2004). Söz konusu oran OECD ortalamasına kadar düşürülse gelir vergisi tahsilatında orantısal olarak yüzde 33'lük bir artış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca söz konusu kayıt dışılığın SGK gelirlerini de artıracığı dikkate alındığında hem hazinenin vergi gelirleri artması yoluyla hem de sosyal güvenlik sistemine hazineden aktarılan kaynakların azalması yoluyla iki yönlü kazanç sağlanmış olacaktır.

Özellikle gelişen ekonomiler açısından savunulan diğer bir kaynak ise emeğin kullanımını azaltan teknolojilerin vergilendirilmesidir. ABD özelinde Bill Gates'in (Gates, Bill 2017) tartışmayı popüler hale getirdiği şekliyle "robotların vergilendirilmesi" olarak gündeme gelen bu konu aslında teknolojik ilerleme sonucu ortaya çıkacak işsizlik ve gelirsizlik durumunun bu teknolojinin ortaya çıkardığı zenginlik üzerinden ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Ancak burada direkt teknoloji uygulayan şirketlere vergi uygulanması mı yoksa bu teknolojinin sonucunda üretilen emtiaların katma değer vergisi ile vergilendirilmesi şeklinde mi olacağı konusunda tartışmalar olmaktadır. Üretim süreci girdilerinin görece fiyatlarının etkilenmemesi için katma değer vergisi ile teknolojik ilerlemenin vergilendirilmesi savunulmaktadır (Straubhaar 2017).

Bu alanda ülkemizde henüz bir çalışma yapılmamıştır. Ancak robotlaşmanın artması ve endüstri 4.0 ile birlikte yeni teknolojilerin vergilendirilmesi bir kaynak olarak değerlendirilebilecektir.

ETG'nin uygulanabilirliği açısından hangi kaynaklar ile finanse edileceği tartışması çok önemli bir konuma sahiptir. Özellikle birçok düşünür fikren ETG'yi desteklese de finansmanın mevcut şartlarda mümkün olmadığını savunmaktadır. Ancak özellikle yeni teknolojiler ve iş hayatındaki değişimle birlik finansman sorunun çözümüne yönelik tartışmalar artmış ve finansmanın mümkün olabilirliği fikri yaygınlaşmıştır (Standing 2017:313-78). Bu bölümde tartıştığımız finansman kaynakları genel olarak her ülke için önerilen kaynaklar olmakla birlikte özellikle Türkiye gibi ücretlerin düşük kayıt dışılığın yüksek olduğu ülkelerde dolaysız vergilerle finansman vergi sisteminde çok yönlü reformları ve mali sistemin ciddi anlamda revizyonunu gerektirmektedir. Ancak ideal anlamda ETG'nin amaçlarına ulaşmak istenecekse kuşkusuz gelir vergisi ve servet vergisi ile finanse edilen bir sistemin kurgulanması gerekmektedir. Türkiye açısından ise özellikle servet ve sermaye kazançları üzerinden alınacak vergilerde potansiyel olarak daha esnek bir alan bulunmaktadır. Ayrıca ister dolaylı ister dolaysız vergilerde artış hedeflensin her

durumda kayıt dışılığın azaltılması gerekmektedir. Zaten bu durum yukarıda da açıklandığı üzere başlı başına mali bir kaynak oluşturacaktır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Evrensel Temel Gelir, bir ülkenin veya bir coğrafi bölgenin tüm vatandaşlarına veya bireylerine, gelirleri, kaynakları ve istihdam durumlarına bakılmaksızın, belirli bir miktar nakit transferi sağlayan bir sistemdir. ETG'nin temel amacı, yoksulluğu önlemek ve bireyler arasında gelir eşitsizliği seviyesinin düşürülmesini sağlamaktır. Özellikle gelir yoksunluğu nedeniyle güvencesiz olan kesimin ortadan kaldırılması ETG'nin nihai amacı olarak belirtilebilir. ETG kavramı, gelir dağılımında eşitsizliğin artması, teknolojik gelişmelere dayalı işsizlik ve gelirsizlik riskinin oluşması ve küresel ekonomiyi olumsuz etkileyen Covid-19 pandemisi ile özellikle son zamanlarda daha fazla tartışılır hale gelmiştir. Ancak, farklı hedeflere yönelen ETG benzeri uygulamalar dünyanın birçok ülkesinde büyük bir çoğunluğu küçük ölçekli olarak denenmeye başlanmış olsa da bu çalışmanın yapıldığı tarihte tam anlamıyla bir ülke çapında uygulanan ETG bulunmamaktadır.

Temel gelir belirlenirken, her kişi için belirgin bir dayanak sağlayacak bir 'zemin' garanti etmek için tasarlanması anlamında 'temel' bir düzey ifade edilmektedir. ETG, başlıca üç özelliği ile diğer nakit transferi uygulamalarından farklılaşmaktadır. Bunlardan ilki; ETG desteğinin hane halkından ziyade bireylere sağlanması olan “bireysellik” özelliği, ikincisi; insanların diğer kaynaklardan elde ettiği gelirden bağımsız olarak herhangi bir koşula bağlı kılınmadan yapılması anlamına gelen, “koşulsuzluk” özelliği ve üçüncüsü ise, bireylerin mevcut veya geçmiş iş performansına bakılmaksızın veya teklif edilecek bir işi kabul etmeye istekli olup olmamasına bakılmaksızın, ETG desteğinin tüm nüfusu kapsayacak şekilde uygulanması anlamına gelen “evrensellik” özelliğidir.

Temel gelir fikri ilk olarak Thomas More'un Ütopyasında karşımıza çıkmış ve bugüne kadarki süreç dört aşamada gelişim göstermiştir. Dört aşamalı geçmişe baktığımızda ilk savunucular endüstriyel kapitalizmin doğuşu aşamasındaki çatışmalara ve ploreteryal emeğin değerinin artırılmasına yönelik bir çözüm olarak temel gelir fikrini desteklemekte iken ikinci dalgada ise temelde sosyal adalet merkezli bir bakış açısıyla birinci dünya savaşı sonrası oluşan iş gücü kaybı nedenli sosyal sorunlara karşı bir politika olarak ETG fikri önerilmiştir. Ancak bu fikir sosyal demokratlar, komünistler ve fabian sosyalistleri tarafından savunulan evrensel işçi sınıfı egemenliği fikri tartışmaları nedeniyle arka planda kalmıştır. Üçüncü dalga teknolojik işsizliğin ortaya çıkaracağı sorunlara karşılık olarak ortaya çıkmışken dördüncü dalga ise teknolojik işsizliğin bir üst seviyesi olarak otomasyon,

robot teknolojilerinin gelişimi ve yapay zekâ gibi yeni gelişmelerin ortaya çıkaracağı kitlesel güvencesizlik riskine odaklanmaktadır. Özellikle gelir dağılımındaki adaletsizlik ve ekonomilerdeki dengesizlik ile birlikte 2019 yılı sonunda Covid-19 pandemisinin başlaması nedeniyle oluşan gelir yoksunluğu ETG ve benzeri uygulamaların önemini bir kez daha ortaya koymuş ve bu uygulamaların son günlerde daha çok tartışılmasına neden olmuştur.

ETG savunucuları bu politika ile mutlak ve nispi yoksullukla mücadele, artan gelir eşitsizliğinin azaltılması, otomasyon ve teknolojik ilerleme temelli iş kaybının oluşturacağı kitlesel işsizlikle mücadele edilmesi ve özellikle mevcut karmaşık sosyal refah sistemlerinin reformize edilmesini amaçlamaktadırlar. Ayrıca bu politika ile gelir dağılımında cinsiyet eşitsizliği, insan onuruna yakışmayan ve sömürücü işlerin ortadan kaldırılması, gönüllü sosyal işlere talebin artması ve insanların kendilerine daha fazla yatırım yapma imkânlarının doğması gibi olumlu sonuçlar elde edileceği de düşünülmektedir.

Ancak ETG fikrinin karşıtları ise bu uygulama ile mevcut emeğin çalışma azminin kırılabacağı ve tembelliği teşvik edeceği, enflasyona neden olacağı, kişilerin ücretler üzerindeki taleplerini azaltacağı için ücretler genel seviyesini düşüreceği ve en fazla destek bulan kanıt olarak ta ETG uygulamasının mali açıdan çok büyük bir yük getireceği ve uzun dönemde uygulanmasının imkânsız olduğunu ileri sürmektedirler.

Söz konusu argümanların test edilmesi ve ETG'nin gerçek etkilerinin araştırılmasına yönelik birçok pilot uygulama hayata geçirilmiştir. ETG fikrine en yakın olarak İran (2010-2016) ve Moğolistan'da (2010-2012) tüm nüfusu kapsayan nakit transferi programları uygulanmıştır. Bu uygulama sonuçları ETG'nin hakkındaki teorik tartışmaları doğrulayıcı sonuçlar elde edilmesi açısından oldukça önemli çıktılar ortaya koymuştur.

Diğer yandan farklı yıllarda ABD, Çin ve Hindistan gibi ülkelerde kısmi bölgesel ETG uygulamaları hayata geçirilmiştir. Bu uygulamalarda belirli bir bölgenin halkına sürekli bir nakit transferi sağlanmıştır. Bunlar içerisinde Alaska Temettü Fonu en uzun soluklu ve devam etmekte olan uygulamadır. Bu nedenle Alaska Temettü Fonu'nun etkileri üzerinde ETG fikri bağlamında oldukça fazla çalışma yapılmıştır. Ayrıca 2. Bölümde detaylı bir şekilde yer alan içlerine Finlandiya ve İspanya gibi gelişmiş ekonomilerinde yer aldığı ülkelere pilot uygulamalar yapılmıştır. Hindistan ve Namibya gibi ülkelerde ki pilot uygulamalar yoksulluk ve buna bağlı sosyo-ekonomik sonuçlara odaklanırken, Güney Kore,

İspanya ve Kanada'daki uygulamalar yoksulluğun yanı sıra girişimcilik, ruhsal ve bedensel gelişim ve bireysel gelişime yönelik eğitim ve diğer faaliyetlerin devamı gibi çıktılarına odaklanmışlardır.

Bütün bu ülke çapında, lokal ve pilot olarak uygulanan nakit transferlerine ilişkin yapılan çalışmalara baktığımızda, ETG fikrine karşı destekçilerin ve karşıtların yönelttiği argümanlara ilişkin belirli oranda ikna edici sonuçlara ulaşılmış olduğu görülmektedir.

ETG'nin çalışmamayı teşvik edeceği yönündeki argümana ilişkin olarak nakit transferleri üzerine yapılan çalışmalarda, çalışma çağındaki yetişkinlerin işe katılımına dair sonuçlar, nakit transferlerine dair iddia edildiği şekliyle anlamlı bir etkiden bahsedilemeyeceğini ortaya koymuştur. Sonuçlar, aksine yardımlardan faydalananların çalışma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çalışma saatlerinde gözlemlenen sınırlı azalma, çalışma çağındaki işçiler arasında geçici ücretli emeğin azalması, bakım sorumlulukları olan kadınların çalışmayı azaltması ve emekliliği hak etmiş ama çalışan yaşlıların sayısında bir azalmaya işaret etmektedir. Ayrıca eğitimini gelir kaygısı nedeniyle bırakmış olan gençlerde nakit transferi sayesinde eğitim hayatına devam etme yönünde karar değişiklikleri nedeniyle çalışma saatlerinde azalmalar gözlemlenmiştir. Alaska Temettü Fonu ve İran İslam Cumhuriyeti'nin nakit transferi programına ilişkin araştırmalardan elde edilen veriler, genel olarak evrensel nitelikteki bir nakit transferi programı kapsamında yapılan düzenli ödemelerin ücretli işe katılım üzerinde önemli bir etkiye yol açmadığını ortaya koymuştur. 1960 ve 80'lerdeki ABD ve Kanada da uygulanan minimum gelir garantisi deneyleri ve negatif gelir vergisi uygulamalarına ilişkin yapılan araştırmalarda genel olarak işe katılımı hiçbir etkiye rastlanmamış, bazı durumlarda ise orta derecede azalmaya dair kanıtlar ortaya konmuştur. Bu azalmanın ortaya çıktığı yerlerde kadınlar için transfer miktarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, ETG'nin çalışmamayı teşvik edeceği yönündeki argümanlar evrensel temel gelir deneylerine ilişkin sonuçları genellikle abartarak kullanmaktadırlar. Dahası, çalışma saatlerinde azalma ile işgücünden çıkış arasında fark olması nedeniyle çalışma saatlerinin azaltılması, ekonomi için salt kötü bir şey olarak değerlendirilmesi doğru değildir. İnsanların çalışma saatlerini kısaltması, doğru üniversiteyi, doğru işi aramak, kişinin sağlığına yönelik faaliyetlere daha fazla dikkat etmek vb. işler için daha fazla zaman ayırmak

anlamına gelebilir. Uzun vadede bu faaliyetlerle ilişkili çalışma saatlerinde azalma kişinin verimliliği artırarak ülke ekonomisi üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkarabilir.

İşsizlik ve kayıt dışı istihdamı artıracak yönündeki argümanlara ilişkin olarak nakit transferi uygulamalarının sonuçları üzerine yapılan çalışmalarda anlamlı bir etkiden bahsetmek mümkün değildir. Gelir testi ve çalışma zorunluluğu olan sosyal yardım programlarına göre karşılıksız ve koşulsuz nakit transferlerinin daha olumlu sonuçlar ortaya koyduğu gözlemlenmektedir.

ETG'nin ücretler üzerindeki etkisi açısından yapılan çalışmalarda ücretlerde kayda değer bir artış gözlemlenmiştir. Temel gelirin uygulanmasının, içsel motivasyonu yüksek işler için işgücü arzını artırabileceği ve iç motivasyonu düşük işler için işgücü arzını azaltabileceği görülmüştür.

Yoksulluk ve gelir dağılımına yönelik etkileri açısından ETG benzeri uygulamalara baktığımızda çok anlamlı sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Namibya'da uygulanan pilot uygulama sonuçlarına göre yoksulluk % 86 dan % 68 e inmiştir. Ayrıca temel gelir ödemesini hariç tuttuğumuzda ortalama gelir % 29 artmıştır. Hindistan ve Namibya'daki ETG pilot uygulamaları, faydalanıcılar ve aileleri üzerinde gıda ve beslenmenin iyileştirilmesi, sağlık sonuçları, okula kaydolma gibi değişkenleri olumlu yönde etkilerken çocuk işçiliğinde belirgin bir azalma sağlamıştır. Kenya uygulamasına ilişkin ise, kontrol grubundaki hane halklarına göre faydalanıcılar arasında yoksulluk açığında yüzde 7'lik bir azalma ortaya çıkmıştır.

Ancak ETG benzeri uygulamalar ile pilot uygulamaların ETG'nin sonuçlarının ölçümünde bize yardımcı olacağı gerçeğini kabul etmekle birlikte tam bir ETG'nin uzun dönemde uygulanması sonucu ortaya çıkacak etkileri net olarak tahmin etmek oldukça güçtür. İnsan davranışlarının uzun dönemde tepkileri farklılaşabilmekte ve özellikle ekonomik koşullarla ilintili birçok sosyal değişkenin bu süreçte nasıl bir etkileşim içinde olacağı da belirsizlik içermektedir. Dolayısıyla karşıtların argümanları teorik olarak geçerliliğinin sürdürmekte ve bunların doğrulanması veya yanlışlanması için daha kapsamlı ve uzun soluklu deneylere veya uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

ETG bağlamında yoksulluk, gelir dağılımı ve işsizlik açısından Türkiye'ye baktığımızda, son yıllarda sosyal yardımlarda ve ücretlerdeki görece artışa rağmen eşitsizliğin azalmaması yapısal olarak bireysel gelir eşitsizliğinin devam ettiğini göstermektedir. GINI katsayısına baktığımızda 2015 yılına kadar azda olsa düşüş eğilimi gösterse de son yıllarda yeniden artışa geçmiş ve 2020 yılı itibariyle 0,41 seviyesine yükselmiştir. Bu oran OECD ülkeleri içerisinde son dördüncü sırada yer almakta ve 0,33 olan ortalamanın oldukça üstünde seyretmektedir. Görece yoksulluk açısından baktığımızda ülkemizde medyan gelirin % 40'ına göre yıllar itibariyle yoksulluk oranı 2012 yılına kadar düşüş seyri göstermiş olsa da 2018 yılından sonra tekrar artış trendine girmiş ve 2019 yılında nüfusun % 21'i medyan gelirin % 40'ından az bir gelirle yaşamlarını sağlamışlardır. Türkiye için 2019 yılı için mutlak yoksulluk sınırı 6,543 TL iken bu rakam 2020 yılı için 7,229 TL'dir. 2018'de nüfusa oranla yüze 8,5'e kadar düşen mutlak yoksul oranı 2019 yılında 10,2'ye ve 2020 yılında 12,2 ye yükselmiştir. (Dünya bankası Türkiye Ekonomik İzleme Raporu)

Çalışmanın 3. Bölümünde detaylı olarak incelediğimiz, 1923'ten 2019 yılına kadar işsizlik oranlarına baktığımızda işsizlikte sürekli bir artış olduğu görülmekte ayrıca 2000'li yıllarda sürekli büyümeye rağmen tek haneli işsizlik rakamları istisnai bir durum arz etmektedir. Dolayısıyla Türkiye açısından yüksek işsizlik olgusu ekonomik ve sosyal açıdan devamlılık arz eden bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Sürekli işsizlik olgusu toplumun belirgin bir kısmının sürekli gelirden yoksun kalması anlamına gelmektedir. ETG açısından baktığımızda geliri olmayan kesimlerin işsizlik karşısında temel güvenliklerinin sağlanması önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Türk sosyal koruma sistemi (social protection system) prime dayalı sosyal sigorta ve genel sağlık sigortası sistemi, yine prime dayalı işsizlik sigortası sistemi ve tamamıyla genel bütçeden finanse edilen sosyal yardımlardan oluşmaktadır. Ancak prime dayalı sosyal sigorta sisteminin gelirleri giderlerini karşılamamaktadır. Bunun yanı sıra çalışma süreleri ve ödenen prim miktarı baz alınarak hesaplanan yaşlılık, ölüm vd. aylıkların belirli limitlerin altında kalması durumlarında değişik tarihlerde söz konusu taban aylıklar artırılmıştır. Dolayısıyla sosyal güvenlik emekli ödemeleri tahsil edilen primden bağımsız olarak, özellikle düşük aylıklar açısından sosyal yardım niteliği taşımaktadır. Türkiye de uygulanan "Pay as you go"(Law 2009) sistemi açısından düşünüldüğünde tüm sosyal güvenlik ödemelerinin çalışanlardan alınan primlerle karşılanabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle

alınan primlerle ödenen aylıklar arasındaki aktüeryal dengenin bozulmuş olması nedeniyle sosyal sigorta sistemine yapılan açık finansmanı ve diğer ödemeler (Devlet katkısı, faturalı ödemeler ve ek karşılıklar ile ek ödemeler) kişilere karşılıksız nakit transferi niteliği taşımaktadır. Çalışmanın analiz kısmında belirlediğimiz senaryolar için, 2019 yılı toplam kişilere nakit transferleri toplam tutarı 272.38 Milyar TL, toplam sosyal yardım tutarı 33.94 Milyar TL olarak hesaplanmıştır.

Bu bağlamda Türkiye için 2019 yılı itibariyle tüm ülke vatandaşlarını kapsayan ve farklı ödeme miktarlarını içeren 5 farklı ETG senaryosu kurgulanmıştır.

Senaryolarda ödeme miktarı olarak 2019 yılı için TÜİK tarafından yayımlanmış olan medyan gelirin % 40'ı ve % 50'si belirlenmiştir. Bu senaryoların gelir dağılımı ve yoksulluk üzerindeki etkisi "TÜİK Hane halkı Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi 2019" mikro veri seti üzerinden hesaplanmıştır.

Çalışma sonuçlarımıza göre, göreceli yoksullukta ciddi azalma ortaya çıkmıştır.

Medyan Gelirin Yüzdesi	2019 Yılı	A	B	C	D	E
% 40'ın Altındaki Nüfus	8,31	0,49	0,30	0,21	0,12	0,12
% 50'nin Altındaki Nüfus	14,42	2,37	2,20	1,33	1,11	1,67
% 60'ın Altındaki Nüfus	21,31	7,29	7,51	5,25	5,30	6,79

Ortalama ve medyan gelire baktığımızda 2019 yılı gerçekleşen ortalama gelir 28.522 iken en düşük senaryo olan A senaryosunda bu sayı 38.642 TL'ye en yüksek olan E senaryosunda ise 40.809 TL'ye yükselmektedir. Medyan gelirde ise 2019 yılı için gerçekleşen sayı 21.584 TL iken en düşük A senaryosunda 31.786 TL'ye en yüksek olan E senaryosunda ise 33.886 TL'ye yükselmektedir.

		Senaryolar				
	2019 Yılı	A	B	C	D	E
Ortalama Gelir (TL)	28.522	38.642	40.667	41.291	43.738	40.809
Medyan Gelir (TL)	21.584	31.786	33.826	34.488	36.914	33.886

Medyan ve ortalama gelirin artmasına rağmen görelî yoksulluğun azalması refahta ciddi bir artışla birlikte görelî yoksulluğun azaldığına işaret etmektedir.

Gelir dağılımı açısından çalışmanın sonuçlarına baktığımızda, 2019 yılı için 0,395 olan GINI katsayısı tüm senaryolarda ciddi düşüş göstermiştir. D senaryosunda 0,258 seviyesi ile en düşük GINI kat sayısına ulaşılmıştır. GINI katsayısındaki sonuçlara paralel olarak P80/P20 oranında yarı yarıya bir azalma hesaplanmıştır. Bu azalış P90/P10 oranında daha da fazladır.

	GINI Katsayısı	P80/P20 oranı	P90/P10 oranı
2019 Yılı İçin Yayınlanmış	0,395	7,41	13,04
A Senaryosu için Hesaplanan	0,285	3,88	5,66
B Senaryosu için Hesaplanan	0,278	3,5	5,44
C Senaryosu için Hesaplanan	0,266	3,75	5,03
D Senaryosu için Hesaplanan	0,258	3,4	4,83
E Senaryosu için Hesaplanan	0,275	3,69	5,32

Tüm bu sonuçlar göstermektedir ki ETG ile yoksullukla mücadelede oldukça etkin sonuçlar elde edilmekte gelir dağılımı eşitsizliğinde ise ciddi bir azalma sağlanmaktadır. Ancak burada en önemli soru bu sonuçların nasıl bir mali yükü sağlandığıdır. Her senaryonun 2019 yılı rakamları ile mali büyüklüğüne baktığımızda ise;

Senaryolar	EK Mali Yükün GSYH'ye Oranı	GINI Katsayısı	% 40'ın Altındaki Nüfus	% 50'nin Altındaki Nüfus
A	7,9%	0,285	0,49	2,37
B	11,4%	0,278	0,30	2,2
C	13,4%	0,266	0,21	1,33
D	17,0%	0,258	0,12	1,11
E	14,2%	0,275	0,12	1,67

Senaryoların yoksulluk ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda en uygulanabilir senaryo A iken en etkin senaryo C olarak karşımıza çıkmaktadır. Senaryoların GSYH'ye oranları baktığımızda A senaryosunun en düşük orana sahip olduğu görülmektedir.

ETG'nin uygulanabilirliğinin en önemli kısıtlarından birisi olan finansman sorununun çözümü, sadece sosyal transfer sisteminin yeniden yapılandırılmasını değil aynı zamanda vergi sisteminin de önemli bir şekilde revize edilmesini gerektirmektedir. Özellikle ikincil dağılımın en önemli aracı olan vergi sisteminin 1980'lerden itibaren dolaylı vergiler üzerinden bütçenin finansmanına yönelmesi, gelir dağılımının bozulmasında önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle ETG'nin finansmanında dolaylı vergilerin yerine diğer vergi türleri ön plana çıkmaktadır. Gelir vergisi ve servet vergileri ETG'nin finansmanında ilk sıralarda önerilmektedir. Ancak ülkemiz gibi kayıt dışılığın fazla olduğu ve ücretlerin düşük olduğu ülkelerde gelir vergisi potansiyeli oldukça düşük kalmaktadır. Dolayısıyla vergi oranlarını artırmak yoluyla bütçeye kaynak oluşturmak oldukça zor olmakta bunun yerine servetin sisteme dâhil edildiği ve özellikle kayıt dışılığın ortadan kaldırıldığı sistemsel reformlar yoluyla ETG finansmanı önerilmektedir.

Son yıllarda temel gelir, siyasi tartışmaların kıyısında yer alan bir politik kavramdan dünya çapında sıkça tartışılan bir politikaya dönüşmüştür. Buna rağmen, konu hakkında yapılan akademik araştırmalar, çoğunlukla normatif ve tanımlayıcı bir bakış açısının ötesine geçmemiştir. Bununla birlikte temel gelirin artan işgücü piyasası risklerine dönük bir politika aracı olduğuna dair ortak bir anlatı olmasına rağmen, mevcut araştırmalar risk

altındakilerin temel bir gelirin uygulanmasını desteklediğine dair genel bir kanaat bulunmamaktadır.

Dijitalleşmedeki küresel gelişmeler, demografi, küreselleşme ve iş organizasyonundaki değişimlerle birleştiğinde çalışma yaşamının yapısını ve doğasını kalıcı olarak değiştirmektedir. Yeni bir teknolojik değişim dalgası, işgücü piyasalarını gelişimi için yeni zeminler oluşturmakta, ancak aynı zamanda gelecekteki iş kayıplarıyla ilgili endişelerin artmasına neden olmaktadır. Herkes için etkili gelir güvencesinin nasıl sağlanacağı sorusu, özellikle otomasyondaki gelişmelerden işleri olumsuz etkilenecek olanlar için, bu küresel eğilimlerle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. ETG, bu büyüyen soruna olası bir çözüm olarak öne çıkmaktadır. Özgür seçim, iş esnekliği ve girişimcilik ruhunun teşviki gibi olumlu sinerjiler yaratabilecek kişisel gelişimin kilit alanlarına ve bir kişinin sahip olması gereken temel haklar için genel bir destek çerçevesi sağlamasına olanak sunacağı için oldukça cazip görünmektedir.

Kuşkusuz Evrensel Temel Gelir uygulanmadan önce kısmi temel gelir yâda aşamalı olarak evrenselliğin hayata geçirildiği bir yöntem uygulanabilir. Zaten pandemi süreci gelişmekte olan ekonomilerde kısmi temel gelir fikrini bir politika aracı olarak meşru kılmıştır. Dolayısıyla çalışmada olası senaryolar ortaya konularak, ETG'nin tüm koşullarının yerine getirilmesi durumunda ortaya çıkacak maliyet ve bu uygulamanın olası etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Nihai olarak bakıldığında, Türkiye için mevcut yoksulluk, işsizlik ve gelir dağılımı sorunları bağlamında ETG çok önemli bir alternatif politika aracı olarak gün geçtikçe önemini artırmaktadır. Özellikle iş gücüne katılım oranı % 53 olması ve bu çalışabilir nüfusun yarısının istihdamda yer bulabilmesi, toplam 83 milyonluk ülke nüfusunun 27 milyonu çalışırken geri kalanların bir şekilde istihdam dışında gelirlere bağımlı olması ETG'yi zorunlu kılmaktadır. Yıllarca ekonomik büyüme sağlanmasına rağmen üretilen refahın toplumun tamamına yayılımını sağlayamayan üretim süreçleri bölüşüm sorununun çözümünde ikincil dağıtım mekanizmalarını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ekonomiler açısından ETG fikrinin popüler kılan teknolojik işsizliğin de Türkiye için yakın gelecekte mevcut sorunlara eklenmesi halinde ETG'nin uygulanması için siyasi ve ekonomik koşulların oluşturulması elzem bir konu haline gelecektir.

Çalışmada ortaya koyduğumuz şekliyle ETG'nin uygulanmasında en büyük engel kuşkusuz finansman sorunu olmaktadır. Mevcut refah politikası araçlarından sosyal sigorta ve sağlık sigortasının tamamlayıcısı olarak uygulanacak bir ETG, hedeflediği amaçları itibariyle başarılı olabilecektir. Ancak diğer sosyal yardım programları ve nakit transferlerini içeren politikaların bütüncül bir şekilde düzenlenmesi ve finansman açısından adil ve toplumun tamamını kapsayacak, tüm ekonomik faaliyetleri içerecek bir vergi sisteminin mevcut teknolojik ilerlemelerin de sağlayacağı avantajlar ile reformize edilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda mevcut kamu harcamalarının ekonomik etkinlik açısından değerlendirildiğine, birçok harcama kaleminden tasarruf yapılarak elde edilecek kaynağın ETG'nin finansmanında kullanımı önemli bir kaynak oluşturacaktır. Senaryoların yoksulluk ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda en uygulanabilir senaryo A iken en etkin senaryo C olarak karşımıza çıkmaktadır. Senaryoların GSYH'ye oranları baktığımızda A senaryosunun en düşük orana sahip olduğu görülmektedir. TÜİK'in hesapladığı "sosyal koruma harcamalarının" GSYH içindeki payının yaklaşık %12,4; prime dayalı sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası ödemeleri hariç sosyal transfer tutarının GSYH içindeki payının yaklaşık %5,4 gerçekleştiği düşünüldüğünde % 7,9'luk ek bir maliyet doğuran ETG senaryosu (A) mali açıdan çok imkânsız gözükmemektedir.

KAYNAKLAR

- Ackerman, B., Alstott, A., & Van Parijs, P. (2006). *Redesigning distribution. Basic Income and Stakeholder Grants as Cornerstones for an Egalitarian Capitalism*, (London & New York: Verso (Real Utopias), 2005). 91-95
- Ackerman, B. A., ve Alstott, A. (2000). *The Stakeholder Society*. New Haven; London: Yale University Press.
- Akee, R., Copeland, W., Costello, E. J., Holbein, J. B., & Simeonova, E. (2018). “Family income and the intergenerational transmission of voting behavior: evidence from an income intervention”. *National Bureau of Economic Research*.
- Alvaredo, F., Lucas C., Piketty T., Saez E., ve Zucman G.. (2019). *Dünya Eşitsizlik Raporu 2018*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Andre C.. (2019). “Spain: The Barcelona B-MINCOME Experiment Publishes Its First Results”. *BIEN — Basic Income Earth Network*. Web:<https://basicincome.org/news/2019/09/spain-the-barcelona-b-mincome-experiment-publishes-its-first-results/> adresinden 05 Aralık 2020 tarihinde alınmıştır.
- Arntz, M., Gregory, T., & Zierahn, U. (2016). “The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries: A Comparative Analysis”. *OECD Working Papers*. <https://doi.org/10.1787/5jlz9h56dvq7-en>.
- Asen, E. (2020a). Corporate tax rates around the world, 2020. The Tax Foundation. Web:<https://taxfoundation.org/publications/corporate-tax-rates-around-the-world/> adresinden 29 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Asen, E. (2020b). “Capital Gains Tax Rates in Europe”. *Tax Foundation*. Web:<https://taxfoundation.org/capital-gains-tax-rates-in-europe-2020/> adresinden 29 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Atkinson, A. B. (1996). “The Case for a Participation Income”. *The Political Quarterly* 67(1):67-70. doi: 10.1111/j.1467-923X.1996.tb01568.x.
- Atkinson, A. B. (1998). *Poverty in Europe*. Oxford, UK ; Malden, Mass: Blackwell.
- Atkinson, A. B. (2015). *Inequality: what can be done?* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Atkinson, A. B. (1996). *Incomes and the Welfare State: Essays on Britain and Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Atkinson, A. B. (2011). Basic income: ethics, statistics and economics. In *Paper based on presentation made at Basic Income and Income Redistribution workshop, Centre for Research in Economic Analysis, University of Luxembourg*.
- Autor, D., Dorn, D., Katz, L. F., Patterson, C., & Van Reenen, J. (2020). "The fall of the labor share and the rise of superstar firms". *The Quarterly Journal of Economics*, 135(2), 645-709.
- Autor, D. H. (2015). "Why Are There Still So Many Jobs? The History and Future of Workplace Automation". *Journal of Economic Perspectives*, 29(3):3-30. doi: 10.1257/jep.29.3.3.
- Azuara, O., & Marinescu, I. (2013). "Informality and the expansion of social protection programs: Evidence from Mexico". *Journal of health economics*, 32(5), 938-950. doi: 10.1016/j.jhealeco.2013.07.004.
- Badenes Plá, N., Gambau-Suelves, B., & Navas Román, M. (2019). *Distributional and welfare effects of replacing monetary benefits with universal basic income in Spain* (No. EM8/19). EUROMOD Working Paper.
- Baird, S., McKenzie, D., & Özler, B. (2018). "The effects of cash transfers on adult labor market outcomes". *IZA Journal of Development and Migration*, 8(1), 1-20.
- Bali, S., & Yayli, G. (2019). "Karbon Vergisinin Türkiye'de Uygulanabilirliği", *1. Third Sector Social Economic Review*, 54(1), 302-319. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.03.1104.
- Banerjee, A. V., Hanna, R., Kreindler, G. E., & Olken, B. A. (2017). "Debunking the stereotype of the lazy welfare recipient: Evidence from cash transfer programs". *The World Bank Research Observer*, 32(2), 155-184. doi: 10.1093/wbro/lkx002.
- Banks, J., & Mazzona, F. (2011). "The effect of childhood education on old age cognitive abilities: evidence from a Regression Discontinuity design". *Institute for Fiscal Studies Working Paper*, 4(11).
- Baranzini, A., Goldemberg, J., & Speck, S. (2000). "A future for carbon taxes". *Ecological economics*, 32(3), 395-412. doi: 10.1016/S0921-8009(99)00122-6.
- Barbosa, A., & Corseuil, C. (2014). "Conditional cash transfer and informality in Brazil". *IZA Journal of Labor & Development*, 3, 1-18. doi: 10.1186/s40175-014-0024-0.
- Barclay, C., McLachlan, J., & Paterson, M. (2019). *Exploring the practicalities of a Basic Income pilot*. Basic Income Earth Network 2018 World Congress.
- BBC. (2016). Switzerland's voters reject basic income plan. Web: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36454060> adresinden 28 Mayıs 2020 tarihinde alınmıştır.

- Cooke, J., & De Wispelaere, J. (2020). "Basic income and pandemic preparedness". *Green European Journal*, 18.
- Basic Income Grant Coalition - Namibia. (2020). "Basic Income Grant Coalition - Namibia". Web: <http://www.bignam.org/> adresinden 29 Kasım 2020 tarihinde alınmıştır.
- Basic Income Scotland. 2021. "Basic Income Scotland". Web: <https://www.basicincome.scot> adresinden 18 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Bastagli, F. (2019). "Universal basic income and work". *Exploring Universal Basic Income*, 99-123. doi:1596/978-1-4648-1458-7.
- Bastagli, F., Hagen-Zanker, J., Harman, L., Barca, V., Sturge, G., Schmidt, T., & Pellerano, L. (2016). "Cash transfers: what does the evidence say". *A rigorous review of programme impact and the role of design and implementation features*. London: ODI, 1(7).
- Berg, S., Siebrits, F. K., & Lekezwa, B. (2010). "Efficiency and equity effects of social grants in South Africa". *Stellenbosch University, Department of Economics*.
- Biçerli, M. K. (2004). *İşsizlikle mücadelede aktif istihdam politikaları*. TC Anadolu Üniversitesi.
- Biçerli, M. K. (2019). *Çalışma ekonomisi*. Beta Basın Yayın Dağıtım.
- B-Mincome, (2021), Combining Guaranteed Minimum Income and Active Social Policies in Deprived Urban Areas. Web: <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities/barcelona> adresinden 05 Aralık 2020 tarihinde alınmıştır.
- Boitano, G., & Abanto, D. F. (2019). "The informal economy and its impact on tax revenues and economic growth. The case of Peru, Latin America and OECD countries (1995–2016)". 360: *Revista de Ciencias de la Gestión*, (4), 128-157. doi: 10.18800/360gestion.201904.005.
- Bonato, L. (2008). "Money and inflation in the Islamic Republic of Iran". *Review of Middle East Economics and Finance*, 41-58. Doi: 10.2202/1475-3693.1051.
- Bonciu, F. (2018). "Possible Implications of Universal Basic Income and Universal Basic Assets on Economic Growth and Development". *Global Economic Observer*, 6(1), 88-93.
- Bosch, M., & Manacorda, M. (2012). "Social policies and labor market outcomes in Latin America and the Caribbean: a review of the existing evidence". 32. *Centre for Economic Performance*, LSE.
- Brewer, M. (2003). "The New Tax Credits". *The Institute for Fiscal Studies*, 18.

- Browne, J., & Immervoll, H. (2017). "Mechanics of replacing benefit systems with a basic income: comparative results from a microsimulation approach". *The Journal of Economic Inequality*, 15(4), 325-344. doi: 10.1007/s10888-017-9366-6.
- Burtless, G. (1986). The work response to a guaranteed income: A survey of experimental evidence. In *Conference Series;[Proceedings]* (Vol. 30, pp. 22-59). Federal Reserve Bank of Boston.
- Calnitsky, D., & Latner, J. P. (2017). "Basic income in a small town: understanding the elusive effects on work". *Social Problems*, 64(3), 373-397. doi: 10.1093/socpro/spw040.
- Case, A., & Deaton, A. (2015). "Rising morbidity and mortality in midlife among white non-Hispanic Americans in the 21st century". *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(49), 15078-15083.
- Chung, D. (2010). "Basic Income Grants Alleviate Poverty in Namibia | Carnegie Council for Ethics in International Affairs". Web: https://www.carnegiecouncil.org/publications/archive/policy_innovations/briefings/000163 adresinden 09 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- Clark, T. G. (2014). Universal Basic Income vs the current welfare system. Web: <https://anotherangryvoice.blogspot.com/2014/08/universal-basic-income-sanctions.html> adresinden 3 aralık 2019 tarihinde alınmıştır.
- Clasen, J., & Siegel, N. A. (Eds.). (2007). *Investigating welfare state change: the 'dependent variable problem' in comparative analysis*. Cheltenham, UK ; Northampton. Edward Elgar Publishing.
- Clifford, C. (2018). "Billionaire Richard Branson: America Should Give out Free Cash to Fix Income Inequality". CNBC. Web: <https://www.cnbc.com/2018/07/02/virgin-groups-richard-branson-on-universal-basic-income.html> adresinden 25 Nisan 2021 tarihinde alınmıştır.
- Cole, G. D. H. (1929). *The next Ten Years in British Social and Economic Policy*. London. Macmillan.
- Colombino, U. (2015). Five crossroads on the way to basic income. An Italian tour. *Italian Economic Journal*, 1(3), 353-389. doi: 10.1007/s40797-015-0018-3.
- Crawford, C., & Cribb, J. (2013). Reading and maths skills at age 10 and earnings in later life: a brief analysis using the British Cohort Study. Web: <https://www.ifs.org.uk/publications/6624> adresinden 13 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.
- Cunliffe, J., & Erreygers, G. (2004). *The Origins of Universal Grants: An Anthology of Historical Writings on Basic Capital and Basic Income*. Palgrave Macmillan UK.

- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları*, Sayı: 59, 2010/2, s. 89–132.
- Daidone, S., Dewbre J., Covarrubias K., ve Davis B.. (2015). “Lesotho Child Grants Programme: 24-month impact report on productive activities and labour allocation”. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*
- David, H., Dorn, D., & Hanson, G. H. (2013). “The China Syndrome: Local Labor Market Effects of Import Competition in the United States”. *American Economic Review* 103(6):2121-68. doi: 10.1257/aer.103.6.2121.
- Eurostat. 2020. “Database - Social protection - Eurostat”. Web:<https://ec.europa.eu/eurostat/web/social-protection/data/database> adresinden 2 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- Davala, S., Jhabvala, R., Standing, G., & Mehta, S. K. (2015). *Basic income: A transformative policy for India*. London, Bloomsbury Publishing.
- De Wispelaere, J. (2015). “An income of one’s own? The political analysis of universal basic income”. *Tampere University Press*.
- Desai, R. M., & Kharas, H. (2017). “Is a growing middle class good for the poor? Social policy in a time of globalization”. *Global Economy & Development* (Working Paper 105). doi: 10.13140/RG.2.2.29736.62722.
- Devereux, S., Masset, E., Sabates-Wheeler, R., Samson, M., Rivas, A. M., & te Lintelo, D. (2017). “The targeting effectiveness of social transfers”. *Journal of Development Effectiveness*, 9(2), 162-211. doi: 10.1080/19439342.2017.1305981.
- Doucouliağos, H., & Stanley, T. D. (2009). “Publication selection bias in minimum-wage research? A meta-regression analysis”. *British Journal of Industrial Relations*, 47(2), 406-428. doi: 10.1111/j.1467-8543.2009.00723.x.
- Durak, Ş., & Vedat, K. (2014). “Türkiyede İşsizlik ve İşsizliği Azaltmaya Yönelik Politikalar: Tarihsel Bir Bakış”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(2), 55-73.
- Durmuş, M. (2021). Servet vergisi neden ve nasıl alınmalı? [<https://t24.com.tr/yazarlar/mustafa-durmus/servet-vergisi-neden-ve-nasil-alinmali-8-halk-vergi-yuku-altinda-eziliyor-vergi-rekortmenleri-isimlerini-gizliyor,29714>]. (Erişim: 03 Nisan 2021)
- Dünya Bankası. 2020. “Türkiye Ekonomi Monitörü: Dalgalar Arasında Yön Bulmak”. Dünya Bankası. Web: <https://www.worldbank.org/tr/country/turkey/publication/economic-monitor> adresinden 10 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.

- Edin, K., & Shaefer, H. L. (2015). *\$2.00 a day: Living on almost nothing in America*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Egger, D., Haushofer, J., Miguel, E., Niehaus, P., & Walker, M. W. (2019). *General equilibrium effects of cash transfers: experimental evidence from Kenya* (No. w26600). National Bureau of Economic Research.
- Eğilmez, M. (2019). “Türkiye’de Gelir Dağılımı, GINI Katsayısı ve Yoksulluk Oranları” Web: <http://www.mahfiegilmez.com/2019/09/turkiyede-gelir-daglm-GINI-katsays-ve.html> adresinden 29 Mayıs 2020 tarihinde alınmıştır.
- Enami, A., ve Lustig N. (2018). The Wrecking Force of Inflation: How the Universal Cash Transfer in Iran Has Lost Its Poverty Reduction Impact. *Economic Research Forum* (ERF). Web: <https://erf.org.eg/publications/the-wrecking-force-of-inflation-how-the-universal-cash-transfer-in-iran-has-lost-its-poverty-reduction-impact/> adresinden 18 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Erçakar, M. E ve Güvenoğlu, H. (2018). “Türkiye’de Gelir Dağılımı Ve Sosyal Koruma Harcamalarına Bir Bakış”. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 38-53.
- Erdoğan, M. M. (2018). “Universal Basic Income in the Coming Fourth Industrial Revolution Era: Evaluation of Some Preliminary Experiments”. In *10 Years After the Great Recession: Orthodox versus Heterodox Economics: 9. International Conference on Political Economy* (p. 285).
- Erkuş, H., & Karagöz, K. (2009). “Türkiye’de kayıt dışı ekonomi ve vergi kaybının tahmini”. *Maliye Dergisi*, 156, 126-140.
- Erreygers, G., & Cunliffe, J. (2006). “Basic income in 1848”. *Basic Income Studies*, 1:7 doi: 10.2202/1932-0183.1025.
- European Foundation for the Improvement of Living Working Conditions. (2020). Living, Working and COVID-19: First Findings, April 2020. Web: <https://www.voced.edu.au/content/ngv:86390> adresinden 12 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Evans, W. N., & Moore, T. J. (2011). “The short-term mortality consequences of income receipt”. *Journal of Public Economics*, 95(11-12), 1410-1424. 10.1016/j.jpubeco.2011.05.010.
- Fitzpatrick, T. (1999). *Freedom and security: An introduction to the basic income debate*. Springer. Palgrave Macmillan UK.
- Ford, M. (2016). *Rise of the Robots: Technology and the Threat of a Jobless Future*. First paperback edition. New York: Basic Books.

- Francesse, M., & Prady, D. (2018). *Universal basic income: debate and impact assessment*. International Monetary Fund.
- Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). "The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation?". *Technological forecasting and social change*, 114, 254-280. doi: 10.1016/j.techfore.2016.08.019.
- Fromm, E., & Anderson, L. A. (2017). *The sane society*. Routledge.
- Gamel, C., Balsan, D., & Vero, J. (2006). The impact of basic income on the propensity to work: Theoretical issues and micro-econometric results. *The Journal of Socio-Economics*, 35(3), 476-497. doi: 10.1016/j.socec.2005.11.025.
- Gates, Bill. 2017. Bill Gates thinks we should tax the robot that takes your job. Web: <https://www.youtube.com/watch?v=nccryZOcrUg>, internet adresinden 09.07.2021 tarihinde alınmıştır.
- Gentilini, U. (2020). 5 Lessons for Using Universal Basic Income during a Pandemic. *Future Development-Brookings Institution blog*. March, 13. Web: <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2020/03/13/5-lessons-for-using-universal-basic-income-during-a-pandemic/> adresinden 23 Mayıs 2020 tarihinde alınmıştır.
- Gentilini, U., Grosh, M., Rigolini, J., & Yemtsov, R. (Eds.). (2020). *Exploring universal basic income: A guide to navigating concepts, evidence, and practices*. World Bank Publications.
- Gentilini, U., Grosch, M., & Yemtsov, R. (2020). *The idea of Universal Basic Income. Exploring universal basic income. Washington DC: World Bank*, 17-72.
- Gibson, M., Hearty, W., & Craig, P. (2020). "The public health effects of interventions similar to basic income: a scoping review". *The Lancet Public Health*, 5(3), e165-e176. doi: 10.1016/S2468-2667(20)30005-0.
- Gilroy, B. M., Heimann, A., & Schopf, M. (2013). "Basic income and labour supply: The German case". *Basic Income Studies*, 8(1), 43-70.
- GiveDirectly. (2021). Basic Income Kenya Study. Web: <https://www.givedirectly.org/ubi-study/> adresinden 29 Kasım 2020 tarihinde alınmıştır.
- Goldsmith, M. (1997). "Universal basic income and the concept of citizenship". *Social Policy Journal of New Zealand*, 45-54.
- Goldsmith, O. S. (2011). "The Alaska Permanent Fund Dividend: A case study in the direct distribution of resource rent. Report". *Institute of Social and Economic Research, University of Alaska Anchorage*. Web:

<https://scholarworks.alaska.edu/handle/11122/4161>internet adresinde 10.05.2021 tarihinde alınmıştır.

Goldsmith, S. (2002, September). The Alaska Permanent Fund Dividend: an experiment in wealth distribution. In *9th International Congress, BIEN, Geneva*.

Gray, A. (2017). Behavioural effects of a citizen's income on wages, job security and labour supply. 4-12. *Citizen's Basic Income Trust*. Web: <http://citizensincome.org/research-analysis/behaviouraleffects-of-a-citizens-income-on-wages-job-security-and-labour-supply>. adresinden 06.03.2021 tarihinde alınmıştır.

Grosh, M., Del Ninno, C., Tesliuc, E., & Ouerghi, A. (2008). ***For protection and promotion: The design and implementation of effective safety nets***. World Bank Publications.

Guerriero, M., Zheng, Y., Lopez, E., & Haverman, P. (2017). "Universal Basic Income: A Working Paper. A Policy Option for China beyond 2020". ***UNDP China Office***.

Guillaume, D. M., Zyteck, R., & Farzin, M. R. (2011). "Iran: The chronicles of the subsidy reform." ***IMF Working Papers***, 2011(167).10.5089/9781462303212.001.

Guterres, A. (2018). "Address to the General Assembly". United Nations Secretary-General. Web:<https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2018-09-25/address-73rd-general-assembly> adresinden 23 Ocak 2020 tarihinde alınmıştır.

Haarmann, D., & Haarmann, C. (2015). Relief through cash: impact assessment of the emergency cash grant in Namibia. *Windhoek: Desk for Social Development*. Web: [http://www.bignam.org/Publications/Relief through cash Impact assessment of the emergency cash grant in Namibia.pdf](http://www.bignam.org/Publications/Relief%20through%20cash%20Impact%20assessment%20of%20the%20emergency%20cash%20grant%20in%20Namibia.pdf) adresinden 03 Nisan 2021 tarihinde alınmıştır.

Haarmann, C. (2008). *Towards a Basic Income Grant for All: Basic Income Grant Pilot Project Assessment Report*, September 2008. Windhoek, Namibia: NANGOF.

Hahn, R. A., & Truman, B. I. (2015). "Education improves public health and promotes health equity". ***International journal of health services***, 45(4), 657-678. doi:10.1177/0020731415585986.

Haushofer, J., Ringdal, C., Shapiro, J. P., & Wang, X. Y. (2019). *Income changes and intimate partner violence: Evidence from unconditional cash transfers in Kenya* (No. w25627). National Bureau of Economic Research.

Hoyne, H., & Rothstein, J. (2019). Universal Basic Income in the US and Advanced Countries (w25538). ***Retrieved from Cambridge***: Web:<http://www.nber.org/papers/w25538.pdf>. Adresinden 27 Nisan 2020 tarihinde alınmıştır.

- Hudáková, V. (2015). *The Impact of a Basic Income on Labour Supply and Work Performance*. (MSc Thesis Development Economics, Wageningen University, the Netherlands). 81.
- Hum, D., & Simpson, W. (1993). "Economic response to a guaranteed annual income: Experience from Canada and the United States". *Journal of Labor Economics*, 11, 263-S296.
- Huws, U. (2014). *Labor in the global digital economy: The cybertariat comes of age*. NYU Press. Monthly Review Press.
- Immervoll, H., & O'Donoghue, C. (2001). *Welfare benefits and work incentives: An analysis of the distribution of net replacement rates in Europe using EUROMOD, a multi-country microsimulation model* (No. EM4/01). EUROMOD working paper.
- İŞKUR. (2019). "İŞKUR Faaliyet Raporları". Web: <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> adresinden 13 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Jackson, C. K., Johnson, R. C., & Persico, C. (2015). *The effects of school spending on educational and economic outcomes: Evidence from school finance reforms* (No. w20847). National Bureau of Economic Research.
- Jhabvala, R., & Standing, G. (2010). "Targeting to the 'Poor': Clogged Pipes and Bureaucratic Blinkers". *Economic and Political Weekly*, 239-246.
- Jones, D., & Marinescu, I. (2018). *The labor market impacts of universal and permanent cash transfers: Evidence from the Alaska Permanent Fund* (No. w24312). Cambridge, National Bureau of Economic Research.
- Jordan, B. (2012). "The low road to basic income? Tax-benefit integration in the UK". *Journal of Social Policy*, 41(1), 1-17. doi: 10.1017/S0047279411000353.
- Kang, N. H. (2019). *From Gyeonggi Youth Basic Income to National Basic Income*. BIEN Network Congress 2019. Web: https://basicincomekorea.org/wp-content/uploads/2019/08/BIENCongress2019_presentation_NamhoonKANG_From-youth-dividend-to-national-basic-income.pdf
- Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M., & Ylikännö, M. (2019). The basic income experiment 2017–2018 in Finland: Preliminary results. Web: <https://www.kela.fi/web/en/basic-income-experiment> adresinden 24 Kasım 2020 tarihinde alınmıştır.
- Karshenas, M., & Tabatabai, H. (2019). Basic Income by Default: Lessons from Iran's 'Cash Subsidy' Programme. In *The Palgrave International Handbook of Basic Income* (pp. 339-355). Palgrave Macmillan, Cham.

- King, J. E., ve Marangos, J. (2006). Two arguments for basic income: Thomas Paine (1737-1809) and Thomas Spence (1750-1814). *Two Arguments for Basic Income*, 55-71.
- King Jr, M. L. (2010). *Where do we go from here: Chaos or community?* Boston: Beacon Press.
- Kurnaz, Ş. A. (2009). *Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu*. Kurumsal Tez, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Kutbay, H. (2018). Kayıt dışı istihdamın vergi gelirleri üzerindeki etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(2), 172-189.
- Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. *The American economic review*, 45(1), 1-28.
- Kwong, B. K. K. (2013). A comparative analysis of the cash handout policy of Hong Kong and Macau. *Journal of Current Chinese Affairs*, 42(3), 87-100.
- Lamb, G. (2020). Why We Need a Modern-Day ‘Charter of the Forest’ Now More than Ever. Medium. Web:<https://medium.com/swlh/why-we-need-a-modern-day-charter-of-the-forest-now-more-than-ever-2107fe6f2469> adresinden 09 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Lampo, A., & Lee, L. (2011). *Macao: A Study on the Impact of Global. Regional and Local Forces*, SGBED, Singapore.
- Law, J. (2009). “Pay-as-You-Go Pension System”. içinde A Dictionary of Business and Management. Oxford University Press.
- Lee, S. S. Y., Lee, J. E., & Kim, K. S. (2020). Evaluating Basic Income, Basic Service, and Basic Voucher for Social and Ecological Sustainability. *Social Ecology and Sustainability*, 12(20), 8348. doi: 10.3390/su12208348.
- Lewis, J. (1992). Gender and the development of welfare regimes. *Journal of European social policy*, 2(3), 159-173. doi: 10.1177/095892879200200301.
- Littmarck, S. (2010). Basic Income Grant Towards poverty alleviation in Namibia: A discourse analysis of conceptions of poverty and poverty alleviation within the BIG Coalition. Linkopings Universitet, Sweden.
- Lowrey, A. (2018). *Give people money: How a universal basic income would end poverty, revolutionize work, and remake the world*. New York: Crown.
- Malul, M., Gal, J., & Greenstein, M. (2009). A universal basic income: Theory and practice in the Israeli case. *Basic Income Studies*, 4(1). doi: 10.2202/1932-0183.1123.

- Mankiw, G. (2009). “Greg Mankiw’s Blog: News Flash: Economists Agree”. Web: <http://gregmankiw.blogspot.com/2009/02/news-flash-economists-agree.html> adresinden 06 Şubat 2020 tarihinde alınmıştır.
- Marangos, J. (2004). Social dividend versus basic income guarantee in market socialism. *International Journal of Political Economy*, 34(3), 20-40. doi: 10.1080/08911916.2004.11042930.
- Marinescu, I. (2018). No strings attached: The behavioral effects of US unconditional cash transfer programs. **Working Paper. 24337. National Bureau of Economic Research.**
- McFarl, K. (2017). “FINLAND: First Results from Pilot Study? Not Exactly | BIEN — Basic Income Earth Network”. Web: <https://basicincome.org/news/2017/05/finland-first-results-basic-income-pilot-not-exactly/> adresinden 29 Kasım 2020 tarihinde alınmıştır.
- McKay, A. (2007). Why a citizens' basic income? A question of gender equality or gender bias. **Work, employment and society**, 21(2), 337-348. doi: 10.1177/0950017007076643.
- Medina, L., & Schneider, M. F. (2018). **Shadow economies around the world: what did we learn over the last 20 years?.** International Monetary Fund.
- Mein Grundeinkommen. (2021). “Mein Grundeinkommen”. Was würdest du tun, wenn du plötzlich Grundeinkommen hättest? Web: <https://www.mein-grundeinkommen.de/> adresinden 10 temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- Mendelson, M. (2019). **Lessons from Ontario's Basic Income Pilot.** Caledon Institute of Social Policy.
- Merttens, F., Hurrell, A., Marzi, M., Attah, R., Farhat, M., Kardan, A., & MacAuslan, I. (2013). Kenya hunger safety net programme monitoring and evaluation component. **Impact Evaluation Final Report. Oxford Policy Management.**
- Stuart, M. J. (2004). Principles of Political Economy With Some of Their Applications to Social Philosophy Abridged Edition, ed. Stephen Nathanson. Indianapolis: Hackett Pub.
- Milner, E. M., & Milner, D. (1918). **Scheme for a State Bonus: A rational method of solving the social problem.** North of England Newspaper Company.
- Ministry of Children, Community and Social Services. (2019). “Ontario Basic Income Pilot”. Web: <https://www.ontario.ca/page/ontario-basic-income-pilot> adresinden 03 Aralık 2020 tarihinde alınmıştır.
- Minsky, H. P. (2013). **Ending poverty: Jobs, not welfare.** Annandale, NY: Levy Economics Institute of Bard College.

Moffitt, R. A. (2003). The negative income tax and the evolution of US welfare policy. *Journal of economic perspectives*, 17(3), 119-140.doi: 10.1257/089533003769204380.

More, T. (2013). *Ütopya*. 1. baskı. İstanbul: Say Yayınları.

Genel Yönetim Bütçe İstatistikleri. (2019). Muhasebat Genel Müdürlüğü, Web:<https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-butce-istatistikleri> adresinden 26 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.

Mullainathan, S., & Shafir, E. (2014). *Scarcity: The new science of having less and how it defines our lives*. Times Books, Henry Holt.

Mulvale, J. P., & Frankel, S. (2016). Next steps on the road to basic income in Canada. *J. Soc. & Soc. Welfare*, 43, 27-50.

Nikiforos, M., Steinbaum, M., & Zezza, G. (2017). Modeling the macroeconomic effects of a universal basic income. *Roosevelt Institute*. 18

Nooteboom, B. (1987). Basic income as a basis for small business. *International Small Business Journal*, 5(3), 10-18.

OECD. (2004). “Informal Employment and Promoting the Transition to a Salaried Economy”. Ss. 225-89 içinde OECD Employment Outlook 2004, OECD Employment Outlook. OECD.

OECD, ed. (2015). In it together: why less inequality benefits all. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2019). Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives. Paris: OECD Publishing.

OECD GDP Statistics. (2021). Web: <http://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm> adresinden 29 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.

OECD Tax Data. (2021). Web: <http://data.oecd.org> adresinden 28 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.

Offe, C. (2008). Basic income and the labor contract. *Basic income studies*, 3(1). doi: 10.2202/1932-0183.1100.

Ortiz, I., Behrendt, C., Acuña-Ulate, A., & Anh, N. Q. (2018). Universal Basic Income proposals in light of ILO standards: Key issues and global costing. *Social Science Research Network*.

Öncel, T. (1982). Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (28), 1-14.

- Öz, S. (2019). Gelir Dağılımında Gini Katsayısı ve P80/P20 Oranı Arasındaki İlişkiler: 2000-2016 Dönemi Türkiye Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 587-605.
- Parijs, P. V. (1990). The second marriage of justice and efficiency. *Journal of Social Policy*, 19(1), 1-doi: 10.1017/S0047279400017827.
- Parijs, P. V. (1992). *Arguing for basic income: ethical foundations for a radical reform*. London ; New York: Verso.
- Parijs, P. V. (2004). Basic Income: A Simple and Powerful Idea for the Twenty-First Century. *Politics & Society*, 32(1):7-39.
- Parijs, P. V. (2021). “A Short History of the Basic Income Idea | BIEN — Basic Income Earth Network”. Web: <https://basicincome.org/history/> adresinden 09 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Parijs, P. V., ve Vanderborght Y. (2017). *Basic income: a radical proposal for a free society and a sane economy*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Pasma, C. (2010). “Working Through the Work Disincentive”. *Basic Income Studies* 5(2):1-20.
- Pateman, C. (2004). “Democratizing Citizenship: Some Advantages of a Basic Income”. *Politics & Society* 32(1):89-105. doi: 10.1177/0032329203261100.
- Pereira, R. (2015). Universal Basic Income and the Cost Objection: What are we Waiting For?, *World Economic Review*, World Economics Association, 21
- Pereira, R. ed. (2017a). *Financing Basic Income: Addressing the Cost Objection*. Palgrave Macmillan.
- Pereira, R. (2017b). “The Cost of Universal Basic Income: Public Savings and Programme Redundancy Exceed Cost”. Ss. 9-45 içinde *Financing Basic Income: Addressing the Cost Objection, Exploring the Basic Income Guarantee*, editör R. Pereira. Cham: Springer International Publishing.
- Perkiö, J. (2014). Universal basic income: A new tool for development policy. *International Solidarity Work*.
- Pickard, B. (1919). *A Reasonable Revolution: Being a Discussion of the State Bonus Scheme--a Proposal for a National Minimum Income*. London: G. Allen & Unwin. Forgotten Books. (Classic Reprint)
- Piketty, T. (2017). *Capital in the Twenty-First Century*. Reprint edition. Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press.

- Pilotprojekt Grundeinkommen. (2021). “Basic Income Pilot Project”. Pilotprojekt Grundeinkommen. Web: <https://www.pilotprojekt-grundeinkommen.de/english> adresinden 18 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Prochazka, T. (2016). “Will Basic Income Cause Inflation? | BIEN — Basic Income Earth Network”. Web: <https://basicincome.org/news/2016/11/will-basic-income-cause-inflation/> adresinden 27 Kasım 2020 tarihinde alınmıştır.
- Prochazka, T. (2020). “Three Big Misconceptions about Yang’s Freedom Dividend | BIEN — Basic Income Earth Network”. Web: <https://basicincome.org/news/2020/01/three-misconceptions-about-yangs-freedom-dividend/> adresinden 08 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Ramesh, P. (2020). Cash Transfers as a Policy Instrument in Agriculture: Study of the Rythu Bandhu Scheme and the Land Record Updation Programme in Telangana. *PhD diss., Tata Institute of Social Sciences*. 147
- Rasoolinejad, Mohammad. 2019. “Universal Basic Income: The Last Bullet in the Darkness”. arXiv:1910.05658 [econ, q-fin].
- Ravallion, M. (2016). *The economics of poverty: history, measurement, and policy*. New York: Oxford University Press.
- Ravallion, M. (2019). Guaranteed employment or guaranteed income?. *World Development*, 115, 209-221.
- Robeyns, I. (2000). Hush money or emancipation fee? A gender analysis of basic income. In *Basic Income on the Agenda*. 121-136). Amsterdam University Press.
- Russell, B. (1918). *Roads to Freedom : Socialism, Anarchism, and Syndicalism*. London : Allen & Unwin.
- Sabates-Wheeler, R., & Devereux, S. (2010). Cash transfers and high food prices: Explaining outcomes on Ethiopia’s Productive Safety Net Programme. *Food policy*, 35(4), 274-285.doi: 10.1016/j.foodpol.2010.01.001.
- Salehi-Isfahani, D. (2019) New Cash Transfers May Lift 2 Million Iranians Out of Poverty. *Bourse & Bazaar*. Web:<https://www.bourseandbazaar.com/articles/2019/12/2/cash-transfers-increase-after-iran-protests-but-do-they-make-a-difference> adresinden 18 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Salehi-Isfahani, D., & Mostafavi-Dehzoeei, M. H. (2018). Cash transfers and labor supply: Evidence from a large-scale program in Iran. *Journal of Development Economics*, 135, 349-367.

- Salehi-Isfahani, D., Wilson Stucki, B., & Deutschmann, J. (2015). The reform of energy subsidies in Iran: The role of cash transfers. *Emerging markets finance and trade*, 51(6), 1144-1162.
- Sandalcı, U. (2018). Obezite Vergisi Teorisine İlişkin Bir İnceleme. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(4), 742-764.
- Schjoedt, R. (2016). India's basic income experiment. *Pathways Perspectives on International Development*, 1(21), 1-8.
- Schneider, M. F., ve Enste, D. (2002). Hiding in the shadows: the growth of the underground economy. *International Monetary Fund*.
- Schwab, K. (2016). *The fourth industrial revolution*. First U.S. edition. New York: Crown Business.
- SGK Aylık İstatistikler. (2019). "Aylık İstatistik Bilgileri". Sosyal Güvenlik Kurumu. Web: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/aylik_istatistik_bilgi_leri adresinden 13 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- SGK, (2020). Kayıtdışı İstihdam Oranı. "T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu". Web: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari adresinden 3 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- Sheahen, A. (2012). *Basic Income Guarantee: Your Right to Economic Security*. Palgrave Macmillan US.
- Spain to use basic income to ease crisis pain. (2020). "Spain to Use Basic Income to Ease Crisis Pain". BBC News, Web: <https://www.bbc.com/news/world-europe-52707551> adresinden 18 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- Spicker, P. (Ed.). (2010). *The origins of modern welfare: Juan Luis Vives, De subventionem pauperum*, City of Ypres, Forma subventionis pauperum. Peter Lang.
- Srnicek, N. (2016). *Inventing the future: Postcapitalism and a world without work*. Verso Books.
- Standing, G. (2008). How cash transfers promote the case for basic income. *Basic Income Studies*, 3(1). 1-30
- Standing, G. (2013). "India's Experiment in Basic Income Grants". Web: <http://globaldialogue.isa-sociology.org/indias-great-experiment-the-transformative-potential-of-basic-income-grants/> adresinden 24 Kasım 2020 tarihinde alınmıştır.
- Standing, G. (2016a). *The corruption of capitalism: why rentiers thrive and work does not pay*. London: Biteback Publishing.

- Standing, G.(2016b). **The precariat: the new dangerous class**. Revised edition. London ; New York: Bloomsbury Academic, an imprint of Bloomsbury Publishing Plc.
- Standing, G. (2017). **Basic Income: And How We Can Make It Happen**. London: Pelican.
- Stern, A. (2016). **Raising the floor: How a universal basic income can renew our economy and rebuild the American dream**. New York. Public Affairs.
- Stiglitz, J. E. (2012). **The price of inequality: How today's divided society endangers our future**. W. W. Norton & Company
- Straubhaar, T. (2017). On the economics of a universal basic income. *Intereconomics*, 52(2), 74-80. doi: 10.1007/s10272-017-0649-8.
- Tanner, M. (2015). **The pros and cons of a guaranteed national income**. Washington, DC: Cato Institute. 36
- Taxfoundation.org. (2021). “How Do Taxes in Turkey Compare?” Web:<https://taxfoundation.org/country/turkey/> adresinden 29 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- The Economist. (2015). “Basically unaffordable”. *The Economist*, Web: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2015/05/23/basically-unaffordable> adresinden 23 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- Thiele, S., & Roosen, J. (2018). Obesity, fat taxes and their effects on consumers. **In Regulating and Managing Food Safety in the EU** (pp. 169-193). Springer, Cham.
- Tiessalo, R. (2017). “Universal basic income ‘useless’, says Finland’s biggest union”. Web: <https://www.independent.co.uk/news/business/news/universal-basic-income-finland-useless-says-trade-union-a7571966.html> adresinden 17 Şubat 2020 tarihinde alınmıştır.
- Tondani, D. (2009). Universal basic income and negative income tax: Two different ways of thinking redistribution. *The Journal of Socio-Economics*, 38(2), 246-255. doi: 10.1016/j.socec.2008.10.006.
- Torry, M. (Ed.). (2019). **The Palgrave international handbook of basic income**. Cham: Palgrave Macmillan.
- TÜİK. (2019a). “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Metodolojisi Hakkında Genel Açıklama”. Web:<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VjYdWjSNLgQJ:http://data.tuik.gov.tr/Bulten/DownloadFile%3Fp%3DGGqxaV2svT1uJ1rg7chcWJIWX1/8gsOGLDeEJUq3LOhVV5xabS2JpLnYXbBMN7cPZriER7amNUEuya63zMQRcFKfu9UkvJfAqYqgbuJnEOC8%3D+&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr> adresinden 28 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.

- TÜİK . (2019b). “TÜİK Kurumsal”. Web:<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Temmuz-2019-30687> adresinden 03 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- TÜİK .(2019c). “TÜİK - Veri Portalı”. Web: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Ulusal-Hesaplar-113> adresinden 28 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Sibel, U. Ğ. U. R. (2014). Sera gazı emisyonlarının azaltımında karbon-enerji vergilerinin rolü. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (3), 341-358.
- UN. (1995) United Nations Copenhagen Declaration on Social Development. Web:<https://www.un.org/esa/socdev/wssd/text-version/agreements/poach2.htm> adresinden 13 Eylül 2020 tarihinde alınmıştır.
- University of Toronto Libraries. (1988) “Manitoba basic annual income experiment (MINCOME), 1974-1979 | Map and Data Library”. Web: <https://mdl.library.utoronto.ca/collections/numeric-data/microdata/manitoba-basic-annual-income-experiment-mincome-1974-1979> adresinden 3 Aralık 2020 tarihinde alınmıştır.
- Van Parijs, P. (2013). The universal basic income: Why utopian thinking matters, and how sociologists can contribute to it. *Politics & Society*, 41(2), 171-182. doi: 10.1177/0032329213483106.
- Van Stolk, C., & Tesliuc, E. (2010). Toolkit on tackling error, fraud and corruption in social protection programs. *Washington: The World Bank*.
- Vanderborght, Y. (2006). Why Trade Unions Oppose Basic Income. *Basic Income Studies* 1. doi: 10.2202/1932-0183.1002.
- Vanderborght, Y. (2013). Alternatives to Financing SADC-Wide Basic Income Grant, Basic Income Earth Network. *Studies in Poverty and Inequality Institute* Web: <https://basicincome.org/news/2013/12/studies-in-poverty-and-inequality-institute-report-on-sadc-wide-basic-income-grant-alternatives-to-financing-sadc-wide-basic-income-grant/> adresinden 20 Nisan 2021 tarihinde alınmıştır.
- Vaughan, P. (2017). Towards Universal Basic Income. Web: https://www.basicincome.scot/data/assets/pdf_file/0031/175378/Item-15-Towards-Universal-Basic-Income-v3.pdf adresinden 07 Mart 2021 tarihinde alınmıştır.
- Walter, T. 1(989). *Basic income: freedom from the poverty, freedom to work*. London ; New York : New York: M. Boyars ; Distributed in the U.S. by Kampmann.
- Widerquist, K.(2005). A failure to communicate: What (if anything) can we learn from the negative income tax experiments? *Journal of Socio-Economics* 34:49-81. doi: 10.1016/j.socec.2004.09.050.

Widerquist, K., ed. (2013). *Basic income: an anthology of contemporary research*. Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons Inc.

Widerquist, K. (2018). *A Critical Analysis of Basic Income Experiments for Researchers, Policymakers, and Citizens*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Widerquist, K. (2020). Was Thomas Paine a Proponent of Universal Basic Income? Short Answer: Yes. | BIEN — *Basic Income Earth Network*. Web: <https://basicincome.org/news/2020/01/was-thomas-paine-a-proponent-of-universal-basic-income/> adresinden 9 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.

Widerquist, K. ve Lewis, M. A. (2017). *The Ethics and Economics of the Basic Income Guarantee*. Routledge.

De Wispelaere, J., & Stirton, L. (2004). The many faces of universal basic income. *The Political Quarterly*, 75(3), 266-274.

World Bank. (2014). *World Development Report 2015: Mind, Society, and Behavior*. The World Bank.

World Bank. (2018). *World Development Report 2019: The Changing Nature of Work*. World Bank.

World Bank Open Data. (2021). “GINI index (World Bank estimate) - Turkey | Data”. Web: <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2018&locations=TR&start=2000> adresinden 13 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.

World Bank Tax Data. (2021). “World Bank Open Data | Data”. Web: <https://data.worldbank.org/> adresinden 28 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.

Yeung, Y., & Howes, S. (2015). Resources-to-cash: A cautionary tale from Mongolia. *Development Policy Centre Discussion Paper*, (42).

EKLER

EK-1- Sosyal Yardımlar ve Yararlanma Koşulları

AİLE YARDIMLARI

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
Gıda Yardımları	İhtiyaç sahibi ailelerin gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla başta Ramazan ayı ve Kurban Bayramı olmak üzere ihtiyaç halinde yapılır.	18 yaş üstü aile bireyi	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir.	Başta dini bayramlar olmak üzere ihtiyaç halinde verilir.

Barınma Yardımları	Oturulamayacak derecede eski, bakımsız ve sağlıklı evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakım-onarımı, betonarme ev yapım yardımı, prefabrik ev yapım yardımı ve ev eşyası alımı için ayni veya nakdi olarak yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	İhtiyaca göre 15, 20 ve 25.000 TL'ye kadar destek verilir.	Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir.
Sosyal Konut Projesi (1+1, 2+1)	Sosyal güvencesi olmayan, yoksul ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi aracılığıyla ev yapımını kapsamaktadır.	18 yaş üstü aile bireyi	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	Geri ödemeli olarak konut verilir.	Geri ödemeler 1+1 konutlar için ayda 100 TL; 2+1 konutlar için 130 TL olmak üzere 270 ayda tamamlanır (Sosyal Konut Projesi kapsamında yeni

						başvuru alınmamaktadır).
Yakacak Yardımları	İhtiyaç sahibi ailelere bedelsiz kömür yardımını içeren yakacak yardımlarıdır.	18 yaş üstü aile bireyi	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	Asgari 500 kg olmak üzere müteveli heyetinin takdiri ile belirlenir.	Yılda bir kez kış dönemi öncesi
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım	Sosyal güvencesi olmayan, yoksul ve muhtaç durumda bulunan resmi nikahlı eşini kaybetmiş kadınlara yapılan nakdi yardımlardır.	Eşi vefat etmiş kadınlar	Eşi vefat etmiş kadınlar	TC Kimlik Kartı	275 TL	İki ayda bir PTT aracılığıyla ödenir.
Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar	Yakını askerde olan, sosyal güvencesi olmayan, yoksul ve muhtaç durumda bulunan	Asker yakını	Evli ise eşi, değil ise ailesi	TC Kimlik Kartı	275 TL	İki ayda bir PTT aracılığıyla ödenir (Askerlik süresi esnasında).

	vatandaşlarımızın desteklenmesi amacıyla yürütülür.					
Öksüz ve Yetim Yardımı	Annesi veya babası vefat etmiş 18 yaşından küçük muhtaç durumda olan çocuklar için yapılan nakdi yardımdır.	Anne vefat etmiş ise baba, baba vefat etmiş ise anne ya da her ikisi de vefat etmiş ise çocuğa bakan kişi	Annesi veya babası vefat etmiş 18 yaşından küçük çocuklar	TC Kimlik Kartı	100 TL	2 ayda bir ödeme yapılır.
Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	Babası askerde olan 18 yaşından küçük muhtaç durumda olan çocuklar için yapılan nakdi yardımdır.	Muhtaç asker ailelerine yönelik düzenli nakdi yardım programından asker eşi olarak faydalanan kişi	Babası askerde olan 18 yaşından küçük çocuklar	TC Kimlik Kartı	100 TL	2 ayda bir ödeme yapılır.
Doğum Yardımı	15.05.2015 tarihinde ve sonrasında gerçekleşen canlı	Anne veya anne adına baba ya da kanuni temsilci	Yurt içinde ve yurt dışında 15.05.2015 tarihinde ve sonrasında canlı	TC Kimlik Kartı	Birinci çocuk için 300 TL İkinci çocuk için 400 TL	Ödemeler bireysel bazda ve tek seferliktir.

	doğumları kapsamaktadır.		doğum gerçekleştiren Türk vatandaşları ve Mavi kart sahipleri		Üçüncü ve sonraki çocuklar için 600 TL	
Elektrik Tüketim Desteği (ETD)	Düzenli sosyal yardımlardan faydalanan ihtiyaç sahibi haneleri kapsamaktadır.	Herhangi bir kuruma başvuru yapılmasına gerek olmayıp, hak sahiplerini gösterir liste her ay Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından Bütünleşik Sosyal Yardımlar Bilgi (BSYB) Sistemi üzerinden hazırlanmaktadır. Hak sahibinin TC Kimlik Kartı ve elektrik faturası ile PTT şubesine gitmesi yeterlidir.	3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında düzenli sosyal yardım almaya ilişkin verilmiş hak sahipliği kararı devam eden haneler faydalanmaktadır.	TC Kimlik Kartı Mesken Tipi Elektrik Faturası	1-2 kişilik hanelere aylık 75 kWh, 3 kişilik hanelere aylık 100 kWh, 4 kişilik hanelere aylık 125 kWh, 5 ve daha fazla kişilik hanelere aylık 150 kWh karşılığı TL	Aylık PTT aracılığıyla ödenir.

EĞİTİM YARDIMLARI

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
Eğitim Materyali Yardımı	İhtiyaç sahibi ailelere yapılan eğitim materyali yardımlarıdır.	18 yaş üstü aile bireyi	İlk ve orta öğrenim çağında çocuğu bulunan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler aileler	TC Kimlik Kartı	Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir.	Eğitim-öğretim dönemi içinde SYD Vakıfları tarafından belirlenir.
Şartlı Eğitim Yardımı	Sosyal güvencesi olmayan, yoksul ve muhtaç durumda bulunan ailelere çocuklarını okula	18 yaş üstü aile bireyi	İlk ve orta öğrenim çağında çocuğu bulunan aileler	TC Kimlik Kartı	İlköğretim erkek öğrenci aylık 35 TL, kız öğrenci aylık 40 TL Ortaöğretim erkek	9 ay (2 ayda bir toplu)

	göndermeleri şartıyla yapılan yardımlardır.				öğrenci aylık 50 TL, kız öğrenci aylık 60 TL	
Öğle Yemeği Yardımı	MEB ile işbirliği içinde taşınmalı eğitim uygulaması kapsamında, okulların bulunduğu merkezlere taşınan yoksul öğrencilere öğle yemeği verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	Taşınmalı eğitimden faydalanan öğrenciler	TC Kimlik Kartı	Öğrencilerin öğle yemekleri karşılanır.	Her iki eğitim öğrenim döneminde her gün karşılanır ((Program MEB'e kaynak transferi şeklinde yürütülmektedir. Başvuru alınmamaktadır).
Ücretsiz Ders Kitabı	İlk ve orta öğrenim öğrencilerinin ders kitapları ücretsiz verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	Devlet okullarında okuyan tüm ilk ve orta öğrenim öğrencileri	TC Kimlik Kartı	Ders kitabı olarak verilir.	Öğrenim dönemleri öncesinde verilir (Program MEB'e kaynak transferi şeklinde yürütülmektedir. Başvuru alınmamaktadır).

Öğrenci Taşıma Barınma ve İaşe Yardımı	Taşınalı sistem dışında kalan ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin ulaşım, barınma vb. ihtiyaçlarına yönelik destek verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	Devlet okullarında okuyan tüm ilk ve orta öğrenim öğrencileri	TC Kimlik Kartı	SYD Vakfı tarafından ihale sonucu belirlenir.	Yıllık ödeme yapılır (Program MEB'e kaynak transferi şeklinde yürütülmektedir. Başvuru alınmamaktadır).
Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması	Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin okullara erişiminin sağlanması amacıyla MEB ile işbirliği içinde destek sağlanmaktadır.	18 yaş üstü aile bireyi	Özel eğitime ihtiyacı olan engelli öğrenciler	TC Kimlik Kartı	İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından belirlenir.	Yıllık ödeme yapılır (Program MEB'e kaynak transferi şeklinde yürütülmektedir. Başvuru alınmamaktadır).
Yurt Yapımı	Ortaöğretim öğrencilerine yönelik yurt ihtiyacı bulunan yerlerde 100, 200 ve	SYD Vakıfları	Muhtaç öğrenciler	Mütevelli Heyeti Kararı Proje Dokümanı	-	Projeye göre hak ediş raporlarına göre aşamalı olarak ödenir.

	300 kapasiteli yurtlar yapılmaktadır.					
--	--	--	--	--	--	--

SAĞLIK YARDIMLARI

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
Şartlı Sağlık Yardımı (Sağlık ve Gebelik)	Sosyal güvencesi olmayan, yoksul ve muhtaç durumda bulunan ailelere çocuklarını sağlık kontrolüne göndermeleri, anne adaylarının ise hamilelik süresince sağlık kontrolüne gitmeleri ve doğumlarını hastanede yapmaları şartıyla yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	0-5 yaş arası çocuklar Hamileler	TC Kimlik Kartı	Doğumun hastanede yapılması halinde tek seferlik 75 TL, Gebelik döneminde anne için aylık 35 TL, çocuk için aylık 35 TL	12 ay (2 ayda bir toplu ödeme)

Engelli İhtiyaç Yardımı	Yoksul engelli vatandaşların topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü araç gereç ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yürütülür.	18 yaş üstü aile bireyi	Engelli Vatandaşlar	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir.	İhtiyaca göre belirlenir.
Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri	Sosyal güvencesi olmayan tüm vatandaşlar	Hane Bireyi	Sosyal güvenceden yoksun aile bireyleri	TC Kimlik Kartı	Kişi başına gelir seviyesi brüt asgari ücretin üçte birinin altında ise GSS primi devlet tarafından ödenir.	Kişi adına primi SGK'ya her ay devlet tarafından ödenir.
Genel Sağlık Sigortası Katılım Payı Ödemesi	5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun, 60/c-1 ve 60/c-3 kapsamındaki genel	5510 sayılı Kanununun 60/c-1 ve 60/c-3 kapsamındaki genel sağlık sigortalısı sayılanlar ile bunların bakmakla	Katılım payı ödemesi yapanlar	TC Kimlik Kartı	Kapsamdaki kişilerin hastane, ilaç, reçete, optik muhteviyatında ödedikleri ve SYD Vakıfları tarafından söz konusu kişilere	Ocak-Nisan-Temmuz-Ekim

	sağlık sigortalısı sayılanlar ile bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilerin hastane, ilaç, reçete, optik katılım payı muhteviyatında ödemiş oldukları tutarın iadesini kapsamaktadır.	yükümlü olduğu kişiler			ödenen katılım payı toplam tutarı kadardır	
Kronik Hastalara Yönelik Yardım Programı	Tüberküloz ve SSPE hastalığı nedeniyle psiko-sosyal ve mali kayıp yaşayan hastalar için geliştirilmiş düzenli nakdi yardım programıdır.	Tüberküloz veya SSPE hastası olan kişi veya hastaya bakmakla yükümlü kişi	Mütevelli Heyeti tarafından onaylanan ve Halk Sağlığı Yönetim Sisteminden hastalık bilgileri alınan kişiler	Evrak talep edilmemektedir.	1.460,61 TL	Aylık ödeme yapılır.

Çoklu Doğum Yardımı	Çoklu doğum ile dünyaya gelen 0-2 yaş aralığında çocukların bulunduğu muhtaç hanelerin beslenme ve öz bakım ihtiyaçlarının desteklenmesine yöneliktir.	Anne veya anne adına baba ya da kanuni temsilci	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	150 TL	Aylık ödeme yapılır.
Kronik Hastalığı Nedeniyle Cihaza Bağımlı Olan Hastalara Elektrik Fatura Bedeli ve Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği	3294 sayılı Kanun kapsamında muhtaç olduğu tespit edilen, 2828 sayılı Evde Bakım Yardımı almayan, kronik hastalığı nedeniyle cihaza bağımlı olan hastaların yaşadığı haneler	Hastaların sağlık gerekçesiyle evden çıkamayacak durumda bulunması söz konusu ise hastanın vekili, vasisi veya velisi tarafından hasta adına başvuru yapılabileceği gibi bu kişilerin bulunmaması durumunda hastanın hanesinde Vakıf	Kronik hastalığı nedeniyle cihaza bağımlı şekilde hayatını sürdürmek durumunda kalan kişiler	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	Yardım programı üç bileşenden oluşmaktadır: Elektrik Tüketim Desteği: Hak sahiplerinin konutlarına ait elektrik faturalarına destek olmak için kullanılan cihazın elektrik tüketim düzeyine göre aylık 200 TL'ye kadar yardım yapılacaktır.	Elektrik Tüketim Desteği aylık yapılır. Birikmiş Elektrik Borcu Desteği tek seferlik yapılır.

		personeli tarafından da başvuru alınabilir.			Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği: Hak sahiplerine kesintisiz güç kaynağı sağlanabilecektir. Birikmiş Elektrik Borcu Desteği: Yardımanın başladığı ilk ay tek sefere mahsus olmak üzere hak sahibi hanelerin cihaza bağlanma tarihinden sonraki birikmiş elektrik borçları ödenebilecektir.	
Sağlık Yardımları	-	Yeni başvuru alınmamaktadır.	-	-	-	-

YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
Yaşlılık Aylığı	Sosyal güvencesi olmayan ve kendisi ile eşinin ortalama geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan kişilere yapılır.	18 yaş üstü aile bireyi	65 yaş üstü vatandaşlar	TC Kimlik Kartı	672,81 TL	Aylık ödeme yapılır.
Engelli Aylığı	Sosyal güvencesi olmayan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan kişilere yapılır.	18 yaş üstü aile bireyi	%40 ve üstü engelli raporu olan vatandaşlar	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	%40-%69 için 537,09 TL %70 ve üzeri için 805,62 TL	Aylık ödeme yapılır.

Engelli Yakını Aylığı (18 Yaşından küçük engelliler)	Sosyal güvencesi olmayan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan kişilere yapılır.	%40 ve üzerin engelli raporu olan vatandaşların, 18 yaş üstü aile bireyi	Engelli yakınları	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	537,09 TL	Aylık ödeme yapılır.
Silikozis Hastalarına Yapılan Yardımlar	Silikozis hastalarına yapılan ödemelerdir. Mayıs 2011'e kadar 3 aylık sürede başvurular alınmıştır. Yeni başvuru alınmamaktadır.	18 yaş üstü aile bireyi	Silikozis nedeniyle meslekte kazanma gücünü kaybedenler	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	%15-%34 iş kaybı: 1.160,50 TL %35-%54 iş kaybı: 1.326,30 TL %55 ve üzeri iş kaybı: 1.477,87 TL	Aylık ödeme yapılır.

ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
Aşevleri	İşsizliğin ve yoksulluğun belirgin olarak yaşandığı yerlerde, yaşlı, engelli, kimsesiz ve muhtaç vatandaşlarımıza günlük sıcak yemek verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	Tüm Aile	TC Kimlik Kartı	Sıcak yemek şeklinde verilir.	Günlük
Afet/Acil Durum Yardımları	Deprem, sel, yangın gibi afetlerden zarar gören vatandaşlarımıza destek verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	Deprem, yangın, sel ve heyelan vb. durumlarda afetin ilk bir ayı için, muhtaçlık koşulu aranmaksızın, afetten etkilenen vatandaşların temel	TC Kimlik Kartı	Afetin/Acil duruma göre oluşan ihtiyaçlar değerlendirilerek müteveli heyeti tarafından belirlenir.	İhtiyaç halinde ödenir.

			gereksinimleri karşılanır.			
Terör Zararı Yardımları	Terör olaylarından etkilenen yoksul ve muhtaç durumda bulunan kişilerin acil gıda, giyim, yol, eğitim ve barınma gibi ihtiyaçları kapsamında yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	İkamet ettiği yerde terör olaylarından etkilenen vatandaşlar ile terör olaylarından dolayı göç etmek zorunda kalan vatandaşlar.	TC Kimlik Kartı	Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir (Usul ve esaslara göre hane başı yapılan yardım tutarı aylık 1.200 TL' yi aşamaz).	İhtiyaç halinde ödenir.
Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı Programı	SUY, AB tarafından finanse edilen ve BM Dünya Gıda Programı (WFP), Türk Kızılayı ve ASPB arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır.	Başvurular SYDV' ler ve seçili il/ilçelerde kurulmuş olan Kızılay Hizmet Merkezleri aracılığıyla alınmaktadır.	Geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden ve muhtaçlık, hanede sosyal güvence olmaması ve demografik kriterlerden en az birine uyması şartlarını sağlayan 99 ile başlayan kimlik	Kimlik Kartı (99 ile başlayan)	Hanedeki kişi başına 120 TL	Aylık ödeme yapılır.

			numarasına sahip Suriyeliler ve diğer tüm yabancılar faydalanabilmektedir.			
Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı	Yabancılar yönelik ŞEY, AB tarafından finanse edilen ve BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Türk Kızılayı, MEB ve ASPB arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır.	Başvurular SYDV' ler ve seçili il/ilçelerde kurulmuş olan Kızılay Hizmet Merkezleri aracılığıyla alınmaktadır.	Geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden, muhtaç, hanede sosyal güvence olmayan ve okulun açık olduğu dönemlerde 1 ayda 4 günden fazla (%80) devamsızlık yapmayan, MEB'de ve geçici eğitim merkezlerinde okuyan Suriyeliler ve diğer tüm yabancı çocuklar faydalanabilmektedir.	Kimlik Kartı (99 ile başlayan)	1. ile 8. Sınıf öğrencileri için; kız öğrencilere 40 TL, erkek öğrencilere 35 TL; 9. ile 12. sınıflar arası öğrenciler için; kız öğrencilere 60 TL, erkek öğrencilere 50 TL ödeme yapılmaktadır.	Sömestr başlarında birer kere olmak üzere, çocuk başı 100'er TL ekstra ödeme yapılması planlanmaktadır. 9 ay (2 ayda bir toplu)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KAHVECİOĞLU, Faruk
Uyruğu : T.C
Medeni hali : Evli

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ordu Üniversitesi	2015
Lisans	Selçuk Üniversitesi	2006

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
3	Maliye Bakanlığı	Vergi Müfettişliği
11	Sosyal Güvenlik Kurumu	Sosyal Güvenlik Uzmanı

Yabancı Dil

İngilizce YDS 2021 86

Yayınlar

Kardiyovasküler Hastalıklara İlişkin Türkiye Tıbbi Cihaz Sektörü Yoğunlaşma Analizi

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

